

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

17. VE 18. YÜZYILLARDA OSMANLI DEVLETİ'NDE EVRAK SAHTECİLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Emine GÜNGÖR YADI

Danışman
Prof. Dr. Rıza KARAGÖZ

SAMSUN

2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Emine GÜNGÖR YADI tarafından, **Prof. Dr. Rıza KARAGÖZ** danışmanlığında hazırlanan “**17. VE 18. YÜZYILLARDA OSMANLI DEVLETİ’NDE EVRAK SAHTECİLİĞİ**” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 20.1.2023 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Rıza KARAGÖZ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Özkan Özer KESKİN Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Miraç TOSUN Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYAN

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet eğitimi, çalışmada doğrudan ve dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet ☐ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☒

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: 17. VE 18. YÜZYILLARDA OSMANLI DEVLETİ'NDE EVRAK SAHTECİLİĞİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 23.12.2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 8

Tek kaynak oranı : % 2

ÖZET

17. VE 18. YÜZYILLARDA OSMANLI DEVLETİ'NDE EVRAK SAHTECİLİĞİ

Emine GÖNGÖR YADI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans, Ocak 2023

Danışman: Prof. Dr. Rıza KARAGÖZ

Evrak sahteciliği yazılı evrakların ortaya çıkışından bu yana devletlerin ortak sorunları arasındadır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nde de birçok evrak sahteciliği vakalarına rastlanmıştır. Evrak sahteciliğinde çeşitli yöntemler göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki taklit yöntemidir. Padişah tuğrasını, veziriazamın sahnını ve mührünü, yine yetkili devlet adamlarının mühürlerini taklit etmek yöntemiyle pek çok sahte belge düzenlenmiştir. Diğer yöntemler ise rüşvet, yalancı şahit ve asıl belge üzerinde oynama yapmak suretiyle gerçekleştirilen tahrif yöntemidir.

Pek çok farklı nedenlerle sahte belge düzenleme işine girişmişlerdir. Bunlar, haksız kazanç elde etme, toplum düzenini bozmak, makam-mevkii sahibi olma arzusu, diplomatik evrak, adli konular ve muhtelif sahteciliklerdir. Bunlardan en çok tercih edilen neden haksız kazanç elde etme arzusu olmuştur. Haksız kazanç konusunda yapılan sahteciliklerde kendi arasında yedi grupta sınıflandırılmıştır. Bunlar; timar-zeamet, mukataa, vakıf, vergi, malk-mülk edinme, miras ve muhtelif konulardır. Diğer sebeplerden biri de toplum düzenini bozmak olup o da kendi içerisinde üç grupta sınıflandırılmıştır. Bunlar; eşkıyalık yapmak, iftira atmak ve muhtelif konulardır.

Evrakta sahteciliği önlemek adına devlet suçun niteliğine göre cezalar uygulamıştır. Bunlar; kürek, kalebend, cezirebend, sürgün, hapis, ölüm ve tomruk cezalarıdır. Bu cezalar içinde en hafif olarak kabul edileni sürgün cezası olmuştur. Kişi ya kendi memleketine ya da başka bir yere sürgün edilmiştir. Cezirebend ise sürgünün biraz ağırlaştırılmış halidir. Sürgün edilen kişi sürgün edildiği adanın dışına çıkamamaktadır. Bir diğer ceza yöntemi olan kalebend ise bir kale içinde hapsedilmesi açısından daha ağır kabul edilmektedir. Bu cezalardan farklı olarak kürek cezası kişinin hem hürriyetini kısıtlamakta hem de bedenlen çalışmak zorunda olması açısından değerlendirildiğinde oldukça ağır bir ceza olduğu söylenebilir. Bu nedenledir ki sürgün cezasından akıllanmayana kürek cezası verilmiştir. Diğer cezalar daha az kullanılmıştır. Hapis cezasında bazı kale ve zindanlar kullanılmıştır. Ölüm cezası ise padişah tuğrası taklit edenlere, yaptığı suçta ısrarcı olanlara verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Evrak Sahteciliği, Suç, Ceza.

ABSTRACT

DOCUMENT FORGERY IN THE OTTOMAN EMPIRE IN THE 17TH AND 18TH CENTURIES

Emine GÜNGÖR YADI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Institute of Graduate Studies

Department of History

Supervisor: Prof. Dr. Rıza KARAGÖZ

Document forgery is among the common problems of states since the emergence of written documents. In this context, many document forgery cases were encountered in the Ottoman Empire. Various methods stand out in document forgery. The first of these is the imitation method. Many fake documents were prepared by imitating the sultan's signature, the vizier's signature and seal, and the seals of authorized statesmen. Other methods are bribery, perjury, and tampering with the original document.

People have engaged in forging documents for many different reasons. These are gaining unjust enrichment, disrupting the social order, the desire to have a position, diplomatic documents, judicial matters and various forgeries. The most preferred reason was the desire to gain unfair advantage. Frauds about unfair gain are classified in seven groups among themselves. These; timar-zeamet, mukataa, foundation, tax, property-acquisition, inheritance and miscellaneous subjects. One of the other reasons is to disrupt the social order and it is classified in three groups within itself. These; banditry, slander and miscellaneous issues.

In order to prevent fraudulent documents, the state imposed penalties according to the nature of the crime. These; shovel, kalebend, cezirebend, exile, imprisonment, death and put on the logs. The lightest punishment among these punishments was exile. The person has been exiled either to his home country or to another place. Cezirebend is a slightly aggravated form of exile. The exiled person cannot leave the island he was exiled to. Kalebend, another punishment method, is considered more severe in terms of being imprisoned in a castle. Unlike these punishments, it can be said that it is a very severe punishment when it is evaluated in terms of both restricting the freedom of the person and having to work physically. For this reason, the rowing penalty labor was given to those who did not become wiser from the exile penalty. Other penalties were used less frequently. Some castles and dungeons were used during imprisonment. The death penalty was given to those who imitated the sultan's signature, and those who persisted in their crime.

Keywords: Ottoman Empire, Document Forgery, Crime, Penalty.

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

İnsanlar yaratılışları gereği karşısındaki kişiye güvenmek istemiştir. Bu nedenledir ki yazının icadından sonra yapılan antlaşmalar kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Böylelikle kişilerin sözünü tutup tutmadığı bu belgeler yoluyla anlaşılmış olacaktı. Lakin insanoğlu bu belgelerin de sahtesini yapmaya muvaffak olmuştur. Bu durum devletler nezdinde büyük sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Hatta bu durumu ortadan kaldıracı olmak adına yapılan girişimler sonucu diplomatik ilmi ortaya çıkmıştır. Diplomatik ilmiyle beraber belgelerin gerçeği ve sahtesinin birbirinden ayırt edilmesi amaçlanmıştır. Ancak buna rağmen evrakta sahteciliğin önüne geçilememiştir.

Evrakta sahtecilik geçmişte pek çok devletin uğraştığı bir sorun olmuştur. Osmanlı Devleti de bu sorundan nasibini almıştır. Osmanlı Devleti'nde evrak sahteciliğine dair derli toplu çalışmalar olmaması bu konuyu çalışmamıza vesile olmuştur. Çalışma 17. ve 18. yüzyılları kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Bu dönemin daha evvel çalışılmamış olması da bu konuda etkili olmuştur.

Çalışma sürecinde her zaman desteğini gördüğüm, gerekli belgelerin transkripsiyonunda ve yorumlanmasında emeği büyük olan danışman hocam Prof. Dr. Rıza KARAGÖZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yine bu süreçte her daim yanımda olan eşim Dr. Ahmet YADİ'ye teşekkür ederim.

Emine GÜNGÖR YADİ

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYAN.....	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
SEMBOL VE KISALTMALAR.....	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. EVRAK SAHTECİLİĞİ VE EVRAKTA SAHTECİLİK YÖNTEMLERİ	4
2. 1. Evrak Sahteciliği Nedir?	4
2. 2. Evrak Sahteciliğinin Tarihsel Gelişimi	4
2. 3. Taklit Yöntemi	8
2. 3. 1. Mühür.....	8
2. 3. 2. Sahh	11
2. 3. 3. Tuğra	11
2. 4. Tahrif.....	12
2. 5. Rüşvet	14
3. AMAÇLARINA GÖRE EVRAKTA SAHTECİLİK SUÇLARI	17
3. 1. Haksız Kazanç Sağlamak.....	17
3. 1. 1. Timar ve Zeamet Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	17
3. 1. 2. Mukataa Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	24
3. 1. 3. Vakıf Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	27
3. 1. 4. Vergi Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	33
3. 1. 5. Miras Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	40
3. 1. 6. Mal-Mülk Sahibi Olmak Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	45
3. 1. 7. Haksız Kazanç Konusunda Yapılan Muhtelif Sahtecilikler	49
3. 2. Toplum Düzenini Bozmak	59
3. 2. 1. Sahte Belge ile Eşkıyalık Yapmak.....	59
3. 2. 2. Sahte Belge ile İftira Atmak	62
3. 2. 3. Toplum Düzenini Bozmak Konusunda Yapılan Muhtelif Sahtecilikler	68
3. 3. Makam-Mevkii Sahibi Olmak.....	73
3. 4. Diplomatik Evraklarda Yapılan Sahtecilikler	85
3. 5. Adli Konularda Yapılan Sahtecilikler.....	87
3. 6. Muhtelif Sahtecilikler	92
4. EVRAKTA SAHTECİLİK YAPANLARA VERİLEN CEZALAR	98
4. 1. Kürek Cezası	98
4. 2. Kalebend Cezası	102
4. 3. Cezirebend Cezası	108
4. 4. Sürgün Cezası.....	109
4. 5. Hapis (Zindan) Cezası	114
4. 6. Ölüm Cezası	115
4. 7. Tomruk Cezası	117
5. SONUÇ	119
KAYNAKÇA.....	123
ÖZ GEÇMİŞ	130

SEMBOL VE KISALTMALAR

A. DVNSKLB.d	: Bâb-1 Âsafî Divan-1 Hümâyûn Sicilleri Kalebend Defterleri
A. DVNSMHM.d	: Bâb-1 Âsafî Divan-1 Hümâyûn Sicillatı Mühimme Defterleri
AE. SABH I	: Ali Emiri Sultan Abdülhamid I
AE. SAMD. II	: Ali Emiri Sultan Ahmet II
AE. SAMD. III	: Ali Emiri Sultan Ahmet III
AE. SMHD. I	: Ali Emiri Sultan Mahmud I
AE. SMMD. IV	: Ali Emiri Sultan Mehmed IV
AE. SMST. II	: Ali Emiri Sultan Mustafa II
AE. SMST. III	: Ali Emiri Sultan Mustafa III
Bkz.	: Bakınız
BOA	: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
C. ADL	: Cevdet Adliye
C. AS	: Cevdet Askeriye
C. DH	: Cevdet Dahiliye
C. EV	: Cevdet Evkaf
C. MF	: Cevdet Maarif
C. SM	: Cevdet Saray Mesalihi
C. ZB	: Cevdet Zabtiye
çev.	: Çeviren
haz.	: Hazırlayan
İE. AS	: İbnülemin Askeriye
İE. DH	: İbnülemin Dahiliye
İE. ML	: İbnülemin Maliye
İE. MT	: İbnülemin Müsted'iyat
İE. ŞKRT	: İbnülemin Şükr ü Şikâyet
İE.EV	: İbnülemin Evkaf
Nr.	: Numara
s.	: sayfa

S. : Sayı
ss. : sayfa sayısı
TS.MA.d. : Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri
TS.MA.e. : Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1 Tımar ve Zeamet Konusunda Yapılan Sahtecilikler.....	22
Tablo 3.2 Mukataa Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	26
Tablo 3.3 Vakıf Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	32
Tablo 3.4 Vergi Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	39
Tablo 3.5 Miras Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	44
Tablo 3.6 Mal-Mülk Sahibi Olmak Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	48
Tablo 3.7 Haksız Kazanç Konusunda Yapılan Muhtelif Evrak Sahtecilikleri.....	57
Tablo 3.8 Sahte Belge İle Eşkıyalık Yapanlar	62
Tablo 3.9 Sahte Belge İle İftira Atanlar	67
Tablo 3.10 Toplum Düzenini Bozmak İçin Yapılan Evrak Sahtecilikleri.....	72
Tablo 3.11 Makam-Mevkiii Sahibi Olmak İçin Yapılan Evrak Sahtecilikleri	83
Tablo 3.12 Adli Konularda Yapılan Evrak Sahtecilikleri	91
Tablo 3.13 Değişik Konularda Yaşanan Evrak Sahtecilikleri	96
Tablo 4.1 Evrakta Sahtecilik Suçundan Kalebend Cezası Alanlar	103
Tablo 4.2 Evrakta Sahtecilik Suçundan Cezirebend Cezası Alanlar.....	108
Tablo 4.3 Evrakta Sahtecilik Suçundan Sürgün Edilenler.....	110
Tablo 4.4 Evrakta Sahtecilik Suçundan Hapsedilenler	114

1. GİRİŞ

Araştırmanın konusunu Osmanlı Devleti'nin 17. ve 18. yüzyılları arası yaşanmış olan evrak sahtecilikleri teşkil etmektedir. Bu dönemin ele alınmasında daha evvel çalışılmamış olması etkili olmuştur. Bu dönem içerisinde yaşanmış olan evrak sahtekârlıklarının yapılış gayesi, bu sahtekârlıklarda hangi yöntemlerin kullanıldığı ve ne gibi asayiş problemlerine yol açtığı belirlenmiştir. Yine devletin evrak sahtekârlıklarını önlemek amacıyla ne gibi tedbirler aldığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca evrakta sahtekârlık yapanlara caydırıcı olmak adına ne gibi cezalar verildiği ortaya konulmuştur.

Araştırmanın amacı ise yukarıda belirtilen konulara yanıt vermek, bu konu ve dönemi kapsayacak derli toplu bir kaynak oluşturmaktır. Bu konu ile ilgili yapılmış az sayıda çalışma olması ve bu çalışmanın da bu boşluğu doldurmaya yardımcı olması öngörülmektedir.

Çalışmamızda ana kaynak olarak Osmanlı Arşivi vesikaları kullanılmıştır. Ağırlıklı olarak *Mühimme Defterleri* kullanılmıştır. Bu defterlerde Divan-ı Hümayun toplantılarında müzakere edilen dahili ve harici meselelere ait kararlar kaydedilmektedir. Toplamda 424 adet mühimme defteri bulunmaktadır. Çalışmamız boyunca 39 defterden yararlanılmıştır. Bunun yanında *Ali Emiri*, *Cevdet ve İbnülemin* tasniflerine de bakılmıştır. Yine yoğun olmamakla birlikte *Kalebend Defterleri* ve *Topkapı Sarayı Arşivi'nden* de istifade edilmiştir. Ayrıca dönemin kronikleri incelenmiş ve konumuz ile ilgili olan hadiselerin geçtiği kroniklerden yararlanılmıştır. Kullanılan başlıca kronikler Naima Tarihi, Raşid Tarihi, İzzi Tarihi, Şemdanizâde Tarihi, Hasan Beyzâde Tarihi'dir.

Araştırma ve inceleme eserlere bakacak olursak Mübahat KÜTÜKOĞLU'nun *Osmanlı Belgelerinin Dili* adlı eserinin giriş bölümünde diplomatik ilminin doğuşu olarak evrak sahteciliği sebep gösterilerek genel bir bilgi verilmiştir. Yine aynı eserin üçüncü bölümünde ferman ve beratlar kısmında sahte ferman ve beratlar konusundan kısaca bahsedilmiştir. Konu ile ilgili başka bir eser ise Aydoğan DEMİR'in "Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Sahtekârlığı" adlı makalesidir. Bu makale Kanuni'nin oğlu Şehzâde Mustafa'nın öldürülmesinin sahte mektuplarla gerçekleştirildiğinden bahsetmesi açısından önemlidir. Şehzâde Mustafa olayı ile ilgili olarak yararlanılan başka bir çalışma ise İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI'nın "Şehzâde Mustafa'nın Ölümünde Medhali Olan Vezir-i Azam Rüstem Paşa'nın İkinci Sadaretinde

Yeniçerilerin Ağalarından Şikayeti Havi Kanuni Sultan Süleyman ile Rüstem Paşa'ya Pek Ağır Mektupları” adlı makalesidir. Yine evrak sahteciliğinin tarihsel seyri ile ilgili olarak, Sahir ERMAN’ın “Evrakta Sahtekârlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müsterek Unsurları” makalesi de önemli bir çalışmadır. Ayrıca Evgenia KERMELİ’nin “Forgeries and Translations of Ottoman Christian Vakf Docements” adlı makalesi de sahte vakfiye yapımına ilişkin önemli bilgiler içermektedir. Başka bir kaynak ise Friedrich Von KRAELITZ’in “İlk Osmanlı Padişahlarının İsdâr Etmiş Oldukları Bazı Beratlar” adlı makalesidir. Bu eser *Feridun Bey Münşeati*’nin içinde bulunan bazı berat ve mektupların sahte olduğunu kanıtlaması açısından önem taşır. Yine *Feridun Bey Münşeati*’nin bazı kısımlarının sahte olduğunu belirten başka bir çalışma da Mükrimin Halil YINANÇ tarafından yapılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak Tarih-i Osmanî Encümenî Mecmuasında seri halinde üç ayrı makale yayınlamıştır. Yine başka bir çalışma da Mine G. KIRIKKANAT’ın kaleme almış olduğu *Bir Hristiyan Masalı* adlı kitaptır. Yazar bu çalışmasında Roma Katolik Kilisesinin kurucu yasası olarak kabul edilen *Konstantin’in Bağışı* adlı sahte vasiyeti ele almıştır. Bilgin AYDIN ve İshak KESKİN’in birlikte kaleme aldıkları “Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Sahteciliği, Diplomatik ve Diplomatika Eğitimi” makalesinden de yararlanılmıştır. Sahtecilik yapanlara verilen cezaların anlatıldığı kısımda Kemal DAŞCIOĞLU’nun *Osmanlı’da Sürgün* adlı eserinden yararlanılmıştır. Yine DAŞCIOĞLU’nun “Osmanlı Döneminde Rüşvet ve Sahtekârlık Suçları ve Bunlara Verilen Cezalar Üzerine Bazı Belgeler” adlı makalesinden de faydalanılmıştır. Kürek cezası ile ilgili olarak Neşe ERİM’in “18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda Kürek Cezası” adlı makalesi, Zübeyde GÜNEŞ YAĞCI ve Esra NALBANT’ın “İstanbul Tersane Zindanı” adlı makalesi ve son olarak Mehmet İPŞİRLİ’nin “XVI. Asrın İkinci Yarısında Kürek Cezası ile İlgili Hükümler” adlı makalesinden yararlanılmıştır. Tomruğa konulma cezası ile ilgili olarak Ömer ŞEN’in *Osmanlı’da Mahkûm Olmak* adlı kitabı kullanılmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde evrak sahteciliğinin ne olduğu ve sahtecilik yapılırken hangi yöntemlere başvurulduğuna değinilmiştir. İkinci bölümde ise evrak sahteciliğine neden tevessül edildiği tartışılmıştır. Bu bölümde sahtecilik çeşitleri tablolar halinde gösterilmiştir. Üçüncü bölümde ise evrak sahteciliğini engellemek adına devletin aldığı tedbirlerden ve bu suç

işleyenlere verilen cezalardan bahsedilmiştir. Bu bölümde de konunun daha iyi anlaşılması maksadıyla çeşitli veriler tablolara dökülmüştür.

2. EVRAK SAHTECİLİĞİ VE EVRAKTA SAHTECİLİK YÖNTEMLERİ

2. 1. Evrak Sahteciliği Nedir?

Sahte; yapma, uydurma, düzme, yalandan, taklit anlamlarına gelir.¹ Sahtecilik söz, fiil ve yazı üzerinde işlenmek üzere üç kısımdır. Bunlardan yazı üzerinde yapılan sahteciliğe evrak sahteciliği denir.² Osmanlı arşiv belgelerinin bazılarında sahte kelimesinin yerine *müzevver*, *tezvîr* ve *telbîs* kelimeleri kullanılmıştır. Belgenin şekil ve içerik bakımından bozulması, belgenin sahte örneğinin çıkarılması ya da aslı olmadığı halde uydurma belgeler oluşturulması da evrak sahteciliğine girmektedir.³ Evrak sahteciliği bazı kimselerin normal yoldan elde edemeyeceği makama veya ayrıcalığa sahip olabilmek için rüşvet vermesi ve bu gibi yolsuzluklara açık olan kişilerin de vazifelerini kötüye kullanmalarından kaynaklanmaktadır.⁴

2. 2. Evrak Sahteciliğinin Tarihsel Gelişimi

Evrakta sahtecilik eski zamanlardan beri devletlerin önem verdiği suçlardandır. Örneğin Roma’da evrakta sahtekarlık suçuna ciddi cezalar verilirdi. Bunlar arasında vasiyetnamelerde yapılan sahtekarlıklar daha büyük müeyyidelerle cezalandırılırdı. Çünkü Roma’nın sosyal ve hukuki hayatında vasiyetnamelerin yeri büyüktür. M.Ö. 80 yılında Silla zamanında yayınlanan “*Lex Cornelia de Falsis*” adlı Roma yasası çoğunlukla vasiyetnamelerde geçen sahtekârlıkları konu edinmiştir.⁵ Bu konuda hukukçu Paulus’un “*Ad Sabinam*” adlı eserinden Roma hukuk kitabı *Digesta*’ya alınmış olan bir kısım şöyledir; “*Her kim bir vasiyetnameyi ortadan kaldırır, gizler, zorla alır, imha eder, yerine başkasını koyar, mühürlerini açarsa ve her kim sahte bir vasiyetnameyi kasten yazar, imzalar ve okursa Lex Cornelia’daki ceza ile cezalandırılır*”.⁶

Cermenlerde de evrakta sahtekârlık konusu dikkate alınmış ve özellikle resmi evrakta yapılan sahtekârlıklar şiddetle cezalandırılmıştır. Theodoricus’un

¹ Şemseddin Sami, *Kâmûs-i Türkî*, Nadir Eserler Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2016, s. 697.

² Abdullah Pulat Gözübüyük, “Belgelerde Sahtecilik Cürümleri”, *Adalet Dergisi*, C. 61, S. 2, Ankara 1970, s. 73.

³ M. Yasin Taşkesenlioğlu, “Osmanlı Diplomatiğinde Mühür ve Bir Vaka Olarak Sahte Mühür Kullanımı”, *History Studies*, C. 9, Samsun 2017, s. 184.

⁴ Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018, s. 144.

⁵ Sahir Erman, Evrakta Sahtekârlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müşterek Unsurları”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 16, S. 1-2, İstanbul 1950, s. 160.

⁶ Erman, Evrakta Sahtekârlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müşterek Unsurları”, s. 161-162.

emirnamesinde ölüm cezası, Ripaure'nin kanununda ya baş parmağın kesilmesi ya da para cezası, Longobart kanununda elin kesilmesi cezaları verilmiştir. Vizigot kanununda ise kral emirlerinin taklit ve bozulması halinde sahtekârın ya mallarının yarısı müsadere edilir ya da eli kesilirdi. Diğer evrakta yapılan sahtekârlıklarda ise suçlunun mallarının dörtte birinin müsaderesi ve borcun ödenememesi durumunda ise sahtekâra zarar verdiği kimsenin kölesi olma cezası verilirdi.⁷

Mısır'da ise hileli ekleme ve çıkarmaları önlemek amacıyla normalde tek tabakaya yazılan Geniza belgelerinin birkaç tabakanın birleşmesiyle yazıldığı görülmüştür. Bu metotla yazılan belgelerde yazıcı yazısını satırın iki tabakanın birleşme noktasının iki yanına gelecek şekilde ayarlıyordu. Bazen de birleşme noktasına gerçek anlamına gelen *emeth* sözcüğü yazılıyordu. Müslüman katiplerde aynı metodu uygulayarak sahtekârlıkları önlemeyi amaçlamışlardır. Yazılan metni birleşme noktasının üzerinden geçecek şekilde yazmışlar veya iki tarafa gelecek şekilde mühür basmışlardır.⁸ Yazışmalarda mühür kullanılması sahtekârlıkları önlemek ve yazının güvenilirliğini temin etmek açısından önem taşımaktadır. Özellikle halifeden çıkan yazıların sonlarına hilafet mührü basılmak suretiyle herhangi bir taklit önlenmekteydi. Alınan önlemlere rağmen halife Muaviye zamanında belge üzerinde oynama yapılarak sahte belge düzenlendiği bilinmektedir. Muaviye Amr b. Zübeyr'e 100.000 dirhem ödenmesi için Irak valisi Ziyad b. Ebih'e hitaben bir mektup yazmıştır. Ancak Amr yazıyı tahrif ederek rakamı 200.000 dirheme çıkarmıştır. Yapılan sahtecilik ancak valinin halifeye sunduğu hesap sırasında anlaşılabilmektedir. Muaviye de bunun üzerine sahtekârlıkları önlemek adına hatem divanını kurmuştur.⁹

Ortaçağ Hristiyan dünyasında birçok sahte kraliyet ve kilise beratı yapılmıştır. Lorenzo Valla'nın 1440'ta ele aldığı Papa I. Sylvester ile haleflerine İtalya toprakları üzerinde dünyevi iktidar hakkı veren bir çalışması, belgelerin o dönemde sahip olduğu güvenilirlik seviyesi açısından önemlidir. Söz konusu belgeler arasında en önemli ve ünlüsü *Constantinus'un Bağıışı* adlı vasiyettir. Lorenzo Valla bu vasiyeti

⁷ Erman, *Evrakta Sahtekârlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müşterek Unsurları*", s. 163.

⁸ Jonathan M. Bloom, *Kâğıda İşlenen Uygarlık, Zülal Kılıç* (çev), Kitap Yayınları, İstanbul 2003, s. 113.

⁹ Mehmet Aykaç, *Abbasi Devleti'nin İlk Dönemi İdari Teşkilatında Divanlar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s. 46-47.

inceleyerek sahte olduğunu ispat etmiştir.¹⁰ Vasiyeti kaleme alan kişinin yapmış olduğu yazım ve anlam hatalarını gözler önüne sermiştir.¹¹ Ancak bunun yanında bu sahte vasiyete dayanarak hazırlanmış 204 tane daha Papalık fetvası vardı. Cenevre’de vaizlik yapan David Blondel tarafından bu fetvaların da bahsi geçen vasiyet gibi sahte olduğu ve 850 yılından sonra peyderpey yazıldıkları kanıtlandı.¹² Ortaçağda sahte belgelerin bolluğu karşısında kuşku artık bir savunma refleksi haline gelmişti. 11. yüzyılda Lorraineli bir küçük soylu kendisine karşı belgesel kanıtlarla silahlanmış keşişlerle karşı karşıya kalmıştır. Bunun üzerine keşişler için *herhangi bir mürekkeple canlarının istediğini yazabilirler* diyordu.¹³ Yine savaşların sonucunda birçok belgenin kayıp olmasından yararlanılarak belgelerin yenilenmesi sırasında İmparatorluk ve Papalığa ait sahte belgeler türetilmiştir. 17. yüzyıl sonlarında Milanolu piskoposluk üyeleri gerçekliğinden şüphe ettikleri Papa III. İnnocent’e ait olduğu iddia edilen bir mektubu incelenmesi için Papalığa gönderdiklerinde mektubun sahte olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁴ Buna paralel olarak ortaçağ İslam dünyasında da evrakta sahteciliğe rastlanmaktadır. Bu dönemde sahte sakk¹⁵ hazırlayanlar vardı. Bunlar seyahat sırasında yanında fazla miktarda nakit parası olan tüccarları tespit ederlerdi. Sonra tüccara para taşımalarının risklerinden bahsederlerdi. Tüccarın parasını alıp ona sakk denilen bir belge verir ve elindeki parayı alırlardı. Bu belge ile tüccarın varacağı yerde herhangi bir sarraf veya cehbeze giderek nakde çevirebileceğini söylerlerdi. Tabii ki bu belgeler karşılığı olmayan değersiz kâğıt parçalarından ibaretti.¹⁶

Osmanlı İmparatorluğu’nun klasik döneminde de evrakta sahteciliğe rastlanmıştır. Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman ve Habsburg kralı II. Felipe arasında 1578’te başlayan ateşkes görüşmeleri ancak 1581’de sonuca ulaşmıştır. Zayıflık olarak görüleceği için hiçbir müzakereleri başlatan taraf olmak istememekteydi. Bu sırada devreye Osmanlılar tarafından yakalanan bir Habsburg

¹⁰ Bilgin Aydın ve İshak Keskin, “Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Sahteciliği, Diplomatik ve Diplomatika Eğitimi”, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, C. XXXI, İstanbul 2008, s. 213.

¹¹ Lorenzo Valla, “Konstantin Bağıışı Sahtekârlığı”, *Battıya Yön Veren Metinler*, Alev Alatl (haz.), Melisa Matbaacılık, İstanbul 2010, s. 506.

¹² Mine G. Kırıkkanat, *Bir Hristiyan Masalı*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul 2014, s. 179-180.

¹³ Marc Bloch, *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*, Ali Berktaş (çev.), İstanbul 2018, s. 119-120.

¹⁴ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s. 4.

¹⁵ “Farsça’da “muahede, tasdikname” anlamındaki çek kelimesi Arapça’ya sakk şeklinde geçmiş olup geniş manasıyla “yazılı belge, resmi tutanak” demektir.” Cengiz Kallek, “Sak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 35, İstanbul 2008, s. 584.

¹⁶ Ahmet N. Özdağ, “Ortaçağ İslam Dünyasında Ticari Sahtekârlıklar”, *History Studies*, C. 10, S. 6, Samsun 2018, s. 135-36.

casusu girmiş ve olayın seyrini değiştirmiştir. Habsburg casusu Martin de Acuna yakalanınca kendisini kurtarmak için II. Filipe tarafından elçi olarak gönderildiğini iddia etti. Hatta İstanbul'daki istasyon şefi Aurelio Santa Croce ve Divan-ı Hümayun tercümanı Hürrem Bey'in yardımlarıyla hazırladığı sahte belgelerle Sokullu Mehmed Paşa'yı kandırmayı da başarmıştı.¹⁷ Yine Kanuni'nin oğlu Şehzâde Mustafa'nın katledilmesi olayında sahte mektupların da rol aldığını belirten çalışmalar bulunmaktadır. Bu mektupları dönemin veziriazamı Rüstem Paşa'nın Şehzade Mustafa'nın mührünü taklit etmek suretiyle yazdığı ileri sürülmektedir.¹⁸ Kanuni döneminde Osmanlı ceza kanunlarına ağır hükümler konmuş ve uygulamada şiddete başvurulmuştur. Sahte hükmü yazan kişinin elinin kesilmesi öngörülmüştür.¹⁹

El kesme cezası bu tarihlerden sonra da uygulanmıştır. Örneğin; Anadolu kadıaskeri katiplerinden İbrahim'in sahte hüküm yazmak, sahte nişan çekmek, kadı ve müftü imzasını taklit etmek suretiyle sahte hüccet yazmak gibi kabahatleri kendi itirafıyla sabit olduğundan eli kesilmiştir.²⁰ Bir başka örnek ise sahteciliğe karışan katiplerin sayıca fazla olması açısından dikkat çekmektedir. Divan katipleri arasında sahte berat ve tezkire yazmaya cesaret eden katipler olmuştur. Hatta bu kâtipler hileli bir mürekkep kullanmaya da muvaffak olmuşlardır. Bahsi geçen kâtiplerden biri idam edilmiş, altısının eli kesilmiş ve yedisi de görevden el çektilerle divandan kovulmuşlardır.²¹ Diyarbekir Beylerbeyine gönderilen bir hükümden anlaşılağı üzere suçu işleyenin değil de ona yardım eden kâtibin eli kesilmiştir. Cizre eyaleti Mir Mehmed'in uhdesinde iken Mir Şeref isimli bir kişi sahte bir emirle Cizre eyaletini zapt etmiştir. Ancak sahte emri kendi yazmayıp Ali adında bir kâtime yazdırmıştır. Bu nedenle kâtibin elinin kesilmesi emredilmiştir.²² Yine sahte ahkam ile vergi salan mültezimler ve ellerinde sahte defterdar nişanesi bulunan kimseler

¹⁷ Emrah Safa Gürkan, *Sultanın Casusları*, Kronik Yayınları, İstanbul 2017, s. 60-61.

¹⁸ Aydoğan Demir, "Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Sahtekârlığı", *Toplumsal Tarih Dergisi*, C. 17, S. 100, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, s. 20; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Şehzade Mustafa'nın Ölümünde Medhali Olan Vezir-i Azam Rüstem Paşa'nın İkinci Sadaretinde Yeniçerilerin Ağalarından Şikayeti Havi Kanuni Sultan Süleyman ile Rüstem Paşa'ya Pek Ağır Mektupları", *Belleten*, C. 31, S. 122, Ankara 1967, s. 192-193.

¹⁹ Demir, "Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Sahtekârlığı", s. 20.

²⁰ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), *Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümayûn Sicillatı Mühimme Defterleri* (A. DVNSMHH.d), Nr: 25/1577, 9 Safer 982 (31 Mayıs 1574).

²¹ Selanikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selanikî*, Mehmet İpşirli (haz.), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1989, s. 227.

²² BOA, A. DVNSMHH.d, Nr, 72/229, 26 Cemazilevvel 1002 (17 Şubat 1594); A. DVNSMHH.d, Nr. 72/230, 26 Cemazilevvel 1002 (17 Şubat 1594); A. DVNSMHH.d, Nr. 72/390, 29 Rebiülahir 1002 (22 Ocak 1594).

idam edilmişlerdir.²³ Karahisar-i Şarki sancağında sahte ahkamla mültezim olan Muharrem ile üç arkadaşı yakalanıp İstanbul'a getirilmiş ve meydanda dördünün de başı vurulmuştur.²⁴

Osmanlı tarihinde yaşanan ilginç bir sahtecilik olayı ise Feridun Ahmed Bey tarafından yapılmıştır. Bu sahtecilikten ilk olarak bahseden Friedrich Von Kraelitz'tir. Nişancı Feridun Ahmed Bey 880 tane mektup ve yazıyı içeren *Münşeati's-Selâtin* adlı eserini Sultan III. Murad'a 22 Ocak 1575 yılında bayram hediyesi olarak sunmuştur. Bu yazıların tamamı Osmanlı Devleti'nin ilk devrine ait resmi evraklar olduğu halde yazılmış olduğu dillere göre üç kısıma ayrılmıştır. Bunlar Arapça, Farsça ve Türkçedir. Eserde ilk Osmanlı Sultanları tarafından yazılmış olan Türkçe ibareler göz önüne alındığında dilin şivesinden tahrifat yapıldığı dolayısıyla metnin sahte olduğu anlaşılmıştır.²⁵ Kraelitz'in ardından Mükrimin Halil Yınanç da bu konu ile ilgili Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası'nda makaleler yayınlarak Kraelitz'in tezini desteklemiştir.²⁶

2. 3. Taklit Yöntemi

2. 3. 1. Mühür

Mühür Farsça bir kelime olup, bu kelimedden Arapça kalıplara uydurularak memhûr (mühürlü) ve temhîr (mühürlemek) kelimeleri türetilmiştir. Gerek devlet hizmetinde bulunan gerekse devlet ile iş yapan kişilerin *tatbik mührü* adı verilen mühür örnekleri herhangi bir sorun çıkması ihtimaline karşı sunulan belgenin doğruluğunu ispat etmek adına özel bir dairede saklanırdı. Yine belge sahtekarlıklarının önüne geçilmek amacıyla hakkakların kazıdığı mühürleri bastıkları defterler vardı.²⁷ Aslında bir belgenin gerçekliğinin belirtilmesi veya sahtelerinin türemesinin önlenmesi çok önceki dönemlerde de gündemde olan bir mesele idi. Eski çağlardan beri resmi evraklarda mühür kullanılmasının temel nedeni evrakta sahteciliği önlemektir.²⁸ Alınan bu önlemlere karşılık sahte mühür yapımının önüne

²³ Selanikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selanikî*, s. 795.

²⁴ Selanikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selanikî*, s. 835-836.

²⁵ Friedrich Von Kraelitz, "İlk Osmanlı Padişahlarının İsdâr Etmiş Oldukları Bazı Beratlar", *Tarih-i Osman-i Encümeni Mecmuası*, C. 28, İstanbul 1914, s. 242-243.

²⁶ Mükrimin Halil Yınanç, Feridun Bey Münşeati, *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*, C. XI-XIII, S. 62-77, İstanbul 1336-1339, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, C. XIV, S. 2, İstanbul 1340, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, C. XIV, S. 1, İstanbul 1340.

²⁷ Mübahat S. Kütükoğlu, "Mühür", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 31, İstanbul 2006, s. 530.

²⁸ M. Yasin Taşkesenlioğlu, "Osmanlı Diplomatiğinde Mühür ve Bir Vaka Olarak Sahte Mühür Kullanımı", *History Studies*, C. 9, S. 4, Samsun 2017, s. 185.

geçilememiştir. Örneğin; incelediğimiz dönem içerisinde kayıtlara yansıyan ilk olay Balkanlarda meydana gelmiştir. 1608 yılında Sofya’da timar sahibi Ali’nin vefatı üzerine vezir tarafından timar bir başkasına verilmiştir. Ancak nahiye sakinlerinden Mütezika Mehmed timarın kendisine verilmesini istiyordu. Nitekim ilk olarak sahte bir mühür hazırladı. Bu mühür ile vezir namına sahte bir tahvil mektubu düzenleyip timarın mahsulünü toplamak istediye de yaptığı sahtekarlık ortaya çıktı ve ceza almaktan kurtulamadı.²⁹ Diğer yandan Anadolu coğrafyasında da timar sahibi olabilmek için sahteciliğe başvurulduğu görülmüştür. Niğde’de mühür taklidiyle tahvil mektubu hazırlayan kişinin yaptığı sahtecilik çok geçmeden anlaşılmıştır.³⁰

Osmanlı’da önemli bir görevi üstlenen şeyhülislamın belgelerinin sahtesinin yapımını engellemek adına gerek fetva dairesinden çıkan fetvaların gerek müderris ve mevali tayinleri için telhislerin altında kendi imzalarının olması şartı vardı. Ancak 18. yüzyılda bu durumda bazı bozulmalar olduğu görülmektedir. İmza yerine şeyhülislamın şahsi mührünün kullanıldığı görülmüştür.³¹ Bu durum mühür sahtekarlarının işine yaramıştır. Örneğin; 1791 yılında yaşanan bir olayda şeyhülislamın mührü taklit edilmiştir. Bursa Alaaddin Bey Camii İmamı Hamza Efendi şeyhülislamın mührünü taklit ederek düzenlediği sahte emirname ile mahallesindeki bir araziye sahip olmak istemiştir. Çıkarmış olduğu emirnameyi kendisiyle iş birliği halinde olan Molla Hüseyin adlı bir medrese talebesiyle Bursa’nın ileri gelenlerine göndermiştir. Emirnamenin sahte olduğu anlaşıncı, onunla iş birliği yapan Molla Hüseyin firar etmiş ve Hamza Efendi yakalanmıştır. Yapılan sorgulamada Hamza Efendi bahsi geçen emirnameyi İstanbul’a gidip bizzat şeyhülislamdan aldığını söylese de bunun yalan olduğu anlaşılmıştır. Hamza Efendi’nin yaptığı sahtekârlık cezasız kalmamış ve kendisi Limni Adası’na sürgün edilmiştir.³²

Vezirlerin mühürlerinin de sahtesinin yapıldığı kayıtlara yansımıştır. 1610’da Vezir Hızır Paşa’nın mührünün kazdırıldığı görülmektedir. Bali Çavuş, Yusuf Çavuş ve Memi adında üç eşkiya vezirin mührünü kazdırarak Vezir Hızır Paşa’nın oğlu Hüseyin’in zeamet mahsulüne el koydular. Bunun yanında başka kimselerin

²⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 76/108, 27 Zilhicce 1016 (13 Nisan 1608).

³⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 78/1761, 15 Cemazilahir 1018 (15 Eylül 1609).

³¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1984, s.203-204.

³² Emine Güngör Yadi, “III. Selim Döneminde Evrak Sahteciliği”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, C. 2, S. 1, Samsun 2021, s. 6.

mallarına da el koydular. Yapılan şikâyetler üzerine bölgeye araştırma yapmak üzere bir görevli gönderildi.³³ Diğer bir vezir mührü taklidi 1714 yılında Bosna’da gerçekleşmiştir. Bosna’nın Kamengrad kazasından Küçük İbrahim, eski Bosna Valisi Vezir İbrahim Paşa’nın mührünü taklit ederek sahte tezkireler elde ettiğinden Bihke Kalesi’nde kalebend edilmiştir.³⁴

Mühürleri taklit edilen diğer bir devlet görevlisi ise kadılardı. İştîp kazasında yaşayan Osman ve Ömer adlı iki kardeş kadının mührünün bir kopyasını kazdırdı. Bu mühürle elde ettikleri hüccetlerle kaza halkının malına ve canına kastettiler. Bununla da kalmayıp daha pek çok suça bulaştılar. Bunun üzerine yargılanmaları için İstanbul’a gönderilmeleri emredildi.³⁵ Benzer bir olay ise 1709 yılında Amasya’da yaşanmıştır. Aşçı Hasan oğlu Mehmed kalpazanlığı ile bilinmekteydi. Aşhanesinde sahte altın sikkeler ile yakalanınca kendisine ceza verilmeyip uyarılmakla yetinildi. Ancak Mehmed’in durmaya niyeti yoktu. Amasya’ya tayin olan kadıların mühürlerini taklit ederek sahte arzlar düzenledi. Bu sahte arzlar ile Amasya’da bulunan üç ayrı vakfın gelirlerine el koydu. Bunun gibi daha pek çok sahtecilik yapan Mehmed Amasya Kalesi’nde kalebend olundu.³⁶

Mührün taklidinin yapılmasının diğer bir yöntemi ise kâğıtta bulunan gerçek mührün kesilerek başka bir kâğıda yapıştırılması ile gerçekleştirilmiştir. Novi Kalesi’nin kaptanlığı Ağrıboz Muhafızı Vezir İbrahim Paşa tarafından Küçük İbrahim’den alınarak Ceroğlu İbrahim’e verilmişti. Çünkü Küçük İbrahim sahtekâr bir kimseydi. Vezir İbrahim Paşa Ağrıboz muhafazasına gittiğinde bu durumu fırsat bilen Küçük İbrahim vezirin bir belgede bulunan mührünü keserek başka bir tezkire kâğıdına yapıştırmak suretiyle sahte tezkire elde etti. Bu tezkire ile haksız kazanç elde etti. Bununla da kalmayıp Ceroğlu İbrahim’i de kalebend ettirmek adına belge düzenledi. Ancak Vezir İbrahim Paşa’nın incelemeleri sonucunda Ceroğlu İbrahim’in suçsuz olduğu anlaşıldı. Ceroğlu İbrahim serbest bırakılarak yerine Küçük İbrahim’in kalebend olunması emredildi.³⁷

³³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 79/132, 1 Muharrem 1019 (26 Mart 1610).

³⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 122/123, 1-10 Rebiülevvel 1126 (16-26 Mart 1714).

³⁵ 85 Numaralı Mühimme Defteri (1040-1041 (1042) / 1630-1631 (1632)), Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2002, s. 196-197.

³⁶ BOA, Cevdet Zabtiye (C. ZB), Nr. 51/2507, 20-30 Zilkade 1120 (31 Ocak-10 Şubat 1709).

³⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/429, 20-30 Cemazilevvel 1118 (30 Ağustos-9 Eylül 1706).

2. 3. 2. Sahh

Sahh kelimesi sözlükte sahih, uygun doğru anlamlarına gelir. Osmanlı bürokrasisinde ise özellikle sadrazamın görüp doğru ve uygun bulduğu bürokratik işlemlerin üzerine stilize bir şekilde bizzat kendisinin yazdığı bir işaretti. Bazı durumlarda beylikçi kisedarı veya beylikçinin yazmasına da izin verilirdi. Resmi belgelerde ve yazma kitaplarda rastlanan sahh doğrulama ve karşılaştırma işareti olarak kullanılmıştır.³⁸ Bir bakıma sahh da mühür gibi evraklarda sahteciliğin önlenmesi için kullanılmıştır. Ancak mührün sahtesinin yapıldığı gibi sahhın da sahtesinin yapıldığı görülmüştür. Örneğin aslen Halepli olan Seyyid Taha yaklaşık 15 yıldır İstanbul'da ikamet etmekteydi. Seyyid Taha burada pek çok sahtecilik işine bulaştı. Bu sahteciliklerden biri de veziriazam, defterdar, kalem hocaları ve halifelerinin sahhlarını taklit ederek kendisine ve dilediğine vazife hücceti almasıydı. Yaptıklarından dolayı bir incelemeye tabii tutulunca Halep'te de birçok kimseyle davası olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine 1713'te Halep'e gönderilerek oradaki davalarının sonuçlandırılmasının ardından Avrât Adası Kalesi'nde kalebend edilmesi emredildi.³⁹ Başka bir olayda sahteciliği yapan kimse bir kağıt tüccarıydı. Kağıt tüccarı olan Burdurlu Salim sahte bir buyruldu hazırladı. Vezirin sahhını taklit yöntemiyle buyruldunun üzerine çekti. Yine buyrulduyu yazarken devlet vekillerinin yazışma usullerini de taklit etti.⁴⁰ 1778 yılında ise ruznamçe kaleminde öğrenci olan Ali ve Lütfullah bir hazine temessüğü belgesinin üst kısmına taklit yöntemi ile sahh çekerek hazineye sorun yaşanmasına sebep olmuşlardır.⁴¹

2. 3. 3. Tuğra

Oğuz hakanlarından başlayarak Osmanlı padişahlarına kadar Türk hükümdarlarının işaret ve yazılı alametleri olan tuğra, köken itibarıyla Türkçe olup Farsça ve Arapçaya Türkçeden geçmiştir.⁴² Tuğranın Farsçası nişan, Arapçası tevkîdir. Osmanlılarda da tuğra padişahın ismini yani belgenin padişaha ait olduğunu

³⁸ Mehmet İpşirli, "Sahh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 35, İstanbul 2008, s. 490.

³⁹ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 121/181, 20-30 Ramazan 1125 (10-20 Ekim 1713).

⁴⁰ Melahat Kara, *18 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s. 147-290) H. 1190-1191/M. 1776-1777 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 226-227; Kemal Daşcıoğlu, "Osmanlı Döneminde Rüşvet ve Sahtekârlık Suçları ve Bunlara Verilen Cezalar Üzerine Bazı Belgeler", *Sayıştay Dergisi*, S. 59, Ankara 2005, s. 122.

⁴¹ BOA, C. DH, Nr. 260/12984, 11 Cemazilevvel 1192 (7 Haziran 1778).

⁴² Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s. 71.

gösteren bir işarettir.⁴³ Tuğra da mühür gibi belgenin güvenilirliği açısından çok önemlidir. Ancak evrak sahtekarları tuğranın da sahtesini çekerek sahte evrak düzenlemeyi başarmışlardır.

1611 yılında Trablusşam'da Hüseyin oğlu Murad Çavuş sahte tuğra çekerek pek çok konuda emirler yazmıştı. Bu yaptığından dolayı mahkemece arama yapmak üzere evine görevliler gönderildi. Murad Çavuş'un evinde tuğraları çekilmiş ve gerektiği zaman kullanılmak üzere muhafaza edilen iki tane boş berat kağıdı ve yedi tane boş ahkam kâğıdı ele geçirildi. Kendisine nereden aldığı sorulunca Hamaslı Yusuf oğlu Şeyh Yusuf'tan aldığını iddia etti. Ancak Şeyh Yusuf bu belgelerden haberi olmadığını dile getirdi. Bunun üzerine ayrıntılı bir inceleme yapılması emredildi.⁴⁴ Başka bir olayda ise tuğra taklit eden kişiler bir kâtip ve bir yazıcıdır. Kâtip Edhem ile Yazıcı Tiryaki Ömer daima tuğra taklit etmek yoluyla sahte beratlar hazırlıyordu. Yaptıkları bu sahtecilik ortaya çıkınca Limni Adası'na sürgün edildiler.⁴⁵ Bazı kimselerin de sahtecilik suçundan ceza almasına rağmen akıllanmayıp yine aynı suçu işlemeye devam ettiği görülmektedir. Sahte berat yaptığı için kalebend olunan Hüseyin Halife bunlardan biridir. Cezasını çektikten sonra akıllanması beklenirken tam tersine tuğra taklit etmek yöntemiyle sahte belge yapımına devam etti. Bunun üzerine kürek cezasına çarptırıldı.⁴⁶

2. 4. Tahrif

Tahrif kelimesi sözlükte kelimedeki harflerin yerini değiştirerek manayı bozma, bir metni ilave ve çıkarmalarla farklı manaya gelecek şekle sokma, bozma değiştirme anlamlarına gelmektedir.⁴⁷ Resmi evraklarda kiminin tarihiyle oynayarak, kimine ekleme veya çıkarma yaparak evrakların içeriğinin değiştirildiği yani bu yolla sahte evrak düzenlendiği görülmektedir. Osmanlı Devleti'nde de tahrif yoluyla sahte evrak düzenlendiği bilinmektedir. 1608'de Mora'da yaşanan bir olay bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. Mora'da zeameti bulunan Mehmed Çavuş vefat edince onun zeameti Oruç kethüdaya verilmişti. Ancak Mora sakinlerinden Mehmed asıl emrin tarihindeki sekizi üç yaparak tahrif etti. Bu yolla eski serdarın zeameti kendisine verdiğini iddia etti. Bunun üzerine veziriazam huzurunda mahkeme olundular.

⁴³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyruclara Dair", *Belleten*, C. 5, S. 17-18, Ankara 1941, s. 101.

⁴⁴ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 79/1189, 12 Zilkade 1019 (26 Ocak 1611).

⁴⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 106/1399, 1-10 Cemazilevvel 1107 (7-17 Aralık 1695).

⁴⁶ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 105/494, 10-20 Cemazilahir 1106 (26 Ocak-5 Şubat 1695).

⁴⁷ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayınları, 11. Baskı, İstanbul 1996, s. 1036.

Mahkemede Mehmed'in belge üzerinde yapmış olduğu oynama anlaşarak zeamet gerçek sahiplerine teslim edildi. Ancak Mehmed'in vazgeçmeye niyeti yoktu. Tekrardan sahte bir emirle bu sefer de Oruç kethüdanın timar ve mezrasını elinden almak istedi. Bunun üzerine emre itaat etmediğinden cezasının verilmesi için hakkında ferman çıkarıldı.⁴⁸

18. yüzyıla gelindiğinde evrakta tahrif meselesi devletin önlemeye çalıştığı önemli bir suç olmaya devam ediyordu. Kudüs'te yaşayan Halil sahtekarlığı ile bilinen bir kimseydi. Şehirde pek çok kişinin haksız yere parasını gasp eder, rüşvet işiyle uğraşır ve sahte para dahi basardı. Bu nedenle Kudüs esnafı kendisinden çok rahatsızdı. Halil arada İstanbul'a giderek burada sahte fermanlar düzenliyordu. Bazen de gerçek belgelerde bulunan isimleri bir şekilde silerek kendinin veya arzu ettiği kişinin ismini yazıyordu. Bu duruma daha fazla katlanamayan Kudüs halkı İstanbul'a bir arzuhal göndererek Halil'in yaptıklarını bildirdiler. Bunun üzerine Nisan 1709'da Halil'in başka bir memlekete sürgün edilmesi emredildi.⁴⁹

1764 yılındaki evrakta tahrif maddesinde bir kadının mağdur olduğunu görmekteyiz. Raziye Hanım İstanbul gümrüğü mukataasından günlük 5 akça olmak üzere maaş almaktaydı. Senetlerinin tecdîd edilmesi yani yenilenmesi için bir akrabası ile İstanbul'a gönderdi. Senetler yenilenmesine rağmen akrabası Raziye Hanım'a senetlerin bir şekilde yok olduğunu söyledi. Raziye Hanım'ın akrabası daha sonra bir adamını Anadolu kalemine göndererek tecdîd tezkiresinin üzerine müteveffa yani ölü diye yazılmasını sağladı. Bunun üzerine Raziye Hanım kendisine haksızlık yapıldığını, senetlerinin tekrardan kendisine verilmesini rica etti.⁵⁰

Görevini iyi yapan ve halk tarafından sevilen devlet görevlilerini belgede tahrif yöntemiyle makamından etmeye çalışanların da olduğu kayıtlara yansımıştır. 1796 yılında Perloganda⁵¹ naibi Mehmed Efendi, halk tarafından sevilen biri olmasına rağmen Mernik köyünden Çukadaroğlu Mustafa ve oğlu Mehmed tarafından düzenlenen sahte evrakla makamından edilmek istenmiştir. Elinde bulunan müraselenin üzerindeki tarihleri değiştirerek *naip ben oldum* diye halka ilân etti.

⁴⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 78/37, 3 Cemazilahir 1018 (3 Eylül 1609); BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 76/296, 19 Zilkade 1016 (6 Mart 1608).

⁴⁹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/2720, 10-20 Rebiülahir 1120 (29 Haziran-9 Temmuz 1708); BOA, A. DVNSMHH.d, Nr.116/223, 1-10 Safer 1121 (12-22 Nisan 1709).

⁵⁰ BOA, Ali Emiri Sultan Mustafa III (AE.SMST.III), Nr. 38/2623, 11 Rebiülahir 1178 (8 Ekim 1764).

⁵¹ Perloganda: Günümüz Konya'sının Taşkent ilçesidir. (Nuri Akbayar, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001, s. 131).

Ancak daha sonra yapılan araştırmalar neticesinde bu kişilerin yapmış olduğu sahtecilik suçu ortaya çıkınca baba-oğul Kıbrıs Adası'na kalebend olundular.⁵²

2. 5. Rüşvet

Sözlükte rüşvet; iş gördürmek, kazanç sağlamak, haksız haklı göstermek gibi maksatlarla bir vazifeliye verilen hediye, para veya sağlanan menfaattir.⁵³ Günlük kullanımda ise hem rüşvet vereni hem de alanı kapsayan bir suçu ifade etmektedir. Her suç gibi rüşvet de insanla alakalı sosyal bir olay olduğundan özellikle sosyal düzenin bozulduğu dönemlerde artış göstermektedir.⁵⁴ Buna bağlı olarak Osmanlı Devleti'nde 17. ve 18. yüzyıllarda bir artış olduğunu söylemek mümkündür. Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Devlet Adamlarına Öğütler* eserinde kadıların rüşvet aldığı ile ilgili şu sözleri dile getirerek yakınmaktadır; *Zamanımızda kadılardan nicesi rüşvetin adını mahsul koyup, Allah'ın emirlerini yerine getirmeyip, Allah korusun hangi taraf rüşveti ziyade verirse ona hükmeder. İsterse alacaklıyı borçlu müflisi Karun çıkarır. Allah rızası için bu gibileri dahi büyük önemle araştırmakta güç kuvvet harcayalar ve bunları sözü geçen yoldan atıp uzaklaştıralar.*⁵⁵

Bu dönemde Bosna bölgesinde birden fazla sahtecilikte rüşvet olayı gerçekleşmiştir. İlki 1745 yılında Bosna'nın Banaluka kazasının bir köyünde yaşanmıştır. Bahsi geçen köyde arazisi bulunan Ebubekir arazilerini Ahmed'in babası Mehmed'e satmıştı. Ancak Mehmed vefat edince Ebubekir arazileri tekrardan elde etmek adına kadıdan rüşvet karşılığında sahte hüccet aldı. Bunun üzerine Ahmed İstanbul'a gönderdiği bir mektupla mağduriyetini bildirerek olayın çözüme kavuşturulmasını istedi.⁵⁶ İkinci olay yaklaşık bir yıl sonra Akhisar kazasında yaşanmış ve bir naip tarafından yapılmıştır. Kör Süleyman Yerebakanzâde Hacı Mustafa'ya kanunlara uygun olarak arazi satmıştı. Ancak Hacı Mustafa da aldığı araziye birkaç yıl sonra Hasan'ın babası Gazi Ahmed Paşa'ya sattı. Yaklaşık 17 yıl arazi konusunda bir sorun yaşanmamıştı. Ancak Kör Süleyman ve Hacı Mustafa'nın ölümüyle birlikte Kör Süleyman'ın oğlu Mehmed babasının bu araziye zamanında

⁵² Güngör Yadi, "III. Selim Döneminde Evrak Sahteciliği", s. 3.

⁵³ Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, s. 936.

⁵⁴ Daşcıoğlu, "Osmanlı Döneminde Rüşvet ve Sahtekârlık Suçları ve Bunlara Verilen Cezalar Üzerine Bazı Belgeler", s. 119.

⁵⁵ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Devlet Adamlarına Öğütler*, Hüseyin Ragıp Uğurel (haz.), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1987, s. 60.

⁵⁶ E. Yasemin İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Burdur 2019, s. 417.

Hacı Mustafa'ya *bey' bi'l-vefâ*⁵⁷ ile sattığını bu yüzden arazinin Gazi Ahmed Paşa'ya satılamayacağını iddia etti. Mehmed'in bu iddiası asılsız çıkınca Hasan'a haklı olduğuna dair mahkeme tarafından senet verildi. Ancak Mehmed'in vazgeçmeye niyeti yoktu. Eski bir naipten rüşvet yoluyla aldığı bir hüccetten faydalanarak yeni bir emir çıkarmayı başardı. Bu emirle iki yıl boyunca bu arazilerin gelirlerine el koydu. Hasan'ın şikâyeti üzerine kayıtlara bakıldığında Mehmed'in elindeki emrin kaydı olmadığı ortaya çıktı. Böylece Hasan'a hakkının teslim edilmesi emredildi.⁵⁸ Üçüncü hadise ise 1749 yılında gerçekleşmiştir. Burada da yine karşımıza bir kadı çıkmaktadır. Bovle, Menzo, Menkü ve Bako adında dört kardeş Gaçka nahiyesinde bulunan babaları Abukavik'ten kalma arazilerini 30 senedir bir sorun olmadan kullanmaktaydılar. Ancak aynı nahiyeden Lazar, Goriç ve Mabat adlı üç kişi kadıdan rüşvet yoluyla aldıkları hüccet ile bu kardeşlerin arazisine müdahalede bulundular. Bunun üzerine kardeşler mahkemeye başvurdu. Mahkeme tarafından arazinin kardeşlerin hakkı olduğuna dair ellerine senet verildi.⁵⁹

Anadolu coğrafyasında da rüşvetle sahtecilik olmuyor değildi. Nitekim 1764 yılında Amasya kazasına bağlı Ezinepazarı nahiyesinde bulunan Han Vakfı'nın 15 yıldır mütevellisi olan İsmail vefat edince onun hakları oğulları Feyzullah, Ahmed, İshak ve Abdülfettah'a kaldı. Ancak İsmail'in ölümünden çıkar sağlamak isteyen Mustafa; Turhal, Osmancık ve Kedagra kadılarından rüşvet karşılığında sahte arz ve mahzarlar aldı. Bu belgelerle İsmail'den kalan tüm hakları kendi üzerine berat ettirdi. Bunun üzerine İsmail'in oğulları şikâyetinde bulundu. Yapılan inceleme sonucunda Mustafa'nın sahtekarlığı ortaya çıkarak yetimlerin hakkı teslim edildi.⁶⁰

Kadı ve naipler gibi kale dizdarlarının da rüşvetle sahtecilik olaylarına karıştığı görülmüştür. Bu olayda Eğridere ve Çatalköprü civarlarında yol kesip insanları öldüren, mallarını ve paralarını gasp eden birkaç eşkıya yakalanarak Sivas Kalesi'nde kalebend edilmişti. Ancak Bolu Kalesi Dizdarı Paracı Bekir almış olduğu 300 kuruş rüşvet karşılığında eşkıyaların serbest bırakılması için sahte bir ferman çıkartmayı başardı. Serbest kalan eşkıyalar eski kötülüklerine devam ettiler. Bunun

⁵⁷ Bey' bi'l-vefâ: Bedeli iade edildiğinde geri alınmak üzere bir malın satılmasını konu edinen satış akdidir. Bkz. Abdülaziz Bayındır, "Bey' Bi'l-Vefâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 6, İstanbul 1992.

⁵⁸ İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 575-578.

⁵⁹ İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 733.

⁶⁰ BOA, AE.SMST.III, Nr. 48/3485, 20-29 Cemazilahir 1178 (15-25 Aralık 1764).

üzerine Sivas dizdarına gönderilen bir emirle sahte ferman yapmaya cesaret eden Bolu Kalesi Dizdarı Paracı Bekir'in yakalanıp Sivas Kalesi'nde kalebend edilmesini emredildi.⁶¹

⁶¹ BOA, A. *DVNSMHM.d*, Nr. 136/368, 10-20 Zilhicce 1142 (6-16 Temmuz 1730).

3. AMAÇLARINA GÖRE EVRAKTA SAHTECİLİK SUÇLARI

Evrak sahteciliğinin çok çeşitli sebepleri mevcuttur. Bu konuda bir sınıflandırma yaparsak; haksız kazanç sağlamak, toplum düzenini bozmak, makam-mevkii sahibi olmak, diplomatik çıkar, adli konular ve muhtelif mevzular sayılabilir.

3. 1. Haksız Kazanç Sağlamak

Haksız kazanç sağlama isteği hemen her dönemde karşımıza çıkabilecek bir durumdur. Osmanlı Devleti'nde de sıkça karşımıza çıkmaktadır. İncelediğimiz dönem içerisinde yaşanan haksız kazanç sağlama amacı taşıyan evrak sahtekarlıkları kendi içinde timar-zeamet, mukataa, vakıf, vergi, miras, mal-mülk edinme ve muhtelif sebepler olmak üzere 7 farklı başlık altında ele alınmıştır.

3. 1. 1. Timar ve Zeamet Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Timar, senelik geliri 1.000 akçadan başlayarak 19.999 akçaya kadar olan dirliğe verilen isimdir.⁶² Timar, belirli devlet hizmetlerini ifa eden askeri sınıf mensuplarına maaş tahsisi yerine, bazı vergi gelirlerini kendi nam ve hesaplarına toplama hakkının bırakılmasıdır.⁶³ Zeamet ise timardan daha büyük olmakla birlikte 20.000 ile 100.000 akça arasındaki dirlikleri ifade eder. Zeamet de timar gibi askeri hizmetlerde bulunanları mükafatlandırmak amacıyla verilir.⁶⁴

Timar sistemi, imparatorluğun sadece askerî-idarî teşkilatlanmasının temel direği olmakla kalmayıp, aynı zamanda mîrî arazi sisteminin işleyişinde, köylü-çiftçilerin statüleri ve ödeyecekleri verginin belirlenmesinde ve imparatorluğun klasik döneminde tarımsal ekonominin yönetiminde esas belirleyici faktör olmuştur. Klasik dönemde güzel şekilde işleyen timar sisteminde XVI. yüzyılın son on yılına geldiğimizde bazı usulsüzlükler yapıldığı göze çarpmaktadır.⁶⁵ Bu usulsüzlüklerden birisi de sahte evrak düzenleyerek timar ve zeamet sahibi olmaya çalışmaktır. Yine zeamet ve timar tayinlerinde meydana gelen yolsuzluklardan biri de aynı timar için

⁶² Yusuf Halaçoğlu, *XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s. 94.

⁶³ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018, s. 297.

⁶⁴ Erhan Afyoncu, "Zeamet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 44, İstanbul 2013, s. 162.

⁶⁵ Halil İnalcık, "Timar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 41, İstanbul 2012, s. 168.

iki kişiye sahte berat ve emirler verilmesinden dolayı timar sahipleri birbirine düşmüştür. Böylece ürünler de ziyan olmuştur.⁶⁶

Timar ve zeamet konusunda sahtesi yapılan en önemli belgelerin başında beratlar gelmekteydi. Bu konuyla alakalı olarak incelediğimiz dönem içerisindeki tespit edebildiğimiz ilk olay 1609 yılında Çirmen sancağının Kirazlı köyünde meydana gelmiştir. Buna göre 9.000 akça timara mutasarrıf olan Hüseyin vefat etmiştir. Bu durumdan yararlanmak isteyen Mehmed elinde beratı olduğunu ileri sürerek Hüseyin'den kalan timara sahip olmak istemiştir. Elindeki beratın sahte olup olmadığını anlamak adına Defter-i Hakanî'de bulunan kayıtlara bakılmış ve beratın sahte olduğu ancak bu şekilde anlaşılabilmiiştir.⁶⁷

Çirmen'deki hadiseden yaklaşık 6 ay sonra Halep sancağında meydana gelen başka bir sahte berat vakasında yine amaç hakkı olmayan bir zeamete sahip olmağı. Başlangıçta Arslan'ın olan zeamet, Arslan'ın feragat etmesi ile Mustafa'ya verilmişti. Ancak Sehabil adında birisi bu timarın Arslan savaş görevine gitmediği için ondan alınıp kendisine verildiğini iddia etmekteydi. Hatta elinde bunu belgeleyen beratını da gösterdi. Bahsi geçen berat incelendi. İnceleme sırasında beratın tuğrası ve hattının sahte olduğu anlaşıldı.⁶⁸ Yine 1707 yılında Halep sancağında karşımıza bir hadise daha çıkmaktadır. Hasan, Halep sancağında 69.020 akçalık zeamete mutasarrıftır. Hasan'ın rızası ile Ali isimli bir kimseye berat olunması rica olunmuştur. Ancak bu esnada Ali savaş hizmetindedir. Bu durumdan yararlanmak isteyen Salih isimli bir kişi Hasan'ın izni dahilinde bir berat aldığını ve zeametın kendisinin olduğunu iddia etmektedir. Üstelik savaşta olması gereken Salih savaştan da geri durarak suç işlemekte ve Ali'ye zarar vermektedir. Ruznamçe defterindeki kayıtlardan beratın sahte olduğu anlaşılınca Salih tutuklandı. Hasan'ın da duruma vâkıf olacağından tanık olarak dinlenmek üzere Salih ile merkeze getirilmesi emredildi.⁶⁹ Hazergrad,⁷⁰ Cebeli,⁷¹ Birecik,⁷² Trabzon⁷³ ve Ağrıboz'da⁷⁴ benzer hadiselerin yaşandığı bilinmektedir.

⁶⁶ Koçi Bey, *Koçi Bey Risalesi*, Zuhuri Danışman (haz.), Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997, s. 25.

⁶⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 78/1886, 26 Muharrem 1018 (1 Mayıs 1609).

⁶⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 79/560, 26 Zilkade 1018 (20 şubat 1610).

⁶⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/1611, 1-10 Cemazilevvel 1119 (31 Temmuz-9 Ağustos 1707).

⁷⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 80/180, 4 şevval 1022 (17 Kasım 1613).

⁷¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 81/254, 9 Muharrem 1025 (28 Ocak 1616).

⁷² BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 118/302, 10-20 Cemazilevvel 1123 (26 Haziran-6 Temmuz 1711).

İlginç bir sahte berat meselesi ise Kayseri’de yaşanmıştır. Kayseri sancağının eski alaybeyi olan Kör Hasan birçok timar sahibini hazırlamış olduğu sahte beratlarla öldü göstererek timarlarını bir başkasına veriyordu. Bu suçundan dolayı görevinden alındı. Uzun bir zamandır İstanbul’da ikamet etmekteydi. Ancak görevden alınması onu akıllandırmamış olacak ki aynı kötülüklerine devam etti. Yine sahte beratlar ile timar sahiplerini rencide etti. Bunun üzerine Kayseri sancağı mutasarrıfı Hacı Ahmed İstanbul’a bir mektup göndererek Kör Hasan’ın asıl vatanı olan Kayseri’ye sürgün edilmesini istedi. Mutasarrıf Hacı Ahmed’in isteği yerinde bulunarak kabul edildi. Kör Hasan’ın İstanbul’da kalmasına izin verilmeyerek Kayseri’ye sürgün edildi.⁷⁵

Haksız kazanç konusunda tahvil mektuplarının sahtesinin yapıldığı önemli yerlerden biri Sofya’ydı. Sofya kadısına gönderilen bir hükümde bir başkasına ait timara sahip olmak adına sahte evrak düzenlendiği görülmektedir. Mütezika Mehmed isimli bir şahıs eski vezir Hasan Paşa’nın mührünü taklit etmek suretiyle sahte bir tahvil mektubu yazdı. Mehmed’in amacı bu sahte mektupla Şaban’ın elindeki timarın mahsulünü toplamaktı. Nitekim amacına ulaşarak Şaban’ı zarara uğrattı. Şaban’ın şikâyeti üzerine Mehmed’in topladığı mahsulün Şaban’a geri verilmesi emredildi. Bu görevde kadı da Mehmed’den yana olduğu takdirde zararın kendisinden karşılanacağı konusunda gözdağı verilerek görevini layıkıyla yerine getirmesi konusunda uyarıldı.⁷⁶

Arz evrakları da sahtecilik yapımında önemli yer teşkil etmektedir. İncelediğimiz zaman diliminde Vidin,⁷⁷ İstanbul,⁷⁸ Kengiri,⁷⁹ Aydonat,⁸⁰ Ohri,⁸¹ Tosya,⁸² ve Maraş⁸³ gibi yerlerde hadiseler rastlandığı belgelerden anlaşılmaktadır. Sahte arz konusunda Trabzon’da iki hadisenin yaşandığını görmekteyiz. İlk hadiseye göre 1710 yılı sonlarına doğru Trabzon sancağında timara mutasarrıf olan

⁷³ BOA, *Ali Emiri Sultan Mehmed IV (AE. SMMD. IV)*, Nr. 7/703, 10-20 Cemazilevvel 1088 (11-21 Temmuz 1677).

⁷⁴ BOA, *İbnülemin Müsted’iyat (İE.MT)*, Nr. 2/157, 20-29 Safer 1091 (22-31 Mart 1630).

⁷⁵ Faruk Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 104.

⁷⁶ BOA, *A. DVNSMHM.d*, Nr. 76/108, 27 Zilhicce 1016 (13 Nisan 1608).

⁷⁷ BOA, *AE. SMMD. IV*, Nr. 42/4767, 10 Cemazilevvel 1077 (8 Kasım 1666).

⁷⁸ BOA, *A. DVNSMHM.d*, Nr. 122/351, 20-30 Recep 1126 (2-11 Ağustos 1714).

⁷⁹ BOA, *İbnülemin Askeriye (İE.AS)*, Nr. 6/565, 22 Muharrem 1079 (2 Temmuz 1668).

⁸⁰ Ayşe Kavak, *12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s. 471.

⁸¹ BOA, *Ali Emiri, Sultan Ahmed III (AE.SAMD.III)*, Nr. 126/12353, 28 Safer 1136 (27 Kasım 1723).

⁸² BOA, *AE.SAMD.III*, Nr. 80/8001, 17 Cemazilahir 1138 (20 Şubat 1726).

⁸³ Melahat Kara, *18 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s. 147-290) H. 1190-1191/M. 1776-1777 Yılları Arasında Osmanlı Devleti’nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s.405.

Cemşidoğlu Mehmed, eski Trabzon Alaybeyi İbrahim'in iltiması ile İstanbul'da yaşamaktaydı. Burada kaldığı süre boyunca zaman zaman İbrahim'in mührünü taklit ederek, bazen de yeni mühür kazdırarak Trabzon sancağındaki 50 kadar timarı ve zeameti kendi istediği kişilere tevcih ettirdi. Bu durum Trabzon sancağındaki zeamet ve timar sahiplerinin şikâyeti üzerine araştırıldı ve suçlu bulunan Mehmed İstanbul'dan Trabzon'a sürgün edildi.⁸⁴ İkinci hadise ise Trabzon sancağının Of nahiyesinde meydana gelmiştir. Of nahiyesinde 20.000 akçe zeamete mutasarrıf olan Mustafa sahtekâr bir kimse olduğu gerekçesiyle zeameti elinden alınıp başkasına verildi. Bu durumun onu akıllandırması beklenirken o tam tersine düzenlemiş olduğu sahte bir arz ile zeameti tekrar üzerine aldı. Bununla da kalmayıp Trabzon beylerbeyinin kethüdası ile iş birliği yaparak Rize, Of ve Sürmene'de bulunan timar sahiplerine kendisini Abaza elçisi olarak tanıtip onların kazalarında bedavadan dört beş ay kaldı. Yine bu kazaların halkından devir namında para topladı. Bunun gibi pek çok sahtekârlığa cüret etmesinden dolayı zeameti tekrardan elinden alındı. Kendisi de akıllanıncaya kadar Özi Kalesi'nde kalebind olunması ferman olundu.⁸⁵

Sahte tezkire ile haksız kazanç sağlama olaylarından biri 1608 yılında Manastır'da yaşanmıştır. Mehmed Çavuş'un Manastır'da zeameti bulunmaktadır. Berankolo adında bir gayrimüslim Mehmed Çavuş'un zeametini 10.000 akça karşılığında kendisine verdiğini iddia etmekteydi. Hatta elinde bu konuya dair sahte tezkire de bulunmaktaydı. Elindeki bu tezkire ile bölge halkının mahsulünü topladı. Bunun üzerine Mehmed Çavuş şikâyetçi olunca durumun incelenmesi ve Birankolo suçlu bulunur ise merkeze gönderilmesi emredildi.⁸⁶ Bir sonraki yüzyıl sahtecilik hadiselerinin artması üzerine devletin bazı önlemler aldığını görmekteyiz. Çıldır eyaletinde bulunan Elviye Alaybeylerine gönderilen bir hükme göre, bölgede çok sayıda kişinin bir şekilde sahte tezkireler düzenleyerek pek çok zeamet ve timarı kendilerine tevcih etmişlerdir. Bu durumun düzenlenmesi ve sahte tezkire ile alınan timarların yeniden elden geçirilmesi için emir verildi. Bu tür durumların tekrar yaşanmaması için bölgedeki timarların arz ve tezkirelerinin mühürleri tatbik edildikten sonra tevcih işleminin gerçekleşmesi emredildi.⁸⁷

⁸⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 117/168, 20-29 Şaban 1122 (14-24 Ekim 1710).

⁸⁵ Recep Temel, *111 Numaralı Mühimme Defterinin 168.-337. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Artvin 2019, s. 320.

⁸⁶ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 76/282, 1 Zilkade 1016 (17 Şubat 1608).

⁸⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 120/445, 20-30 Muharrem 1126 (5-15 Şubat 1714).

Haksız kazanç konusunda sahtesi yapılan belgelerden biri de temessüklerdir. Temessük konusunda en önemli sahtecilik hadisesi Şuregel’de meydana gelmiştir. Bu vakanın seyri oldukça ilginçtir. Şuregel sancağında bulunan 5.999 akçalık timar hususunda Ebubekir ve Halil arasında bir anlaşmazlık vardır. Eski kayıtlara bakıldığında toplamda yedi ayrı kayda rastlanmaktadır. Sekizinci ve son kayda göre hâlâ timarın akıbeti tam olarak belirlenememiş, timar iki isim arasında gidip gelmektedir. Bunlardan ilki 1696 tarihlidir. Bu kayda göre bahsi geçen timar Mehmed feragat edince icmâlden mirimiran beratıyla Osman’a tevcih edilmiştir. 1696 yılına gelindiğinde Halil’e tevcih olunmuş, ancak 1694 tarihli başka bir mirimiran beratı ile de Ebubekir’e tevcih olunmuştu. Sonuç olarak 1696’da timar Ebubekir’e verildi. Yine 4 Eylül 1720 tarihli bir kayda göre hâlâ timar Ebubekir’in üzerinde görünmektedir. 27 Kasım 1721 tarihli başka bir kayıta Halil’in olan timarı İbrahim isimli bir kişinin sahte evrak ile Ebubekir’e verdiğini, bu nedenle timarın aslında Halil’in hakkı olduğu anlaşılmış ve timar Halil’e verilmiştir. 21 Ocak 1722 tarihli kayıta ise Ebubekir’in timarı tekrar almak için çabaladığını anlamaktayız. Bu tarihten dört ay kadar sonra 21 Mayıs 1722’de timar tekrar Ebubekir’e verilmiştir. Son olarak 16 Ekim 1722’de timar tekrardan Halil’e bırakılmıştır. Bunun üzerine Şuregel Miralayı Hasan 17 Kasım 1723’te merkeze bir yazı gönderdi. Yazıda aslında timarın Ebubekir’in hakkı olduğunu, Halil’in sahte temessük ile bu timara sahip olduğunu bildiriyordu. Hatta Ebubekir’in şu sıralar seferde olduğunu ancak Halil’in bu görevden geri durduğunu bildirmekteydi. Miralay Hasan Halil’in sahtekâr olduğunu timarın Ebubekir’e tekrardan verilmesini rica ediyordu.⁸⁸

Timar ve zeamet konusunda haksız kazanç sağlamak amacıyla sahtesi yapılan belgelerden biri de hüccetlerdir. 1646’da Homa’da yaşanan bu vakada Seyfî Ali Çavuş’a ait olan zeamet köylerinden toplanan saz, hasır ve kamışın gelirlerini Kaya Ali adında bir kimse kadıdan bir şekilde aldığı hüccetle toplamaya çalışmıştır. Veziriazam Salih Paşa huzurunda defterlere bakıldığında hüccetin sahte olduğu anlaşılmıştır. Ancak Kaya Ali firar etmiştir.⁸⁹ Aynı konu için tekrar bir emir çıkarılmıştır. Kaya Ali’nin davasının asılsız olduğu ve firar ettiği bildirilmiş, yine müdahale ederse merkeze bildirilmesi emredilmiştir.⁹⁰ Benzer bir olayda ise sahtecilikle mağdur edilmek istenen bir kadındı. Birgi’de meydana gelen hadisede

⁸⁸ BOA, *AE.SAMD.III*, Nr. 125/12261, 18 Safer 1136 (17 Aralık 1723).

⁸⁹ BOA, *A. DVNSMHM.d*, Nr. 90/177, 1-10 Rebiülevvel 1056 (17-27 Nisan 1646).

⁹⁰ BOA, *A. DVNSMHM.d*, Nr. 91/255, 10-20 Cemazilahir 1056 (24 Temmuz-3 Ağustos 1646).

Sehrab Paşa'nın eşi Fatma Hanım'ın Birgi kazasında timarı ve çiftlikleri bulunmaktaydı. Herhangi bir müdahaleye gerek olmadığı halde Tire'de yeniçeri serdarı olan Derviş Çavuş çiftlik yerlerini vakıftan aldığını iddia ederek sahte bir hüccet gösterdi. Bu hüccete dayanarak Fatma Hanım'ın timarını mahvetti. Ambarlarında olan mahsule el koydu. Bunun misali Fatma Hanım'ı zarara uğratarak kendisi kazanç elde etti. Bunun üzerine Fatma Hanım merkeze şikâyetle bulundu. Ancak Derviş Çavuş mahkeme olmaya yanaşmadı. Emre itaatsizlik etmede direndi. Bunun üzerine Mumcu Mehmed bu konu için mübaşir tayin edildi. Mübaşir vasıtasıyla Derviş Mehmed'in Fatma Hanım'a yaptığı zararı ödemesi ve bir daha aynı işlere kalkışırsa derhal merkeze haber gönderilmesi bildirildi.⁹¹

Timar ve zeamet için sahtesi yapılan belgelerden bir diğeri ise sahte emirlerdi. Mora'da karşımıza çıkan bu vakada Mora'da zeameti olan Mehmed Çavuş vefat edince zeameti Kofullu Peyziyan ve Oruç Kethüdalara bırakılmıştı. Ancak Mora'da yaşayan ve sahtekarlığı ile bilinen Mehmed eski serdardan aldığını söylediği bir emirle zeamet artık kendinin olduğunu iddia ediyordu. Hatta elindeki emrin tarihini de kendi isteğine göre değiştirmişti. Mehmed'in sahtekarlığı göz önüne alınarak zeamet eski sahiplerine geri verildi. Ancak Mehmed verilen emre itaat etmeyerek zeamet mahsulünü topladı. Bunun üzerine Mehmed'in tutuklanarak merkeze gönderilmesi emredildi.⁹²

Tablo 3.1 Timar ve Zeamet Konusunda Yapılan Sahtecilikler

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza
Mehmed, Hamza, Bekir, Süleyman	1606	Şam Eyaleti ⁹³	
Mütezik Mehmed	1608	Sofya Kazası ⁹⁴	
Birankolo	1608	Manastır ⁹⁵	
Mehmed	1608	Mora Sancağı ⁹⁶	
Mehmed	1609	Çirmen Sancağı ⁹⁷	
Abdi ve Kardeşi	1609	Niğde Sancağı ⁹⁸	
Sehabil	1610	Halep Sancağı ⁹⁹	
Gazanfer	1610	Bolu Sancağı ¹⁰⁰	

⁹¹ Yasemin Tataroğlu, *4 Numaralı Atık Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015, s. 1022-1023.

⁹² BOA, A. ADVNSMHH.d, Nr. 76/296, 19 Zilkade 1016 (6 Mart 1608).

⁹³ Derya Elvan, *18 Numaralı Mühimme Zeyli Defteri, (H. 1013-1015/M. 1604-1607) (vr. 131-260)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 407-408.

⁹⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 76/108, 27 Zilhicce 1016 (13 Nisan 1608).

⁹⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 76/282, 1 Zilkade 1016 (17 Şubat 1608).

⁹⁶ BOA, A. ADVNSMHH.d, Nr. 76/296, 19 Zilkade 1016 (6 Mart 1608).

⁹⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 78/1886, 26 Muharrem 1018 (1 Mayıs 1609).

⁹⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 78/1761, 15 Cemazilahir 1018 (15 Eylül 1609).

⁹⁹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 79/560, 26 Zilkade 1018 (20 Şubat 1610).

Balı Çavuş, Yusuf Çavuş, Memi	1610	Kütahya ¹⁰¹	
Abdullah	1613	Hazergrad Kazası ¹⁰²	
Ebu Ferzad	1616	Cebeli Sancağı ¹⁰³	
Mahmud	1630	Ağrıboz Sancağı ¹⁰⁴	
Kaya Ali	1646	Homa Kazası ¹⁰⁵	
Mustafa	1664	Akhisar Kazası ¹⁰⁶	
Gümrükçü Mustafa	1665	Viranova Kazası ¹⁰⁷	
Kara Süleyman ve Ahmed	1665	Akhisar Kazası ¹⁰⁸	
Mehmed	1666	Vidin Sancağı ¹⁰⁹	
İlyas	1668	Kengiri Nahiyesi ¹¹⁰	
Derviş Çavuş	1670	Birgi Kazası ¹¹¹	
Mustafa	1677	Trabzon Sancağı ¹¹²	
Cebeci Ramazan	1689	İstanbul ¹¹³	
Mustafa	1700	Trabzon Sancağı	Kalebend ¹¹⁴
Halit	1705	Delvine Sancağı ¹¹⁵	
Salih	1707	Halep Sancağı ¹¹⁶	
Cemşidoğlu Mehmed	1710	Trabzon Sancağı	Sürgün ¹¹⁷
Kör Seyyid Ahmed	1711	Birecik Sancağı ¹¹⁸	
Ali Bey, Seyyid Osman, Magazbirdli Osman, Seyyid bin Seyyid Osman, İsmail Kethüda, Kara Süleyman, Kağızmanlı Hüseyin, İsmail Çavuş	1714	İstanbul	Sürgün ¹¹⁹
Ahmet, Bekir	1723	Ohri Sancağı ¹²⁰	
Halil	1723	Şuregel Sancağı ¹²¹	
Ahmed	1726	Tosya Nahiyesi ¹²²	
Kör Hasan	1754	Kayseri Sancağı	Sürgün ¹²³
Seyyid Hacı Ahmed, Seyyid Abdüsselam	1777	Maraş	Sürgün, Kalebend ¹²⁴

¹⁰⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 79/172, 1 Muharrem 1019 (26 Mart 1610).

¹⁰¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 79/132, 1 Muharrem 1019 (26 Mart 1610).

¹⁰² BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 80/180, 4 Şevval 1022 (17 Kasım 1613).

¹⁰³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 81/254, 9 Muharrem 1025 (28 Ocak 1616).

¹⁰⁴ BOA, İE.MT, Nr. 2/157, 20-29 Safer 1091 (22-31 Mart 1630).

¹⁰⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 90/177, 1-10 Rebiülevvel 1056 (17-27 Nisan 1646).

¹⁰⁶ Ercan Alan, 95 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil, Transkripsiyon ve Özet), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008, s. 96.

¹⁰⁷ Tataroğlu, 4 Numaralı Atik Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670), s. 381.

¹⁰⁸ Alan, 95 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil, Transkripsiyon ve Özet), s. 111.

¹⁰⁹ BOA, AE. SMMD. IV, Nr. 42/4767, 10 Cemazilevvel 1077 (8 Kasım 1666).

¹¹⁰ BOA, İE.AS, Nr. 6/565, 22 Muharrem 1079 (2 Temmuz 1668).

¹¹¹ Tataroğlu, 4 Numaralı Atik Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670), s. 1022-1023.

¹¹² BOA, AE. SMMD. IV, Nr. 7/703, 10-20 Cemazilevvel 1088 (11-21 Temmuz 1677).

¹¹³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 98/725, 10-20 Şaban 1100 (30 Mayıs-9 Haziran 1689).

¹¹⁴ Temel, 111 Numaralı Mühimme Defterinin 168.-337. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, s. 320.

¹¹⁵ Kavak, 12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705), s. 471.

¹¹⁶ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/1611, 1-10 Cemazilevvel 1119 (31 Temmuz-9 Ağustos 1707).

¹¹⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/168, 20-29 Şaban 1122 (14-24 Ekim 1710).

¹¹⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 118/302, 10-20 Cemazilevvel 1123 (26 Haziran-6 Temmuz 1711).

¹¹⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 122/351, 20-30 Recep 1126 (2-11 Ağustos 1714).

¹²⁰ BOA, Ali Emiri, Sultan Ahmed III (AE.SAMD.III), Nr. 126/12353, 28 Safer 1136 (27 Kasım 1723).

¹²¹ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 125/12261, 18 Safer 1136 (17 Aralık 1723).

¹²² BOA, AE.SAMD.III, Nr. 80/8001, 17 Cemazilahir 1138 (20 Şubat 1726).

¹²³ Algül, 11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili, s. 104.

-	1788	Saruhan Sancağı ¹²⁵	
---	------	--------------------------------	--

Tablodan da anlaşılacağı üzere incelediğimiz yüzyıllarda belgelerden elde edilebildiği kadarıyla timar ve zeamet konusunda yapılan evrak sahtekarlığı hadiseleri 33 tanedir. Sahteciliklerin yaşandığı bölgelere bakacak olursak imparatorluğun hemen her bölgesinde yaşandığını söyleyebiliriz. En fazla vaka sayısına sahip olan Trabzon sancağında toplamda 3 vaka yaşanmıştır.

Timar ve zeamet konusunda yapılan sahteciliklere verilen cezalar ise genellikle sürgün ve kalebend olmuştur. Bunun dışında tabloda ceza bölümünün boş olmasının nedeni ise belgede bu konuda bilgi olmayışından dolayıdır. Bazı vakaların mahkeme sürecinin nasıl bittiği tespit edilemezken, bazılarında suçlular yalnızca uyarılmakla yetinilmiştir. Kimi vakalarda ise yapılan haksızlığın ortadan kaldırılması yeterli görülmüştür.

3. 1. 2. Mukataa Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Mukataa terimi, Osmanlılarda başlangıçta *mukataaya vermek*, *mukataaya almak/tutmak* veya sadece *mukataa* tabirleriyle devlete ait bir kısım vergilerin iltizama verilmesini karşılıyordu. Mukataa, *devlete ait bir kısım vergi ve resimlerin belirli bir meblağ karşılığında iltizama verilmesi* manasından zamanla *iltizamın konusu olan vergi birimi* anlamına doğru kaymıştır. Osmanlı malî metinlerine göre 15. yüzyılın ortalarından başlayarak yüzyılın sonlarında tamamlanmış görünen bu değişme ile mukataa kelimesi, 19. yüzyılın ortalarına kadar geçerli kalan esas terim olarak *hazineye ait bir kısım vergilerden oluşturulmuş birer malî birim* niteliğini kazanmıştır.¹²⁶ Osmanlılarda mukataa sistemi beş dönemde incelenebilir. Klasik Dönem (1453), Karışıklık (1600), Mali-Bürokratik Merkezileşme (1632), Malikane (1695) ve Esham Sistemi (1775) dönemleridir.¹²⁷ Haksız kazanç elde etmek adına mukataa gelirleri üzerinden de evrakta sahtecilik yapıldığı görülmüştür. Sahtecilikler büyük oranda malikane sistemi olarak adlandırılan dönemde ve esham sistemi döneminde yoğunudur. Bu konuda daha çok gayrimüslimlerin sahtecilik suçu işlediği

¹²⁴ Kara, *18 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s. 147-290) H. 1190-1191/M. 1776-1177 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s.405.

¹²⁵ BOA, Ali Emiri, Sultan Abdülhamit I (AE.SABH.I), Nr. 107/7331, 8 Rebiülevvel 1203 (7 Aralık1788).

¹²⁶ Mehmet Genç, "Mukataa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 31, İstanbul 2006, s. 129.

¹²⁷ Baki Çakır, *Osmanlı Mukataa Sistemi (XVI-XVIII. Yüzyıl)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, s. 31.

görülmektedir. Bunlardan biri Diyarbakır mukataasında yaşanan sahtecilik olup 1697 yılında yaşanmıştır. Yani malikane sistemine geçildikten yaklaşık iki yıl sonra meydana gelmiştir. Sahteciliği yapan kişiler Ekob, Serkiz, Mestor, Gisaper, Derviş, Valdon, Piyro ve Serkev adındaki gayrimüslimlerdir. Diyarbakır mukataasından malikane olarak kullanılan kahve mukataasından sahte ferman ile kendilerine maaş bağladılar. Şikâyet üzerine mahkemeye çağrılan gayrimüslimler suçlarını kabul ettiler. Bunun üzerine Diyarbakır Kalesi'nde kalebend edildiler.¹²⁸

Mukataa gelirlerini toplamak amacıyla yapılan başka bir sahtecilik Ağrıboz'da yaşanmıştır. Mehmed Bey'in malikane uhdesinde olan Tahtalı mukataasının 1720 senesine ait olan gelirleri Ahmed ve Hüseyin adlı kişilere verilmiştir. Gelirleri toplarken bir sıkıntı yaşamamaları açısından da ellerine temessük verilmiştir. Ancak Zaimzâde Sarihoğulları diye bilinen kişiler Salih adına bir temessük alarak nazır olduğunu iddia etmiş ve voyvodaların gelirleri toplamasına engel olmuşlardır. Bunun üzerine haslar mukataası defterine bakılarak Salih adına olan temessükün sahte olduğu anlaşılmıştır. Neticede Salih'in adına olan temessüke hiçbir şekilde itibar edilmemesi emredilmiştir.¹²⁹ Mukataa gelirlerini toplamak amacıyla yapılan diğer bir sahtecilik de Selanik'te karşımıza çıkmaktadır. Bu sahtecilik 1777 yılında yaşanmıştır. Esham sistemine geçişten yaklaşık olarak iki yıl sonradır. Mehmed adında bir kimse kahve mukataalarına dair maliye tarafından emir gönderilen iskelelere giderek *mukataa mallarının teftişine memurum* diyerek haksız kazanç ve iâşe almak amacındadır. Amacına ulaşmak adına sahte mektuplar düzenledi. Mektup gönderdiği yerlerde yeni mektup ile eski mektup karşılaştırıldığında yeni mektupların sahte olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine Kavala Kalesi'nde kalebend olunması emredildi.¹³⁰

Hanedan üyelerine ait mukataalarda da sahtecilik suçu işlemeye cesaret edenlerin olduğu görülmektedir. I. Abdülhamid'in kızı Esmâ Sultan'a ait olan Alasonya mukataasının gelirleri konusunda yaşanan sahteciliği Bohor adında bir Yahudi yapmıştır. Alasonya mukataası köylerinden olan Kiliseli köyü halkı panayırı tüccarlar olarak Pirlepe panayırına gelmişlerdir. Murabahacı olan Alasonyalı Bohor 32.988 kuruşluk sahte temessük ile Rumeli mütesillimi mübaşirini ve tüccarları hapsedtirdi. Bununla da kalmayıp köy kocabaşlarından alacağı olduğunu iddia ettiği

¹²⁸ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 110/327, 10-20 Zilhicce 1108 (1-10 Temmuz 1697).

¹²⁹ BOA, *İbnülemin Maliye (İE.ML)*, Nr. 104/9883, 8 Safer 1133 (9 Aralık 1720).

¹³⁰ BOA, C.ZB, Nr. 35/1749, 10-20 Cemazilevvel 1191 (16-26 Haziran 1777).

yedi buçuk kese akçelerini aldı. Buradan da İslimye panayırına gitti ve burada da hilelerine devam etti. Bunun üzerine tüccarlar Bohor'dan davacı oldu. Bu sırada İslimye Kadısı ve Voyvodası da tüccarlardan toplamda 2.050 kuruşlarını aldılar. Tüccarlar bu durumdan dolayı oldukça zarar ettiler. Bunun üzerine tüccarlar kadı ve voyvodadan da şikâyetçi oldu. Kadı ve voyvoda'nın aldığı miktarın sahiplerine geri ödenmesi emredildi. Alasonya Voyvodasının nezaretinde Yahudi Bohor'un da aldığı paraların tahsil edilmesine karar verildi.¹³¹

Gayrimüslim din adamlarının da sahtecilik yaptıkları kayıtlara yansımıştır. Zihne kazasındaki Marmaracık mukataası mutasarrıfları Mehmed Ataullah, Osman Ağa, es-Seyyid Hasan Ağa ve Bayburdîzâde Mahmud Ağa birleşerek Aynaroz Manastırı rahiplerinin sahte emirler ile mukataaya ait bazı köylerin arazilerine müdahalede ettiği konusunda merkeze arzuhal göndermişlerdir. Mutasarrıflar konunun mahkeme huzurunda çözülmesini istemekteydi. Bunun üzerine yapılan mahkemede Rahiplerin yaptığı müdahalenin kaldırılması için bir emir verilmesi kararlaştırıldı.¹³²

Tablo 3.2 Mukataa Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza
Ekob, Serkiz, Mestor, Gisaper, Derviş, Valdon, Piyro ve Serkev	1697	Diyarbakir	Kalebend ¹³³
Zaimzâde Sarihoğulları	1720	Ağrıboz Sancağı ¹³⁴	
Mehmed	1777	Selanik Sancağı	Kalebend ¹³⁵
Kanberoğlu Mehmed	1785	İçel Sancağı ¹³⁶	
Yahudi Bohor	1786	Alasonya ¹³⁷	
-	1787	Göynük Kazası ¹³⁸	
Aynaroz Manastırı Rahipleri	1789	Zihne Kazası ¹³⁹	

Mukataa konusunda tespit edebildiğimiz kadarıyla toplamda 7 vaka meydana gelmiştir. Buradan hareketle en çok vakanın mukataa sisteminin dördüncü evresi olan esham sistemine geçişten sonra yaşandığı görülmektedir.

¹³¹ BOA, *Cevdet Saray Mesalihi (C.SM)*, Nr. 168/8420, 21 Şaban 1200 (19 Haziran 1786).

¹³² BOA, *AE.SABH.I*, Nr. 366/25546, 29 Zilhicce 1203 (20 Eylül 1789).

¹³³ BOA, *A. DVNSMHM.d*, Nr. 110/327, 10-20 Zilhicce 1108 (1-10 Temmuz 1697).

¹³⁴ BOA, *İE.ML*, Nr. 104/9883, 8 Safer 1133 (9 Aralık 1720).

¹³⁵ BOA, *C.ZB*, Nr. 35/1749, 10-20 Cemazilevvel 1191 (16-26 Haziran 1777).

¹³⁶ BOA, *AE.SABH.I*, Nr. 125/8483, 28 Şaban 1199 (6 Temmuz 1785).

¹³⁷ BOA, *C.SM*, Nr. 168/8420, 21 Şaban 1200 (19 Haziran 1786).

¹³⁸ BOA, *AE.SABH.I*, Nr. 249/16681, 22 Ramazan 1201 (8 Temmuz 1787).

¹³⁹ BOA, *AE.SABH.I*, Nr. 366/25546, 29 Zilhicce 1203 (20 Eylül 1789).

Mukataa konusunda yapılan sahteciliklere verilen ceza ise kalebentlik olarak görülmektedir. Tabloda ceza kısmındaki boşluklar ise timar ve zeamette olduğu gibi ya yargılama süreci devam etmekte ya da uyarıyla yetinilmekte olduğunu göstermektedir.

3. 1. 3. Vakıf Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Vakıflar İslâm tarih ve medeniyetinde önemli bir hayır müessesesi olarak VIII. yüzyılın ortalarından XIX. yüzyılın sonlarına kadar bütün İslâm ülkelerinin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında son derece etkili olmuştur.¹⁴⁰ Vakıflar başlangıçta bireysel ihtiyaçların giderilmesi amacıyla ortaya çıkmışken daha sonraları, bu müesseseye ilgi gösteren milletlerin sosyo-kültürel yapısı, ihtiyaçları, eğilimleri ve zenginliklerine göre gelişerek hayatın her safhasında yerini almıştır. Vakıflar özellikle Osmanlılarda hem bireysel hem de devleti ilgilendiren bir yaşam biçimi haline gelmiştir.¹⁴¹ Vakfiyeler ise vakfedilen bir malın hangi hayır işlerinde kullanılacağını, ne şekilde yönetileceğini gösteren senettir. Vakfiyelerin başlangıçta sözlü olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Daha sonra bazı aksaklıklar yüzünden vakıf şartlarının yazılarak belirlenmesine ihtiyaç duyulmuş, bu durum vakfiyelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.¹⁴² Harpler, istilalar, yangınlar gibi birtakım felaketler bazen de sırf ihmal ve tembellik yüzünden devlet arşivleri ile büyük merkezlerdeki kadı arşivleri mahvolup gitmiştir. Bundan fayda sağlamak isteyen bazı sahtekârlar da kah para karşılığında, kah da kendi lehlerine birtakım haklar tesis etmek istemişlerdir. Sahte vakfiyeleri gerçekmiş gibi kaydettirmeyi başarmışlardır. Şeri mahkemelerde kabul edilen basit mahkeme usulüne göre yemin ve şehadete başvurulması sahte vakfiyelerin gerçek vakfiyeler olarak kaydedilmesini mümkün kılmıştır.¹⁴³ Vakıflar güzel amaçlara hizmet etseler de kötü niyetli insanların suiistimaline uğramışlardır. Haksız kazanç elde etmek isteyen bazı kişiler sahte vakfiyeler hazırlama yoluna

¹⁴⁰ Bahaeddin Yenişildır, “Vakıf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 42, İstanbul 2012, s. 479.

¹⁴¹ Nazif Öztürk, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s. 19.

¹⁴² Osman Gazi Özgüdenli, “Vakfiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 42, İstanbul 2012, s. 465.

¹⁴³ M. Fuad Köprülü, “Sultan Baybars’a İsnad Edilen Bir Vakfiye”, *Vakıflar Dergisi*, S. V, Ankara 1962, s. 2.

gitmişlerdir. Bunun engellenmesi adına bazı zamanlar vakfiyeler taşlara mermerlere dahi yazılmıştır.¹⁴⁴ Ancak sahteciliklerin önüne geçilememiştir.

İncelediğimiz dönem içerisindeki vakıflardaki ilk sahtecilik suçu İsmail Geçidi Vakfı'nın mütevelliliği konusunda yaşanmıştır. İsmail Geçidi Vakfı'nın mütevellisi eski Darüssaade Ağası Mehmed idi. Mehmed'in vefatıyla mütevellilik görevi Yusuf Çavuşa verildi. Ancak Kapucu Mehmed sahte bir mektup ve emirle vakfın mütevelliliğini almak istedi. Bunun üzerine Mehmed'in elindeki mektup ve emri İsmail Geçidi kadısı incelediğinde sahte olduğunu anladı. Mehmed'in elindeki emirle beraber merkeze gönderilmesi emredildi.¹⁴⁵

Vakıflar için büyük bir öneme sahip olan vakfiyelerin sahtesinin yapıldığı da kayıtlara yansımıştır. Erzurum'da sahteciliğe tevessül eden kişi ise Erzurum'un eski kadısı Ahmed Efendi'dir. Erzurum'da Lala Mustafa Paşa Camii'nin bahçesine bazı hayırsever kimselerin yardımıyla ilim talebelerinin konaklaması için dört beş odalık bir bina yapılmıştır. Bu binaya da Lala Paşa Medresesi denmiştir. Eski kadı Ömer Efendi de bu medresenin müderrisi olmak istediğini merkeze bildirmiştir. Bu sırada Erzurumlu başka bir hayırsever Hacı Derviş İbrahim kendi malından gelirleri cami, su yolu ve mektep için harcanacak bir vakıf kurmuştur. Hacı Derviş'in kurduğu vakfın gelirleri konusunda Ahmed Efendi sahte bir vakfiye düzenlemiştir. Bu vakfiyeye göre vakfın gelirlerinin bir kısmı Müderris Ömer Efendi'ye, bir kısmı da öğrencilere verilecektir. Devlet bir sakınca görmeyip talebi yerinde bulup Ömer Efendi'ye berat ihsan olunmuştur. Ancak bu durumdan vakıf yöneticileri haberdar değildir. Bu nedenle Hacı Derviş şikâyetçi olmuş ve sahte vakfiyeye göre amel edilmemesi bildirilmiştir.¹⁴⁶ Başka bir sahte vakfiye vakası da Görele kazasında yaşanmıştır. Görele'nin İdincik köyünde Balaban Paşa Vakfı'na ait yerler bulunmaktaydı. Balaban Paşa bu yerlerin gelirlerini oğulları Seyyid Halil, Seyyid Ali, Süleyman ve Kul Osman'a bırakmıştı. Ancak Balaban Paşa'nın kızlarından Ayşe ve Safiye düzenlemiş oldukları sahte vakfiye sureti ile bu yerlerin gelirlerinin kendilerine ait olduğunu iddia etmişti. Bunun üzerine erkek kardeşler de haklarını aramak adına mahkemeye başvurdu. Henüz dava mahkeme sürecinde iken olayla hiç alakası olmayan İbrahim, Salih ve Sarhoş Ali adındaki kişiler haksız kazanç elde

¹⁴⁴ Hasan Yüksel, "Vakfiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 42, İstanbul 2012, s. 468.

¹⁴⁵ BOA, *Topkapı Sarayı Müzesi Evrakı (TS.MA.e)*, Nr. 888/50, 10-20 Cemazilevvel 1013 (4-14 Ekim 1604).

¹⁴⁶ BOA, *Cevdet Evkaf (C.EV)*, Nr. 184/9159, 10 Rebiülevvel 1147 (10 Ağustos 1734).

etmek adına bir yolunu bularak İznik naibini bu dava için müvella tayin ettirdiler. Görele kazasına gelen İznik naibi de rüşvet karşılığında bir iki tane sahte davacı ayarlayıp erkek kardeşlerin açtığı davayı düşürmeye çalıştı. İznik naibinin yaptıkları anlaşılınca davanın tekrardan düzgün bir şekilde görülmesi emredildi.¹⁴⁷ Yine Gedus,¹⁴⁸ Gürle,¹⁴⁹ Kapudağı¹⁵⁰ ve Sivas¹⁵¹ gibi yerlerde de sahte vakfiye hadiselerinin yaşandığını bilinmektedir.

Kadınlara ait vakıflarda da benzer sahteciliklerin yaşandığını arşiv kayıtlarından anlamaktayız. Örneğin, Mostar kazasında bulunan Hacı Fatma Hatun Vakfı'nın mütevellisi olan Ali sahte vakfiye ile ilgili bir şikâyetle bulunmuştur. Ahmed, Mehmed ve Mustafa adında üç arkadaş vakfa ait kayıtlı on senelik bir vakfiye mevcut olmasına rağmen haksız kazanç elde etmek amacıyla yeni bir vakfiye düzenlemişlerdir. Müteveli Ali'nin isteği eski vakfiye kaydına bakılması ve kime ne kadar vazife tayin olunmuşsa ona göre davranılmasıdır. Bunun üzerine vakfiye kaydına müracaat olunmuş ve üç arkadaşın yapmış olduğu vakfiyenin sahte olduğu anlaşılmıştır. Eski vakfiyeye göre muamele yapılması emredilmiştir.¹⁵² Yine 1699 yılında Haseki Sultan Vakfı da gelirlerinin toplanmak için sahte belge düzenlendiği diğer bir kadın vakfı olarak dikkat çekmektedir.¹⁵³

Kadın vakıfları konusunda Bursa'da iki hadisenin meydana geldiği görülmektedir. İlki 1675 yılında Asporça Hatun Vakfı'nda yaşanmıştır. Vakfın mütevellisi on yedi yıldır Mustafa'dır. Ancak Musa oğlu Mustafa vakfın mütevellisi olduğunu iddia etmektedir. Bir şekilde naip ve kâtipten aldığı sahte belgeler ile diğer Mustafa'nın mütevellilik görevinin elinden alınmasını istedi. Bunun için Mudanya naiplerine iki defa emir gönderdi. Ahmed adında bir kimse ile gönderdiği emirde ise *elimde vakıf beratım vardır* dedi. Bunun üzerine Müteveli Mustafa merkeze şikâyetini bildirdi. Kayıtlara bakıldığında diğer Mustafa'nın kaydının bulunmadığı ve

¹⁴⁷ Kavak, *12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705)*, s. 164.

¹⁴⁸ BOA, AE.SAMD,III, Nr. 41/4075, 4 Cemazilahir 1139 (27 Ocak 1727).

¹⁴⁹ Kavak, *12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705)*, s. 170-171.

¹⁵⁰ Tataroğlu, *4 Numaralı Atik Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670)*, s. 561.

¹⁵¹ Tataroğlu, *4 Numaralı Atik Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670)*, s. 673-674.; Kübra Dursun, *1 Numaralı Sivas Ahkâm Defterinde Yer Alan Vakıf Davalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2015, s. 326-327.

¹⁵² BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 118/871, 10-20 Zilkade 1123 (20-30 Aralık 1711).

¹⁵³ BOA, *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS.MA.d)*, Defter Nr. 3528, 9 Recep 1111 (31 Aralık 1699).

vakfın eski mütevellisi olan Mustafa'da kalması emredildi.¹⁵⁴ 1764'teki İkinci hadisede ise Bursa'da 33 dönüm tarlaya sahip olan el-Hac Osman varisi olmadan vefat etmiştir. Bunun üzerine tarlaları Gülçiçek Sultan Vakfı'na bırakılması beklenirken, Mahmud adında bir kişi bu tarlaların kendisine ait olduğunu öne sürmüştür. Elinde bunu destekleyen bir temessük bulunmaktadır. Mahmud'un iddiasına göre Osman'ın vârisiz ölmesiyle tarlalar Osman'ın annesi Fatma Şerife Hatun'a kaldı. Mahmud da Fatma Şerife Hatun'dan tarlaları aldığını, hatta elindeki beratın da Fatma Şerife Hatun ve Mültezim İbrahim'in imzalarıyla hazırlandığı iddia etti. Ancak bahsi geçen imzaların olduğu temessükün Fatma Şerife Hatun'un ölümünden üç hafta sonra yapıldığı, aslında Mahmud'un imza taklit etme yöntemiyle sahte bir temessük hazırladığı anlaşıldı. Bunun üzerine tarlalar vakfa verildi.¹⁵⁵

Amasya'da yaşanan bu vakada kadıların rüşvet aldığı görülmektedir. Amasya'nın Ezinepazarı nahiyesinde bulunan Han Vakfı'nın mütevellisi İsmail on beş yıl boyunca görevini layıkıyla yerine getirmiştir. İsmail vefat edince onun hakları oğulları Feyzullah, Ahmed, İshak ve Abdülfettah'a kalmıştır. Evlatları görevlerini layıkıyla yerine getirmesine rağmen Amasya sakinlerinden sahtekârlığıyla meşhur olan Mustafa hileye tevessül ederek Turhal, Osmancık ve Kedagra Kadılarından rüşvet karşılığında aldığı arz ve mahzarlar ile vakfın mütevelliliğini kendi üzerine berat ettirmiştir. Ancak şikâyet üzerine yapılan araştırmada eski kayıtlara bakılarak belgelerin sahte olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine vakıf tekrardan merhum İsmail'in evlatlarına verilmiştir.¹⁵⁶ Yine Amasya'da yaşanan bir sahtecilik olayında sahteciliğe adı karışan kimse hem imam hem de bir vakfın kâtibi olması açısından dikkat çekmektedir. Amasya'da bulunan Torumtay Vakfı'nın gelirlerini tahsil etme görevini almak isteyen Ali, görevin kendisine vakfın mütevellisi Hacı Ahmed tarafından mühürlü bir arz ile verildiğini iddia ediyordu. Yine Müteveli Hacı Ahmed tarafından daha evvelden türbedarlık görevi için verilmiş olan arzdaki mühürle Ali'nin elindeki mühür karşılaştırıldığında Ali'nin sahte mühür kullandığı ortaya çıktı. Vakfın diğer mütevellileri olan Şeyh Mehmed, Abdurrahman ve Mustafa'nın mühürleriyle mühürlenmiş bir arza sahip olan Ebubekir'in bu konuyla ilgili bilgisine başvuruldu. Bahsi geçen sahte mührü Ali'nin nereden bulabileceği soruldu. Ebubekir de, *Amasya'daki Kılari Süleyman Ağa Camii'nin imamı ve Yörgüç Paşa Vakfının*

¹⁵⁴ BOA, AE.SMMD.IV, Nr. 41/4723, 20 Cemazilevvel 1086 (12 Ağustos 1675).

¹⁵⁵ BOA, C.EV, Nr. 131/6134, 18 Recep 1177 (22 Ocak 1764).

¹⁵⁶ BOA, AE.SMST.III, Nr. 48/3485, 20-29 Cemazilahir 1178 (15-25 Aralık 1764).

kâtibi Abdülcelil'den başkası değildir. Abdülcelil her sene İstanbul'a gelerek bu tür sahte mühürler tedarik eden birisidir. Olsa olsa bu sahkeârlığı Abdülcelil yapmıştır, dedi. Bunun üzerine Ali, Abdülcelil ve bahsi geçen sahte mühürlü arzın başkente gönderilmesi emredildi.¹⁵⁷

Başka bir olayda ise görevden alınmış bir kadıdan alınan hüccet ile sahte belge yapıldığı görülmüştür. 1723 yılında Plevne ve Edirne'de bulunan Gazi Mihal Bey Vakfı Mütevellisi Ömer Bey vefat edince hakları oğlu Mahmud'a kalmıştı. Ancak Mahmud ufak olduğu için vasilik görevi annesi Ayşe Hanım'a verildi. Dizmanoğlu Halil adında bir kimse azledilmiş kadılardan rüşvet karşılığı sahte arz ve mahzar alarak Mahmud'un vekilinin kendisi olduğunu öne sürdü. Bunun üzerine davanın olay yerinde görülmesine karar verildi.¹⁵⁸

Başka bir sahtecilik vakası ise Tokat'ta yaşanmıştır. Tokat'ta Hasan Bey tarafından yaptırılan mescidin imamlığı ve mütevelliliği Hasan Bey'in ölümünden sonra oğlu Şemseddin Mehmed'e bırakılmıştı. Bu mütevellilik babadan oğula şart edilmişti. 200 seneden beridir de Hasan Bey'in sülalesinin tasarrufundaydı. Ancak Mustafa adında bir kimse sülale ile bir akrabalığı olmamasına rağmen imamlik ve mütevellilik görevini İstanbul'dan aldığını ileri sürdüğü bir beratla kendi üzerine almak istedi. Bunun üzerine İstanbul'da bulunan kayıtlara bakılması uygun görüldü. Kayıtlara göre Mustafa'nın elindeki beratın sahte olduğu anlaşıldı. Mustafa'nın sahte beratla birlikte İstanbul'a gönderilmesi emredildi.¹⁵⁹

Vakıf konusunda yapılan başka bir sahtecilik ise Hristiyan manastırları ile ilgilidir. Osmanlı Şeyhülislamı Ebussuud ve Athos Dağı manastırlarındaki keşişler arasında 27 Ocak 1569 yılında vakıflar konusunda bir anlaşma yapılmıştır. Bahsi geçen anlaşma metninin biri Türkçe ikisi Yunanca olmak üzere üç çevirisi vardır. Lemerle ve Wittek 1947'de ilk Yunanca çeviriyi yayınladılar. Ancak belgenin dil özelliğinden aslında XVII. yüzyılda yazılmış olduğunu öne sürdüler. Aleksandr ise Lemerle-Wittek çevirisinin XVIII. yüzyıl ortalarına ait tasdiksiz bir Osmanlı metni olduğunu öne sürmüştür. Üç belgenin birbirinin aynısı olması beklenirken belgelerin benzerlik göstermesine rağmen aynı olmadığı doğal olarak sahte olduğu

¹⁵⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/2354, 1-10 Muharrem 1120 (23 Mart-1 Nisan 1708).

¹⁵⁸ BOA, AE.SAHM.III, Nr. 122/12013, 20 Muharrem 1136 (20 Ekim 1723).

¹⁵⁹ Azize Gelir Çelebi, *93 Numaralı Mühimme Defteri (1069-1071/1658-1660)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008, s. 168.

anlaşılmıştır. Asıl ferman ile sahtesi arasındaki tutarsızlık Athos Dağı'ndaki manastır topluluklarının ihtiyaçlarının bir yansıması olduğu anlaşılmaktadır.¹⁶⁰

Diğer olaylar ise 1605'te Şam'da Hidayet cami ve cami vakıflarına kimini gerçek kimini sahte berat ile günlük 2.000 akça vazife tayin ettirmesi,¹⁶¹ 1694'te Erzincan'da zabitlerin vakıf köyünden vergi toplayabilmek için bir sahte defter düzenlemeleri,¹⁶² 1699'da İstanbul'da bulunan Mesih Paşa Vakfı'nın bazı müderris ve danışmentler vakıf şartlarına aykırı olarak bir berat hazırlayıp toplamak istemeleri,¹⁶³ 1708'te Şeyh Said bin Ahmed'in Halep'teki bir vakfın mütevellisi olduğunu gösteren sahte bir berat düzenlemesi¹⁶⁴ ve 1758'de Maraş'ta bulunan Şadi Bey ve Müftü Ali Efendi Camii Vakfı'na müteveli olmak istemesi¹⁶⁵ gibi nedenlerle sahte belgeler düzenledikleri kayıtlara yansımıştır.

Tablo 3.2 Vakıf Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza
Kapucu Mehmed	1604	İsmail Geçidi ¹⁶⁶	
Hidayet	1605	Şam Eyaleti ¹⁶⁷	
Mustafa	1660	Tokat ¹⁶⁸	
Halil	1666	Kapıdağı Kazası ¹⁶⁹	
Mehmed, Murad	1670	Sivas Sancağı ¹⁷⁰	
Musa oğlu Mustafa	1675	Bursa ¹⁷¹	
Samsad Nahiyesi Zabıtları	1694	Erzincan ¹⁷²	
Yakup Kethüda Medresesinin Müderris ve Danışmendleri	1699	İstanbul ¹⁷³	
Hüseyin Çavuş	1699	Kudüs ¹⁷⁴	
Ayşe, Safiye	1705	Görece Kazası ¹⁷⁵	
Fatma ve Kız Kardeşleri	1705	Gürle Kazası ¹⁷⁶	
Hacı Mahmud	1707	Amid Sancağı ¹⁷⁷	
Ali	1708	Amasya Sancağı ¹⁷⁸	

¹⁶⁰ Evgenia Kermeli, "Forgeries and Translations of Ottoman Christian Vakf Documents", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 31, S. 2, Ankara 2014, s. 165-166.

¹⁶¹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 75/644, 5 Şevval 1013 (24 Şubat 1605).

¹⁶² BOA, Ali Emiri Sultan Ahmed II (AE.SAMD.II), Nr. 5/432, 15 Cemazilevvel 1105 (12 Ocak 1694).

¹⁶³ BOA, TS.MA.e, Nr. 180/44, 9 Recep 1111 (31 Aralık 1699).

¹⁶⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/2886, 1-10 Cemazilevvel 1120 (19-29 Temmuz 1708).

¹⁶⁵ BOA, Cevdet Maarif (C.MF), Nr. 64/3196, 29 Zilhicce 1171 (3 Eylül 1758).

¹⁶⁶ BOA, TS.MA.e, Nr. 888/50, 10-20 Cemazilevvel 1013 (4-14 Ekim 1604).

¹⁶⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 75/644, 5 Şevval 1013 (24 Şubat 1605).

¹⁶⁸ Gelir Çelebi, 93 Numaralı Mühimme Defteri (1069-1071/1658-1660), s. 168.

¹⁶⁹ Tataroğlu, 4 Numaralı Atik Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670), s. 561.

¹⁷⁰ Tataroğlu, 4 Numaralı Atik Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670), s. 673-674.

¹⁷¹ BOA, AE.SMMD.IV, Nr. 41/4723, 20 Cemazilevvel 1086 (12 Ağustos 1675).

¹⁷² BOA, AE.SAMD.II, Nr. 5/432, 15 Cemazilevvel 1105 (12 Ocak 1694).

¹⁷³ BOA, TS.MA.e, Nr. 180/44, 9 Recep 1111 (31 Aralık 1699).

¹⁷⁴ BOA, TS.MA.d, Nr. 3528, 9 Recep 1111 (31 Aralık 1699).

¹⁷⁵ Kavak, 12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705), s. 164.

¹⁷⁶ Kavak, 12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705), s. 170-171.

¹⁷⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/1724, 10-20 Cemazilahir 1119 (8-18 Eylül 1707).

¹⁷⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/2354, 1-10 Muharrem 1120 (23 Mart-1 Nisan 1708).

Ahmed, Mehmed, Mustafa	1711	Mostar Kazası ¹⁷⁹	
Dizmanoğlu Halil	1723	Plevne ve Edirne ¹⁸⁰	
Yekçeşm Mehmed, Akgöz Mehmed	1727	Kütahya Sancağı ¹⁸¹	
Kadı Ahmed Efendi	1734	Erzurum Sancağı ¹⁸²	
Mustafa	1743	Sivas Sancağı ¹⁸³	
Osman, Mehmed	1744	Sivas Sancağı ¹⁸⁴	
Seyyid İsmail, Seyyid Ahmed	1758	Maraş ¹⁸⁵	
Mustafa	1764	Amasya Sancağı ¹⁸⁶	
Mahmud	1764	Bursa ¹⁸⁷	

Vakıfların gelirleri bazı sahtekâr kimseleri cezbetmekteydi. Bu gelirlere sahip olmak isteyenler sahte evrak kullanma yoluna gitmişlerdir. İncelediğimiz 200 yıllık dönem içerisinde elde ettiğimiz verilere göre toplamda 22 vaka yaşanmıştır. Sahteciliğe başvuranlar arasında kadı, müderris ve danışmentleri, seyyid, çavuş, kapıcı bulunmaktadır. Bunun yanında az sayıda da olsa kadınların da sahtecilik yaptığını söyleyebiliriz. Ayşe, Safiye, Fatma ve Fatma'nın kız kardeşleri örnek gösterilebilir.

Vakıf konusunda yapılan evrak sahtekarlıkları imparatorluğun çeşitli bölgelerinde yaşanmıştır. Tabloda ceza bölümünün boş olmasının nedeni ise belgede bu konuda bilgi olmayışından dolayıdır. Bazı vakaların mahkeme sürecinin nasıl bittiği tespit edilemezken, bazılarında suçlular yalnızca uyarılmakla yetinilmiştir. Kimi vakalarda ise yapılan haksızlığın ortadan kaldırılması yeterli görülmüştür.

3. 1. 4. Vergi Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Osmanlı Devleti'nin önemli gelir kaynaklarından olan vergi üzerinde de sahtecilikler yapıldığı görülmektedir. Osmanlı'da toplum askeri ve reaya olarak iki kısma ayrılmaktaydı. Askeriler vergiden muaf tutulurdu. Yeniçeriler de askeri sınıfına dahildi.¹⁸⁸ Bu nedenle vergi kaçırmak isteyen bazı kişiler yeniçerilik belgesi almaya çalışıyordu. Ahıska, Kütatis, Gönve, Batum ve Bağdadçık Kalelerinin

¹⁷⁹ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 118/871, 10-20 Zilkade 1123 (20-30 Aralık 1711).

¹⁸⁰ BOA, AE.SAHM.III, Nr. 122/12013, 20 Muharrem 1136 (20 Ekim 1723).

¹⁸¹ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 41/4075, 4 Cemazilahir 1139 (27 Ocak 1727).

¹⁸² BOA, C.EV, Nr. 184/9159, 10 Rebiülevvel 1147 (10 Ağustos 1734).

¹⁸³ Dursun, *1 Numaralı Sivas Ahkâm Defterinde Yer Alan Vakıf Davalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, s. 203-204.

¹⁸⁴ Dursun, *1 Numaralı Sivas Ahkâm Defterinde Yer Alan Vakıf Davalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, s. 326-327.

¹⁸⁵ BOA, C.MF, Nr. 64/3196, 29 Zilhicce 1171 (3 Eylül 1758).

¹⁸⁶ BOA, AE.SMST.III, Nr. 48/3485, 20-29 Cemazilahir 1178 (15-25 Aralık 1764).

¹⁸⁷ BOA, C.EV, Nr. 131/6134, 18 Recep 1177 (22 Ocak 1764).

¹⁸⁸ Kütükoğlu, *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, s.33.

savunmasında bulunan yeniçeri zabitlerine gönderilen bir hükme göre, bazı kişiler kendilerini yeniçeri zümresine kaydettirerek vergiden muaf olmak peşindedirler. Hatta bu kimseler *biz yeniçeri olduk* diyerek halka da zulmetmeye çalışmaktadır. Bu şekilde halktan olduğu halde askeri olmak iddiasında olanları tekrardan halk zümresine katmak ve yine bu şekilde dirlik talep edilmesinin önüne geçmek için emirler gönderilmiştir.¹⁸⁹ Başka bir sahte yeniçerilik belgesi vakası Saray ve Vize kazalarında gerçekleşmiştir. Amaç yine vergiden muaf olmaktır. Osmanlı ve yabancı devletler arasındaki sulh devam ederken sekbanların çorbacılarından birisi 1709 senesinde Midye nahiyesindeki halktan birkaç gence rüşvet karşılığında sahte yeniçeri belgesi vermiştir. Hatta gençlere yeniçeri kıyafeti de giydirmiştir. Gençler de *biz artık yeniçeriyiz* diyerek yükümlü oldukları vergiyi vermemekte direnmişlerdir. Yeniçeri ağasının bu konuda yazdığı şikâyet mektubu üzerine askerî olanlarla halktan olanların iyice birbirinden ayırt edilmesi ve bu gibi rüşvet olaylarının önüne geçilmesi için çalışmalar başlatılmıştır.¹⁹⁰ Yine yeniçeri ocağına girmek gibi beşli olarak da vergiden muaf olmak mümkün olduğu için sahte berat düzenleyenlere de rastlanmıştır.¹⁹¹

Vergi kaçırmak için sahtecilik yapması istendiği halde kabul etmeyen devlet memurlarının görevden alındığı da olmuştur. Vezir, Yeniçeri kâtibi olan Mehmed Efendi'den yeniçeri defterine yeniçeri olmayan kimselerin isimlerini yazması istedi. Vezirin amacı bu ismi yazılan kişileri hem vergiden muaf tutmak hem de yeniçeri ulufesi denilen maaşı almalarını sağlamaktı. Bunun üzerine Mehmed Efendi, *Devletlü Vezir! Ben kulunuza devletlü Padişah hazretleri buyurdular ki, kendilerinin malumu olmadıkça deftere vaz-ı kalem etmeyeyim* dedi. Vezir sinirlenip *Bre herif ben Padişahın mutlak vekili ve veziri değil miyim? Elbette yazacaksın* dedi. Mehmed Efendi de yerinden kalkarak *Sultanım ben başımdan korkarım. Vaz-ı kalem edemem ve kendimi bu hizmetten ihtiyarım ile azlettim. Bu hizmeti sahib-i devlet hazretleri bir gayrı dailerine tefviz buyurup, bu kullarını affetsinler*, diyerek istifa etti. Bunun üzerine kendilerini deftere kaydettiremeyenler ve ulufesi kesilenler Mehmed Efendi'ye *Bre zalim Padişaha yaranmak için bizim ekmeklerimizi kesip esamimizi çaldın. Senden evvel gelen yeniçeri efendilerinin etmedikleri gadri sen ettin* diyerek

¹⁸⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/2145, 1-10 Zilkade 1119 (24 Ocak-2 Şubat 1708).

¹⁹⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 116/529, 20-29 Safer 1121 (1-10 Mayıs 1709).

¹⁹¹ Kenan İnan, "Kadı Sicillerine Göre Trabzon'da Beşlü Taifesi (1648-1658), XIV. Türk Tarih Kongresi, 9-13 Eylül 2002 Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt: II, I. Kısım, Ankara 2005, s. 404.

feryat ettiler. Vezir de bunun üzerine kendi yakınlarından Osman Efendi'yi yeniçeri kâtibi atayarak istediği kişileri deftere yazmaya devam etti.¹⁹²

Sivas valisine gönderilen bir hükme göre yine vergi kaçırma söz konusudur. Sivas'taki bazı yerlerin vergisi konusunda ne kadar vergi alınacağına dair henüz bir miktar belirlenmemiştir. Buna rağmen bazı kişiler ne kadar vergi verileceğine dair elimizde maliyeden aldığımız belgemiz vardır diyerek verginin noksan alınmasına sebep olmuşlardır. Böyle bir emrin olup olmadığını anlamak adına maliye kayıtlarına bakılmıştır. Ancak böyle bir kayıt olmadığı, bahsi geçen belgenin sahte olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine sahte emri yapan kişilerin ellerindeki emirle birlikte başkente gönderilmesi emredilmiştir.¹⁹³

Başka bir vergi kaçırma yöntemi olarak sahte seyyidlik belgesi karşımıza çıkmaktadır. Seyyid, Hz. Peygamber'in Hz. Ali ile Fâtıma'dan doğan torunlarıyla onların soyundan gelenler için unvan olarak kullanılmıştır. Osmanlı'da bu unvana sahip olan kimseler bazı vergilerden muaf tutuluyordu. Bu nedenle sahte seyyidler türemiştir. Sahte seyyidlere müteseyyid denilmekteydi.¹⁹⁴ İncelediğimiz dönem içerisinde bu gibi hadiselerden ilki 1605 yılında Balkanlarda yer alan Dimetoka'da yaşanmıştır. Dimetoka Nakibüleşrafı Mevlâna Seyyid Mehmed merkeze bir mektup göndermiştir. Mektubunda kaza halkından pek çok kişinin vergi kaçırmak adına seyyid olduklarına dair ellerinde sahte belgeleri bulunduğunu yazmıştır. Bu nedenle vergilerin yükü geri kalan kaza halkının sırtına yüklenmiştir. Bu durumun düzeltilmesi için gerçek seyyidler ile sahte seyyidlerin ayrıştırılması için bir şeyler yapılmasını istemiştir. Bunun üzerine tahkikat başlatılması emredilmiştir.¹⁹⁵ Vergiden muaf olmak adına sahte seyyidlik belgesi alınması âdeti oldukça yaygınlaşmıştı. Amid, Mardin, Ruha ve Musul civarında da gereğinden fazla seyyid bulunmaktaydı. Bunun üzerine gerçek seyyidlerin sahte seyyidlerden ayırt edilmesi için eski Bağdat Nakibi Seyyid Hüsameddin Kâdirî görevlendirildi. Seyyid Hüsameddin'in araştırmaları neticesinde İstanbul'daki kayıtlara bakıldı. Kaydı

¹⁹² Mustafa Naima, *Tarih-i Naima*, Mehmet İpşirli (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, C. II, Ankara 2014, s. 638.

¹⁹³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/521, 10-20 Cemazilahir 1118 (19-29 Eylül 1706).

¹⁹⁴ Mustafa Sabri Küçükbaşcı, "Seyyid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 37, İstanbul 2009, s. 40-42.

¹⁹⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 75/123, 4 Şevval 1013 (23 Şubat 1605).

bulunan seyyid ailelerine dokunulmayıp, kaydı olmayanların seyyidlik alametlerinin ellerinden alınması emredildi.¹⁹⁶

Normal şartlarda seyyidlik belgesi vermeye yetkisi olmayan kadı, naip ve kaymakamların pek çok kimseye sahte seyyidlik belgesi verdiği görülmekteydi. Bu belgeyi alan kişiler vergi ödemekten muaf olduğu için onların vergisi de yaşadıkları bölgenin halkıdan temin ediliyordu. Bu nedenle bölge halkı zarara uğruyordu. Bu durum devlet hazinesine de dolaylı olarak zarar veriyordu. Bunun önüne geçebilmek amacıyla İstanbul Nakibüleşrafi Mevlâna Seyyid Ali'ye bir hüküm gönderildi. Hükme göre seyyidlik belgesi vermeye yetkili olmayan kişilerin kesinlikle belge vermemesi, yine daha evvelden bu şekilde verilmiş olan seyyidlik belgelerinin iptali istendi. Yetkililerin kanuna aykırı davranmaktan kaçınmaları emredildi.¹⁹⁷

Sahte seyyidlik belgesi ile vergiden muaf olduğu için bu durum oldukça yaygındı. Anadolu ve Rumeli'de yaşayan Yörüklerin tahriri Gölgelioğlu Osman tarafından yapılmıştır. Bu sırada vergiden muaf olmak isteyen bazı Yörükler Osman'a bir şekilde sahte seyyid tezkiresi alıp vergiden muaf olmayı başarmışlardır. Bunun üzerine Ali adında yeni bir tahrir memuru atanmıştır. Ali'nin müteseyyidlerini tespit edip halk zümresine yeniden kaydederek kalan vergileri tahsil etmesi ferman olunmuştur.¹⁹⁸

Başka bir vergide sahtecilik yöntemi ise sahte cizye kağıdıdır. Cizye, kitap ehli gayrimüslimlerden alınan bir baş vergisidir. Müslümanlığı kabul etmeyenlerin devlet tarafından korunmaları ve savaflara katılmamaları karşılığında alınmaktaydı.¹⁹⁹ Ayrıca bazı belgelerde arazi haracından ayırt edilmek için cizye yerine "baş haracı" tabirine de rastlanır. Bu vergiyi toplayanlara önceleri harâcî veya haraççı, sonraları ise cizyedar denilmiştir.²⁰⁰ Cizye toplanırken de haksızlıklar yapılmıştır. Örneğin; 1696'da Göllükesri Cizyedarı İlyas Mahmud Ağa'nın sahte cizye kâğıdı yaptığı gerekçesiyle tutuklanması istenmiştir.²⁰¹ Ancak Mahmud Ağa'nın teslim olmaya niyeti yoktur. Mahmud'u yakalamak için Osman Çavuş görevlendirilmiştir. Eğer

¹⁹⁶ 85 Numaralı Mühimme Defteri (1040-1041 (1042) / 1630-1631 (1632)), s.264-265.

¹⁹⁷ Yeliz Karataş, 18 Numaralı Mühümme Zeyli Defteri (H. 1013-1015/M. 1604-1607) (vr. 1-130), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 520-521.

¹⁹⁸ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 88/8761, 16 Cemazilevvel 1133 (15 Mart 1721).

¹⁹⁹ Kütükoğlu, Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı, s. 304.

²⁰⁰ Halil İnalçık, "Cizye", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 8, İstanbul 1993, s. 45.

²⁰¹ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 108/688, 10-20 Şaban 1107 (15-25 Mart 1696).

Mahmud fırar ederse bölge halkının ittifakıyla yakalanması emredilmiştir. Yine Mahmud'un neyi var neyi yoksa bir defter halinde kaydedilip kendisiyle birlikte merkeze gönderilmesi istenmiştir.²⁰² Mahmud yakalandığı takdirde geçici olarak Göllükesri Kalesi'nde kalebend edilmesi ve oradan da merkeze gönderilmesi emredilmiştir.²⁰³

Aynı yıl içerisinde Sofya Cizyedarı Ali Tatarpazarı kazasındaki gayrimüslim halka mühürsüz ve iskansız olmak üzere sahte cizye kâğıdı dağıtmaktaydı. Bu sebepten dolayı yargılanması için İstanbul'a getirilmesi emredildi.²⁰⁴ Durumu açıklığa kavuşturmak adına Tatarpazarı Cizyedarı Kavanozâde Mehmed'in de merkeze getirilmesi emredildi.²⁰⁵ Yargılama sonucunda suçu sabit bulunan Cizyedar Ali sahte cizye kâğıdı hazırlayıp dağıtmaktan dolayı hapsedildi. Cizyelerin toplanması hususunda gecikme yaşanmaması açısından geçmiş yıldan kalan cizye kağıtlarına mutabık kalınarak onlar üzerinden bu senenin cizyesinin tahsil edilmesi kararlaştırıldı. Kimsenin elinde sahte cizye kâğıdı olmamasına dikkat edilmesi bildirildi.²⁰⁶ Bunların dışında yine aynı yıl Balkan coğrafyasında Premedi kazasında,²⁰⁷ 1709'da Boğdan²⁰⁸ ve 1713'te Görice'de²⁰⁹ aynı konuya dair hadiselerin yaşandığı bilinmektedir. Özellikle Balkan coğrafyasındaki bölgelerde bu konu hakkında sahteciliğin ön plana çıkması dikkat çekicidir.

1703'te sahte cizye kâğıdı düzenleyen kişi gayrimüslim bir din adamıydı. Kıbrıs'taki gayrimüslimlerin cizyeleri geçmiş senelerin evraklarına göre tekrardan düzenlenirken birkaç kişinin elinde sahte cizye kâğıdı bulundu. Sorgularında bu evrakları yapanın rahip olduğunu söylediler. Bunun üzerine rahip sorgulandı. Sorgusunda suçunu itiraf etti ve kimseden yardım almadığını da ekledi. Bunun üzerine elinde bulunan mühür ve sahte kağıtlar alınarak geçici olarak Kıbrıs Kalesi'nde kalebend edildi ve rahibin durumu merkeze bildirildi. Merkezden gelen cevapta rahibin başkente gönderilmesi emredildi.²¹⁰

²⁰² BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 108/1151, 10-20 Şevval 1107 (13-23 Mayıs 1696).

²⁰³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 108/1212, 20-30 Zilkade 1107 (21 Haziran-1 Temmuz 1696).

²⁰⁴ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 108/1764, 20-30 Rebiülevvel 1108 (9-19 Ağustos 11696).

²⁰⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 108/1765, 20-30 Rebiülevvel 1108 (9-19 Ağustos 11696).

²⁰⁶ BOA, *İbnülemin Dahiliye (İE.DH)*, Nr. 16/1497, 25 Rebiülevvel 1108 (22 Ekim 1696).

²⁰⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 108/1507, 20-29 Zilhicce 1107 (21-30 Temmuz 1696).; A. DVNSMHHM.d, Nr. 108/1542, 10-20 Muharrem 1108 (9-19 Ağustos 1696).

²⁰⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 116/500, 20-29 Safer 1121 (1-10 Mayıs 1709).

²⁰⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 121/646, 1-10 Ramazan 1125 (21-30 Eylül 1713).

²¹⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 114/419, 20-30 Zilkade 1114 (7-17 Nisan 1703).

Vergi kaçırmak için kullanılan başka bir yöntem ise sahte defter düzenlemek olmuştur. Bosna'nın Klis kazasında bulunan çiftliğin sahibi Ahmed Bey idi. Çiftliği işletmeleri için Süleyman, el-Hac Ahmed ve Abdullah'a vermişti. Ancak bu kişiler devletin belirlemiş olduğu vergiyi vermek istemiyordu. Bunun için birlikte hareket ederek *bu çiftlik bizim çiftliğimizdir, iki yüz akçe vergi yazılmıştır, maktu' verip öşr vermeyiz*, diyerek gerçek vergi defterinin aksine kendilerine sahte bir defter düzenlediler. Bu şekilde davranarak vergi vermekten kaçtılar. Ancak çiftliğin sahibi olan Ahmed Bey bu kişileri şikâyet etti. Bunun üzerine merkezdeki defterlerin kayıtlarına müracaat olundu. Kayıtlardan anlaşıldığına göre çiftlik gerçekten Ahmed Bey'in idi. Diğer üç kişi sadece işletme hakkına sahipti. Böylece bu üç kişinin yapmış olduğu sahtecilik ortaya çıktığından çiftliği işletme hakları da ellerinden alındı.²¹¹

Sahte belge ile vergi kaçırmanın yanında bazı memurların sahte belge ile haksız yere halktan vergi topladığı görülmektedir. Silahtar Mustafa adında bir kimse maliye tarafından izinli olduğunu öne sürerek halktan sürsat zahiresi namına vergi tahsil ediyordu. Ancak bu oyunu çok sürmeyip elindeki emrin sahte olduğu ortaya çıktı ve Mustafa Konya Kalesi'nde hapsedildi.²¹² Çorum'da yaşanan bir vakada ise mîrî ve gulamiye vergisi hakkında yaşanmıştır. İbrahim kırk yıl önce Eflak memleketinden göçüp gelip Çorum'a yerleşmiştir. Burada rahat durmayan İbrahim maliyeden almış olduğunu iddia ettiği bir emirle halktan mîrî ve gulamiye için 125'er akçe almaya kalkışmıştır. Ancak böyle bir emir gönderilmediği maliye kayıtlarından anlaşılmış, İbrahim'in gösterdiği emrin sahteliği kanıtlanmıştır. İbrahim'in tutuklanarak merkeze gönderilmesi emredilmiştir.²¹³ Başka bir olayda ise gayrimüslim halktan haksız yere vergi alınmaya çalışıldığı görülmektedir. Balıkesir'in Kırkağaç kasabasında yaşayan Ermeniler yükümlü oldukları vergileri zamanında vermelerine rağmen Balıkesir tarafından gelen bir adam sahte bir defter ile Ermenilerden vergi toplamaya kalkışmıştır. Adam Ermenilerin kalbur, elek gibi malzemeler imal ettikleri için bu mallardan baş harcı ve ispenç vergisi almak istemiştir. Müslüman halk dahi bu konuda Ermenileri desteklemişlerdir. Ermeniler

²¹¹ İnbaşı Arı, 1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu, s. 882-883.

²¹² BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 79/770, 17 Rebiülevvel 1019 (9 Haziran 1610).

²¹³ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 87/99, 15 Şaban 1019 (12 Ocak 1697).

bu durumun ortadan kaldırılması için merkeze şikâyetle bulunmuş ve ellerine haklı olduklarını bildiren bir emir verilmesini istemişlerdir.²¹⁴

Tablo 3.3 Vergi Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Kullanılan Belge	Aldığı Ceza
Halktan Kimseler	1605	Dimetoka	Sahte Seyyidlik Belgesi ²¹⁵	
Silahtar Mustafa	1610	Konya	Sahte Emir	Kalebend ²¹⁶
Cizyedar Mahmud Ağa	1696	Göllükesri	Sahte Cizye Kâğıdı	Kalebend ²¹⁷
Cizyedar Ali	1696	Sofya Sancağı	Sahte Cizye Kâğıdı	Hapis ²¹⁸
Mehmed Çavuş, Salih İsmail	1696	Avlonya Sancağı	Sahte Cizye Kâğıdı	Kalebend ²¹⁹
İbrahim	1697	Çorum	Sahte Emir ²²⁰	
Acem Tüccar	1698	İstanbul	Sahte Cizye Kâğıdı ²²¹	
Rahip	1703	Kıbrıs Adası	Sahte Cizye Kâğıdı	Kalebend ²²²
Halktan Kimseler	1706	Sivas Sancağı	Sahte Yeniçerilik Belgesi ²²³	
Sekban Çorbacısı	1709	Saray, Vize Kazaları	Sahte Yeniçerilik Belgesi ²²⁴	
Katırcıoğlu Kardeşler	1709	Boğdan Eyaleti	Sahte Cizye Kâğıdı ²²⁵	
Tırmaho ve Gayrimüslim Arkadaşları	1713	Görice Kazası	Sahte Cizye Kâğıdı ²²⁶	
Gölgelioğlu Osman	1721	Anadolu ve Rumeli'deki Yörüklerin yaşadığı Bölgeler	Sahte Seyyidlik Belgesi ²²⁷	
Süleyman, Hacı Ahmed, Abdullah	1751	Bosna Sancağı	Sahte Defter ²²⁸	
-	1781	Balıkesir	Sahte Defter ²²⁹	

Vergi kaçırmak yahut vergi adı altında haksız kazanç sağlamak amacıyla sahteciliğe başvurulmuştur. Bu konu ile ilgili incelediğimiz dönemi kapsayan 15 vaka mevcuttur.

²¹⁴ BOA, AE.SABH.I, Nr. 215/14198, 1 Zilkade 1195 (18 Kasım 1781).

²¹⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 75/123, 4 Şevval 1013 (23 Şubat 1605).

²¹⁶ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 79/770, 17 Rebiülevvel 1019 (9 Haziran 1610).

²¹⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 108/1212, 20-30 Zilkade 1107 (21 Haziran-1 Temmuz 1696).

²¹⁸ BOA, İE.DH, Nr. 16/1497, 25 Rebiülevvel 1108 (22 Ekim 1696).

²¹⁹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 108/1542, 10-20 Muharrem 1108 (9-19 Ağustos 1696).

²²⁰ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 87/99, 15 Şaban 1019 (12 Ocak 1697).

²²¹ BOA, Ali Emiri Sultan Mustafa II (AE.SMST.II), Nr. 43/4280, 4 Zilkade 1109 (14 Mayıs 1698).

²²² BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 114/419, 20-30 Zilkade 1114 (7-17 Nisan 1703).

²²³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/521, 10-20 Cemazilahir 1118 (19-29 Eylül 1706).

²²⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/529, 20-29 Safer 1121 (1-10 Mayıs 1709).

²²⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/500, 20-29 Safer 1121 (1-10 Mayıs 1709).

²²⁶ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 121/646, 1-10 Ramazan 1125 (21-30 Eylül 1713).

²²⁷ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 88/8761, 16 Cemazilevvel 1133 (15 Mart 1721).

²²⁸ İnbaşı Arı, 1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu, s. 882-883.

²²⁹ BOA, AE.SABH.I, Nr. 215/14198, 1 Zilkade 1195 (18 Kasım 1781).

Vergi kaçırmak adına yapılan sahte evrakların en çok kullanılanı sahte cizye kağıtlarıdır. Bu yolla kişiler vergiden muaf olmaya çalışmıştır. İkinci bir evrak ise sahte seyyidlik belgesi olmuştur. Bu belgeyi alanlar da vergiden muaf olmuştur. Yine sahte yeniçerilik belgesi kullanıldığı da görülmüştür. Halktan haksız yere vergi toplamak adına da en çok yapılan sahtecilik sahte defterdir. Bu defterlere kafalarına göre vergi miktarı belirleyip sanki devlet adına gelmiş gibi istekleri kişilerden vergi talep etmişlerdir.

İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde yaşanan bu vakalara verilen cezalar hapis ve kalebend olmuştur. Kimi vakalar ise yargılama sürecinde olduğundan verilen cezalar bilinmemektedir. Kimin de ise bir daha yapmaması konusunda uyarı yapılarak yetinilmiştir.

3. 1. 5. Miras Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Vefat eden kimselerden kalan miraslar da evrak sahtekarlarının dikkatlerini çeken bir konu olmaktan kurtulamamıştır. İstanbul Mukataacısı İsmail vefat ettikten sonra kız kardeşi Meryem Hanım onun varisi olmuştu. Meryem Hanım abisi İsmail'in hayatta iken Meneş adlı bir Yahudi'ye 500.000 akçe borç verdiğini iddia etmekteydi. Bu borcun abisinin varisi olduğu için kendisine ödenmesini istedi. Ancak Meneş böyle bir borç almadığını ileri sürmekteydi. Bunun üzerine Meryem Hanım vekil olarak Fatma Hanım'ı tayin ederek bu konu hakkında dava açtırdı. Mahkeme Anadolu Kadiaskeri Mevlâna Hüseyin'in huzurunda görüldü. Meneş tekrardan mahkeme huzurunda borcu kabul etmeyince Meryem Hanım'ın vekili Fatma Hanım mahkemede Mahmud Paşa Mahkemesi'ndeki bir naipten alınmış olduğunu ileri sürdüğü sureti gösterdi. Hâl böyle olunca kadı da sicil suretinin aslına müracaat olunmasını uygun gördü. Kayıtlara bakıldığında eski bir sicilin sökülüp yerine yeni bir kâğıt yapıştırılmış olduğu anlaşıldı. Yine de emin olunmak adına o tarihlerde Mahmud Paşa Mahkemesi Naibi olan Mevlâna Hidayetullah'a sicil hakkında sorular soruldu. Mevlana Hidayetullah *kat'a benim bu maddeden haberim yoktur; zamanımda bu makule madde vâkı' olmamıştır*, diyerek Meryem Hanım'ın sicil suretinin sahte olduğunu yineledi. Bunun üzerine Meryem Hanım ısrarcı davranarak elindeki sicil suretiyle bu kez de Rumeli Kadiaskeri Mevlâna Yahya'nın huzuruna çıktı. Bu mahkemede de sicil suretinin sahte olduğu tekrardan anlaşıldı.

Bundan sonra Meryem Hanım'ın bu şekilde bir dava açma talebi olursa itibar edilmemesi emredildi.²³⁰

Miras konusu ile ilgili olarak İslimye kazasında karşımıza sahte hüccet yapımı çıkmaktadır. İslimye kazasından olan Ahmed vefat edince yetiminin vasisi mahkemeye başvurmuştur. Başvurunun nedeni yine İslimye kazasından olan Şeyh Mehmed'in yetime kalan malı almak için yetimin vasisi olduğunu iddia etmesiydi. Hatta yalancı şahit ve kadılara rüşvet vererek bir hüccet almayı da başarmıştı. Ancak gerçek vasinin şikâyeti göz önüne alınarak Şeyh Mehmed mahkemeye davet edildi. Şeyh Mehmed'in vasilik davasının gerçeği yansıtmadığı anlaşıldı. Bunun üzerine Şeyh Mehmed ve yalancı şahitlik yapan üç kişi İnöz Kalesi'nde hapsedildi.²³¹ Başka bir sahte hüccet yapımı da Bosna'da karşımıza çıkmaktadır. Bosnevi Mehmed Ağa vefat edince onun mirası oğlu Musa'ya kalmıştı. Ancak çok geçmeden Musa da vefat edince bahsi geçen miras Bosnevi Mehmed Ağa'nın eşi Hatice Hanım'a intikal etmiştir. Ancak Taşlıca kazasından Ömer ve Mehmed Efendi adındaki kimseler yalancı şahit ile elde ettikleri sahte hüccet ile Hatice Hanım'a kalan mirastan 1.000 kuruş nakit olmak üzere bir tane gümüş hançer ve bıçağa el koymuşlardır. Hatice Hanım kendisine yapılan bu haksızlığın giderilmesi için şikâyetle bulunmuş ve yerine de birini vekil tayin ederek mahkemede bu işin çözülmesini talep etmiştir. Bunun üzerine yapılan mahkeme sonucunda Hatice Hanım'a hakkı teslim edilmiş ve sahtekârların da cezalandırılması hükmedilmiştir.²³² Yine Bosna'da benzer bir olay daha karşımıza çıkmaktadır. Ebubekir Paşa, Foça kazasında çiftlik ve arazisini ölmeden evvel Emine Hanım'ın kız kardeşi Fatma Hanım'a satmıştı. Ancak Fatma Hanım'ın da ölümünün ardından yerler oğlu Osman'a intikal etti. Osman ise Özi Muharebesi'nde düşmana esir düşünce yerler kız kardeşi Ümmühan Hanım'a kaldı. Ümmühan Hanım da yerleri üzerine tapu ettirerek yedi yıl boyunca kullandı. Ancak Osman'ın üvey kardeşi Cafer ayarladığı yalancı şahitler ile mahkeme huzurunda Osman'ın bu arazileri kendisine sattığını iddia ederek sahte bir hüccet almayı

²³⁰ 82 Numaralı Mühimme Defteri (1026-1027/1617-1618), Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2000, s. 3-4.

²³¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 108/1013, 10-20 Şevval 1107 (13-23 Mayıs 1696).

²³² Esra Akçay, 1 Numaralı Bosna Ahkâm Defterinin Transkripsiyon ve İncelenmesi (ss. 1-100), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Trabzon 2018, s. 62-63, 95; İnbaşı Arı, 1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu, s. 223-224.

başardı. Bunun üzerine Ümmühan Hanım'ın teyzesi Emine Hanım İstanbul'a bir arzuhal göndererek yeğeninın mağduriyetini bildirdi.²³³

Miras konusunda yapılan başka bir sahtecilik ise Hayrabolu kazasında karşımıza çıkmaktadır. Hayrabolu'nun bir köyünde toprak tasarruf eden Hamza vefat etmiştir. Hamza'nın oğlu olmadığı için yerlerinin tapu hakkı kızları Fatma ve Hatice'ye kalmıştı. Kızların amcası olan Yeniçeri Abbas kızların vasisi olarak kızlar adına yerlerin tapusunu aldı. Ancak kızlar da daha reşit olamadan vefat edince yerlerin tapusunu Yeniçeri Abbas kendi üzerine almak istedi. Bunun için sahte bir temessük düzenleyerek kızların vasisi olarak üzerine almış olduğu tapuyu aslında kendi için almış olduğunu iddia etti. Ancak eski kayıtlara müracaat olunduğunda Abbas'ın yerlerin tapusunu kızların adına aldığı anlaşılarak buna göre davranılması emredildi.²³⁴

Yine miras konusunda yapılan başka bir sahtecilik ise Bosna'da yaşanmıştır. Bosna'da yaşayan Ayşe Hanım vefat edince onun mirası eşi Şeyh Mustafa ile oğlu İbrahim'e kalmıştır. Ancak Şeyh Mustafa ve oğlu İbrahim de çok geçmeden vefat etmişlerdir. Bunun üzerine miras hakkı Ayşe Hanım'ın kardeşi Derviş Mehmed'e intikal etti. Derviş Mehmed mirası kendi üzerine tapu ettirdi. Kardeşinden kalan toprakları ekip biçmeye başladı. Ancak Kara Ali oğlu Mustafa adında bir kimse ortaya çıkarak Ayşe Hanım'ın mirasına ortak olduğunu iddia etti. Hatta rüşvet yoluyla kadıdan bir hüccet alarak iddiasını desteklemek istedi. Bunun üzerine eski Bosna Valisi Abdullah Paşa huzurunda mahkeme olundular. Mahkeme neticesinde Mustafa'nın elindeki hüccetin sahte olduğu anlaşılarak elinden alınıp yok edildi. Ancak Mustafa akıllanmayıp yırtılan hüccetin aynısı olmak üzere yine rüşvet karşılığında yeni bir sahte hüccet aldı. Aldığı sahte hüccet ile tekrardan mirasa ortak olduğunu iddia etti. Bunun üzerine Derviş Mehmed tekrar şikâyetle bulundu. Netice itibariyle Mustafa'nın sahte hüccet ile yapmış olduğu müdahalenin ortadan kaldırılması emredildi.²³⁵

Bursa'da ise miras konusunda farklı bir sahtecilik karşımıza çıkmaktadır. Varisler kendilerine kalan mala kanaat etmeyip daha fazlasına sahip olmak

²³³ İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 918-919.

²³⁴ Kavak, *12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705)*, s. 446.

²³⁵ Akçay, *1 Numaralı Bosna Ahkâm Defterinin Transkripsiyon ve İncelenmesi (ss. 1-100)*, s. 43-44; İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 125-126, 146-147.

niyetindedir. Bursa kazasının Timurtaş köyünün halkı, köy sakinlerinden olup vefat etmiş olan Kasapbaşı el-Hac Mahmud'un varislerinden şikâyetçi olmuştur. Varisler köy halkının 30-40 yıl önce babalarından borç aldıklarını iddia ederek halktan borçlarını talep etmekteydi. Hatta ellerinde bu iddialarını belgeleyen temessükler bulunmaktaydı. Artık halk o kadar yılmıştı ki bazı köylüler köylerini terk etmeye başlamışlardı. Bunun üzerine inceleme başlatıldı ve varislerin elindeki temessüklerin sahte olduğu anlaşıldı. Varislerin köylülere yaptığı baskının kaldırılması emredildi.²³⁶ Yine Bursa'da yaşanan bir olayda ise gayrimüslimlerin mirası konusunda sahtecilik yaşanmıştır. Hrabend isimli bir gayrimüslimin dayısı Lahor başka bir memlekete gidecektir. Yollar tekin olmadığı için bir haraminin saldırısına uğrayabileceğini düşünerek gitmeden evvel küçük yaşta olan evladının vasisi olarak Hrabend'i tayin etti. Gerçekten de Lahor yolda haramilerin saldırısında hayatını kaybetti. Hrabend de yetimin babasından kalan 1.400 kuruşunu altı sene boyunca elinde tuttu. Ancak Nuhman adında bir kimse yetimin amcası olduğunu iddia ederek vasisi olmak için dava açtı. Davası görülen Nuhman haksız bulundu. Bir türlü vazgeçmeyen Nuhman sahte bir hüccet düzenleyerek babasından yetime kalan parayı almayı başardı. Ancak gerçek vasi Hrabend olduğundan paranın tekrardan Hrabend'in zimmetine geçirilmesi emredildi.²³⁷

Edirne'de Süleyman Paşa Camii avlusunda yıllık 1.500 akça yer vergisi karşılığında bina olunan iplikçi dükkânın mutasarrıfı İplikçi el-Hac Ahmed yıllık vergisini vermeden vefat etmiştir. Vefat ettiğinde arkasında herhangi bir varisi de yoktur. Bu nedenle vakfa verilmesi gereken yer vergisi vakfa ödenmemiştir. Ancak Keresteci Balıoğlu adında bir gayrimüslim bu dükkânın başka bir vakfa ait olduğunu, hatta o vakıftan aldığı bir temessüğü göstererek dükkânın kendine verildiğini iddia etmiştir. Bu nedenle yer vergisi vermeyi de reddetmiştir. Bunun üzerine Edirne Mollası huzurunda yapılan duruşmada temessüğün sahte olduğu anlaşılmış, iplikçi dükkânı Süleyman Paşa Vakfı'na geri iade edilmiş ve birikmiş olan yer vergisinin de Balıoğlu'ndan tahsil edilmesine karar verilmiştir.²³⁸

Başka bir sahteciliğe ise Gümülcine kazasında rastlamaktayız. Kazada yaşayan Fatma Hanım ve onun kız kardeşinin kızı Sabire Hanım'ın ortak bir tarlası vardı.

²³⁶ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 137/351, 1-10 Zilkade 1142 (18-28 Mayıs 1730).

²³⁷ Alan, 95 Numaralı Mühimme Defteri (Tahsil, Transkripsiyon ve Özet), s. 122-123; BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 95/334, 1-10 Şaban 1075 (17-26 Şubat 1665).

²³⁸ BOA, AE.SABH.I, Nr. 240/16023, 23 Zilkade 1200 (17 Eylül 1786).

Sabire Hanım vâriissiz olarak vefat edince tarla Fatma Hanım’a kaldı. Ancak Sabire Hanım’ın kocası Seyyid Mustafa karısının hayattayken tarlayı kendisine sattığını iddia etti. Hatta İsmail isimli bir mültezimden aldığı sahte temessük ve yalancı şahitlerle hak iddia etmeyi sürdürüyordu. Bu durumdan rahatsız olan Fatma Hanım konu ile ilgili olarak şikâyetle bulundu.²³⁹ Yine Gümülcine kazasında miras konusunda bir sahtecilik yaşanmıştır. Hacı Mustafa adlı bir yeniçeri vâriissiz vefat edince malları usulen devlet hazinesine kalmıştı. Ancak yine yeniçeri olan Derviş, Mustafa ve acemi oğlanlardan olan Ali, Hacı Mustafa’nın kendilerine borcu olduğunu iddia ederek yalancı şahitlerle sahte temessükler hazırladılar. Bunun üzerine İstanbul’dan Gümülcine kadısına bir hüküm gönderilerek bu üç kişinin ellerindeki sahte temssüklerle birlikte Divan-ı Hümayuna gönderilmeleri istendi.²⁴⁰

Tablo 3.4 Miras Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza
Seyyid Mustafa	1613	Gümülcine Kazası ²⁴¹	
Derviş, Mustafa, Ali	1613	Gümülcine Kazası ²⁴²	
Meryem Hanım	1617	İstanbul ²⁴³	
Nuhman	1665	Bursa ²⁴⁴	
Şeyh Mehmed	1696	İslimye Kazası	Kalebend ²⁴⁵
Hasan	1705	Ruscuk Kazası ²⁴⁶	
Yeniçeri Abbas	1705	Hayrabolu Kazası ²⁴⁷	
Kasapbaşı Hacı Mahmud’un Çocukları	1730	Bursa ²⁴⁸	
Kara Ali oğlu Mustafa	1742	Bosna Sancağı ²⁴⁹	
Ömer ve Mehmed	1743	Bosna Sancağı ²⁵⁰	
Cafer	1752	Bosna Sancağı ²⁵¹	
Keresteci Balıoğlu	1786	Edirne ²⁵²	

²³⁹ Halit Eren, *74-129 Numaralı Mühimme Defterlerine Göre Gümülcine*, Balkanlar Medeniyet Merkezi Yayınları, İstanbul 2019, s.179-180.

²⁴⁰ Eren, *74-129 Numaralı Mühimme Defterlerine Göre Gümülcine*, s. 41.

²⁴¹ Halit Eren, *74-129 Numaralı Mühimme Defterlerine Göre Gümülcine*, Balkanlar Medeniyet Merkezi Yayınları, İstanbul 2019, s.179-180.

²⁴² Eren, *74-129 Numaralı Mühimme Defterlerine Göre Gümülcine*, s. 41.

²⁴³ *82 Numaralı Mühimme Defteri (1026-1027/1617-1618)*, s. 3-4.

²⁴⁴ Alan, *95 Numaralı Mühimme Defteri (Tahvil, Transkripsiyon ve Özet)*, s. 122-123; BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 95/334, 1-10 Şaban 1075 (17-26 Şubat 1665).

²⁴⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 108/1013, 10-20 Şevval 1107 (13-23 Mayıs 1696).

²⁴⁶ Kavak, *12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705)*, s. 346.

²⁴⁷ Kavak, *12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705)*, s. 446.

²⁴⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 137/351, 1-10 Zilkade 1142 (18-28 Mayıs 1730).

²⁴⁹ Akçay, *1 Numaralı Bosna Ahkâm Defterinin Transkripsiyon ve İncelenmesi (ss. 1-100)*, s. 43-44; İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 125-126, 146-147.

²⁵⁰ Akçay, *1 Numaralı Bosna Ahkâm Defterinin Transkripsiyon ve İncelenmesi (ss. 1-100)*, s. 62-63, 95; İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 223-224.

²⁵¹ İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 918-919.

²⁵² BOA, AE.SABH.I, Nr. 240/16023, 23 Zilkade 1200 (17 Eylül 1786).

Vefat eden kimselerden kalan miraslar bazı sahtekâr kimseleri cezbetmiştir. Bahsi geçen mirasları elde edebilmek için sahte belge yapmaktan çekinmemişlerdir. Çalıştığımız döneme ait 12 tane vaka tespit edilmiştir.

İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde miras için sahte belge yapımına rastlanmaktadır. Sahte belgeleri kim yapmış diye bakacak olursak; burada karşımıza seyyid, molla, yeniçeri ve halktan kimseler çıkmaktadır. Yine sahtecilikler büyük oranda erkekler tarafından yapılırsa da eser miktarda kadınların da yer aldığı sahtecilikler olmuştur. Miras konusunda sahte belge yapan Meryem Hanım bu duruma örnektir.

Miras konusunda sahtecilik yapanlara verilen cezalara bakacak olursak kalebend cezası karşımıza çıkmaktadır. Tabloda ceza yerleri boş olan kısımlarda ise genelde suçlular henüz yargılama sürecindedir. Bazen de uyarı verilerek yetinilmiş ya da yapılan haksızlığın ortadan kaldırılması kâfi olmuştur.

3. 1. 6. Mal-mülk Sahibi Olmak Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Mal-mülk sahibi olmak için de sahte belgeler yapıldığı karşımıza sıkça çıkmaktadır. Bunlardan biri 1698'de Niğde'de gerçekleşmiştir. Sahteciliği yapan kişinin eğitimli bir hatip olması da dikkat çekicidir. Niğdeli olan Hatip Mehmed sürekli olarak halka yaptığı eziyetler ve baskılarla bilinmektedir. Kendine ait olan malına kanaat etmeyip Niğde halkından bazılarının mallarını da sahte arzlarla berat ettirerek kendi üzerine geçirmiştir. Üstüne üstlük kendine yardımcı olmayan kadıları da sahte belgelerle görevden alınmalarını sağlamıştır. Sorgusunda bazı kadıları görevden alma işlemini kadıdan arz, müftüden mahzar alarak gerçekleştirdiğini iddia etmiştir. Daha sonra da firar etmiştir. Haksız yere aldığı malların sahiplerine geri verilmesi, hatiplik görevinin kendisinden alınıp bir başkasına verilmesi ve Mehmed'in de bir daha Niğde'ye gelmemek şartıyla sürgün edilmesi emri verilmiştir.²⁵³

Yine aynı yıl içerisinde Kütahya'nın Simav kazasında yaşanan olayda ise kapıcıbaşı olduğunu iddia eden Çeltik Mehmed sahte bir ferman hazırlayarak el-Hac Ahmed'in mallarını ve eşyalarını gasp etmiştir. Bu nedenle Simav'a konuyu araştırmak üzere bir molla tayin olunmuştur. Molla, Çeltik Mehmed'i huzuruna istediğinde, Simav kadısı ve beylerbeyi iddiasında olan Çavuşoğlu Mehmed ve Sarı

²⁵³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 110/992, 10-20 Cemazilahir 1109 (24 Aralık 1697-3 Ocak 1698).

Serdar bu olayda Çeltik Mehmed'den yana oldular. Hatta mollaya; *Mehmed'in fermanı sahihtir sizin fermanınız sahtedir*, dediler. Hatta Simav kadısının mührüyle mühürlenene Hacı Ahmed'in evini açtırmadılar. Bunun üzerine Anadolu Beylerbeyine bu hale cesaret eden Çavuşoğlu Mehmed ve Sarı Serdar'ı Kütahya Kalesi'nde kalebend etmesi emri gönderildi.²⁵⁴ Firar eden Çeltik Mehmed'in ise yakalanıp merkeze gönderilmesi emredildi. Yine Hacı Ahmed'in mühürlenene evinin açılıp kendisine teslim edilmesi bildirildi.²⁵⁵

1709 yılında da Amasya'da benzer bir hadise meydana gelmiştir. Amasya sakinlerinden olan el-Hac Mehmed kalpazanlığı ve sahtekarlığı ile meşhur bir kimsedir. Hatta daha evvelden aşhanesinde sahte altın sikkelerle basılmış ve tekrarlanacağı takdirde cezalandırılacağı bildirilmişti. Ancak Mehmed akıllanmayıp bölgeye gelen her kadının mührlerini taklit ederek sahte arzlar hazırladı. Hazırladığı bu sahte arzlarla bazı insanların yerlerini kimini kendi kimini de oğullarının üzerine geçirmiştir. Yine Amasya'da zahire istenilmesi mümkün olmayan maddeler için sahte arzlar ile haksız kazanç elde etmeye çalışmıştır. Bu şekilde pek çok insanın parasını ve malını gasp etmiştir. Bunun üzerine araştırılma yapılmış ve bütün bölge halkı onun kalpazan ve sahtekâr olduğuna şahitlik etmiştir. Böylece el-Hac Mehmed Amasya Kalesi'nde kalabend olunmuş, oradan da Samsun Kalesi'nde nakledilmesi kararlaştırılmıştır. Bu sırada ona yardım eden Seyyid Ali ve Süleyman da Mehmed'i hapisten çıkarmak için türlü hilelere başvurmuştur. Bunun üzerine Seyyid Ali ve Süleyman da Mehmed ile Samsun Kalesi'nde kalabend olunmuştur. Seyyid Ali Temmuz 1709'da Mehmed ise Aralık 1709'da serbest bırakılmıştır.²⁵⁶

Aslen Hısn-ı Mansur'dan olan Veliyyüddin Halife altı yedi senedir İznikmid'te yaşamaktadır. Bu sırada karısı ve kızıyla yaşadığı bir olaydan dolayı Veliyyüddin mahkemelik oldu. Veliyyüddin'in mahkemede nasıl birisi olduğu bölge halkından sorulduğunda yalancı şahitler ile ayarladığı sahte belgelerle birçok insanın bağıni bahçesini elinden aldığı öğrenildi. Hatta bundan evvel hakkında birkaç kere emir çıkarıldığı halde emre itaat etmediği bildirildi. Bunun üzerine Veliyyüddin asıl vatani olan Hısn-ı Mansur'a sürgün edildi.²⁵⁷

²⁵⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 110/1622, 10-20 Şevval 1109 (21 Nisan-1 Mayıs 1698).

²⁵⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 110/1771, 20-29 Şevval 1109 (1-10 Mayıs 1698).

²⁵⁶ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/331, 20-30 Zilkade 1709 (31 Ocak-10 Şubat 1709).

²⁵⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 117/47, 20-30 Rebiülevvel 1122 (19-29 Mayıs 1710).

Mal-mülk konusunda yaşanan başka bir sahtecilik ise Bosna'nın Beline kazasında karşımıza çıkmaktadır. Derviş Hasan Tuzlevî'nin Beline kazasında sahip olduğu topraklar bulunmaktadır. Derviş Hasan Özi Muharebesi'nde esir düşünce topraklarını bazı aç gözlü kimseler sahte temessükler ile kendi üzerlerine alarak ekip biçmeye başladılar. Derviş Hasan dört yıl sonra esaretten kurtularak memleketine geri döndü. Fakat sahibi olduğu toprakların bir kısmının elinden alındığını görünce bir hayli şaşırıldı. Yerlerini zapt edenleri dava ederek yerlerini geri alma yoluna gitti. Ancak yerleri alanlar zorluk çıkardılar. Bunun üzerine Derviş Hasan elinde yerlerin kendine ait olduğunu gösteren bir fetva gösterdi. Fetva gereğince yerler bu kimselerden alınıp Derviş Hasan'a verildi. Yine bu kimselerin geçmiş dört yıl içinde bu topraklardan elde ettikleri gelirleri Derviş Hasan'a ödemeleri emredildi.²⁵⁸ Yine Bosna'da mal-mülk konusunda bir sahtecilik yaşanmıştır. Bosna'nın Srebreniçe kazasında yaşayan Hasan adlı sipahi ve kardeşi İsmail Kethüda ortak olarak tarlalarını ekip biçmekteydi. Sipahi Hasan'ın ölümü üzerine hissesi oğulları Ömer, Mustafa ve Ebubekir'e intikal etti. Çocuklar amcaları ile bir sorun yaşamadılar. Ancak amca İsmail'in ölümünden sonra amcalarının oğulları Ali Kethüda, İbrahim Beşe ve Mehmed Beşe bu yerlerin tamamını kendilerinin olmasını istediler. Bunun için de sahte temessük hazırladılar. Bu temessük ile yerleri zapt etmeyi başardılar. Bunun üzerine Sipahi Hasan'ın çocukları İsmail Kethüda'nın oğullarından şikâyetçi oldular. Şikâyet üzerine görülen mahkemede İsmail Kethüda'nın oğullarının yaptığı sahtekârlık ortaya çıktı. Haksız yere yaptıkları müdahalenin ortadan kaldırılması emredildi.²⁵⁹ Yine Bosna'da yaşanan başka bir olayda ise fazladan mal-mülk edinmek adına yalancı şahitle sahte belge düzenlendiği karşımıza çıkmaktadır. Banaluka nahiyesinde zeameti olan Katip Mustafa elindeki zeametle yetinmeyerek başka bir köyde bulunan mezrayı da almak istiyordu. Bunun için zeametinin bulunduğu köyün halkından ayarladığı birkaç yalancı şahit ile akrabası olan eski Banaluka kadısından hüccet aldı. Bunun üzerine Bosna valisi İstanbul'a bir yazı göndererek durumu bildirdi. İstanbul'dan gelen cevapta Mustafa'nın Banaluka

²⁵⁸ Akçay, *1 Numaralı Bosna Ahkâm Defterinin Transkripsiyon ve İncelenmesi* (ss. 1-100), s. 48; İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 154.

²⁵⁹ İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 839-840.

kadısının karşısında mahkeme edilmesi istendi. Mahkeme sırasında ruznamçe kayıtlarına bakılarak Mustafa'nın sahtekâr olduğu anlaşıldı.²⁶⁰

Bunların dışında Maraş,²⁶¹ İstanbul,²⁶² Üsküp,²⁶³ Eskişehir,²⁶⁴ Tokat²⁶⁵ ve Foça (Bosna)²⁶⁶ gibi yerlerde bu gibi olayların yaşandığı ve yapanların cezalar aldıkları bilinmektedir.

Tablo 3.5 Mal-Mülk Sahibi Olmak Konusunda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza
Ali	1689	Üsküp ²⁶⁷	
Hatip Küçük Halil	1695	Eskişehir	Sürgün ²⁶⁸
Hatip Mehmed	1698	Niğde Kazası	Sürgün ²⁶⁹
Çavuşoğlu Mehmed, Sarı Serdar	1698	Kütahya Sancağı	Kalebend ²⁷⁰
Kürd Osman, Helvacı Kara Mehmed, Seyyid Ali	1701	İstanbul	Görevden Uzaklaştırma ve Kürek Cezası ²⁷¹
Tebrizlioğlu Mehmed Efendi, Müftü damadı Hasan Efendi, Dede Abdullah, Kara Hatibzâde Ebubekir, Kör Dayı, el-Hac Veli, Hızır Efendizâde Deli ve Ali Paşa	1731	Maraş Kazası	Sürgün ²⁷²
Fatma ve Şahbaz	1745	Bosna Sancağı ²⁷³	
Katip Mustafa	1746	Bosna Sancağı ²⁷⁴	
Ali Kethüda, İbrahim Beşe ve Mehmed Beşe	1749	Bosna Sancağı ²⁷⁵	
Muhammed Emin	1781	Tokat Sancağı	Sürgün ²⁷⁶

²⁶⁰ İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 516-517.

²⁶¹ BOA, *Ali Emiri Sultan Mahmud I (AE.SMHD.I)*, Nr. 161/12180, 1-10 Zilhicce 1143 (7-17 Haziran 1731).

²⁶² BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 112/234, 1-10 Recep 1113 (2-12 Aralık 1701).

²⁶³ Hasan Basri Türk, *13 Numaralı Atik Şikâyet Defteri (vr. 1-142) Değerlendirme, Çeviri ve Metin (H. 1100/M. 1689)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 253-254.

²⁶⁴ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 106/1270, 1-10 Cemazilevvel 1107 (7-17 Aralık 1695).

²⁶⁵ Şahin Alemdaroğlu, *20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s. 252-253.

²⁶⁶ İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 476-477.

²⁶⁷ Türk, *13 Numaralı Atik Şikâyet Defteri (vr. 1-142) Değerlendirme, Çeviri ve Metin (H. 1100/M. 1689)*, s. 253-254.

²⁶⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 106/1270, 1-10 Cemazilevvel 1107 (7-17 Aralık 1695).

²⁶⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 110/992, 10-20 Cemazilahir 1109 (24 Aralık 1697-3 Ocak 1698).

²⁷⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 110/1622, 10-20 Şevval 1109 (21 Nisan-1 Mayıs 1698).

²⁷¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 112/234, 1-10 Recep 1113 (2-12 Aralık 1701).

²⁷² BOA, *Ali Emiri Sultan Mahmud I (AE.SMHD.I)*, Nr. 161/12180, 1-10 Zilhicce 1143 (7-17 Haziran 1731).

²⁷³ İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 476-477.

²⁷⁴ İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 516-517.

²⁷⁵ İnbaşı Arı, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, s. 839-840.

²⁷⁶ Alemdaroğlu, *20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, s. 252-253.

Mal-mülk edinme arzusu da bazı kimseleri sahte belge yapımına yöneltmiştir. İncelediğimiz dönem içerisinde 10 vakaya rastlanmıştır.

İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde sahtecilikler meydana gelmiştir. Bu bölgelerden 3 vaka Bosna Sancağı dikkat çekmektedir. Sahteciliği yapan kimseler arasında eğitimli kimseler dikkat bulunmaktadır. Hatip, kethüda, serdarlar yer almaktadır. Halktan kimselerinde sahtecilik yaptığı görülmektedir. Mal-mülk arzusu nedeniyle sahtecilik yapanlara verilen cezalar ise sürgün, kürek, kalebend ve görevden uzaklaştırmadır.

3. 1. 7. Haksız Kazanç Konusunda Yapılan Muhtelif Sahtecilikler

Evrak sahteciliklerinde birbirinden bağımsız pek çok konu hakkında da haksız kazanç elde edilmeye çalışıldığı görülmektedir. 1614'te Halep'te bulunan askeri katipliklere Hafız Şeyh Ahmed ve oğlu Şeyh Ahmed atanmıştır. Yıllardır görevlerini ifa etmektedirler. Ancak Hilmi Ahmed adında müderris katiplikleri sahte senetler ile kendi üzerine almıştır. Halep Muhassılı Mehmed tekrardan katipliği Müderris Ahmed'den alıp, Hafız Şeyh Ahmed ve oğluna vermiştir. Ancak Hilmi Ahmed bununla yetinmeyip bazen kendi müdahale etmiş, bazen de başkalarını tahrik ederek katipliği tekrardan almaya çalışmıştır. Ancak Müderris Hilmi Ahmed sahtekâr bir kişi olduğu için mahkeme olunmadan getirdiği hiçbir belgeye inanılmaması Halep Muhassılı Mehmed tarafından arz olunmuştur. Yapılan mahkemede merkezdeki kayıtlara bakıldığında katipliğin Şeyh Ahmedlerin hakkı olduğu anlaşılmış ve üzerlerine verilmiştir.²⁷⁷ Yine aynı yıl yaşanan bir olayda ise, Kıbrıs'ta mültezim olan Çaker, Veziriazam Nasuh Paşa'nın Kıbrıs'taki müsellimi Süleyman'ın ve defterdarı İsa'nın hapsedilmesine sebebiyet verdi. Hatta bu iki görevlinin bad-ı heva²⁷⁸ ve ispenç²⁷⁹ vergisi olarak halktan fazladan vergi aldığına dair yalancı şahit tutarak mahkeme huzurunda hüccet aldı. Bu hüccete dayanarak müsellim ve defterdardan yüklü miktarda para aldı. Müsellimi ve defterdarı görevden alıp kendi

²⁷⁷ BOA, AE.SMST.III, Nr. 355/28473, 16 Zilkade 1175 (8 Haziran 1762).

²⁷⁸ Bad-ı heva: Farsça bād (rüzgâr) ve Arapça hevâ (hava) kelimelerinden meydana gelmiştir. Zamanla konuşma dilinde bedavaya (karşılıksız) dönüşmüştür. Bu kelime bir Osmanlı maliye terimi olarak ne zaman tahsil edileceği belli olmayan bazı vergileri ifade etmektedir. (Halil Sahillioğlu, "Bād-ı Hevâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 4, İstanbul 1991, s. 416.)

²⁷⁹ İспенç: İspence olarak da bilinen ispenç, Fatih Kanunnamesi 'ne göre her evli gayrimüslimden 25 akçe, yetişkin erkek evladından da 25 akçe, çiftliği olmayan dul kadınlardan ise 6 akçe değerinde alınan bir vergidir. (Halil İnalcık, "İspence", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 23, İstanbul 2001, s. 177.)

istediği kişileri göreve getirdi. Kıbrıs Beylerbeyi Ali durumu İstanbul'a bildiren bir mektup gönderdi. Bunun üzerine Çaker'in ve yardım edenlerin yakalanarak cezasının verilmesi emredildi.²⁸⁰

Bağdat'ta yaşanan olayda ise beratları olmamasına rağmen bazı kişiler bir şekilde berat elde ederek Bağdat hazinesinden maaş almışlardır. Bunun ortaya çıkmasıyla beraber gönderilen emirde berat ve emir olmadıkça kimseye maaş verilmemesi ve daha evvel sahte berat ile verilen maaşlarında geri tahsili emredilmiştir.²⁸¹

1705 yılında İskenderiye sancağında yaşanan olaya göre sancak sakinlerinden Osman İskenderiye Alaybeyi Mahmud'un kendisine borcu olduğunu iddia etmekteydi. Mahmud böyle bir borcu olmadığını söylediğinde Osman bir mahzar göstererek borcu belgelemek istedi. Bunun üzere Mahmud ve Osman mahkemeye çağırıldı. Mahkemede Osman'ın elindeki mahzarın sahte olduğu anlaşıldı ve davası düşürüldü. Ancak Osman'ın durmaya niyeti yoktu. Bu sefer de Dukakin sancağı mutasarrıfına hitaben bir emir yazdı ve iş birlikçileriyle mutasarrıfı rahatsız etmeye başladılar. Tüm bu şikâyetler üzerine Osman ile Dukakin mutasarrıfının Sofya mahkemesinde davası görülmesi ve Osman'ın yol açtığı rahatsızlığın giderilmesi emredildi.²⁸² Sahte belge ile borç talep edilme vakalarından bir tanesi daha İskenderiye'de yaşanmıştır. Bostancı hasekilerinden Mustafa ile kaza sakinlerinden Yusuf arasında borç olayından dolayı bir gerginlik yaşanmış ancak ikisi de sulh yolunu seçerek olayı tatlıya bağlamışlardı. Ancak bu davadan haberdar olan Veli isimli bir şahıs bu durumdan faydalanmak adına kendisinin Yusuf'un vekili olduğunu iddia etti. Sahte bir temessük düzenleyerek İstanbul'a gönderdi. Kendisine bu iddiasını destekleyecek sahte şahitler de ayarladı. Bunun üzerine Mustafa, Veli'den şikâyetçi oldu. Şikâyet üzerine konunun yerinde mahkeme edilmesine karar verildi.²⁸³

İlbasan sancağının Draç Kalesi'nde görevli topçu askerlerinin 1708 ve 1709 yıllarına ait maaşlarını Akçahisar kazasından Bayram Duka adında bir kişi topçubaşından almış olduğu mühürlü bir kağıtla arz yazdırıp maaşları almayı başarmış, ancak askerlere bir kuruş para vermemiştir. Ohri sancağının Berez

²⁸⁰ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 80/1106,11 Zilkade 1023 (13 Aralık 1614).

²⁸¹ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 80/77, 14 Zilhicce 1022 (25 Ocak 1614).

²⁸² BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 121/1115, 20-30 Zilkade 1125 (8-18 Aralık 1713).

²⁸³ Kavak, *12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705)*, s. 333.

Kalesi'ndeki askerler de aynı kişiden şikayetçi olunca sürgün edilmesi konusunda emir çıkarılmıştır. Soruşturma sırasında eski kayıtlara bakılmıştır. Aslında 1699 senesinde Berez Kalesi kaptanı Mustafa ve dizdarı Ahmed'in Bayram Duka'nın sahte ferman ve sahte cizye evrakı hazırladığı, sahte para yaptığı, kadı ve dizdarların mühürlerini taklit yöntemiyle halkın dirlikleri elinden alıp istediği kişilere verdiği konusunda şikâyetleri mevcuttur. Yine 1709 senesinde İşim kadısının da Bayram Duka hakkında sürgün kararı verdiği kayıtlarda mevcuttur. Bunun üzerine Bayram Duka'nın ele geçirdiği maaşlar kendisinden tahsil olunduktan sonra kalebent edilmiştir.²⁸⁴ Ancak Bayram akıllanmayıp sahte mahzar ile kalebentlikten kurtulmayı başarmıştır. Kurtulur kurtulmaz kötülüklerine devam etmiştir. Kendisini mütesellim tayin ettirip halkın hanelerini basıp eşyalarını yağmalamış ve dört kişiyi de haksız yere katletmiştir. Şikayetler üzerine tekrar Ocak 1714'te sürgüne gönderilmiş, yine aynı yıl Haziran 1714'te serbest bırakılmıştır.²⁸⁵ Askerlerin maaşları konusunda yapılan başka bir sahtecilik Finike'de bulunan Yılanbaşılık Kalesi'nde meydana gelmiştir. Kalenin kethüdası, bölükbaşı ve askerleri mahkemeye gelerek bazı kimselerin sahte berat ile ulufe aldığı konusunda şikâyetle bulundular. Kaza naibi Ali de durumu merkeze bildirerek sahte berat hazırlayanların hapsedilmesini istedi. Bunun üzerine sahte berat ile alınan ulufelerin alan kişilerden tahsil edilerek kalenin onarımı için harcanması emredildi.²⁸⁶

1750'li yılların ortalarında İpsala kazasında yaşanan sahteciliği yapan kişiler kâtip ve yeniçeridir. Burada amaç sahte hüccetlerle davaların seyrini değiştirerek para kazanmaktır. İpsala mahkemesinin eski kâtibi Molla Ahmed birkaç seneden beri yapmış olduğu sahte hüccetlerle davaların seyrini değiştirmişti. Bu şekilde davranarak kaza halkının hem parasını alıyor hem de halkı birbirine düşürüyordu. Bu nedenle İpsala Naibi Mevlâna Seyyid Salih merkeze bir arzuhal göndererek Molla Ahmed'den şikâyetçi oldu. Şikâyet üzerine sürgün edilmek istense de pek çok kişinin hakkını gasp ettiğinden bu borçlarını ödeyene kadar cezası ertelendi. O borçlarını ödemek yerine Yeniçeri Kalaylıoğlu Ali ile hareket ederek yaptıkları sahte belgelerle

²⁸⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/1442, 1-10 Safer 1122 (1-10 Nisan 1710); BOA, İE.DH, Nr. 21/1966, 21 Cemazilahir 1120 (7 Eylül 1708).

²⁸⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 121/1413, 1-10 Cemazilahir 1126 (14-24 Haziran 1714).

²⁸⁶ Fatma Kaytaç, *88 No'lu Mühimme Defteri (Transkripsiyon ve Özet)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 58; Murat Ateş, *88 Numaralı Mühimme Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (1046-1048/1637-1638)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2008, s. 160.

kaza halkına eziyetlerini iyice artırdı. Bunun üzerine hemen halkın zararının tazmin olunması ve ardından ikisinin de İnöz Kalesi'nde kalebend olunması emredildi.²⁸⁷ Yine Saraybosna'da yaşanan olayda ise sahteciliği yapan kişiler mütesellim ve kadı olması açısından dikkat çekmektedir. Saraybosna'da faili meçhul birkaç ceset bulundu. Bu durumdan haksız kazanç elde etmek isteyen kadı ve mütesellim hemen bir plan yaptılar. Tüm Bosna halkını bir daha böyle bir olay yaşanmayacağına dair birbirlerine kefil olmaları konusunda zorladılar. İnsanları zorla mahkemeye toplayıp adam başına ikişer kuruştan paralarını almak sevdasına düştüler. Bu planlarını uygulamak için de sahte bir mürasele hazırladılar. Ancak halk bu zulme daha fazla dayanamayarak kadıyı merdivenlerden aşağı atarak öldürdüler. Durum merkeze bildirilince Silahşor Frenk Bey araştırma yapmak üzere bölgeye gönderildi. Ancak o da diğerlerinden farklı değildi. Hatta onun yaptıkları kadının ve mütesellimin zulmünü unutturdu.²⁸⁸

Sahte belge ile var olan borcunu ödemiş gibi göstererek kâr elde etmeye çalışanların olduğu da kayıtlara yansımıştır. Sipahi Mehmed, İvranya sakinlerinden Zaim Şahin'in Kıptiyan cizyesi mahsulünden kendisine 96.000 akçe borcu olduğunu iddia etmektedir. Sipahi Mehmed'in elinde bu borcun varlığını kanıtlayan bir hüccet bulunmaktadır. Bu nedenle borcun ödenmesini talep ettiğinde Zaim Şahin borcu ödemediğine dair sahte bir temessük düzenleyerek borçtan kurtulmak istedi. Ancak dava sonuçlanmadan Zaim Şahin vefat edince borç oğluna intikal etti. Çok ilginçtir ki Zaim Şahin'in evladı da dava sonuçlanmadan vefat etti. Bunun üzerine borç Zaim Şahin'in torununa kaldı. Ancak torun bu borcu ödemek taraftarı değildi. Dedesinin yapmış olduğu temessükün doğru olduğunu iddia etmekteydi. Bu nedenle davanın yeniden görülmesi emredildi.²⁸⁹

Bazı kişilerin ise sahte belgelerle eşkıyalık yaptığı görülmektedir. 1703'te Gürün nahiyesinde yaşanan olayda da eşkıyalık yapıldığı görülmektedir. Gürün'de yaşayan Rıdvan bazı eşkıyalar ile hareket ederek kendisine sorun çıkaran subaşı ve naipleri azlettirip, kendi istediği kişileri tayin ettirmiştir. Yine halktan kendisine sorun çıkaran pek çok kişinin sahte hüccet ve arzuahaller ile paralarını almıştır. Rıdvan'ın kardeşi olan Hüseyin de abisinin yaptıklarından cesaret bularak geçitlerde

²⁸⁷ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 275-276.

²⁸⁸ Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, Abdülkadir Özcan ve Diğerleri (haz.), Klasik Yayınları, C. I, İstanbul 2013, s. 229-230.

²⁸⁹ *85 Numaralı Mühimme Defteri (1040-1041 (1042) / 1630-1631 (1632))*, s. 318-319.

yol kesip kiminin malını, kiminin canını almış ve kiminin de ırzına geçmiştir. Bunun emsali pek çok kötülüğe tevessül etmiştir. Hüseyin ve Rıdvan'a sürgün cezası verilmiştir.²⁹⁰ Yine 1726 yılında benzer bir olayda Araç, Boyalı, Sırt, Yörükân-ı Araç ve Küre-i Hadid kazalarının kethüdayeri Süleyman, sahte buyruldu ile Boyalı kazasında bazı kişilerin evlerini yağmalamıştır. Ancak aldığı mallar tekrardan sahiplerine verilmiştir. Yine sahte isim kullanarak sahte esame kaydı yaptırmıştır. Bununla da kalmayıp yine bazı kişilerin evlerini basıp kişilerin eşlerine tacizde bulunmuştur. Altı bölük askerlerinden harç-ı maktul adı altında akça almıştır. Bu şekilde davranışları ile kazanın asayişine zarar verdiğinden altı bölük askerleri Süleyman'ı şikâyet etmişlerdir.²⁹¹

Üsküp'te yaşanan bir vakada ise sahteciliği yapan kişi bir vakıf mütevellisidir. Ömer Ağa Vakfı Mütevellisi Şeyh Ali daha evvel öldürülen Haydut Teyafa adlı bir gayrimüslimin çaldığı mallardan 200 altın aldı. Bu suçunu kadı önünde itiraf etti. Sahte arz, mahzar ve hüccet yapmakta meşhur olduğu da göz önünde bulundurularak Selanik'e sürgün edildi.²⁹² Şeyh Ali cezasını çekerek serbest kaldı. Ancak bu ceza onu akıllandırmaya yetmedi. Şeyh Ali'nin hileleri gün geçtikçe daha da arttı. Vefat eden Hasan Paşa'nın mirası kızına kalmış olmasına rağmen, Şeyh Ali bu mirası sahtecilikle almayı başardı. Bunun üzerine Üsküp Mütessellimi Şeyh Ali'yi mahkemeye çağırdı. Ancak Şeyh Ali gelmek şöyle dursun, Sinan Paşa Vakfı'ndan sahte belgelerle mal yağma etti. Tekrar mahkemeye davet edildi, yine icabet etmeyerek hilelerini sürdürmeye devam etti. Bunun üzere tekrardan Selanik'e sürgün edilmesi kararı verildi.²⁹³

Sahtekâr kimselerin bazı insanları memurluk vereceği vaadiyle dolandırdığı görülmektedir. Hacı Yusuf ve Hacı İbrahim adında iki sahtekâr Mısır'ın mimarlığını hatt-ı şerif ile sana tevcih ettirelim diyerek Şahin'den 300 kuruş istediler. 10 kuruşunu elden alıp kalanı için de senet yaptılar. Ancak Şahin'e vermiş oldukları hatt-ı şerif sahte çıktı. Bunun üzerine bu iki şahıs tutuklanıp sorgulandı. Sorguda suçlarını itiraf edip, Çakma Hüseyin adında bir kişiden de yardım aldıklarını

²⁹⁰ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 114/1064, 1-10 Rebiülevvel 1115 (15-25 Temmuz 1703).

²⁹¹ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 73/7368, 29 Safer 1139 (26 Ekim 1726).

²⁹² BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 110/320, 20-29 Zilhicce 1108 (10-20 Temmuz 1697).

²⁹³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 110/2599, 10-20 Receb 1110 (12-22 Ocak 1699).

söylediler. Aldıkları paralar kendilerinden tahsil edilmek üzere Babacafer’de zindana konuldular.²⁹⁴

Babadağı kazasında bulunan Karaharman İskeleyi’nde yaşanan sahtecilik halkın şikâyeti üzerine gün yüzüne çıkarılmıştır. Babadağı’nda yaşayan el-Hac Ahmed kendi arazisine bir şemhane inşa edip gelirlerinin bir kısmını da vakfetti. Bu sayede iskelede bulunan çeşmelerin tamiri yapılmaktaydı. Ancak Hüseyin ve Ahmed adında iki kişi iskelede böyle bir şemhaneye gerek yoktur diyerek iskele görevlisinden aldıkları arzla şemhanenin kapatılmasını sağladılar. Hatta yeni bir şemhane yaptırıldılar. Vakfın gelirleri sayesinde tamir edilen çeşmeler de tamir olamadığından iskele halkı su sıkıntısı yaşamaya başladı. İskele halkının merkeze şikâyeti üzerine kayıtlara bakıldığında Ahmed ve Hüseyin’in aldığı arzın kaydı bulunmayarak sahte olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine Ahmed ve Hüseyin’in tutuklanarak merkeze gönderilmesi istendi.²⁹⁵

Kudüs’te yaşanan sahtecilik olayında sahteciliği yapan Halil’in dosyası bir hayli kabarıktır. Sahte belgeler ile bazı kişilerin maaşlarını elinden almıştır. Yine sahte paralarla esnafa zarar vermiştir. Arada İstanbul’a gelerek sahte fermanlar yaptırmıştır. Bazı belgelerin de aslını bozarak ismini değiştirip üzerine kendi adını yazdırmıştır. Bu şekilde birçok kişinin mülkünü kendi üzerine geçirmiştir. Yine halk Cuma namazında iken hırsızlık maksadıyla eşkıyadan olan Yahudileri Hz. Davud’un türbesine sokmuştur. Daha nice sahteciliklerle bölge halkını canından bezdirmiştir. Bunun üzerine yapılan soruşturmada suçu sabit olan Halil sürgün cezasına çarptırılmıştır.²⁹⁶ Ancak kadıdan rüşvet karşılığında aldığı sahte hüccet ile bu cezadan da kurtulmayı başarmıştır. Daha sonra tekrarlanan şikâyetler neticesinde kayıtlara bakılarak sürgün emrinin verildiği anlaşılmıştır. Bunun üzerine sürgün cezasının uygulanması kararı alınmıştır. Nisan 1709’da sürgün edilen Halil yaklaşık beş ay sonra Eylül 1709’da serbest bırakılmıştır.²⁹⁷

Devlet adamlarının da sahtecilik suçuna karışarak birtakım kişilerin amaçlarına alet oldukları görülmektedir. Galata kazasının eski naibi Mustafa Efendi hakkında merkeze şikâyet gelmekteydi. Mustafa’nın bazı kişilere rüşvet karşılığında gizlice hüccet verdiği ve bu kişilerin de aldıkları hüccetlerle haksız kazanç elde ettiği

²⁹⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 110/1458, 10-20 Şaban 1109 (21 Şubat-3 Mart 1698).

²⁹⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/2203, 20-30 Zilkade 1119 (12-22 Şubat 1708).

²⁹⁶ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/2720, 10-20 Rebiülahir 1120 (29 Haziran-9 Temmuz 1708).

²⁹⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/223, 10-20 Recep 1121 (15-25 Eylül 1709).

bildirildi. Bunun üzerine bölge halkından Mustafa'nın nasıl bir kimse olduğu soruşturuldu. Bölge halkı Mustafa'nın açgözlü, rüşvet alan bir kimse olduğunu, görevi bitmiş olmasına rağmen hilelerine devam etmek için hâlâ bölgede yaşadığını söylediler. Hatta burada bazı kişilere nasıl sahte belge hazırlanacağına dair ders verdiğini bile öne sürdüler. Yine yaptığı sahte hüccetlerle nice kimselerin paralarını elinden aldığını bildirdiler. Bunun üzerine Galata Kadısı Seyyid Ömer tarafından Mustafa'nın bir daha naiplik görevine getirilmemesi ve Galata'da ikamet etmesi yasaklanması şartıyla sürgün edilmesini bildiren bir yazı merkeze gönderildi. Böylece Mustafa'nın kendi memleketinde bulunan çiftliğinde ikamet etmesi kararlaştırıldı.²⁹⁸

Ulakların da sahtecilik gibi suçlara karıştığı görülmektedir. Bunlardan bazıları gittikleri yerlerde fazladan menzil beygiri talep ediyorlardı. Bunu da ellerindeki emirleri tahrif ederek yapıyorlardı. Bu nedenle başkentten Şam'a, oradan da Trablus'a kadar olan yol üzerindeki bütün kadılar bu konuda bilgilendirildi. Ulakların ellerindeki emire göre beygir verilmesi, emrin de sahte olmadığından emin olunmak amacıyla tuğrasına bakılması istendi. Hatta kafa karışıklığı olabileceği yerlerde defterlerdeki kayıtlara bakılması gerektiği bildirildi. Emirlerin taklit yöntemi kullanılarak sahtesi yapılması ihtimali olduğundan özellikle ilgilenilmesi emredildi. Aynı emirler başkentten Erzurum'a kadar ve yine başkentten Halep'e kadar olan yol üzerindeki kadılıklara da gönderildi.²⁹⁹ Yine bu konuyla ilgili olarak sahte menzil emirleri karşımıza çıkmaktadır. Sahte menzil emri ile bazı kimseler gelir elde etme yoluna gittiler. Örneğin, Tokat kazasında elinde sahte menzil emri ile bir kişi yakalanmıştır. Bu kendini kurtarmak adına yeniçeri olduğunu iddia etse de kimseyi inandıramamıştır. Elindeki sahte menzil emriyle mahkeme olunmak için merkeze gönderilmiştir.³⁰⁰

Kudüs'te yaşayan Fransız rahiplerinin bazı kişiler tarafından sahte belgeyle rahatsız edildiği görülmektedir. Fransa kralının tüccar vekili Reboli merkeze Şahin oğlu Ahmed hakkında rahipleri sahte emirlerle rahatsız ediyor diyerek şikâyetle bulunmuştu. Bunun üzerine Ahmed başkente getirilip tutuklandı. Ancak Ahmed'in Kudüs'te yaşayan oğulları Salih, Murad ve Mahmud rahiplere asla rahat

²⁹⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 124/31, 10-20 Ramazan 1128 (28 Ağustos-7 Eylül 1716).

²⁹⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 94/210, 20-29 Şaban 1075 (8-17 Mart 1665).

³⁰⁰ Tataroğlu, 4 Numaralı Atik Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670), s. 1005-1006.

vermiyorlardı. Çeşitli kağıtlar düzenleyerek rahiplerin paralarını gasp ediyorlardı. Bu durumun da merkeze bildirilmesi üzerine merkezden gelen cevapta rahiplerin sakin kalmaları isteniyordu. Bir daha aynı şekilde kâğıt veya emirle gelen olur ise onların da ellerindeki kağıtlar ile başkente getirilmesi emredildi.³⁰¹ Ancak değişen bir şey olmadı ve Ahmed'in oğulları rahipleri rahatsız etmeye devam etti. Bu nedenle Fransız rahipler bu kez de kendi aralarından vekil seçtikleri Rahip Sıvan Matsaris ile İstanbul'a arzuhal gönderdiler. Bu kimselerin yaptığı kötülüğün ortadan kaldırılmasını istediler.³⁰²

Fransızlarla ilgili başka bir sahtecilik de Mısır'da yaşanmıştır. Fransızların 4.000 akçeden fazla olan davaları İstanbul'da görülmesi ahidnamede yer almaktaydı. Mısır ve ona bağlı ticari iskelelerde bazı kimseler Fransız tüccarlardan sahte temessük ile para talep ediyordu. Fransız elçisi de bir arzuhal göndererek ahitnameye göre hareket etmek hususunda bir emir talep etti. Bunun üzerine bu elçinin isteğine göre bir hüküm çıkarıldı.³⁰³ Fransızlarla ilgili başka bir sahtecilik ise Kandiye'de yaşanmıştır. Fransız konsolosunu ve tüccarlarını bazı Yahudiler sahte temessükler ile paralarını alarak zor durumda bırakıyordu. Bunun üzerine Fransız Elçisi Cerardin merkeze bir arzuhal göndererek yapılan haksızlığı anlattı. Bunun üzerine merkezden bir emir gönderilerek yapılan haksızlığın derhal ortadan kaldırılacağı bildirildi. Ek olarak yine ahitnameye göre hareket edilmesi emredildi.³⁰⁴ Yine aynı konuda İzmir'de de sorunlar yaşanmaktaydı. Bunun giderilmesi için Fransız elçisi merkeze bir yazı gönderdi. Olayın çözüme kavuşması adına Kandiye'ye gönderilen emrin aynısı İzmir'e de gönderildi.³⁰⁵

Sahte ölüm belgesi gibi ilginç olayların yaşandığı kayıtlara yansımıştır. Avlonya Kalesine sekiz akçe maaş ile Ahmed Süleyman kâtip olmuş idi. Görevini gerektiği gibi yerine getirmesine rağmen Hüseyin Murad adında bir kimse elinde bir arz ile gelerek Ahmed Süleyman'ın vefat ettiğini söyledi. Ve mahkeme yoluyla Ahmed Süleyman'ın kefaletini aldı. Avlonya sancağı Mutasarrıfı Hüseyin durumu merkeze bildirdi. Yapılan araştırma neticesinde kâtip Ahmed'in ölmediği, Hüseyin

³⁰¹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 94/216, 10-20 Şevval 1075 (26 Nisan-6 Mayıs 1665).

³⁰² Alan, 95 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil, Transkripsiyon ve Özet), s. 189-190; BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 95/554, 20-29 Zilhicce 1075 (4-13 Temmuz 1665).

³⁰³ Ebru Karakoyun, *Fransa Ahkâm Defteri (1666-1687) İnceleme ve Metin*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s. 263.

³⁰⁴ Karakoyun, *Fransa Ahkâm Defteri (1666-1687) İnceleme ve Metin*, s. 313.

³⁰⁵ Karakoyun, *Fransa Ahkâm Defteri (1666-1687) İnceleme ve Metin*, s. 341.

Murad'ın elindeki arzın sahte olduğu anlaşıldı. Mahkeme olunmak üzere merkeze çağrıldı.³⁰⁶

Haksız kazanç elde etmek adına defterlere de hile karıştırıldığı olmuştur. Bu bağlamda hile karıştırıldığı düşünülen Anadolu muhasebesi defterlerinin teftişi için eski Darüssaade Ağası Yazıcı es-Seyyid Mehmed Efendi, Küçük Ruznamçe Halifesi es-Seyyid Mehmed Halife ve Atlı Mukabelesi Halifelerinden el-Hac Mehmed Halife tayin edildi. Düşünüldüğü gibi teftiş sırasında pek çok sahtekârlıklara rastlandı. Defterdeki ulufe ve vazifelerin senetsiz olarak kaydedildiği görüldü. Yine istedikleri pek çok kişinin isimlerinin deftere kaydedildiği tespit edildi. Bu defterleri tanzim edenlerden baş halife Bektaşzâde Seyyid Mehmed Halife ve Kisedar Kara İbrahim Halife diğerlerine ibret olmak için Limni Adası'na sürgün edildi. Bahsi geçen kalemler ehline teslim edildi. Gerçekte sahte olup daha sonra ellerine berat verilenlerin beratları da sahte olarak kabul görülüp itibar edilmemesi bildirildi. Yine ilgili kaleme sahte fermanlarla deftere hile karıştırılmasının önüne geçilmesi emredildi.³⁰⁷ Defteri teftişle görevli el-Hac Mehmed Halife ve küçük ruznamçe baş halifesi altı ay boyunca verdikleri emek karşılığında hilat giydirilerek günlük otuzar akçe ile ödüllendirildi.³⁰⁸

Tablo 3.6 Haksız Kazanç Konusunda Yapılan Muhtelif Evrak Sahtecilikleri

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza
Mehmed	1664	Konya	Kalebend ³⁰⁹
Şahinoğlu Ahmed, Salih, Murad, Mahmud	1665	Kudüs Sancağı ³¹⁰	
Hüseyin Murad	1670	Avlonya Sancağı ³¹¹	
Kadı ve Müsellim	1682	Saraybosna Sancağı ³¹²	
Hacı Yusuf ve Hacı İbrahim	1698	İstanbul	Hapis ³¹³
Şeyh Ali	1699	Üsküp Sancağı	Sürgün ³¹⁴
Veli	1705	İskenderiye Sancağı ³¹⁵	
Şerif oğlu Halil	1708	Hamid Sancağı	Kalebend ³¹⁶
Hüseyin ve Ahmed	1708	Babadağı Kazası ³¹⁷	

³⁰⁶ Tataroğlu, 4 Numaralı Atık Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670), s. 768.

³⁰⁷ Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, Abdülkadir Özcan ve Diğerleri (haz.), Klasik Yayınları, C. II, İstanbul 2013, s. 904-905.

³⁰⁸ Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C. II, s. 910.

³⁰⁹ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 94/185, 20-29 Safer 1075 (12-22 Eylül 1664).

³¹⁰ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 94/216, 10-20 Şevval 1075 (26 Nisan-6 Mayıs 1665).

³¹¹ Tataroğlu, 4 Numaralı Atık Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670), s. 768.

³¹² Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C. I, s. 229-230.

³¹³ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 110/1458, 10-20 Şaban 1109 (21 Şubat-3 Mart 1698).

³¹⁴ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 110/2599, 10-20 Receb 1110 (12-22 Ocak 1699).

³¹⁵ Kavak, 12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705), s. 333.

³¹⁶ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 115/2031, 10-20 Şevval 1119 (4-14 Ocak 1708); A. DVNSMHM.d, Nr. 115/2931, 20-29 Cemazilahir 1120 (6-16 Eylül 1708).

Halil	1708	Kudüs Sancağı	Sürgün ³¹⁸
Hacı Mehmed, Seyyid Ali, Süleyman	1709	Amasya Sancağı	Kalebend ³¹⁹
Abdi	1709	Amasya Sancağı	Kalebend ³²⁰
Veliyyüddin Halife	1710	İznikmid	Sürgün ³²¹
Osman	1713	İskenderiye Sancağı ³²²	
Bayram Duka	1714	İlbasan Sancağı	Kalebend ³²³
Baş Halife Bektaşzâde Seyyid Mehmed Halife ve Kisedar Kara İbrahim Halife	1715	İstanbul	Sürgün ³²⁴
Naip Mustafa Efendi	1716	Galata Kazası	Sürgün ³²⁵
Molla Ahmed	1755	İpsala Kazası	Kalebend ³²⁶
Müderri Hilmi Ahmed	1762	Halep Sancağı ³²⁷	
Borlu Hafız, Veli Osman, Veli Ömer ve Hacı Veli Hafız	1781	Nevşehir	Kalebend ³²⁸
Mübaşir	1786	Hamid ve Teke Sancağı ³²⁹	

Belli başlı konularda haksız kazanç elde etmek adına yapılan evrak sahteciliklerinin yanında birbirinden bağımsız konularda da birçok sahtecilik yapılmıştır. Çalıştığımız dönem içerisinde 22 vaka tespit edilmiştir.

İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde yaşanan sahtecilik olaylarında sahteciliği gerçekleştiren kimseler olarak karşımıza naip, kethüda, mübaşir, kadı, müsellim, hafız, molla ve seyyidler çıkmaktadır. Bunun yanında halktan kimseler de mevcuttur.

Evrak sahtekarlığı yapanlara verilen cezalar ise ağırlıklı olarak sürgün ve kalebend cezalarıdır. Hapis cezası uygulandığı da olmuştur. Tabloda ceza kısımları boş olanlar ise dava sürecinin henüz tamamlanmamış olmasından kaynaklanmaktadır.

³¹⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/2203, 20-30 Zilkade 1119 (12-22 Şubat 1708).

³¹⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/2720, 10-20 Rebiülahir 1120 (29 Haziran-9 Temmuz 1708); A. DVNSMHHM.d, Nr. 116/223, 10-20 Recep 1121 (15-25 Eylül 1709).

³¹⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 116/331, 20-30 Zilkade 1709 (31 Ocak-10 Şubat 1709).

³²⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 116/330, 20-30 Zilhicce 1120 (2-12 Mart 1709).

³²¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/47, 20-30 Rebiülevvel 1122 (19-29 Mayıs 1710).

³²² BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 121/1115, 20-30 Zilkade 1125 (8-18 Aralık 1713).

³²³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 121/1413, 1-10 Cemazilahir 1126 (14-24 Haziran 1714).

³²⁴ Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C. II, s. 904-905.

³²⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 124/31, 10-20 Ramazan 1128 (28 Ağustos-7 Eylül 1716).

³²⁶ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 275-276.

³²⁷ BOA, AE.SMST.III, Nr. 355/28473, 16 Zilkade 1175 (8 Haziran 1762).

³²⁸ Alemdaroğlu, *20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, s. 359-360.

³²⁹ BOA, *Cevdet Adliye (C.ADL)*, Nr. 8/508, 29 Şevval 1200 (25 Ağustos 1786).

3. 2. Toplum Düzenini Bozmak

3. 2. 1. Sahte Belge ile Eşkıyalık Yapmak

Sahte belge yapımı çok çeşitli sebeplerle yapılabilmekteydi. Bunlardan bir tanesi de toplum düzenini bozmaktı. Bunu yaparken kişiler sahte belgelerle eşkıyalık işine girerek halkı zor durumda bırakıyorlardı. İncelediğimiz dönem içerisinde ilk hadise 1678 yılında İstife³³⁰ kasabasında yaşanmıştır. Kasaba sakinlerinden olan Çavuşoğlu Bekir, Miço Mehmed ve Kaftanî Ali eşkıyalıkları ile halkı canından bezdirmiştir. Gartolu Vezir Derviş Yusuf Paşa'nın huzurunda sahte ferman ve arzlar bulunup yakalanmaları emredilmiştir. Ancak Miço Mehmed kendisini yakalamaya gelen zabıtları yaralayıp firar etmiştir. Bunun üzerine halk Miço Mehmed'in evini basıp evdeki tüfeğini ve yirmi adet okunu mahkemeye sunarak *biz bu insanların fesatlarından emin değiliz* diyerek sürgün edilmelerini istemişlerdir. İstifa Kadısı es-Seyyid Mehmed Halim merkeze durumu bildirmiştir. Bunun üzerine bir mübaşir tayin olunarak gereğinin yapılması emredilmiştir.³³¹ İki yıl sonra Gümülcine'de de benzer bir hadise yaşanmıştır. Sahte emirler ile eşkıyalık eden Ahmed haseki Gümülcine'de yakalanmıştır. Eşkıyalığı sırasında elde ettiği altın, para, saat gibi eşyalara ve yoldaşı Osman'dan aldığı paralara Gümülcine Voyvodası el koymuştur. Bahsedilen eşyaların eksiksiz Osman Çavuş'a teslim edilmesi emredilmiştir. Voyvoda'nın bahsi geçen para ve eşyaları teslim etmezse yakalanıp merkeze gönderilmesi emredilmiştir.³³²

Aynı hadiselerin 1696'da Görice'de yaşanması halkın şikayetlerine konu olmuştur. Premedi kazasından olan Ali Kel ve Kasım Komar eşkıyalık yapıp Görice kazasının köylerinde yağma yapmaktaydılar. Hatta daha ileri giderek kaza kadısının mührünü kullanarak bir arz düzenlediler. Düzenlenen arza göre Ali Kel ve Kasım Komar Görice'yi haydut eşkıyasından korumak amacıyla görevlendirilmişlerdi. Bu bağlamda yaklaşık 800 kişilik Arnavut eşkıyasını yanına alarak Görice'ye geldiler. Halk onlara *elinizdeki emri verin kaydettirelim* dediklerinde *Arnavut eşkıyasını başınıza musallat ederiz* diyerek halkı tehdit etmişlerdir. Bunun üzerine böyle bir

³³⁰ İstife: Ağrıboz'da bağlı bir kazadır. (Akbayar, Osmanlı Yer Adları Sözlüğü, s. 83).

³³¹ BOA, İE.DH, Nr. 6/561, 6 Cemazilahir 1089 (26 Temmuz 1678).

³³² BOA, İE.DH, Nr. 17/1554, 6 Zilhicce 1091 (28 Aralık 1680).

ferman verilmediği ve Ali Kel ve Kasım Komar'ın halkı sahte belge ile taciz ettiği anlaşılarak hapsedilmeleri emredildi.³³³

Sadece Balkan coğrafyasında sahtecilikle eşkıyalık yapılmıyordu Osmanlı topraklarının doğusunda da aynı sorun bulunmaktaydı. 1730 İsfahan tarafından gelen Sıgnaklı Abram adlı eşkıya İran Şahı'nın ağzından hazırlamış olduğu belgeleri etrafa dağıtmıştır. Amacı yanına adam toplamak ve bölgede eşkıyalık yaparak halkı rahatsız etmektir. Abram tam olarak amacına ulaşamasa da bazı kişiler ona inanarak yanına firar etmişlerdir. Bu bilgiyi merkeze Gence Eyaleti Mutasarrıfı ve Muhafızı Vezir İbrahim Paşa bildirmiştir. İbrahim Paşa Abram'ın yakalanmasının kolay olmadığını bildirerek yardım istemiştir. Bunun üzerine Küçük İsmi Paşa, Şeki Mutasarrıfı Ali Paşa, Kars-Erzurum Mutasarrıfı Ali Paşa, Erzurum eyaletinin elviye alaybeyleri, Kars eyaletinin elviye alaybeyleri, Tiflis Muhafızı Vezir İshak Paşa, Karesi sancağı Mutasarrıfı Salih, Dukakin sancağı Mutasarrıfı Recep, Alaiye sancağı Mutasarrıfı İbrahim ve Şirvan Hanı Sürhay Han'ın İbrahim Paşa'ya yardım etmesi emredilmiştir. Son olarak görevlendirilen kişilerin listesi Gence eyaleti Mutasarrıfı ve Muhafızı Vezir İbrahim Paşa'ya bildirilmiştir.³³⁴

1703'te Gürün nahiyesinde yaşanan olayda da eşkıyalık yapıldığı görülmektedir. Gürün'de yaşayan Rıdvan bazı eşkıyalar ile hareket ederek kendisine sorun çıkaran subaşı ve naipieri azlettirip, kendi istediği kişileri tayin etmiştir. Yine halktan kendisine sorun çıkaran pek çok kişinin sahte hüccet ve arzuahaller ile paralarını almıştır. Rıdvan'ın kardeşi olan Hüseyin de abisinin yaptıklarından cesaret bularak geçitlerde yol kesip kiminin malını, kiminin canını almış ve kiminin de ırzına geçmiştir. Bunun emsali pek çok kötülüğe tevessül etmiştir. Hüseyin ve Rıdvan'a sürgün cezası verilmiştir.³³⁵ Yine 1726 yılında benzer bir olayda Araç, Boyalı, Sırt, Yörükân-ı Araç ve Küre-i Hadid kazalarının kethüdayeri Süleyman sahte buyruldu ile Boyalı kazasında bazı kişilerin evlerini yağmalamıştır. Ancak aldığı mallar tekrardan sahiplerine verilmiştir. Yine sahte isim kullanarak sahte esame kaydı

³³³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 108/1483, 20-29 Zilhicce 1107 (21-30 Temmuz 1696).

³³⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 136/138,20-29 Şaban 1142 (10-20 Mart 1730); A. DVNSMHH.d, Nr. 136/139, 20-29 Şaban 1142 (10-20 Mart 1142); A. DVNSMHH.d, Nr. 136/140,20-29 Şaban 1142 (10-20 Mart 1730); A. DVNSMHH.d, Nr. 136/141,20-29 Şaban 1142 (10-20 Mart 1730); A. DVNSMHH.d, Nr. 136/142,20-29 Şaban 1142 (10-20 Mart 1730); A. DVNSMHH.d, Nr. 136/143,20-29 Şaban 1142 (10-20 Mart 1730); A. DVNSMHH.d, Nr. 136/149,20-29 Şaban 1142 (10-20 Mart 1730); A. DVNSMHH.d, Nr. 136/150,20-29 Şaban 1142 (10-20 Mart 1730); A. DVNSMHH.d, Nr. 136/151,20-29 Şaban 1142 (10-20 Mart 1730); A. DVNSMHH.d, Nr. 136/152,20-29 Şaban 1142 (10-20 Mart 1730).

³³⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 114/1064, 1-10 Rebiülevvel 1115 (15-25 Temmuz 1703).

yaptırmıştır. Bununla da kalmayıp yine bazı kişilerin evlerini basıp kişilerin eşlerine tacizde bulunmuştur. Altı bölük askerlerinden harç-ı maktul adı altında akça almıştır. Bu şekilde davranışları ile kazanın asayişine zarar verdiğinden altı bölük askerleri Süleyman'ı şikâyet etmişlerdir.³³⁶

1770 Seddülbahir Kalesi dizdarına gönderilen bir hükme göre Müderris Mehmed Reşit ve Mehmed Nurullah Ayvalık kazasına ortak olarak mutasarrıf idiler. Bazı işlerini halletmeleri için bölgeye naip olarak el-Hac Ömer Efendi'yi görevlendirdiler. Ancak Edremit sakinlerinden Deli Osman yanına aldığı birkaç eşkıya ile Ömer'in yanına gelip *elimizde müraselemiz vardır* diyerek Ömer Efendi'yi kötü sözler söyleyerek kazadan kovmuşlardır. Ömer Efendi geçimini bu işten sağladığı için iki ay boyunca maaş alamamış olduğundan perişan olmuştur. Bunun üzerine Deli Osman'ın Seddülbahir Kalesi'nde kalebend edilmesi emredilmiştir.³³⁷

Yine 1786'da Rumeli Eyaletinin bazı köylerinde bulunan eşkıya grupları halka *sizi himaye ediyoruz* diyerek sahte kağıtlar gösteriyorlardı. Kazalara koruma bahanesiyle inen eşkıyalar reyanın cizyelerinin toplanması işine karışarak köylerde karışıklıklar çıkarıp, merkezden gönderilen cizyedarları köylerden kovuyorlardı. Bazı eşkıyalar bölükbaşı olduğunu öne sürerek halka eziyet ediyordu. Halk asayişin bozulmasından dolayı zor durumdaydı. Eşkıyalardan kurtulmak adına bazı önlemler alındı. Merkezden gelen belgelerde tuğra, mühür ve sahh bulunmadıkça itibar edilmemesi istenmiştir. Eşkıyaların bölge halkının da ittifakıyla yakalanıp ortadan kaldırılması, gerekirse idam dahi edilebileceği bildirilmiştir.³³⁸

Paşalar arasındaki çekişmelere de sahteciliğin sirayet ettiğini görmekteyiz. Tayyar Mehmed Paşa, Kalavun Yusuf Paşa'yı Abaza Paşa bizi öldürecek diye kışkırttı. Bunun üzerine Yusuf Paşa ile Abaza Paşa arasında yaşanan çatışmada Yusuf Paşa hayatını kaybetti. Abaza Paşa artık affedilmeyeceğini düşünerek firar etti. Daha sonra da düzenlemiş olduğu sahte mektup ve fetvalar ile 30.000'den fazla eşkıya toplayarak devlete karşı işlere girişti. Bunun üzerine hakkından gelinmesi için ferman çıkarıldı.³³⁹

³³⁶ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 73/7368, 29 Safer 1139 (26 Ekim 1726).

³³⁷ BOA, *Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümâyûn Sicilleri Kalebend Defterleri* (A. DVNSKLB.d), Nr. 17/83, 20-30 Recep 1184 (9-19 Kasım 1770).

³³⁸ BOA, C.DH, Nr. 348/17381, 22 Safer 1201 (14 Aralık 1786).

³³⁹ Naima, *Tarih-i Naima*, C. II, s. 548.

Tablo 3.7 Sahte Belge İle Eşkîyalık Yapanlar

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza
Abaza Paşa	1623 ³⁴⁰	-	
Çavuşoğlu Bekir, Miço Mehmed ve Kaftanî Ali	1678	İstifa Kasabası ³⁴¹	
Ahmed Haseki	1680	Gümülcine Kazası ³⁴²	
Ali Kel ve Kasım Komar	1696	Görice Kazası	Hapis ³⁴³
Rıdvan ve Hüseyin	1703	Gürün Kazası	Sürgün ³⁴⁴
Kethüdayeri Süleyman	1726	Boyalı Kazası ³⁴⁵	
Deli Osman	1770	Ayvalık Kazası	Kalebend

3. 2. 2. Sahte Belge ile İftira Atmak

Sahte belge ile masum olan kişilere iftira atarak karışıklık çıkaranlar olmuştur. Bu durum hem yetkilileri hem de toplumu oldukça etkilemektedir. Örneğin 1609'da Çıldır sancağının Azgur nahiyesinde 25.000 akça zeamete mutasarrıf olan Zaim Mustafa Azgur Kalesi'nde ikamet etmekteydi. Azgur Kalesi Kızılbaş istilasına uğrayınca Zaim Mustafa da kaleden firar etti. Bunun üzerine zeameti elinden alınarak Azgur Kalesi Kethüdası Osman'ın bir akrabasına verildi. Bunu kabullenmek istemeyen Mustafa sahte bir mahzar düzenleyerek Kethüda Osman'ın eşkıya olduğunu, hakkından gelinmesi gerektiğini bildiren bir emir almayı başardı. Ancak Kethüda Osman'ın bunca zaman devlete hizmet etmekten başka bir eylem içinde olmadığı göz önünde bulundurularak Zaim Mustafa tarafından Osman'a yapılan haksızlığın ortadan kaldırılması emredilmiştir.³⁴⁶

Foça kazasında yaşanan olayda da bir naibe iftira atılmıştır. Foça kazasının naibi Abdülbaki ilim sahibi, tokgözlü, rüşvetten uzak, işinde oldukça başarılı ve halk tarafından da sevilen bir kimse olmasına rağmen iftiraya uğradı. İftirayı atan Tataroğlu Ahmed ise aslen Foçalı olup ticaret amacıyla İstanbul'da ikamet etmekteydi. Tataroğlu Ahmed hazırlamış olduğu sahte arzuhaller ile Naip Abdülbaki'yi merkeze şikâyet etti. Bunun üzerine Caniçe Kadısı Mevlânâ Mehmed İstanbul'a bir mektup göndererek Abdülbaki'nin iyi bir kimse olduğunu bildirdi. Aslında iftirayı atan Tataroğlu Ahmed'in pek çok kez işlediği suçlardan dolayı ceza aldığını, ancak bir şekilde bu cezalardan kurtulduğunu yazdı. Tataroğlu Ahmed'in

³⁴⁰ Naima, *Tarih-i Naima*, C. II, s. 548.

³⁴¹ BOA, *İE.DH*, Nr. 6/561, 6 Cemazilahir 1089 (26 Temmuz 1678).

³⁴² BOA, *İE.DH*, Nr. 17/1554, 6 Zilhicce 1091 (28 Aralık 1680).

³⁴³ BOA, A. *DVNSMHM.d*, Nr. 108/1483, 20-29 Zilhicce 1107 (21-30 Temmuz 1696).

³⁴⁴ BOA, A. *DVNSMHM.d*, Nr. 114/1064, 1-10 Rebiülevvel 1115 (15-25 Temmuz 1703).

³⁴⁵ BOA, *AE.SAMD.III*, Nr. 73/7368, 29 Safer 1139 (26 Ekim 1726).

³⁴⁶ BOA, A. *DVNSMHM.d*, Nr. 78/828, 22 Zilhicce 1017 (29 Mart 1609).

sahtecilikte mahir olduğunu da ekledi. Bu nedenle kendisine itibar edilmemesini hatta Pojin Kalesi'nde kalebend olunmasını istedi. Foça Kadısı Abdülhalim, Caniçe'den Mustafa Efendi, seyyidlerden Mustafa Efendi de Tataroğlu Ahmed'in kalebend olunmasını istemekteydi. Bunun üzerine Tataroğlu Ahmed'in Pojin Kalesine kalebend olunması emredildi.³⁴⁷ Gümülcine'de yaşanan bir olayda yine bir naibe iftira atılmıştır. Gümülcine'nin eski kadısı Zekeriya ve Serdar Mehmed Çavuş'tan halk çok rahatsızdı. Bu kişiler rüşvetsiz iş görmeyen ve daima kendi çıkarları doğrultusunda arz ve mahzarlar düzenleyen kimselerdi. Kazaya naip olarak atanan Abdülhalim Efendi'yi de kendilerine benzetmek istediler. Ancak Abdülhalim Efendi onlara uymadığı ve kötülüklerine fırsat vermediği için hakkında sahte mahzar düzenleyerek naibin azli için gereken fermanı almayı başardılar. Ancak hileleri halkın şikâyeti üzerine ortaya çıkınca Bozcaada'ya sürgün edilmeleri için ferman çıktı. Ancak bir şekilde kaçmayı başardılar. Bunun üzerine yeni bir emir gönderilerek yakalandıkları anda eski emre göre muamele yapılması bildirildi. Kısa bir süre sonra yakalandılar. Ancak haksız yere suçlandıklarını iddia ederek affedilme talebinde bulundular. Bunun üzerine bir daha kendilerinden şikâyet gelmemesi şartıyla evlerinde ikamet etmelerine izin verildi.³⁴⁸

Ulema sınıfından iftiraya uğrayan bir başka kişi müftülerdi. Müftü Ebu Said Efendi hakkında rüşvetle iş görür diye ulema ağzından yazılmış bir arzuhal Rikab-ı Hümayun'a gönderildi. Ancak getiren adam ortalıktan kayboldu. Sadrazam ve müftü huzura çağırılıp işin aslı araştırıldığında arzuhalin sahte ve müftüye isnat edilenlerin de iftira olduğu ortaya çıktı. Bu iftirayı atanın da olsa olsa azlolunan Rumeli ve Anadolu Kadiaskerleri olacağı düşünülerek, Rumeli Kadiaskeri Pravadi'ye ve Anadolu Kadiaskeri de Bozcaada'ya sürgün edildi.³⁴⁹ 1707 yılında sahtecilikle Maraş'ta da bir müftüye iftira atıldığı bilinmektedir.³⁵⁰

1693'te başka bir iftira olayı ise Osmancık kazasında yaşanmıştır. Osmancık'ta bulunan Sultan Bayezid Han Camii imamı ve hatibi Ali, Mütakaîd Murad ve Menzilci Mehmed kendi hallerinde dinlerine bağlı kimselerdi. Halkta kendilerinden oldukça hoşnuttu. Buna rağmen sahtekâr kimseler bu kişilerin eski Veziriazam Ali Paşa'nın oğlunu yağmalayan eşkıyalardan olduğunu ileri sürdüler. Bunun üzerine

³⁴⁷ Alemdaroğlu, *20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, s. 460-461.

³⁴⁸ Eren, *74-129 Numaralı Mühimme Defterlerine Göre Gümülcine*, s. 102, 103, 106, 107.

³⁴⁹ Abdurrahman Abdi Paşa, *Abdurrahman Abdi Paşa Vakayinamesi*, Fahri Ç. Derin (haz.), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008, s. 63.

³⁵⁰ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 115/1280, 10-20 Safer 1119 (13-23 Mayıs 1707).

civar kadıların arzlarıyla ve Osmancık halkının mahzarları ile bu kişilerin böyle bir işe kalkışacak kimseler olmadığı bildirildi. Bu kişilerin sahte emirle kalebend edilmesi söz konusu olduğundan bu emirle gelen mübaşirin yakalanıp elindeki emirle birlikte merkeze gönderilmesi emredildi.³⁵¹ Yine Kudüs'te imam-hatip olan Mustafa'ya ve Kayseri'deki bir imama aynı şekilde iftira edildiği kayıtlara yansımıştır.³⁵²

1709'da Amasya'da yaşanan bir olay ise oldukça ilginçtir. Amasya sakinlerinden el-Hac Mehmed kadının mührünü taklit etmek suretiyle sahte arzlar düzenleyerek mal-mülk edinme suçundan dolayı Samsun Kalesi'nde kalebend olunmuştur. Arkadaşları olan Seyyid Ali ve Süleyman da el-Hac Mehmed'i kaleden kurtarmak için çabaladıkları gerekçesiyle Samsun Kalesi'nde kalebend olundular. Ancak bu üç kişinin aslında masum olduğu, bazı sahtekarların onlara iftirasıyla kalebend olundukları anlaşıldı. Ancak bu sırada Seyyid Ali vefat etmişti. El-Hac Mehmed ve Süleyman'ın kaleden serbest bırakılması emredildi.³⁵³

1710 Podgoriçe Kalesi'nde yaşanan sahtecilikte Kale sakinlerinden Kadı Ali Efendi ve kardeşi Osman, Korsioğullarından Mustafa ve Yusuf, Gürbüzogullarından Osman kendi halinde, dindar, halk tarafından sevilen kimselerdi. Ancak bazı sahtekâr kimseler sahte bir emir çıkartarak bu kişilere iftira atarak sürgün edilmelerini sağladılar. Bunu duyan İskenderiye, Ülgün, Bar, Podgoriçe ve Jabyak Kalesi'nin ileri gelenleri merkeze bir yazı göndererek bu kişilerin suçsuz olduğunu, onlara iftira atıldığını, bu konunun araştırılmasını istediler. Bunun üzerine merkezde emrin bir kaydı olup olmadığına bakılarak emrin sahte olduğu anlaşıldı. İftiraya uğrayan bu kimselerin serbest bırakılması ve emri yapanların da tespit edilip merkeze gönderilmesi emredildi.³⁵⁴

1713 yılında 3 hadise meydana gelmiştir. İlki Ula kazasında yaşanmıştır. Aslen Ulalı olan eski Menteşe Alaybeyi el-Hac Ali'ye iftira atıldı. Ula Kadısı Mevlâna Ahmed merkeze mektup göndererek durumu yetkililere bildirdi. Ula sakinlerinden Saka Mustafa, Peltek Ömer ve geçici olarak göreve getirilen Çerkes kazası Kadısı Mustafa hazırlamış oldukları sahte arz ve mahzarlar ile el-Hac Ali'den şikayetçi

³⁵¹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 104/1004, 1-10 Şaban 1104 (7-16 Nisan 1693).

³⁵² Tataroğlu, 4 Numaralı Atık Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670), s. 959.; BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/646, 10-20 Cemazilahir 1118 (19-29 Eylül 1706).

³⁵³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/1120, 20-30 Ramazan 1121 (23 Kasım-3 Aralık 1709).

³⁵⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/1224, 10-20 Zilkade 1121 (11-21 Ocak 1710).

oldular. Hatta Rodos Kalesi'nde kalebend olunması için emir çıkarmayı başardılar. Bunun üzerine Ula Kadısı Mevlâna Ahmed, Köyceğiz Kadısı Mevlâna es-Seyyid Ömer ve Yerkesiği Naibi Mevlâna Yusuf el-Hac Ali'nin iftiraya uğradığını bildirerek kaleden serbest bırakılmasını istediler. El-Hac Ali kimsenin işine karışmamak şartıyla kaleden serbest bırakıldı.³⁵⁵ İkinci olayda Ayntab sakinlerinden Ramazan Efendizâde es-Seyyid Ahmed, Debbağoglu es-Seyyid Kasım ve es-Seyyid İbrahim'in Halep Kalesi'nde kalebend olunmaları için bir emir çıkarılmıştır. Emir gereği bu üç kişiyi Halep Kalesi'nde getirmek için mübaşir gönderilmiştir. O esnada iskân edilmek istemeyen bazı firariler için bölgede olan Rakka Valisi Vezir Hasan Paşa bölge halkından bu adamların nasıl insanlar olduğunu sormuştur. Halk cevaben bu kişilerin iyi insanlar olduklarını söylemiştir. Bunun üzerine Rakka Valisi Vezir Hasan Paşa merkeze durumu bildirmiştir. Merkezde kayıtlara bakılmış, ancak emrin kaydı bulunamamıştır. Halep Valisine bir emir gönderilerek bu kişilerin kalebend olunması emrinin kaydı olmadığı ve sahte olduğu bildirilmiştir. Sahte emri kim çıkardıysa bulunup merkeze gönderilmesi ve bu üç kişinin de serbest bırakılması emredilmiştir.³⁵⁶ Üçüncü hadisede ise Karahisar-ı Sahip kazasında da yine sahte belge ile iftira atma olayına rastlanmaktadır. Karahisar-ı Sahip kazası kethüdayeri olan Ahmed yine aynı kazada yaşayan Abdi'den şikâyetçi olmuştur. Çünkü Abdi yanına aldığı eşkıyalar ile Ahmed'in evini basıp Mahmud Paşa mukataasından elde ettiği gelirleri yağma etmiştir. Ahmed şikâyetinde Abdi'nin başka bir memlekete sürgün edilmesini istemiştir. Ancak sürgün emri kazaya gelince Abdi bu emir sahtedir diyerek itirazda bulunmuştur. Bir şekilde başararak sürgün cezasından kendisini kurtarmış ve bununla kalmayarak Ahmed'e türlü iftirayı içeren arz ve mahzarlar düzenleyerek Kütahya Kalesi'nde kalebend olunması için emir çıkarttırmıştır. Bunun üzerine yapılan incelemede Abdi'nin sahtekâr olduğu anlaşılmış ve Ahmed'in kaleden serbest bırakılması için yeni bir emir gönderilmiştir.³⁵⁷

1718'de Bafra'da yaşanan olayda fetva makamı görevinde olan Şeyhzâde Abdurrahim Efendi'ye iftira atılmıştır. Abdurrahim Efendi 30 yıldır Bafra'da görevini layıkıyla yerine getirmektedir. Halk kendisinden oldukça memnundur. Ancak Hasan Beşe oğlu Abdurrahim son 15 yıldır Şeyhzâde Abdurrahim Efendi'yi

³⁵⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/1051, 1-10 Muharrem 1125 (28 Ocak-6 Şubat 1713).

³⁵⁶ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/1140, 1-10 Rebiülevvel 1125 (28 Mart-6 Nisan 1713).

³⁵⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/1161, 10-20 Rebiülevvel 1125 (6-16 Nisan 1713).

düzenlemiş olduğu sahte arz ile iftira atarak görevinden aldırarak istemişti. Bunun üzerine Hasan Beşe oğlu Abdurrahim hakkında inceleme yapıldı. İnceleme esnasında hakkında pek çok bilgiye ulaşıldı. Dölsüz Mehmed ve Kör Çavuş'tan sahte belge ile onar kese altın alacağı olduğunu iddia ettiği, yine Zeyneddin Vakfı'nın gelirlerinden pay alabilmek için sahte vakfiye düzenlediği ve vefat eden İvaz Paşa'nın sahte şahitler ile kalan mallarından dört kese altın aldığı öğrenildi. Böylece sahtecilik konusunda ne kadar mahir olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine böyle bir kimseye kesinlikle fetva makamının teslim edilemeyeceği ve Şeyhzâde Abdurrahim Efendi'ye de iftira atmış olduğu anlaşılarak Amasya'da yargılanması kararı alındı.³⁵⁸

1720'de başka bir iftira olayı ise Ülgün Kalesi'nde yaşanmıştır. Ülgün Kalesi topçubası vekili Resul üzerine düşen görevi layıkıyla yerine getirmektedir. Ancak bazı sahtekâr kimseler türlü türlü iftiraları içeren sahte arz ve mahzarlar ile topçubasılığı Resul'ün elinden aldılar. Bunun üzerine Podgoriçe ve Karacadağ Kadısı Molla Ali, İskenderiye Kadısı Molla İbrahim ve Ülgün Naibi Molla Mehmed merkeze gönderdikleri arzlarda Resul'ün kendi halinde, din ve vatan uğruna can vermekten sakınmayan, kendi zahiresini sadece yanındaki adamlarıyla değil diğer askerlerle dahi bölüşen bir kimse olduğunu bildirdiler. Yapılan inceleme sonucunda iftiraya uğradığı anlaşılan Resul Çavuş tekrardan eski görevine getirildi.³⁵⁹

1722'de yaşanan olayda ise Akdeniz'de bulunan İstendil ve Andıra Adaları'ndaki bir sahtekâr bazı gayrimüslimlerin barut, kurşun ve diğer savaş aletlerini evlerinde gizleyip devletin düşmanlarına sattıklarını, Müslüman yolcuları korsanlara haber ederek esir olmalarını sağladıklarını iddia etmekteydi. Hatta bu kişilerin cezalarını vermek için kendisinin mübaşir olarak tayin edildiğini gösteren bir sahte emir düzenledi. Emrin üzerine de Padişah tuğrasını taklit yöntemiyle çekti. Bunun üzerine bu sahtekâr Ağrıboz Muhafızı Vezir İbrahim Paşa tarafından Ağrıboz Kalesi'nde kalebend edildi. Padişah tuğrasını taklit etmeye cesaret etmesinden dolayı Şeyhülislam tarafından siyaseten katl olunması konusunda fetva verildi. Fetva gereğince sahtekârın cezasının verilmesi emredildi.³⁶⁰

Anadolu Valisi ve İsmail Seraskeri Vezir Seyyid Ahmed Paşa 23 Eylül 1785 yılında merkeze bir yazı göndermiştir. Yazıda eski Hotin Mukabelecisi Süleyman

³⁵⁸ BOA, *AE.SAMD.III*, Nr. 97/9640, 10 Cemazilahir 1130 (11 Mayıs 1718).

³⁵⁹ BOA, *A. DVNSMHH.d*, Nr.129/1349, 20-30 Muharrem 1133 (21 Kasım-1 Aralık 1720).

³⁶⁰ BOA, *A. DVNSMHH.d*, Nr. 130/964, 20-30 Cemazilevvel 1134 (8-18 Mart 1722).

Efendi'nin Kili'ye sürgün edilmesi konusunda bazı sahtekâr kimselerin sahte mahzar düzenleyerek bu işi yaptıklarından bahsetmiştir. Aslında Süleyman Efendi'nin yaklaşık 50 yıldır Hotin sınırında devlete hizmet ettiği, sadakat ve kârgüzarlığı ile bilinen biri olduğunu, aslında kendisine iftira atıldığını bildirmiştir. Hatta çok ihtiyar olduğunu da belirterek affını istemiştir. Bunun üzerine Süleyman Efendi'nin bundan böyle sınırın huzur ve güvenliğini bozmaya yönelik bir harekette bulunmaması şartıyla affedilmesi kararlaştırılmıştır.³⁶¹

Tablo 3.8 Sahte Belge İle İftira Atanlar

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza
Zaim Mustafa	1609	Çıldır Sancağı ³⁶²	
Rumeli ve Anadolu Kadiaskerleri	1648	İstanbul	Sürgün ³⁶³
-	1670	Kudüs Sancağı ³⁶⁴	
Zekeriya ve Serdar Mehmed	1692	Gümülcine	Sürgün ³⁶⁵
-	1693	Osmancık Kazası ³⁶⁶	
Aydın Kofa	1705	Premedi ³⁶⁷	
-	1706	Kayseri Sancağı ³⁶⁸	
Maraş Müftüsü Elbistanlı Ali	1707	Maraş Kazası ³⁶⁹	
Hacı Mehmed	1709	Amasya Sancağı	Kalebend ³⁷⁰
-	1710	Podgoriçe Kalesi ³⁷¹	
Saka Mustafa, Peltek Ömer, Kadı Mustafa	1713	Ula Kazası ³⁷²	
-	1713	Ayntab ³⁷³	
Hasan Beşe oğlu Abdurrahim	1718	Bafra ³⁷⁴	
-	1722	İstendil ve Andıra Adaları	Siyaseten Katl ³⁷⁵
-	1755	Kula Kazası ³⁷⁶	
Tataroğlu Ahmed	1781	Foça Kazası	Kalebend ³⁷⁷
-	1785	İsmail Kazası ³⁷⁸	

³⁶¹ BOA, *Cevdet Askeriye (C.AS)*, Nr. 847/36208, 25 Zilkade 1199 (29 Eylül 1785).

³⁶² BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 78/828, 22 Zilhicce 1017 (29 Mart 1609).

³⁶³ Abdurrahman Abdi Paşa, *Abdurrahman Abdi Paşa Vakayinamesi*, s. 63.

³⁶⁴ Tataroğlu, *4 Numaralı Atik Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670)*, s. 959.

³⁶⁵ Eren, *74-129 Numaralı Mühimme Defterlerine Göre Gümülcine*, s. 102, 103, 106, 107.

³⁶⁶ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 104/1004, 1-10 Şaban 1104 (7-16 Nisan 1693).

³⁶⁷ Kavak, *12 Numaralı Mühimme Zeyli (H. 1117/M. 1705)*, s. 323.

³⁶⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/646, 10-20 Cemazilahir 1118 (19-29 Eylül 1706).

³⁶⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/1280, 10-20 Safer 1119 (13-23 Mayıs 1707).

³⁷⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 116/1120, 20-30 Ramazan 1121 (23 Kasım-3 Aralık 1709).

³⁷¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 116/1224, 10-20 Zilkade 1121 (11-21 Ocak 1710).

³⁷² BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/1051, 1-10 Muharrem 1125 (28 Ocak-6 Şubat 1713).

³⁷³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/1140, 1-10 Rebiülevvel 1125 (28 Mart-6 Nisan 1713).

³⁷⁴ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 97/9640, 10 Cemazilahir 1130 (11 Mayıs 1718).

³⁷⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 130/964, 20-30 Cemazilevvel 1134 (8-18 Mart 1722).

³⁷⁶ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 470.

³⁷⁷ Alemdaroğlu, *20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, s. 460-461.

³⁷⁸ BOA, C.AS, Nr. 847/36208, 25 Zilkade 1199 (29 Eylül 1785).

Toplum düzenini bozmak adına suçsuz kimselere iftira atıldığı görülmüştür. Bazı sahtekâr kimseler iftira atmak için sahte belge kullanımına başvurmuştur. İncelediğimiz dönem içerisinde toplam 17 vaka karşımıza çıkmaktadır.

Sahte belgeyi yapanlar arasında sıradan kimselerin yanında kadıasker, kadı, müftü, serdar ve zaimler de yer almaktadır. İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde sahteciliğe rastlanmıştır.

İftira atmak amacıyla sahte belge düzenleyenlere verilen cezalar ağırlıklı olarak sürgün ve kalebend olmuştur. Siyaseten katl cezasının da uygulandığı görülmüştür.

3. 2. 3. Toplum Düzenini Bozmak Konusunda Yapılan Muhtelif Sahtecilikler

Toplum düzenini bozmak adına muhtelif sahtecilikler de yaşanmıştır. İlki 1689 Arnavud Belgradı kazasında karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan olayda Kiteli Mehmed adında bir kimse naip olmadığı halde sahte arz ve hüccetler düzenleyerek hem ahalinin malına hem de canına kastediyordu. Yine vergilerin toplanmasını zorlaştırıyor ve asker toplanmasına da engel oluyordu. Yapmış olduğu bu fenalıklardan bunalan halk kendisinden daha evvelden birkaç kez şikâyetçi olmuştu. Ancak Kiteli Mehmed bir türlü fenalıklarından vazgeçmiyordu. Bunun üzerine Kiteli Mehmed'in başka bir memlekete sürgün edilmesi emredildi.³⁷⁹

1693'te Kars Kalesi'nde yaşanan olayda ise toplum düzeninden ziyade askeri disiplinin bozulduğu görülmektedir. Kaledeki askerlerden yedi tanesi sahte arz ve mahzar düzenleyerek diğer askerlerin işlerine karışıp askerlerin düzenini bozuyorlardı. Bu nedenle Kars Beylerbeyi ve halkı durumu merkeze bildirdiler. Bunun üzerine Geçvanlı İsmail, Togar Mustafa ve Karahasanoğlu Mustafa Bozcaada'ya sürgün edildi.³⁸⁰ 1753/1754'te İpsala'da yaşanan olayda ise sahteciliği yapan bir yeniçeridir. İpsala Kazasının ileri gelenleri ve halk mahkemeye gelerek Kalaylıoğlu Ali adlı bir yeniçeriden davacı olmuşlardır. Ali bazı eşkıya gruplarına elebaşılık yapmakta ve bölge halkını birbirine düşürmekteydi. Bununla da yetinmeyen Ali yapmış olduğu sahte mahzarlar ile İstanbul'a giderek kaza halkından bazılarını şikâyet etti. Bu şekilde davranarak hem kaza halkını huzursuz ediyor hem de asayiş bozuyordu. Tüm kaza halkının tekrardan hep bir ağızdan yapmış olduğu

³⁷⁹ Türk, *13 Numaralı Atık Şikâyet Defteri (vr. 1-142) Değerlendirme, Çeviri ve Metin (H. 1100/M. 1689)*, s. 232.

³⁸⁰ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 104/1201, 1-10 Şevval 1104 (5-14 Haziran 1693).

şikâyet üzerine Kalaylıoğlu Ali'nin Bozcada Kalesi'nde kalebend olunması emredildi.³⁸¹

1699'da başka bir vaka da Yalvaç kazasında yaşanmıştır. Yalvaç kazasından olan Seyyid Halil kendi halinde olmayıp kaza ve köylerine görevli olarak gönderilen mirimiran, levent gibi kişilerin önüne düşerek köy köy gezerek fukaradan mal talep etmekteydi. Bununla da kalmayıp pek çok kimseyi hazırlamış olduğu sahte belgelerle ya borç ödemeye zorluyor ya da ceza almalarını sağlıyordu. Yine sipahi ağaları ağzından yazdığı sahte mektuplarla zincir, tomruk gibi işkence aletleri tedarik ediyor ve bununla bazı kişilere işkence ediyordu. Bunun üzerine Yalvaç Kadısı İstanbul'a gönderdiği bir mektupla halkın şikâyetini dile getirdi. Araştırmalar neticesinde suçlu bulunan Seyyid Halil için Eğirdir Kalesi'nde kalebend edilmesi kararı verildi. Ancak Seyyid Halil emre itaat etmeyerek firar etti. Bunun üzerine bulunduğu yerde yakalanıp cezasını çekmek için Eğirdir Kalesi'nde gönderilmesi emredildi.³⁸²

1714 Başka bir olay ise Kamengrad kazasında yaşanmıştır. Kamengrad'ta yaşayan Küçük İbrahim eski Bosna Valisi el-Hac İbrahim Paşa'nın mührünü taklit ederek sahte tezkire yaptığı anlaşılmış hapsedilmişti. Ancak bir şekilde kendisini serbest bıraktı. Serbest kalınca hilelerine kaldığı yerden devam etti. Yaptığı sahteciliklerle kaza halkını canından bezdirdi. Onun yaptıkları yüzünden kaza halkı kendi memleketlerini bırakıp darülharbe kaçtılar. Yine rahat durmayan Küçük İbrahim iş birliği yaptığı kişilerle birlikte halka eziyet etmeye devam etti. Bunun üzerine Küçük İbrahim Bihke Kalesi'nde kalebend olundu. İş birlikçileri ise sürgün cezasına çarptırıldı.³⁸³ Aynı yıl içerisinde başka bir olay ise Ayntab'ta yaşanmıştır. Ayntab sakinlerinden fetva makamında olan Basmacıoğlu Muhammed Efendi İstanbul'da ikamet etmekteydi. Burada hazırlamış olduğu sahte arz ve mahzarlar ile Ayntab halkını rencide ediyordu. Yaptıkları merkeze bildirilince İstanbul'dan Ayntab'a gönderildi. Oradan da başka bir memlekete sürgün edilmesi kararı verildi. Ancak kimsenin işine karışmayacağı sözünü vererek bir şekilde kendini affettirmeyi başardı. Ama akıllanmak şöyle dursun eskisinden daha fazla kötülük yapar oldu.

³⁸¹ Fatma Şahin, *11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s.1-196) H. 1166-1167/M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 570-571.

³⁸² Temel, *111 Numaralı Mühimme Defterinin 168.-337. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, s. 230-231; BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 110/3018, 1-10 Şevval 1110 (2-12 Nisan 1699).

³⁸³ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 122/123, 1-10 Rebiülevvel 1126 (16-26 Mart 1714).

Yaptıkları ile sancakta dirlik ve düzen bırakmadı. Bunun üzerine tekrardan Basmacıoğlu Muhammed'in sürgün edilmesi kararı verildi.³⁸⁴

1750'li yılların ortalarında Petriç kazasında yaşanan olayda karşımıza bir ayan çıkmaktadır. Eski bir yeniçeri olan Ali Ağa yaklaşık üç yıl boyunca ayanlık görevi yapmıştır. Ancak görev süresi boyunca kaza halkına eziyet ederek canından bezdirmiştir. Bunun üzerine görevden azledilip yerine yine Petriç kazasından olan Ömer Ağazâde Mehmed Ağa ve Abdüllazif Ağazâde Ali Ağa getirildi. Ali Ağa'nın rahat durmaya niyeti yoktu. Petriç kazasının Kolarva köyünde yaşayan ve katillikleri ile bilinen Kadri Beşe, Memi Beşe, İbrahim Beşe ve Drenofça köyünden Ali Beşe ile birlik oldular. Hep birlikte düzenledikleri sahte mahzar ile yeni ayanları şikâyet etmek için İstanbul'un yolunu tuttular. Bunun üzerine Petriç Kazası Naibi Mevlâna Mustafa durumu bir arzuhal ile İstanbul'a bildirerek bu kişilerin tutuklanmasını istedi. Hatta kaza halkından olup iş dolayısıyla İstanbul'da olan sekiz kişi de bu adamların halkın canına, malına ve ırzına zarar getireceği konusunda şahitlik ettiler. Bir şekilde yakalanacaklarını anlayan Ali Ağa ve adamları firar ettiler. Bunun üzerine her nerede bulunurlar ise tutuklanıp Kavala Kalesi'nde kalebend edilmeleri emredildi.³⁸⁵

1789'da yaşanan olayda aslen Karahisarlı olan Ahmed Ağa'nın Şuhud kazasında çiftliği ve mukataası bulunmaktaydı. Ahmed Ağa kazanın bazı köylerinde faizcilik ile para döndürmekteydi. Çiftliğindeki tüm işleri de köylünün üzerine yükleyen Ahmed Ağa kethüdalarının aracılığıyla türlü hilelerle haksız kazançlar da elde etmekteydi. Ancak o bununla da yetinmiyordu. Faizcilikte aldığı paraları almadığını iddia ederek halktan yeniden para talep ediyordu. Halk bu durumdan oldukça yılmıştı. Yine üç seneden beri kazada ayan olan Oynaganlızâde Hüseyin Ağa ve kazadaki başka ileri gelenleri siz kazayı harap eylemişsiniz diyerek suçladı. Mahkeme sicillerini Karahisar'a getirip inceledi. Fakat bu kimseler hakkında bir şey bulamayınca kardeşi Ömer'e sahte bir ferman yaptırarak bu ayanların Kütahya mütesellimi tarafından hapsedilmesini sağladı. Şuhud halkı artık Ahmed Ağa'nın eziyetlerine dayanamadığından merkeze şikâyetle bulundular. Ahmed Ağa'nın

³⁸⁴ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 122/334, 10-20 Recep 1126 (22 Temmuz-1 Ağustos 1714).

³⁸⁵ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 335-336.

kazalarından kovulması için bir emir istediler. Merkezden gelen cevapta Ahmed Ağa'nın başka bir memlekete sürgün edilmesi emredildi.³⁸⁶

Naiplerin de sahtecilik yaparak iftira attıkları görülmüştür. Bunlardan ilkinde 1617/1618'de Kengırı ileri gelenleri ve halkı mahkemeye gelerek Bekiroğlu Ahmed adlı naibin kendi halinde olmayıp gâh kâtip gibi gâh naip gibi davranarak daima sahte sicil, hüccet, arz, mahzar ve beratlar yazıp kendilerine zulmettiğini söylediler. Bu naip yüzünden bölgede dirlik ve düzenin kalmadığını, bu nedenle naiplik görevinden alınmasını rica ettiler. Ancak Ahmed bir yolunu bularak firar etti. Tekrar Kengırı'ya gelerek sahtekârlıklarına devam etti. Bunun üzerine kendisinden tekrar şikâyetçi olduğundan yakalanarak Kıbrıs Adası'na sürgün edilmesi emredildi.³⁸⁷ Yine 1714'te Konya'da yaşanan bir olayda baş karakter bir naiptir. Konya Naibi Abdülfettah'ın sahte belgelerle halkı taciz ettiğine dair şikayetler vardı. Ancak Abdülfettah bir şekilde bu suçlamalardan kurtuldu ve naipliğine devam etti. Naipliği sırasında halka eziyet etmekten geri durmadı. Baktığı davalarda rüşvet ile karar veriyordu. Bundan başka Sultan Selim Camii'nin imamını iftira ederek görevinden aldırdı. Bunun üzerine Abdülfettah'ın Kıbrıs Adası'nda bulunan Magosa Kalesi'nde kalebend edilmesi emredildi.³⁸⁸ 1750'li yıllarda Balkanlarda yine bir naibin olduğu başka sahtecilik olayı da Plevne'de yaşanmıştır. Plevne'de naip olan Maraşlı Ahmed daha evvel Plevne'de bulunan bir vakfın gelirlerini kendi hesabına geçirdiğinden görevinden azledildi. Bu nedenle artık Plevne'de kalması için bir sebep yoktu. Ancak o Plevne'de kalmak taraftarıydı. Çünkü hile ve oyunlarına devam etmek istiyordu. Bu emelini gerçekleştirmek amacıyla sahte senetler düzenledi. Bölge halkını birbirine düşürerek halkın huzurunu bozdu. Halkın içine düştüğü bu durumdan kurtarılması adına İstanbul'a bir yazı gönderilerek Maraşlı Ahmed'in Plevne'den başka bir memlekete sürgün edilmesi istendi. İstek yerinde bulunarak Maraşlı Ahmed için sürgün kararı verildi.³⁸⁹

1771 Narda kazasında yaşanan bir olayda ise Veysi oğlu Molla Osman sahtekârlığı ile bilinmekteydi. Toplumun düzenini bozmak adına sahtecilik yapmaktaydı. Yine devletin aldığı vergilerin tahsiline de bir şekilde engel olmaktaydı. Yaptığı kötülüklerden dolayı bölge halkı oldukça rahatsızdı. Bunun

³⁸⁶ BOA, AE.SABH.I, Nr. 19/1685, 10 Recep 1203 (6 Nisan 1789).

³⁸⁷ 82 Numaralı Mühimme Defteri (1026-1027/1617-1618), s. 116-117.

³⁸⁸ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 122/53, 1-10 Rebiülahir 1126(16-26 Nisan 1714).

³⁸⁹ Şahin, 11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s.1-196) H. 1166-1167/M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin), s. 473-474.

üzerine Narda Kadısı Mehmed Gülşeni merkeze bir yazı göndererek halkın Molla Osman hakkındaki şikayetini bildirdi. Bunun üzerine Molla Osman'ın Delvine Kalesi'nde kalebend edildi.³⁹⁰

18. yüzyılın sonlarına doğru Livadi'de yaşanan bir olayda ise sahteciliği yapan bir vaizdir. Livadi'de yaşayan Vaiz Hüseyin öteden beri sahtekârlığı ile ün salmıştı. Bir türlü bölge halkına huzur vermiyordu. Düzenlemiş olduğu sahte belgeler ile kiminin malına kendini ortak gösteriyor, kimini de kılıfına uydurup mübaşir getirerek mallarını elinden alıyordu. Yine vergilerin eksik toplanmasına da sebebiyet veriyordu. Bunun emsali pek çok kötülük ediyordu. Vaiz Hüseyin kötülüklerinden vazgeçmiyordu. Bu sefer de sahte bir mahzar hazırladığı ve merkeze sunmak sevdasında olduğuna dair duyumlar alındı. Bunun üzerine sürgün edilmesi istendi. Yapmış olduğu sahte mahzar ortaya çıkarsa itibar edilmemesi emredildi. Vaiz Hüseyin'in de Anabolu'ya sürgün edilmesi için emir çıkarıldı. Ancak yakalanacağını anlayan Hüseyin onu tutuklayacak görevli Livadi'ye ulaşmadan firar etti. Bunun üzerine her nerede bulunur ise yakalanıp Anabolu'ya sürgün edilmesi emredildi.³⁹¹

Tablo 3.9 Toplum Düzenini Bozmak İçin Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza
Bekiroğlu Ahmed	1617	Kengiri Sancağı	Sürgün ³⁹²
Kiteli Mehmed	1689	Arnavud Belgradı Kazası	Sürgün ³⁹³
Kantarcı Selahaddin ve oğlu	1691	Medine, Kudüs, Şam ³⁹⁴	
Geçvanlı İsmail, Togar Mustafa, Karahasanoğlu Mustafa	1693	Kars	Sürgün ³⁹⁵
Seyyid Halil	1699	Yalvaç Kazası	Kalebend ³⁹⁶
Dedeş	1711	Hırsova	Sürgün ³⁹⁷
Naip Abdülfettah	1714	Konya	Kalebend ³⁹⁸
Basmacıoğlu Muhammed	1714	Ayntab	Sürgün ³⁹⁹
Küçük İbrahim	1714	Kamergrad Kazası	Kalebend ⁴⁰⁰
Maraşlı Ahmed	1754	Plevne	Sürgün ⁴⁰¹

³⁹⁰ BOA, A. DVNSKLB.d, Nr. 17/119, 20-30 Rebiülevvel 1185 (3-13 Temmuz 1771).

³⁹¹ Ramazan Uz, *24 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1203-1205/M. 1788-1790) Göre Osmanlı Devleti'nde Suçlar, Suçlular ve Cezalar*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 424.

³⁹² 82 Numaralı Mühimme Defteri (1026-1027/1617-1618), s. 116-117.

³⁹³ Türk, *13 Numaralı Atik Şikâyet Defteri (vr. 1-142) Değerlendirme, Çeviri ve Metin (H. 1100/M. 1689)*, s. 232.

³⁹⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 102/87, 10-20 Zilkade 1102 (5-15 Ağustos 1691).

³⁹⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 104/1201, 1-10 Şevval 1104 (5-14 Haziran 1693).

³⁹⁶ Temel, *111 Numaralı Mühimme Defterinin 168.-337. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, s. 230-231; BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 110/3018, 1-10 Şevval 1110 (2-12 Nisan 1699).

³⁹⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 117/390, 10-20 Recep 1123 (24 Ağustos-3 Eylül 1711).

³⁹⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 122/53, 1-10 Rebiülâhır 1126 (16-26 Nisan 1714).

³⁹⁹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 122/334, 10-20 Recep 1126 (22 Temmuz-1 Ağustos 1714).

⁴⁰⁰ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 122/123, 1-10 Rebiülevvel 1126 (16-26 Mart 1714).

Kalaylıoğlu Ali	1754	İpsala Kazası	Kalebend ⁴⁰²
Ali Ağa, Kadri Beşe, Memi Beşe, İbrahim Beşe, Ali Beşe	1755	Petriç Kazası	Kalebend ⁴⁰³
Papuççuoğlu İbrahim, Halil, Kurdköylü Pehlivan, Osman	1771	İstanbul	Sürgün ⁴⁰⁴
Veysi oğlu Molla Osman	1771	Narda Kazası	Kalebend ⁴⁰⁵
Ahmed Ağa	1789	Şuhud Kazası	Sürgün ⁴⁰⁶
Vaiz Hüseyin	1790	Livadi Kazası	Sürgün ⁴⁰⁷

Toplum düzenini bozmak adına belli başlı konularda sahtecilik yapıldığı gibi birbirinden bağımsız konularda da sahtecilik yapıldığı görülmüştür. İncelediğimiz dönem içerisinde toplamda 16 vaka karşımıza çıkmaktadır. Sahteciliği yapanlar arasında yine naip, seyyid, vaiz, molla gibi meslek grupları yer almaktadır.

İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde gerçekleştirilen bu sahteciliklere verilen cezalar sürgün ve kalebend olmuştur. Toplum düzenini bozmak adına çeşitli konularda sahtecilik yapan bu kimselere toplamda 9 tane sürgün, 6 tane de kalebend cezası verildiği görülmektedir. Tabloda ceza kısmının boş olması da suçlunun henüz yargılama aşamasında olduğunu göstermektedir.

3. 3. Makam-Mevkii Sahibi Olmak

Sahte belge yapılmasının sebeplerinden biri de makam-mevkii elde etme arzusu olmuştur. İncelediğimiz dönemde kayıtlara yansıyan ilk olay 1605'te Ayazmend kazasında yaşanmıştır. Kazada yaşayan Katrancı Süleymanoğlu Balı adındaki Yörük fena bir kimse idi. Herkes sefere gitmişken İstanbul'a gitmiş ve döndüğünde elindeki bir beratı göstererek çavuş olduğunu iddia etmiştir. Bu makamına güvenerek kaza halkından henüz iddet süresi dolmamış bir kadını zorla kardeşine nikah etmiştir. Bunun üzerine kendisi mahkemeye çağırılmıştır. Mahkeme huzurunda elindeki beratın bir başkasına ait olduğu yani sahte olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine elindeki berat ile merkeze gönderilmek için Yasakçıbaşı Mehmed Subaşı'na teslim edilmiştir. Ancak üçüncü gece Balı'nın eşkiya arkadaşları Mehmed

⁴⁰¹ Şahin, *11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s.1-196) H. 1166-1167/M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s. 473-474.

⁴⁰² Şahin, *11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s.1-196) H. 1166-1167/M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s. 570-571.

⁴⁰³ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 335-336.

⁴⁰⁴ BOA, A. DVNSKLB.d, Nr. 17/145, 20-29 Cemazilahir 1185 (30 Eylül-9 Ekim 1771).

⁴⁰⁵ BOA, A. DVNSKLB.d, Nr. 17/119, 20-30 Rebiülevvel 1185 (3-13 Temmuz 1771).

⁴⁰⁶ BOA, AE.SABH.I, Nr. 19/1685, 10 Recep 1203 (6 Nisan 1789).

⁴⁰⁷ Uz, *24 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1203-1205/M. 1788-1790) Göre Osmanlı Devleti'nde Suçlar, Suçlular ve Cezalar*, s. 424.

Subaşı'nın evini basarak Balı'yı kurtarmıştır. Bununla da kalmayan eşkıyalar Mehmed Subaşı'nın eşyalarını yağma etmişler ve subaşının canına kastetmişlerdir. Bir yolunu bulup kaçan subaşı mahkemeye gelip durumu izah etmiştir. Balı da elinde silah ile gelerek mahkemede hazır bulunanları tehdit etmiştir. Ancak kaçamayacağını anlayınca subaşının anlattığı her şeyi kabul etmiştir. Balı'nın çavuşluk iddiasında bulunduğu berat ile merkeze gönderilmesi emredilmiştir. Daha önce de firar ettiği göz önünde bulundurularak sıkı önlemler alınması tembih edilmiştir.⁴⁰⁸

Din adamları da sahtecilik yaparak makam mevkii sahibi olmaya çalışmışlardır. 1693'te yaşanan sahtecilik ise müezzinlik makamı için yapılmıştır. Fatih Sultan Mehmed Han Camisinin müezzini Seyyid Ömer'dir. Ancak Seyyid Halil adında bir kimse *müezzinliği ben berat eyledim* diyerek kaydı olmayan sahte bir berat ile bir yıl boyunca müezzinlik yapmış ve maaşını almıştır. Bunun üzerine Müezzin Seyyid Ömer Karahisar-ı Şarki kadısına ve valisine durumu bildirmiştir. Kayıtlara bakıldığında zaten olaydan bir yıl önce Seyyid Halil'den alınan müezzinlik Seyyid Ömer'e verilmiştir. Böylelikle Seyyid Halil'in beratı sahte ve kendisinin de sahtekâr olduğu anlaşılmıştır.⁴⁰⁹ 1707'de İskilip'te yaşanan olayda imam ve hatiplik makamı için Ali adında bir kimse bir naibin yardımıyla sahte bir arz düzenlemiştir.⁴¹⁰ Diğer bir hadise ise 1723'te Gümüş kasabasında yaşanmıştır. Kasabadaki Molla Ali Mescidinin imamlığını 50-60 yıldır Mustafa Halife yapmaktadır. Kasaba sakinlerinden sahtekarlığı ile bilinen Mehmed imamlığı almak için defalarca teşebbüste bulunmuştu. Son teşebbüsünde sahte arz yapmaya cüret etti. Ancak yaptıkları ortaya çıkınca sürgün edildi.⁴¹¹

Başka bir sahtecilik ise 1741'de Baban sancağının mutasarrıflığı için yapılmıştır. Kürt aşireti beylerinden olan Baban sancağı mutasarrıfı Hânâ Paşa katledilmişti. Onun oğlu olduğunu iddia eden Kürt İbrahim isimli bir şahıs bir süredir İstanbul'da ikamet etmekteydi. Sultan Mehmed Han Camii'nin yakınlarında yazıcılık yapan Ömer Efendi adında bir sahtekâra Baban sancağının kendisine tevcih olduğuna dair bir emir yazdırdı. Tuğrasını da çektirip bölgedeki hakkaklardan birine kazdırdığı sahte bir mühürle de kâğıdı mühürledi. Sahte emire göre de sahte bir sadrazam mektubu yazıp onu da mühürledi. Daha sonra yanına topladığı

⁴⁰⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 75/291, 23 Zilkade 1013 (12 Nisan 1605).

⁴⁰⁹ BOA, *İbnülemin Evkaf (İE.EV)*, Nr. 23/2729, 2 Ramazan 1104 (7 Mayıs 1693).

⁴¹⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/1375, 10-20 Rebiülevvel 1119 (11-21 Haziran 1707)

⁴¹¹ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 88/8830, 12 Cemazilahir 1135 (20 Mart 1723).

adamlarla birlikte İzmir’de alacağı olduğunu söyleyerek yola çıktı. Yol üzerinde bulunan Balıkesir kazasına gelince elindeki sahte emirlerle halktan zahire ve bazı mal talebinde bulundu. Balıkesir naibi kağıtların sahte olduğunu anladı. Bir yolunu bularak mektuplardan birini ele geçirerek mektubu İstanbul’a gönderdi. Bunun üzerine İstanbul’dan Kürt İbrahim ve arkadaşlarının yakalanıp kalebend olunması için emir geldi. Ancak bu sırada Kürt İbrahim İzmir’e ulaşmıştı. Bunun üzerine çıkarılan emirlerden biri de İzmir’e gönderildi. İzmir’in kadısı, voyvodası ve serdarının iş birliği ile Kürt İbrahim ve arkadaşları yakalanıp İzmir Kalesi’nde kalebend edildi. Ellerindeki sahte kağıtlar alındı. Kürt İbrahim sorgusunda Yazıcı Ömer’den yardım aldığını da itiraf etti. Bunun üzerine Ömer Efendi de yakalanıp cezalandırıldı. İbrahim ise İzmir’de idam edilip kesik başı ibret olarak İstanbul’a gönderildi. İbrahim’in arkadaşları da İstanbul’a bir daha ayak basmamak şartıyla memleketlerine gönderildiler.⁴¹²

Katiplik makamı için yapılan bir sahtecilik ise Bosna’da yaşanmıştır. Bosna’da bulunan Dubrovnik ve İsplit İskelesi’nin katiplik görevi Ali Mustafa’nın üzerindeydi. Ali Mustafa’nın ölümünden sonra Mahmud’a verildi. Ancak Mostarî Hacı Mustafa gelerek Ali Mustafa’nın ölmediğini iddia ederek katipliğe müdahale etmek istedi. Hacı Mustafa bundan evvel de nicelerinin öldüklerini iddia ederek sahte arz ve mahzarlar ile işlerine karışmaktaydı. Örneğin; Bosna hazinesi tezkireciliğine mutasarrıf olan kişinin öldüğünü bildirdiği sahte bir arz ile tezkireciliği kendi üzerine almıştı. Olayın aydınlığa kavuşması Bosna Defterdarı ve Saray Kadısının dikkatleri sayesinde olmuştur. Tayin olan tezkirecinin ölmediği bildirildi. Olay daha fazla büyümeden sulh yoluyla çözüme kavuşturuldu. Hacı Mustafa’nın yaptıkları göz önünde bulundurularak Mahmud’un haklı olabileceği kanaati uyandı ve Hazine-i Amire’de bulunan defter kayıtlarına bakıldı. Kayıtlara göre Mahmud’un haklı olduğu yani Hacı Mustafa’nın sahtekâr olduğu anlaşıldı. Gereğinin yapılması için Bosna beylerbeyine emir gönderildi.⁴¹³ 1691’de Şam’da ortaya çıkan hadisede Abdüllatif adında biri sahte beratla medrese katipliği görevini Süleyman’ın elinden almıştı.

⁴¹² İzzi Süleyman Efendi, *İzzi Tarihi*, Ziya Yılmaz (haz.), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019, s. 665-666; Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Şemdanizâde Tarihi*, Münir Aktepe (haz.), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, C. III, İstanbul 1980, s.146.

⁴¹³ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 118/146, 20-30 Zilhicce 1123 (29 Ocak-8 Şubat 1712).

Gardavviye Medresesi'nin katipliğini 1666 yılından beri Abdülatif yapmakta idi. Ancak işin aslı ortaya çıkınca kendisi ceza almaktan kurtulamadı.⁴¹⁴

Alaybeylik için iki sahteciliğin yapıldığı kayıtlara yansımıştır. Bunlardan ilki 1730'de Karahisar-ı Sahip'te karşımıza çıkmaktadır. Karahisar-ı Sahip Alaybeyi Murad beş altı yıldır İran üzerine seferdedir. Yine aynı kazada yaşayan Mehmed adında kir kimse bu durumu fırsat sayıp zor kullanarak alaybeyliği almayı başardı. Yanına topladığı eşkıyalar ile halka eziyet etmeye başladı. Kazada bulunan eşkıya Mehmed ile iş birliği yaparak elinde emir olmamasına rağmen pek çok kişinin timar ve zeametlerine müdahale etmeye başladı. Pek çok kişinin mallarına el koydu. Bunun üzerine halk merkeze bir yazı göndererek kaza halkının perişanlığını bildirdiler. Eski alaybeyleri Murad'ın yeniden görevinin başına gelmesini istediler. Ancak Murad seferde olduğu için bu mümkün değildi. Bunun üzerine yeni alaybeyi olarak Arslan Bey gönderildi. Arslan'ın elinde bir emirle görev yerine vardığı gün Mehmed de beş altı eşkıya ile yapmış olduğu sahte mahzar ile şikayetçi olmak adına İstanbul'a hareket etti. Ancak işler Mehmed'in istediği gibi yürümedi. Mehmed'in halka eziyet ettiği, pek çok kişinin mallarına el koyduğu bilindiğinden İstanbul'a geldiğinde elindeki sahte mahzar ile tutuklandı. Haksız yere aldığı mal ve paraların da tahsil edilmesi emredildi.⁴¹⁵ İkincisi ise 1734 yılında Erzurum sancağının Tercan nahiyesinde yaşanmıştır. Tercan nahiyesinin alaybeyi Zaim Köse İsmail'in yönetiminden halk aciz kalmış ve şikayetçi olmuşlardı. Bunun üzerine Köse İsmail'e sürgün cezası verilmişti. Yerine nahiye ileri gelenlerinin ve halkın uygun gördüğü yine Tercan nahiyesinde yaşayan Zaim Hüseyin'in getirilmesi kararlaştırıldı. Bunun için Gence Valisi Ali Paşa merkeze yazı gönderdi ve merkez tarafından da bu istek kabul görerek Zaim Hüseyin Tercan nahiyesine alaybeyi oldu. Ancak Zaim Köse İsmail bunu kabullenmeyerek sahte mühürlü bir mahzar ile alaybeyliği kendi üzerine almayı başardı. Zaim Hüseyin de İsmail'i merkeze şikâyet etti. Durumu açıklığa kavuşturmak için Erzurum Mütesellimi Mehmed Ağa görevlendirildi. Konuyu nahiyyeye gelerek araştıran Mehmed Ağa İsmail'in sahtekâr olduğunu elindeki mahzarın da sahte olduğunu ortaya çıkardı. Alaybeylik tekrardan Zaim Hüseyin'e verildi.⁴¹⁶

⁴¹⁴ BOA, *İ.E.V.*, Nr. 18/2165, 4 Şaban 1102 (3 Mayıs 1691).

⁴¹⁵ BOA, *A. DVNSMHD.*, Nr. 137/576, 20-30 Zilhicce 1142 (6-16 Temmuz 1730).

⁴¹⁶ BOA, *AE.SMHD.I.*, Nr.247/20133, 18 Safer 1147 (20 Temmuz 1734).

Sancakbeyi olabilmek için yapılan sahtecilik konusunda iki olay meydana gelmiştir. İkisinin de aynı yıllarda Çıldır bölgesinde yaşandığı görülmüştür. 17.yüzyılın başlarında Çıldır'a bağlı Poshov sancağının sancakbeyi olan Osman merkeze bir arzuhal gönderdi. Arzuhalinde Poshov sancağının eski serdar tarafından Abdi adında birine verildiğini, ancak Abdi'nin elindeki emrin sahte olduğunu bildirdi. Abdi de elindeki emrin Ardanuç sancakbeyi tarafından kendisine verildiğini söyleyerek sancağı zapt etti. Yine Acara-i Ulyâ sancakbeyliği için Veli adında bir kimse elinde bir emirle çıkageldi. O da elindeki emri Tebriz'de vefat eden Ahmed Paşa'dan aldığını söyleyerek sancağı zapt etti. Osman arzuhalinde bu iki olaydan bahsederek ikisinin de sahte emirler ile sancakbeyliği elde ettiğini bildirdi. Bunun üzerine merkezde bulunan kayıtlara müracaat olundu. Abdi ve Veli'nin emirlerinin bir kaydı olmayıp sahte olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine ellerindeki emirlerin alınması ve bunun misali başka sahte belge yapımına rastlandığı takdirde hemen merkeze bildirilmesi emredildi.⁴¹⁷ Yine Çıldır'da Eski Ahışa Alaybeyi Mustafa *Acara-i Ulyâ sancağı bana verilmiştir* diye bir emir göstermiştir. Ancak Mustafa'nın elindeki emir sahtedir. Sahte emirle elde ettiği sancakbeyliği döneminde halka oldukça eziyet ettiği de bilinmektedir. Bu nedenle Acara-i Ulyâ sancağı Mustafa'dan alınıp Rüstem'e verildi. Ancak Mustafa'nın vazgeçmeye niyeti yoktu. Bu sefer de Acara Beylerbeyi Mustafa'dan aldığını öne sürdüğü bir tahvil mektubu ile sancağı yeniden ele geçirdi. Ancak Acara-i Ulyâ sancakbeyi olan Rüstem'in şikâyeti üzerine merkezdeki kayıtlara müracaat olundu. Mustafa'nın elindeki emrin de tahvil mektubunun da sahte olduğu anlaşıldı. Mustafa'nın sahtecilikle elde ettiği sancakbeyliği döneminde elde ettiği tüm gelirleri eksiksiz geri ödedikten sonra başkalarına ibret olması açısından şiddetle cezalandırılması emredildi.⁴¹⁸

İdari görevlilerin yerine sahtecilikle geçmenin sıkça yapıldığı dönemde beylerbeyi olmak içinde aynı teşebbüsler yaşanmıştır. Bağdat Beylerbeyi Nasuh Paşa Basra'dan azledilen Piyale Paşa ile bir görüşme yaptı. Bu görüşme sırasında Taviil Ahmedoğlu Mehmed'in sahte bir emirle Bağdat halkını da kendine tabii ederek Irak'a vali olduğunu öğrendi. Bunun üzerine Mehmed'in üstüne gitmek isteyen Nasuh Paşa bölgedeki diğer beylerden yardım istedi. Ancak beklediği yardım

⁴¹⁷ Elvan, *18 Numaralı Mühimme Zeyli Defteri*, (H. 1013-1015/M. 1604-1607) (vr. 131-260), s. 453-454.

⁴¹⁸ Elvan, *18 Numaralı Mühimme Zeyli Defteri*, (H. 1013-1015/M. 1604-1607) (vr. 131-260), s. 454-455.

gelmedi. Nasuh Paşa yardıma neden gelinmediğinin sebebini daha anlayamamışken Seyyid Han tarafından Tavi Ahmedoğlu Mehmed'e gönderilen mektubun yakalanmasıyla bir şok daha yaşadı. Mektupta *Taviloğlu işte biz Nasuh Paşa'yı bunca zaman ta'vîk ve Sohran Ekrâd'ını men' ettik. Sen dahi gerektir ki er gibi hareket edip Bağdat'ı elden çıkarmamağa sa'y edesin* yazmaktaydı. Bölge beylerinden umudunu kesen Nasuh Paşa, Piyale Paşa ve Mir Şeref'in yardımıyla Taviloğlu'nun üzerine gitti. Ancak çatışmalar çok çetin geçti. Kış mevsiminin de gelmesiyle birlikte Mir Şeref'in ocaklığı olan adaya kışı geçirmek için çekilerek durumu İstanbul'a bildirdiler. Çok geçmeden Taviloğlu da Bağdat'ta başı kesilmek suretiyle öldürüldü.⁴¹⁹ Yine birkaç yıl sonra Bağdat'ın beylerbeyliği konusunda tekrardan bir sahtecilik yaşanmıştır. Bağdat Beylerbeyi Yusuf Paşa ile Bağdat Subaşı Bekir arasında Bağdat'ın hakimiyeti konusunda bir mücadele meydana geldi. Mücadele esnasında Bekir Subaşı Bağdat Kalesi'ni kuşattı. Yusuf Paşa top deliğinden kaleye giren bir asker tarafından öldürüldü. Bunun üzerine Yusuf Paşa'nın iki oğlu eman diledi. Bekir Subaşı eman verdiği halde bu kişiler Diele üzerinde bir gemiye bırakılarak gemi ateşe verildi. Bundan sonra Bekir Subaşı kaleye girip kendine sorun çıkaracak kimseleri de kılıçtan geçirdi. Yusuf Paşa'nın mallarına da el koydu. Halk kendisinden yana tavır takınsın diye sahte bir menşur düzenledi. Menşura göre Bağdat beylerbeyliği kendisine Osmanlı Devleti tarafından verilmişti. Merkeze de gerçeği yansıtmayan bir yazı gönderdi. Bu yazıyla Yusuf Paşa'nın kendisine eziyet ettiğini, kendisinin günahsız olduğunu, Yusuf Paşa'yı öldürmek zorunda kaldığını bildirdi.⁴²⁰ Bağdat'ta olduğu gibi Musul'da da beylerbeyi olabilmek için sahtecilik yaşanmıştır. Musul beylerbeyi ölünce Musul Debbağ Mehmed Paşa'ya verildi. Mehmed Paşa Musul'a kendisi gitmek yerine mütesellimini gönderdi. Osmançavuşzâde Mehmed de Basra hâkimi Ali Paşa ölünce Basra'ya hâkim olmak istedi. Ancak Gürcü Paşa bunu kabul etmedi. Bunun üzerine Osmançavuşzâde Mehmed kalem ehli ve üstat bir kâtip olduğu için sahte ulak emri ve sahte Musul menşuru yazıp Musul'a hâkim oldu. Mansıbın kendisine 16.000 kuruşa mâl olduğunu ileri sürerek 4.000 kuruşunu halktan topladı. Daha sonra İstanbul'a arz yazıp *Musul hâlî bulunmakla zabt eyledim. 16.000 kuruşa makbulümüzdür, 4.000'i gönderildi. Kalanı da gönderilir* diyerek halktan aldığı parayı arzla birlikte İstanbul'a gönderdi. Gürcü Paşa bu durumu kabullenmeyip

⁴¹⁹ Mustafa Naima, *Tarih-i Naima*, C.I, s. 323.

⁴²⁰ Naima, *Tarih-i Naima*, C.II, s. 519.

Çavuşzâde Mehmed'in yakalanması için Debbağ Mehmed Paşa'nın mütesellimini Musul'a gönderdi. Ancak bir şekilde kendisini yakalamaya geldiklerini öğrenen Çavuşzâde Mehmed Basra'ya firar etti.⁴²¹

Dikkat çeken olaylardan biri de Erdel Kralı olabilmek için yapılan sahtecilikti. Betlen İştivan Budin'e firar edip Nasuh Paşazâde'ye sığındı. Burada Erdel halkının ağzından *biz Betlen'i kral isteriz. Zorba Rakoçi memleketimizi istila eyledi. Rakoçi ref' olunup Betlen'in nasb olunmasını rica ederiz*, diyerek bir sahte mahzar düzenledi. Bahsi geçen mahzar ve Hüseyin Paşa'nın yazdığı arz Belgradlı Zaim Ateşi Mehmed Ağa ile İstanbul'a gönderildi. Zaim arzı ve mahzarı padişaha sunduğunda tercüman Zülfikar Paşanın *arzı güzel ancak bu mahzar sahtedir*, dedi. Ancak tercümanın sözüne itibar edilmedi. Ateşi Mehmed söz alıp *eğer Padişahım sen Betlen nasbı için emr eyle. Varıp Rakoçi dedikleri melunu bozmazsam başım şart olsun*, deyip ferman çıkarılmasını sağladı. Ancak mahzarın sahte olduğu açığa çıkınca Padişah Ateşi Mehmed'i katlettirdi.⁴²²

1732'de Aksaray'da yaşanan sahtecilik ise miralay olmak için yapılmıştır. Aksaray sakinlerinden Mirosoğlu Mustafa ve eski miralay Ömer sahte ferman ile Aksaray'a miralay olmuştur. Bu süre zarfında zeamet ve timar sahiplerine oldukça eziyet etmişlerdir. Birçok kişinin timar ve zeametlerini iftira yoluyla ya da öldü göstererek ellerinden aldılar. Bu şekilde davranarak halkın bütün huzurunu kaçırmışlardı. Bunun üzerine zaimler ve timar sahipleri merkeze gönderdikleri mahzarlarla şikayetlerini bildirdi. Artık dayanacak güçleri kalmadığını bildiren halk son çare olarak vatanlarını terk etmek zorunda kalacaklarını bildirdi. Bu nedenle azledilen miralayları olan Mehmed Ağa'nın tekrardan göreve gelmesini istediler. Merkezden gelen cevaba göre sahtekârlar hakkında gerekenin yapılması emredildi.⁴²³

Başka bir sahtecilik olayı ise Mekke şerifliği için yaşanmıştır. Mekke Şerifi Şerif bin Zeyd'in ölümü üzerine Mekke halkının da isteği doğrultusunda vekil olarak kardeşinin oğlu Şerif Said göreve getirilmiştir. Görevini layıkıyla yerine getirmektedir. Ancak Cidde Beyi Ebu Şevarib Mehmed Bey Ahmet bin Galip'ten aldığı rüşvet karşılığında Ahmed'e Mekke'nin verilmesi için merkeze bir mektup

⁴²¹ Mustafa Naima, *Tarih-i Naima*, Mehmet İpşirli (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.V, Ankara 2014, s. 1384.

⁴²² Mustafa Naima, *Tarih-i Naima*, Mehmet İpşirli (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.III, Ankara 2014, s. 853.

⁴²³ BOA, AE.SMHD.I, Nr. 45/2659, 29 Zilhicce 1144 (23 Haziran 1732).

göndererek ricada bulundu. Daha sonra Cidde Beyi merkezden gelecek haberi beklemeden düzenlediği sahte bir fermanla vekil olan şerifi korkutarak Yemen'e firar etmesini sağladı. Bunun üzerine Mekke şerifliğini Ahmed bin Galip ele geçirdi. Ancak göreve geldiği günden beri Mekke halkını canından bezdirdi. Kiminin malına kiminin canına kastetti. Bu yaptıklarının bir cezası olacağını tahmin ederek o da Yemen'e firar etti. Bu sırada merkezden beklenen haber Hüseyin Paşazâde Kımıl Kımıl Mehmed Bey'le Mekke'ye gönderildi. Ancak Mekke'ye gelen Mehmed Bey Ahmed bin Galip'in yaptıklarını ve firar ettiğini merkeze rapor etti. Bunun üzerine Mekke şerifliği vekil olan Şerif Said'e verildi.⁴²⁴

18. yüzyılın sonlarında doğru ayanların devlet içinde ve bulundukları bölgelerde önemli bir güç haline gelmesi bu konuda da sahteciliği beraberinde getirmiştir. Özellikle Balkan coğrafyasında sahtecilikle ayan olduğunu iddia edenlerin olduğu görülmüştür. 1780'lerin başlarında Eskicuma'nın eski ayanı Cizyedar İsmail, Eskicuma'nın yeni ayanı Ahmed Bey'i görevden ihraç ettirip yeniden ayan olmak istiyordu. Bunun için Ahmed Bey'e emredilen vergiyi vermez diye bahane uydurarak birkaç adamıyla beraber saldırdı. Saldırı neticesinde Cizyedar İsmail firar etti. Bu türden işlere giriştiği için Varna Kalesi'nde kalebend olunması emri verildi. Tüm bu bilgileri merkeze bildiren kişi ise Özi Valisi idi. Ancak yine aynı vali bu sefer de merkeze tam tersi bir bilgi gönderdi. Aslında Cizyedar İsmail Eskicuma ayanıydı. Hatta halk kendisinden oldukça memnundu. Ancak Ahmed Bey adında bir kimse gelerek sahte arz ve mahzar ile İsmail'i ayanlıktan azledip kendisi ayan oldu. Yedi aylık ayanlık süresinde 36.420 kuruşluk bir meblağı beldenin masrafları için diyerek halktan zorla aldı. Sahtekâr olduğu er ya da geç anlaşılacağından Pazarcık kazasına firar etti. Bu olaylardan sonra Eskicuma kazası yöneticisiz kaldı. Bunun üzerine Özi Valisi Cizyedar İsmail'in bu göreve layık olduğunu, halkın kendisinden zaten hoşnut olduğunu bildirdi. Ahmed Bey'in ayanlıktan azledilip Cizyedar İsmail'in bu göreve getirilmesini istedi. Bunun üzerine bir inceleme başlatıldı. Sonuç olarak İsmail'in haklı olduğu anlaşılınca Varna Kalesi'nde kalebend olunma emri kaldırıldı. Kendisi tekrardan Eskicuma kazasının ayanı oldu.⁴²⁵ Yine aynı yıllarda Priştine kazasında da benzer bir olay yaşanmıştır. Burada da yukarıda olduğu gibi aynı adam hakkında birbirine zıt iki ayrı bilgi verilmiştir. İlk olarak Priştine kazasının mirimiranı olan İbrahim Bey'in bölge

⁴²⁴ Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C, I, s. 419-420.

⁴²⁵ Alemdaroğlu, *20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, s. 289-291.

halkına yapmış olduğu eziyetlerden dolayı asıl vatanı olan Gora'ya sürgün edilmesi emri verilmişti. Ancak İbrahim Bey bu emre itaat etmeyip bir şekilde kendini serbest bıraktı. Daha sonra Kalkandelen ve İskilip kazasının halkına eziyet ettiği haberi geldi. Bunun üzerine Temmuz 1780'de Sakız Kalesi'nde kalebend olundu. Ancak Priştine tarafından bir yazı daha geldi. Bu yazı diğer yazının tam olarak zıttı idi. Yazıya göre; İbrahim Bey Priştine kazasının soylu ailelerindendi. Devletine hizmette kusur etmeyen bir kimseydi. Hatta Köprügölü ve diğer memur olduğu seferlerde malını ve canını ortaya koymuştu. Priştine halkı kendisinden memnun olmasına rağmen Nureddin Bey denilen bir kimse sahte arz ve mahzar düzenleyerek ayanlık iddiasında bulundu. İbrahim Bey'e pek çok iftirada bulunarak Gora'ya sürgün edilme emri çıkarttı. Bununla da yetinmeyen Nurettin Bey iftiralarının dozunu arttırarak İbrahim Bey'i Sakız Kalesine kalebend ettirdi. Bunun üzerine Priştine ve yakın kazaların kadıları ve halkı İbrahim Bey'in yanında yer alarak Nureddin Bey'in haksız olduğunu bildiren yazılarını merkeze iletiler. İbrahim Bey'in kalebend cezasının kaldırılmasını istediler. Bunun üzerine merkezden bir mübaşir gönderilerek yerinde bir inceleme başlatıldı. O sıralar Sakız'da bulunan Mısır Valisi de İbrahim Bey'in perişanlığını görüp affedilmesi için bir yazı gönderdi. Sonuç itibariyle İbrahim Bey'in iftira uğradığına kanaat getirilerek Mart 1781'de affedilmesi kararı alındı. Ancak eski görevine gelmesine izin verilmedi. Yine bu tür konulara adı karıştığı taktirde kalebend cezasıyla kalmayıp kendisine daha ağır bir ceza verileceği bildirildi.⁴²⁶

Zaviyelerde de idareci olmak için de sahteciliğin yapıldığını görmekteyiz. 1676'da Tokat'ta bulunan Karaca Ahmed Zaviyesi'nin zaviyedarlığı için yapılmıştır. Zaviyenin zaviyedarı İsmail Dede görevini layıkıyla yerine getirmektedir. Ancak İbrahim adında biri İsmail Dede'nin imza ve mührünü taklit ederek sahte arz düzenlemiştir. Sözde İsmail Dede zaviyenin bazı gelirlerini kendi için kullanıyordu. Bunun üzerine yaşananlar merkeze bildirildi. Kayıtlara göre gerçekten de İsmail Dede'den alınıp İbrahim'e verildiği defterde kayıtlı idi. Bunun üzerine gereğinin yapılması emredildi.⁴²⁷

Vakıf mütevelliliğinin sahteciliğe alet edildiğini görmekteyiz. 1703'te Üsküdar kazasında bulunan Kaymas nahiyesinde bulunan Hamza Bey Vakfı'nın mütevellisi

⁴²⁶ Alemdaroğlu, *20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, s. 334-336.

⁴²⁷ BOA, *İE.EV*, Nr. 8/1000, 8 Ramazan 1087 (14 Kasım 1676).

Mustafa görevini kötüye kullanmaktaydı. Zaten vakfın mütevelliliğini de İbrahim Efendi nahiye kadısı vekilliği yaptığı dönemde ondan aldığı sahte arz ile üzerine geçirdiği bilinmekteydi. Bunun üzerine Kaymas nahiyesi halkı merkeze şikayetlerini bildirdi. Şikâyetin ardından Üsküdar kadısına mahkeme huzurunda olayı çözmesi emredildi. Ancak Müteveli Mustafa mahkemeye gelmeyi kabul etmedi. Bunun üzerine nahiye halkından Mustafa Efendi, Hüseyin, Osman, Ali, Molla Mehmed, Mustafa, Ali Çelebi, Şaban Halife ve Oruç adında kimseler mahkemede Mustafa'nın görevini kötüye kullandığını, zaten mütevelliliği de sahte arz ile elde ettiğini tekrardan dile getirdiler. Hamza Bey Vakfı'nın mütevellilik görevi Mustafa'dan alınarak halkın da rıza gösterdiği Mehmed Efendi'ye verilmesini istediler. Üsküdar kadısı da mahkemede yaşananları merkeze gönderdiği ilamla bildirdi. Merkez de cevap olarak ilama göre hareket edilmesini emretti.⁴²⁸ 1703 Narda kazasında Hasan adında birinin mütevellilik için sahteciliğe başvurduğu bilinmektedir.⁴²⁹ Yine Gerede kazasında da benzer bir hadisenin yaşandığı bilinmektedir. Devlet bu sahtekarları tespit ederek gereken cezaları vermiştir.⁴³⁰

18. yüzyılda makam mevkii sahip olmak adına birçok sahteciliğin yapıldığı görülmektedir. Bu makamlardan bir diğeri ise valilikti ve bu konuda iki hadiseye rastlamaktayız. İlki 1700'lü yılların ortalarında Bağdat'ta gerçekleşmişti. Bağdat'a vali olarak atanan Ali Paşa henüz Bağdat'a girmeden eski valinin kethüdalarından birkaç kişi halkı galeyana getirerek Ali Paşa'nın Bağdat'a girmesini engelledi. Çıkan çatışmada Ali Paşa bir eve sığındı. Ancak evi basıp Ali Paşa'yı katlettiler. Daha sonra bu işten nasıl sıyrılacaklarını düşünürlerken akıllarına sahte arz ve mahzar düzenlemek geldi. Mahzara göre güya Ali Paşa Bağdat için Acemlerle savaş halindeydi. Bağdat'ı Acemlere vermek niyetindeyken bir şekilde vefat ettiğinden Ali Paşa'nın yerine devlete sadık olan Ömer Kethüda'ya vezirlik verilerek Bağdat'a vali olması isteniyordu. Gönderilen arz ve mahzarlar sahte olmasına rağmen Ömer Kethüda'ya Basra ve Bağdat menşuru gönderildi.⁴³¹ İkinci hadise ise Mekke'de yaşanmıştır. 1768-69 yıllarında Osmanlı Devleti'nin Rusya ile savaş halinde olmasından yararlanmak isteyen Ali Bey isyan etti. Mısır valisini yakalayıp hapse

⁴²⁸ BOA, AE.SMST.II, Nr. 85/9151, 11 Recep 1115 (20 Kasım 1703).

⁴²⁹ BOA, AE.SMST.II, Nr. 25/2407, 5 Zilkade 1114 (23 Mart 1703).

⁴³⁰ Alan, 95 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil, Transkripsiyon ve Özet), s. 27-28.

⁴³¹ Ahmed Vasıf Efendi, *Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbâr (1752-1774)*, Nevzat Sağlam (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020, s. 256-257; Ahmed Vasıf Efendi, *Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbâr (1774-1779)*, Mücteba İlgürel (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 55.

attı. Mekke Şerifi Ahmed'i de azlederek yerine Şerif Abdullah'ı geçirmek istedi. Bunun için 10.000 eşkiyayı damadı Ebuzzeheb Mehmed Bey'e verdi. Kendisi de sahte bir yazı ile Mekke de bir sohbet gerçekleştirdi. Şerif Ahmed kağıtların sahte olduğunu biliyordu. Bundan cesaret alarak yanına topladığı adamlarla Mekke'ye girdi. Bunun üzerine Şerif Abdullah firar etti. Ali Bey'in damadı Ebuzzeheb Mehmed ise Ali Bey'e ihanet ederek devlet yanlısı tavır takındı. Ali Bey de başarılı olamayacağını anlayıp firar etti. Bunun üzerine bizzat Ebuzzeheb Mehmed tarafından İstanbul'a gönderilen bir yazıyla Mısır'ın Ali Bey'in şerrinden emin olduğu bildirildi.⁴³²

Yüksek ve önemli mevkiilerin dışında 1615'te Aksaray'da yaşanan olayda cebeci olmak,⁴³³ 1674'te Gerger Kalesi'nde sahte fermanla dizdar olmak,⁴³⁴ 1679'da İnebahtı sancağında bulunan Golos Kalesi'nde azepler ağası olmak,⁴³⁵ 1689'da Gölükesri'de eşkiya teftişine memur olmak,⁴³⁶ 1699'da Golos Kalesi'nde martolos başı olmak,⁴³⁷ 1702'de Hırsova'ya naip olmak,⁴³⁸ 1720'de Manisa'da Kürtlerin ve Türkmenlerin iskân edilmesine memur olmak,⁴³⁹ 1725'te Kilis'teki bazı olaylar için mübaşir olmak,⁴⁴⁰ 1745'te Kırkkilise'de yaşanan olayda Divan-ı Hümayun çavuşu olmak⁴⁴¹ ve Acem hacıların hac yolunda ağalığını elde etmek⁴⁴² için sahteciliğe başvurulduğu belgelere yansımıştır.

Tablo 3.10 Makam-Mevkiii Sahibi Olmak İçin Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza	İstedığı Makam
Kantarcı Süleymanoğlu Balı	1605	Ayazmend Kazası		Çavuşluk ⁴⁴³
Abdi ve Veli	1606	Çıldır Eyaleti		Sancakbeyilik ⁴⁴⁴
Mustafa	1606	Çıldır Eyaleti		Sancakbeyilik ⁴⁴⁵

⁴³² Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Şemdanizâde Tarihi*, Münir Aktepe (haz.), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, C. II. B, İstanbul 1980, s. 103-105.

⁴³³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 81/592, 13 Recep 1024 (8 Ağustos 1615).

⁴³⁴ BOA, AE.SMMD.IV, Nr. 42/4757, 3 Muharrem 1085 (9 Nisan 1674).

⁴³⁵ BOA, AE.SMMD.IV, Nr. 27/3049, 13 Cemazilevvel 1090 (22 Haziran 1679).

⁴³⁶ Türk, *13 Numaralı Atik Şikâyet Defteri (vr. 1-142) Değerlendirme, Çeviri ve Metin (H. 1100/M. 1689)*, s. 129.

⁴³⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 110/2485, 20-30 Recep 1110 (22 Ocak-1 Şubat 1699).

⁴³⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 117/715, 10-20 Şevval 1124 (10-20 Kasım 1712).

⁴³⁹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 129/1076, 1-10 Şaban 1132 (8-18 Haziran 1720).

⁴⁴⁰ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 132/1467, 10-20 Safer 1138 (18-28 Ekim 1725).

⁴⁴¹ BOA, C.ZB, Nr. 16/764, 10-20 Cemazilahir 1158 (10-20 Temmuz 1745).

⁴⁴² Temel, *111 Numaralı Mühimme Defterinin 168.-337. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, s. 165.

⁴⁴³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 75/291, 23 Zilkade 1013 (12 Nisan 1605).

⁴⁴⁴ Elvan, *18 Numaralı Mühimme Zeyli Defteri, (H. 1013-1015/M. 1604-1607) (vr. 131-260)*, s. 453-454.

⁴⁴⁵ Elvan, *18 Numaralı Mühimme Zeyli Defteri, (H. 1013-1015/M. 1604-1607) (vr. 131-260)*, s. 454-455.

Tavil Ahmedoğlu Mehmed	1606	Bağdat	İdam	Beylerbeyilik ⁴⁴⁶
Abdülkadir, Seyfettin, Selahattin	1609	Kudüs Sancağı	Sürgün	Katıplık ⁴⁴⁷
Mehmed İbrahim	1614	Özi Sancağı		Kapıcılık ⁴⁴⁸
Dündar	1615	Aksaray		Cebecilik ⁴⁴⁹
Bekir Subaşı	1623	Bağdat		Beylerbeyilik ⁴⁵⁰
Betlen İştivan	1637	Erdel		Erdel Kralı ⁴⁵¹
Osmançavuşzâde Mehmed	1652	Musul		Beylerbeyilik ⁴⁵²
Musa	1664	Gerede Kazası		Mütevellilik ⁴⁵³
Erzurumlu Abdurrahman	1674	Gerger Kalesi	Hapis	Kale Dizdarlığı ⁴⁵⁴
İbrahim	1676	Tokat Sancağı		Zaviyedarlık ⁴⁵⁵
Mahmud	1679	Golos Kalesi		Azepler Ağalığı ⁴⁵⁶
Çulluoğlu Abdülcilil	1689	Gölükresi		Müfettiş ⁴⁵⁷
Abdüllatif	1691	Şam		Katıplık ⁴⁵⁸
Mehmed Bey ve Ahmed	1692	Mekke		Mekke Şerifliği ⁴⁵⁹
Seyyid Halil	1693	Karahisar-ı Şarkî		Müezzinlik ⁴⁶⁰
Mehmed	1699	Golos Kalesi		Martolosbaşılık ⁴⁶¹
Abdullah	1700	Erzurum	Hapis	Naiplik ⁴⁶²
Hasan	1703	Narda Kazası		Mütevellilik ⁴⁶³
Mustafa	1703	Üsküdar Kazası		Mütevellilik ⁴⁶⁴
Ali	1707	İskilip Kazası	Cezirebend	İmamlik ⁴⁶⁵
Mostarî Hacı Mustafa	1712	Bosna Sancağı	Sürgün	Katıplık ⁴⁶⁶
Karabulaoğlu Mehmed	1712	Hırsova Kazası	Sürgün	Hac Ağalığı ⁴⁶⁷
Zaim Ali	1720	Manisa Sancağı	Kürek	İskân Memuru ⁴⁶⁸
Mehmed	1723	Gümüş Kazası	Sürgün	İmamlik ⁴⁶⁹
Mehmed	1730	Karahisar-ı		Alaybeylik ⁴⁷⁰

⁴⁴⁶ Mustafa Naima, *Tarih-i Naima*, C. I, s. 323.

⁴⁴⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 78/1539, 18 Şaban 1018 (16 Kasım 1609).

⁴⁴⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 80/147, 7 Zilhicce 1022 (18 Ocak 1614).

⁴⁴⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 81/592, 13 Recep 1024 (8 Ağustos 1615).

⁴⁵⁰ Naima, *Tarih-i Naima*, C. II, s. 519.

⁴⁵¹ Mustafa Naima, *Tarih-i Naima*, C. III, Ankara 2014, s. 853.

⁴⁵² Mustafa Naima, *Tarih-i Naima*, Mehmet İpşirli (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, C. V, s. 1384.

⁴⁵³ Alan, 95 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil, Transkripsiyon ve Özet), s. 27-28.

⁴⁵⁴ BOA, AE.SMMD.IV, Nr. 42/4757, 3 Muharrem 1085 (9 Nisan 1674).

⁴⁵⁵ BOA, İE.EV, Nr. 8/1000, 8 Ramazan 1087 (14 Kasım 1676).

⁴⁵⁶ BOA, AE.SMMD.IV, Nr. 27/3049, 13 Cemazilevvel 1090 (22 Haziran 1679).

⁴⁵⁷ Türk, 13 Numaralı Atık Şikâyet Defteri (vr. 1-142) Değerlendirme, Çeviri ve Metin (H. 1100/M. 1689), s. 129.

⁴⁵⁸ BOA, İE.EV, Nr. 18/2165, 4 Şaban 1102 (3 Mayıs 1691).

⁴⁵⁹ Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C. I, s. 419-420.

⁴⁶⁰ BOA, İE.EV, Nr. 23/2729, 2 Ramazan 1104 (7 Mayıs 1693).

⁴⁶¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 110/2485, 20-30 Recep 1110 (22 Ocak-1 Şubat 1699).

⁴⁶² Temel, 111 Numaralı Mühimme Defterinin 168.-337. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, s. 165.

⁴⁶³ BOA, AE.SMST.II, Nr. 25/2407, 5 Zilkade 1114 (23 Mart 1703).

⁴⁶⁴ BOA, AE.SMST.II, Nr. 85/9151, 11 Recep 1115 (20 Kasım 1703).

⁴⁶⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/1375, 10-20 Rebiülevvel 1119 (11-21 Haziran 1707).

⁴⁶⁶ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 118/146, 20-30 Zilhicce 1123 (29 Ocak-8 Şubat 1712).

⁴⁶⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/715, 10-20 Şevval 1124 (10-20 Kasım 1712).

⁴⁶⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 129/1076, 1-10 Şaban 1132 (8-18 Haziran 1720).

⁴⁶⁹ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 88/8830, 12 Cemazilahir 1135 (20 Mart 1723).

		Sahip		
Mirosoğlu Mustafa ve Ömer	1732	Aksaray		Miralaylık ⁴⁷¹
Zaim Köse İsmail	1734	Erzurum Sancağı		Alaybeylik ⁴⁷²
Kürt İbrahim	1741	İstanbul	İdam	Mutasarrıflık ⁴⁷³
Seyyid Mahmud	1745	Edirne		Çavuşluk ⁴⁷⁴
Eski Valinin Kethüdarları	1764	Bağdat		Valilik ⁴⁷⁵
Ali Bey	1769	Mekke		Valilik ⁴⁷⁶
Ahmed Bey	1781	Eskicuma		Ayanlık ⁴⁷⁷
Nurettin Bey	1781	Priştine Kazası		Ayanlık ⁴⁷⁸

Makam-mevkii elde etmek amacıyla bir hayli evrakta sahteciliğe rastlanmıştır. İncelediğimiz dönem içerisinde bu konuyla ilgili olarak 36 vaka tespit edilmiştir.

Sahteciliğe karışanlar arasında ayan, alaybeyi, zaim, seyyid, kethüda ve sıradan halk yer almaktadır. İmparatorluğun hemen her yerinde karşımıza çıkan bu evrak sahtekarlığı için kişilere verilen cezalar sürgün, kalebend, cezirebend, kürek, hapis ve idam cezalarıdır. Tabloda ceza kısmı boş olanlar ise henüz davanın mahkeme sürecinde olduğunu göstermektedir.

Makam-mevkii sahibi olmak adına yapılan bu sahtekarlıklarda elde edilmek istenen değişik makamlar mevcuttur. Bunlar; çavuşluk, sancakbeyliği, alaybeyliği, miralaylık, ayanlık, valilik, vakıf mütevelliliği, mutasarrıflık, imamlık, mübaşirlik, iskân memurluğu, hac ağalığı, imamlık, müezzinlik, naiplik, Mekke şerifliği, katiplik, zaviyedarlık, kapıcılık, azapler ağalığı, müfettişlik, martolos başılık, ve kale dizdarlığıdır.

3. 4. Diplomatik Evraklarda Yapılan Sahtecilikler

Çok olmamakla birlikte diplomatik evraklarda da sahteciliğe rastlanmaktadır. Örneğin 1720 yılında Seyyid Nimetullah Özbeki adında bir kimse Osmanlı Padişahı III. Ahmed'in ağzından İran Şahına ve Özbek Hanına sahte mektuplar yazarak bu

⁴⁷⁰ BOA, A. DVNSMHD.d, Nr. 137/576, 20-30 Zilhicce 1142 (6-16 Temmuz 1730).

⁴⁷¹ BOA, AE.SMHD.I, Nr. 45/2659, 29 Zilhicce 1144 (23 Haziran 1732).

⁴⁷² BOA, AE.SMHD.I, Nr.247/20133, 18 Safer 1147 (20 Temmuz 1734).

⁴⁷³ İzzî Süleyman Efendi, *İzzî Tarihi*, s. 665-666; Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Şemdanizâde Tarihi*, C.III, s.146.

⁴⁷⁴ BOA, C.ZB, Nr. 16/764, 10-20 Cemazilahir 1158 (10-20 Temmuz 1745).

⁴⁷⁵ Ahmed Vasıf Efendi, *Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbâr (1752-1774)*, s. 256-257; Ahmed Vasıf Efendi, *Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbâr (1774-1779)*, s. 55.

⁴⁷⁶ Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Şemdanizâde Tarihi*, C. II. B, s. 103-105.

⁴⁷⁷ Alemdaroğlu, *20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, s. 289-291.

⁴⁷⁸ Alemdaroğlu, *20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, s. 334-336.

mektuplara sahte tuğra çekti. Mektuplarda kendisinin Osmanlı elçisi olduğunu yazdı. Mektupta adı geçen İbrahim, Hacı Bektaş, Hacı Hasan, Ebubekir, Hacı Ömer, Hasan, Osman, Yusuf, Süleyman, Mehmed, diğer Süleyman ve Mahmud adındaki 12 kişinin de elçilik heyetinde olduklarını iddia etti. Ancak Basra Valisi Mustafa Paşa tarafından yolda yakalanıp Mardin Voyvodası Ahmed'e teslim edildiler. Voyvoda Ahmed bu kişileri zindana hapsedip yaşananları merkeze bildirdi. Bunun üzerine sahte mektupların merkeze gönderilmesi istendi. Yine sahte tuğra çekmeye cesaret etmenin cezası verilmediği takdirde başkalarına cesaret olacağından Seyyid Nimetullah Özbeki'nin siyaseten katlolasına Şeyhülislam Mevlâna Abdullah tarafından fetva verildi. Fetvanın gereğinin yapılması emredildi. 12 kişinin ise Mardin Kalesi'nde kalebend olunmaları emredildi.⁴⁷⁹

Diğer bir diplomatik evraklarda sahtecilik olayı 1779 yılında gerçekleşmişti. Nemçe tarafından Osmanlı divan tercümanına kimliği bilinmeyen kişi tarafından mektuplar gelmişti. Mektupların içeriğinden anlaşıldığına göre Venedik'e bağlı Çakalvize sakinlerinden Civan Palatin adında bir kimse Patmoz Adası sakinlerinden Todor Markaki ve Mora'da bulunan Moton kazasının eski metropoliti Antomos isimli rahibi kendisine uydurup Mora halkından 600 hanenin ağzından bir sahte defter ve senet yaptırmıştır. Sahte defter ve senede göre güya bu 600 hanelik Mora halkı Nemçe topraklarına göç etmek istemektedir. Bu nedenle Civan Palatin'i kendilerine vekil tayin etmişlerdi. Nemçe ise göç etmek isteyen halka ülkelerine gelebileceklerine dair muafiyetname vermişti. Üç sene boyunca bahsi geçen halkı Civan Palatin oyalanmış ve üç yılın sonunda tek bir kişi dahi Nemçe ülkesine göç edememiştir. Todor Markaki'nin asıl vatani Patmoz Adası'na kaçtığı, Civan Palatin ise Simson adında bir İngiltere kaptanının gemisini kiralayıp tüccar kılığında Akdeniz Adalarına ve oradan da İzmir'e gittiği merkeze bildirilmiştir. Bu iki kaçağın yakalanması için İzmir kadısına ve voyvodasına emirler gönderilmiştir. Civan Palatin İzmir'e vardığında Nemçe Konsolos vekili ve Felemenk Konsolosu onun yanına gitmiştir. Konsolos Civan Palatin'in Nemçe Devleti'nin tavsiyesiyle geldiğini, bu nedenle teslim etmeyeceğini söylemiştir. Bunun üzerine Nemçe maslahatgüzarına Civan Palatin'in Nemçe Devleti'nin tavsiyesiyle gelip gelmediği soruldu. Maslahatgüzar böyle bir şey olmadığını bildirdi. Divan tercümanına gelen mektupların aynısı İzmir Metropolitine de geldi. Ancak burada farklı olarak kimden

⁴⁷⁹ BOA, *İbnülemin Şükr ü Şikâyet (İE.ŞKRT)*, Nr. 4/368, 20-29 Şaban 1132 (27 Haziran-6 Temmuz 1720); BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 129/1075, 20-29 Şaban 1132 (27 Haziran-6 Temmuz 1720).

geldiği yazmaktaydı. Mektup Sacı Zahariya adında bir kişinin imzasını taşıyordu. Bu adamın kim olduğu bilinmiyordu. Ancak yabancı bir kişinin Eflak topraklarına girdiği haberinin Eflak voyvodasına bildirilmesi üzerine bu kişinin Zahariya olabileceğinden şüphelenildi. Bu konu üzerinde yoğunlaşarak Zahariya yakalandı. Üzerinde göç etmek isteyen Mora halkına Nemçe Devleti'nin vermiş olduğu muafiyetnamenin bir kopyası, yine divan tercümanına ve İzmir Metropolitine yazılan mektupların müsveddeleri bulundu. Bunun üzerine Zahariya gerçekleri anlatmak zorunda kaldı. Zahariya ilk başta bu sahte belgelerle göç ettirme olayını birlikte planladıklarını ancak Civan Palatin'in bir zaman sonra kendisini devre dışı bıraktığını, bu nedenle Civan Palatin'den intikam almak için bu mektupları gönderdiğini itiraf etti. Bunun üzerine Zahariya Eflak Voyvodası tarafından hapsedildi.⁴⁸⁰

Gemilerde hastalık olmadığına dair sahte sağlık belgesi yapıldığı da görülmüştür. Karlılı sancağında yaşayan Rum ahalisinden olan Aleksander Cata gemisiyle Sicilyateyn iskelelerinden Messina İskeleyi'ne hareket edecekti. Ancak salgın hastalık olduğundan dolayı gemisi için sağlık belgesi alması gerekiyordu. Geminin temiz olduğuna dair Santamara'dan bir patent alarak yoluna devam etmek istedi. Ancak Narda'da bulunan Sicilyateyn Konsolosu geminin temiz olmadığını, hatta Aleksander'in elindeki sağlık belgesinin sahte olduğunu bildirdi. Bunun üzerine Aleksander ve arkadaşları Monalaki ve Corco Kondecani Narda konsolosunu kendilerini ihbar ettiği gerekçesiyle darp ettiler. Narda konsolosu durumu İstanbul'daki Sicilyateyn Elçisi Don Kolilmo Ledolf'e bildirdi. Elçi de durumu bir arzuhal ile merkeze bildirdi. Bunun üzerine Aleksander ve arkadaşlarının tutuklanması ve suçlu bulunurlar ise cezalandırılmaları emredildi.⁴⁸¹

3. 5. Adli Konularda Yapılan Sahtecilikler

Sahte belge ile suçsuz kimselere ceza verilmesi, suçu sabit olup cezalandırılan kimselerin cezalarının kaldırılması gibi durumlarla da karşılaşmıştır. Sahte belge ile başkasına ceza verme hadisesi ilk olarak 1721 yılında gerçekleşmişti. Rumeli Valisi Vezir Osman Paşa'nın yönetiminde bulunan belde ve kazaların halkından bazı sahtekâr kimseler suçu günahı olmayan halka türlü türlü iftiralar atıyorlardı. Yine

⁴⁸⁰ BOA, TS.MA.e, Nr. 877/41, 9 Cemazilevvel 1193 (25 Mayıs 1779).

⁴⁸¹ Reyhan Yırşen, *6 Numaralı Sicilyateyn (Düvel-i Ecnebiye) Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2018, s. 259-260.

bölgedeki kadılar, voyvodalar ve cizyedarlar hakkında halkın ağzından düzenledikleri sahte arzuhaller ile kimi için sürgün emri, kimi içinde tutuklama emri çıkarttırmışlardır. Bunun üzerine halk bu kişilerin sahtekâr olduğunu, böyle bir arzuhalden haberleri olmadığını bildirdiler. Halkın beyanının ardından sahte belge ile cezalandırılan kişilerin serbest bırakılması ve bu suçu işlemeye cesaret edenlerin ise cezalandırılması emredildi.⁴⁸² Diğer bir hadise ise 1728 yılında Kırşehir’de meydana gelmiştir. Nakiboğlu Seyyid Mustafa dindar, namuslu, haksızlığa karşı güçlü duruşuyla bilinen bir kimseydi. Bu nedenle halk kendisinden oldukça hoşnuttu. Ancak bazı sahtekâr kimseler hiç kimsenin haberi olmadan halkın ağzından düzenlemiş oldukları sahte mahzar ile Seyyid Mustafa’yı Zile Kalesi’nde kalebend ettirdiler. Halk ise Seyyid Mustafa’nın suçsuz olduğunu, kendilerinin böyle bir mahzar göndermediklerini söyleyerek Seyyid Mustafa’nın kaleden serbest bırakılmasını rica ettiler.⁴⁸³ 1750’li yılların ortalarında aslen Niğdeli olup İstanbul’da ikamet eden Kadı Sadreddinzâde Ahmed kendi halinde işinde gücünde bir kimsedir. Ancak Niğde’de yaşayan Yeğenoğlu Osman ve kardeşi Mustafa, Seyyid Süleyman, Beyoğlu Mehmed ve Köse Seyyid Ali Çavuş’un Kadı Sadreddinzâde Ahmed’in yeğenleri ile davası bulunmaktaydı. Kadı Sadreddinzâde Ahmed’in dava sürecinde yeğenlerine sahip çıktığını iddia ediyorlardı. Bu nedenle Kadı Ahmed’i sürgün veya kalebend ettirmek yahut katlettirmek istiyorlardı. Bu emellerine ulaşmak amacıyla düzenlemiş oldukları sahte arzlar ile iftira atarak sürgün ve kalebend ettirdiler. Ancak Kadı Sadreddinzâde Ahmed bölge halkının ısrarcı arz ve mahzarlarıyla bu cezalardan kurtulmayı başarsa da tekrardan İstanbul’da yaşamasına izin verilmedi. Asıl memleketi olan Niğde’ye sürgün edildi.⁴⁸⁴ Yine aynı yıllarda sahte belge kullanarak bir başkasına ceza verme olayına Varna’da rastlamaktayız. Varna’da yaşayan Alemdar Hasan Ağa ve kardeşi Mestan kendi halinde işinde gücünde insanlardı. Ancak İbrahim Yazıcı adında bir sahtekâr bu iki kardeş hakkında düzenlemiş olduğu sahte mahzar ile onları Varna Kalesi’nde kalebend ettirdi. Varna Kadısı da bu iki kişinin iyi kimseler olduğunu, iftiraya uğradığını bir mektup ile İstanbul’a bildirdi. Bunun üzerine hem kaza halkından hem de civar kazaların halkından bu iki kardeşin nasıl kişiler olduğu soruldu. İki kardeş hakkında herkes iyi şeyler söyleyerek iftiraya

⁴⁸² BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 130/684, 1-10 Muharrem 1134 (22-31 Ekim 1721).

⁴⁸³ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 95/9377, 20-30 Zilkade 1140 (28 Haziran-8 Temmuz 1728).

⁴⁸⁴ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 531-532.

uğradıklarını bildirdiler. Bunun üzerine bu iki kardeşin masum olduğu anlaşıl原因arak kaleden serbest bırakılmaları emredildi.⁴⁸⁵

1741'de Lâdik kazasından olan es-Seyyid Ali'nin daha öncelerden işlediği bir suçtan ötürü Amasya Kalesi'nde kalebend olunması emredilmişti. Lâdik Kaymakamı es-Seyyid Abdülalim Efendi es-Seyyid Ali'yi merkezden gönderilen mübaşire teslim etmişti. Es-Seyyid Ali cezasını çekip serbest kaldıktan sonra Lâdik kazasına dört kaza uzaklıkta olan Eyrek kazası naibinden aldığı bir arz ile İstanbul'a geldi. Arzın içeriğinde on kese akçalık malını es-Seyyid Abdülalim Efendi ve Lâdik serdarı olan Serdar Mehmed Ağa'nın zorla elinden aldığını, bununla da kalmayıp fakir fukaranın da 300 kuruşluk malına el koyduğu, bu kişilerin eşkıyadan olduğu yazılıydı. Bu arzın üzerine es-Seyyid Abdülalim Efendi ve Serdar Mehmed Ağa'nın Sivas Kalesi'nde kalebend olunması emredildi. Ancak Lâdik kazasının ileri gelenleri merkeze bu konu hakkında bir arzuhal göndererek es-Seyyid Abdülalim Efendi ve Serdar Mehmed Ağa'nın iyi insanlar olduklarını, es-Seyyid Ali'nin bu kişilere iftira attığını bildirdiler. Bunun üzerine es-Seyyid Mehmed'in dört kaza uzaklıktan almış olduğu arzın sahte olduğu anlaşıldı ve es-Seyyid Abdülalim Efendi ve Serdar Mehmed Ağa serbest bırakıldı.⁴⁸⁶

1707'de Manastır sakinlerinden Ali merkeze bir arzuhal göndermiştir. Yine Manastır sakinlerinden İmam Ahmed'in kardeşi, Ali'nin de amcası olan kişiyi Manastır Voyvodası Altınbayrakoglu Süleyman'ın himayesinde olan eşkıyalar katletmişlerdi. Bunun üzerine İmam Ahmed kardeşinin katilini himaye eden Süleyman'ı şikâyet etmek için İstanbul'a gitti. Burada üç ay kadar kalan İmam Ahmed davanın olay yerinde görülmesi için bir mübaşir ile Manastır'a gönderildi. Bu sırada İstanbul'da Süleyman'ın adamlarından olan Çingi Hüseyin bu davadan Süleyman'ı kurtarmak için Manastır cizyedarının ağzından bir arzuhal yazarak İmam Ahmed'i ve onunla İstanbul'a şikâyet için giden Sipahi Ahmed, Sipahi Mehmed ve Humbaracı Ali'yi cizyenin toplanmasına mâni oluyor diye kalebend olunmaları için şikâyet etti. Bunun üzerine Humbaracı Ali'nin İstanbul'da olduğu Manastır'a gideli henüz 10 gün olduğunu humbaracı başı bildirdi. Yani cizye toplanmasına mâni olamayacağı ispat edildi. Yine İmam Ahmed'in de İstanbul'da üç ay kadar kaldığı onun da bu gibi işlere karışamayacağı bildirildi. Doğal olarak arzuhalin sahte olduğu

⁴⁸⁵ Şahin, *11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s.1-196) H. 1166-1167/M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s. 637-638.

⁴⁸⁶ BOA, C.ZB, Nr. 1/30, 1 Safer 1154 (18 Nisan 1741).

anlaşılarak İmam Ahmed, Humbaracı Ali, Sipahi Ahmed ve Sipahi Mehmed'in serbest bırakılmaları emredildi.⁴⁸⁷

Görevden alınan bazı devlet memurlarının sahte belge ile görevlerine devam ederek türlü kötülüklerde bulundukları görülmüştür. 1750'li yılların ortasında Kuşadası kazasında yaşanan olayda sahteciliği yapan kişi bir naiptir. Müftüzâde Ahmed Efendi Mudanya kazasında naip iken kaza halkına eziyet ettiğinden dolayı görevden alınmıştı. Ancak bir yolunu bularak Kuşadası kazasının naipliğini yapmaya başladı. Burada da rahat durmayan Ahmed Efendi kaza halkının malına, canına ve namusuna göz dikti. Birçok kişiye iftira atarak zarara uğrattı. Yaptığı kötülüklerin bir türlü sonu gelmeyince buradaki görevinden de alındı. Ancak yine bir yolunu bularak sekiz ay aradan sonra naiplik görevini yeniden yapmaya başladı. Bu sefer de Öküz Mehmed Paşa Camii'nin hatip, vaiz ve müderrislik görevlerini yürüten Ali'yi ve Kuşadası sakinlerinden Mehmed'i hazırlamış olduğu sahte mahzarlar ile Rodos Kalesi'nde kalebend ettirdi. Ancak iftira attığı anlaşıncaya yeniden görevden alındı. Kalebend olunan Ali ve Mehmed de serbest bırakıldı.⁴⁸⁸

Sahte belge ile ceza vermenin yanında cezaların kaldırıldığı durumlar da yaşanmıştır. 1689'da Kapıdağ'da yaşanan olayda tam olarak böyledir. Sıçanoğlu Hüseyin adında bir zorba kalebend edilmiş idi. Ancak emekli bir sipahi olan el-Hac Hüseyin düzenlemiş olduğu sahte arz ve mahzar ile Sıçanoğlu Hüseyin'i kaleden serbest bıraktırdı. Bunu fırsat bilen Hüseyin de firar etti. Onun kaçmasına yardımcı olan emekli sipahi el-Hac Hüseyin de cezalandırılmak üzere Ordu-yı Hümayuna gönderilmesi emredildi.⁴⁸⁹ Benzer bir olay ise 1707 yılında gerçekleşmiştir. Valide Sultan kethüdası el-Hac Mehmed merkeze göndermiş olduğu arzuhalde, Kilis sakinlerinden olan Seyyid Mehmed'in Kilis halkını tahrik ederek fitne ve fesada yol açtığını bildirmişti. Bunun üzerine Seyyid Mehmed Ayntab Kalesi'nde kalebend olunmuş idi. Ancak Seyyid Mehmed bir yolunu bularak hazırlamış olduğu sahte ferman ile kendini kaleden serbest bıraktırdı. Ancak elindeki fermanın kaydı olup olmadığına bakılınca sahte olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine Seyyid Mehmed tekrardan Ayntab Kalesine kalebend olundu ve Seyyid Mehmed'e yardım eden

⁴⁸⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/1685, 1-10 Cemazilahir 1119 (30 Ağustos-8 Eylül 1707).

⁴⁸⁸ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 150-151.

⁴⁸⁹ Muhammed Murat Hurç, *13 Numaralı Atık Şikâyet Defteri (vr. 143-302) Değerlendirme, Çeviri ve Metin (H. 1100/M. 1689)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 311-312.

kişinin de diğerlerine ibret olması için yakalanıp cezalandırılması emredildi.⁴⁹⁰ 1710 yılında ise yine sahte ferman yapmak suçundan küreğe konulan Köse Hasan da bir şekilde elde ettiği sahte ferman ile kendini serbest bıraktırmıştır. Bunun üzerine tekrardan yakalanarak müebbet kürek cezasına çarptırıldı. Tekrar kendini serbest bıraktırmak için sahte ferman yapmaya cesaret edeceğinden şüphelenildiği için tersane kethüdasının ağzından duyulmadığı takdirde serbest bırakılmaması emredildi. Yine baş muhasebeden mühürlü kâğıt olmasına dikkat edilmesi gerektiği bildirildi.⁴⁹¹

Tablo 3.11 Adli Konularda Yapılan Evrak Sahtecilikleri

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza
Hacı Hüseyin	1689	Kapıdağ Kazası ⁴⁹²	
Çingi Hüseyin	1707	Manastır ⁴⁹³	
Seyyid Mehmed	1707	Kilis Sancağı	Kalebend ⁴⁹⁴
Köse Hasan	1710	-	Müebbet Kürek ⁴⁹⁵
-	1721	Rumeli ⁴⁹⁶	
-	1728	Kırşehir ⁴⁹⁷	
Seyyid Ali	1741	Lâdik Kazası ⁴⁹⁸	
İbrahim Yazıcı	1754	Varna ⁴⁹⁹	
Müftüzâde Ahmed Efendi	1754	Kuşadası Kazası ⁵⁰⁰	
Yeğenoğlu Osman ve kardeşi Mustafa, Seyyid Süleyman, Beyoğlu Mehmed ve Köse Seyyid Ali Çavuş	1755	Niğde ⁵⁰¹	

Adli konularda yapılan evrak sahteciliğinde suçu sabit olup ceza almış bir kimsenin bir şekilde elde ettiği sahte belge ile kendisini serbest bıraktırdığı görülmüştür. Bunun yanında bazı kişiler de çekemedikleri kimselerin sahte belgeler ile ceza almalarını sağlamışlardır. İncelediğimiz dönem içerisinde karşımıza 10 tane vaka çıkmaktadır.

⁴⁹⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/794, 1-10 Şevval 1118 (6-16 Ocak 1707).

⁴⁹¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/88, 1-10 Cemazilevvel 1122 (28 Haziran-7 Temmuz 1710).

⁴⁹² Muhammed Murat Hurç, *13 Numaralı Atık Şikâyet Defteri (vr. 143-302) Değerlendirme, Çeviri ve Metin (H. 1100/M. 1689)*, s. 311-312.

⁴⁹³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/1685, 1-10 Cemazilahir 1119 (30 Ağustos-8 Eylül 1707).

⁴⁹⁴ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/794, 1-10 Şevval 1118 (6-16 Ocak 1707).

⁴⁹⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/88, 1-10 Cemazilevvel 1122 (28 Haziran-7 Temmuz 1710).

⁴⁹⁶ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 130/684, 1-10 Muharrem 1134 (22-31 Ekim 1721).

⁴⁹⁷ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 95/9377, 20-30 Zilkade 1140 (28 Haziran-8 Temmuz 1728).

⁴⁹⁸ BOA, C.ZB, Nr. 1/30, 1 Safer 1154 (18 Nisan 1741).

⁴⁹⁹ Şahin, *11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s.1-196) H. 1166-1167/M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s. 637-638.

⁵⁰⁰ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 150-151.

⁵⁰¹ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 531-532.

İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde meydana gelen bu sahteciliklere ceza olarak kalebend ve kürek cezası verilmiştir. Tabloda ceza kısmı boş bırakılan yerlerde ya şiddetli bir cezaya çarptırılacağı bildirilerek cezanın adının belirtilmemesi ya da dava sürecinin tamamlanmaması gibi durumlarla ilgilidir.

3. 6. Muhtelif Sahtecilikler

Belli başlı konularda sahtecilik yapıldığı gibi birbirinden bağımsız konularda da sahte belge yapımına rastlanmaktadır. Bunlardan birisi kölelikten azat edilmek maksadıyla sahte ıtkname alınmasıdır. 1604'te Medine'de bulunan İsmail Geçidi Vakfı'nın mütevellisi Kara Yusuf Çavuş oğlu Mehmed'in yardımlarıyla subaşı olan Yunus Çavuş mahkemeye gelerek İstevika'nın kızları olan İstemadya ve Enka'nın ellerindeki ıtknamelerin gerçekliğinin araştırılmasını istedi. Yapılan araştırma sonucunda kızların elinde bulunan ıtknamelerin sahte olduğu anlaşıldı.⁵⁰²

Başka bir olay ise 1712'de Çubukabad kazasında yaşanmıştır. Buradaki sahteciliğin sebebi ise bir başkasının karısını sahte belge düzenleyerek kendine nikahlamaktır. Çubukabad kazasında yaşayan Seyyid Ramazan Çelebi'nin eşi Rabia Hatun Gedik Paşa denilen eşkıyanın oğulluğu eşkıya Ali Bölükbaşı tarafından zorla dağa kaldırıldı. Onun ardından Gedik Paşa'nın Kapıkethüdası Kürd Kara Süleyman Çubukabad kadısı olan Turşucuoğlu Mustafa'nın bir akrabasından aldığı sahte hüccet ile Rabia'yı kendisine nikahlamıştır. Bunun üzerine Seyyid Ramazan Çelebi merkeze bir yazı göndererek kendisinin ve eşinin mağduriyetini anlatarak şikâyetle bulundu. Bunun üzerine Kara Süleyman'ın ve Kadı Mustafa'nın yargılanmak için merkeze gönderilmesi emredildi. Suçsuzluğu anlaşılan kadı serbest bırakıldı.⁵⁰³

Osmanlı askerlerinden olan Mehmed Gürcü ilk olarak Rusya'ya daha sonra da Kabartalu'ya esir düştü. Esirliği sırasında Rusya'nın hizmetine girerek Osmanlı'ya ihanet etti. 200 kadar sahte pirinç mühür imal ederek Mahmudpaşa'nın yukarısında olan yazıcılara Osmanlı Devleti'nin mizacına uygun yazılar yazdırdı. Yaptığı bu sahtecilik ile Anapa Kalesinin düşmanın eline geçmesine sebep oldu. Bunun üzerine Anapa Kalesi Muhafızı Nakıbzâde Vezir Köse Mustafa Paşa bir hile ile Mehmed Gürcü'yü huzuruna getirtip katletti. Ancak Mehmed Gürcü'nün adamları bu olaydan dolayı Osmanlı Devleti'ni suçlu gösteriyordu. Neden öldürüldüğünü öğrenmek istiyorlardı. Osmanlı Devleti bu sıkıştırmalara dayanamayarak Köse Mustafa

⁵⁰² BOA, TS.MA.e, Nr. 1049/14, 20-29 Cemazilahir 1013 (13-22 Kasım 1604).

⁵⁰³ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 93/9198, 10 Rebiülahir 1124 (17 Mayıs 1712).

Paşa'nın vezirliğini düşürüp İstanköy Adası'na sürgün ettirdi. Sürgün sebebi olarak bir suç ortaya koyamayan devlet, Köse Mustafa'ya uydurma suçlar isnat etti. Bu suçlar Ermeni bir cellat, bir ulema ve bir mirzayı katlettiği idi.⁵⁰⁴

Bir vali ile serasker arasındaki husumetten kaynaklı olarak sahte belge yapımına gidilmiştir. Diyarbakır Valisi İbrahim Paşa, Serasker Mustafa Paşa'nın hizmetinde Bağdat tarafına sefere memur edildi. Bu sırada Mustafa Paşa ile arasında bir husumet meydana geldi. Bunun üzerine Mustafa Paşa da İstanbul'a geldiğinde İbrahim Paşa'dan intikam almak amacıyla İbrahim Paşa hakkında sahte bir ilam hazırladı. Bu ilam ile İbrahim Paşa'nın katledilmesine sebep oldu.⁵⁰⁵

Yine ucu katledilmeye kadar giden bir sahtecilik olayı da Kıbrıs'ta yaşanmıştır. Kıbrıs Valisi Ali Paşa dindar ve dürüst bir kimseydi. Ancak Kıbrıs'ta görevli olan kadı *harç-ı mahkeme* namıyla halktan haksız yere para tahsil etmek istedi. Ali Paşa bu duruma karşı çıkınca kadı da Paşa'ya düşmanlık besledi. Sahte bir arz düzenleyerek Ali Paşa'nın halka eziyet ettiğini iddia etti. Hatta şeyhülislamın hakkında da ileri geri konuşuyor diye iftira etti. Bu iftiralara inanan şeyhülislam da veziriazama gelerek *elbette bunun katli lazım gelmiştir* deyince vezir de durumu Rikab-ı Hümayuna arz etti. Sonuç olarak Ali Paşa haksız yere katledildi.⁵⁰⁶

Başka bir sahtecilik ise sahte belge ile kadı yerine davalara vekalet etme hakkındadır. Aslen İznikmidli olup Gerede'ye yerleşen Şeyh Hüseyin Gerede halkından olan el-Hac Muharrem'in haksız yere parasını gasp etmiş, yine bunun gibi pek çok Müslümana haksızlık yapmış ve en önemlisi kadıların ve ulemaların dilinden hazırlamış olduğu sahte arz, hüccet ve mahzarlar ile kadıların yerine pek çok davaya vekalet etmiştir. Yine Şeyh Hüseyin kendi dedesine sahte şahitlik yaptırarak pek çok kişinin haklarını gasp etmiştir. Bunun üzerine Gerede halkı ilk olarak eski Sivas Valisi Hüseyin Paşa'ya şikâyetle bulunmuştur. Hüseyin Paşa Şeyh Hüseyin'e uyarılarda bulunmuş ancak Şeyh Hüseyin akıllanmamış ve kötülüklerine devam etmiştir. Bunun üzerine halk Gerede kadısından yardım istemiştir. Gerede kadısı da Sivas eyaleti mutasarrıfına durumu bildirmiştir ve mutasarrıf da merkeze bir mektup

⁵⁰⁴ Mustafa Kesbî, *İbretnümâ-yı Devlet*, Ahmet Öğreten (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2002, s. 462.

⁵⁰⁵ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, Abdülkadir Özcan (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 754.

⁵⁰⁶ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, s. 425-426.

göndermiştir. Merkezin cevabında ise Şeyh Hüseyin'in yargılanması ve suçu sabit olursa cezasının verilmesi emredilmiştir.⁵⁰⁷

Başka bir sahtecilik konusu ise varisin mallarını almasına engel değildir. Rodoscuk'ta Hatice adlı kadının eşi Haseki Mehmed Ağa vefat etmiştir. Vefatından önce ödemekle yükümlü olduğu borçlar mevcuttur. Bunlar, mihr-i müeccel olan 40.000 akçe, bir başkasına 250 kuruş ve birkaç kişiye olan düşük meblağlardaki borçlardır. Ancak Haseki Mehmed Ağa'nın ölümünden faydalanmak isteyen Rodoscuk Subaşı, Rodoscuk Hazinedarı Halil ve Rodoscuk Bayraktarı Abdurrahman iş birliği yaparak düzenlemiş oldukları sahte temessükler ile sahte borçlular oluşturmuşlardır. Ve borçluların adına Haseki Mehmet Ağa'nın tüm mallarına el koymuşlardır. Bunun üzerine durumun merkeze bildirilmesinin ardından yargılanmaları için subaşı, hazinedar ve bayraktarın merkeze gönderilmesi emredilmiştir. Hatice Hanım'a da hakkının verilmesi bildirilmiştir.⁵⁰⁸

Ticaret yapmayı engellemek için de sahtecilik yapıldığı görülmüştür. Birgi kazasında meydana gelen olayda kaza sakinlerinden Ahmed kendi sabunhanesinde hileli sabun üretmekteydi. Bu nedenle onun sattığı sabunlar kaza halkı tarafından pek rağbet görmüyordu. Daha çok İzmir ve Tire'den getirilen sabunlar tercih ediliyordu. Kendi sabunlarının satılmasını isteyen Ahmed İzmir, Tire ve sair yerlerden sabun getirilmesinin yasaklandığına dair sahte bir emir düzenleyerek sabun ticaretini engelledi. Halk bu durumdan oldukça rahatsız idi. Birgi kazası naibi Abdullah durumu İstanbul'a bildirdi. Bunun üzerine eskiden olduğu gibi İzmir ve sair yerlerden getirilen sabunların Birgi kazasında satılmasının hiçbir sakıncası olmadığı bildirildi. Ahmed'in de sahte emirle ticarete karışmasının engellenmesi emredildi.⁵⁰⁹

İhracı yasak olan ürünlerin de satılması için sahtecilik yapıldığı kayıtlara yansımıştır. Mora sahillerinden Balyabadra semtine bir savaş kalyonunun yanaşıp İrmiye'de demir attığını, ihracı yasak olan buğdayı izin almaksızın kalyona doldurduğunu Ali Paşa'nın oğlu haber aldı. Kalyona saldırarak içindeki mürettebat ile kalyonu demirleyip kaptanı sorguladı. Kaptan İrmiye halkından Timur Ağa adlı kişiden buğday aldığını söyledi. Bunun üzerine Timur Ağa da sorgulandı. Elinde bulunan bir ferman gösterdi. Fermanda Sakız denizcilerinden Andon İrmiye'ye

⁵⁰⁷ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 99/538, 20-30 Recep 1101 (29 Nisan-9 Mayıs 1690).

⁵⁰⁸ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 121/1325, 20-29 Zilhicce 1125 (7-16 Ocak 1714).

⁵⁰⁹ 85 Numaralı Mühimme Defteri (1040-1041 (1042)/1630-1631 (1632)), s. 168.

gelince istediği kadar gemisine buğday satılsın diye yazıyordu. Hatta Timur Ağa fermanın tuğrasının da gerçek olduğunu iddia etti. Ali Paşa kalyonun mürettebatını ve Timur Ağa'yı elindeki ferman ile İstanbul'a götürdü. Timur Ağa'yı ve emri vezire sundu. Kalyon da mürettebatı ile tersaneye verildi. Timur Ağa'nın elindeki ferman incelenmek üzere reise gönderildi. Reis böyle bir emrin verilmediğini doğal olarak emrin sahte olduğunu bildirdi. Timur Ağa beş gün boyunca hapsedildi. Beş günün sonunda fermanın Timur Ağa tarafından hazırlandığı anlaşıldı. Timur Ağa hapiste boğdurulup denize atıldı.⁵¹⁰

Bazı kişiler de ara bozmak, nifak çıkarmak amacıyla sahte belge yapma yoluna gitmiştir. Yeniçeri ve sipahilerin her işte müttefik olduğunu gören bazı nifak sahipleri iki asker topluluğunu padişahın gözünden düşürmek için sahte bir mektup düzenleyerek bir şekilde saray haremine bıraktılar. Mektubun içeriğinde *Yeniçeri ve sipahi taifesini Padişahım sen kendine dost kıyas edersin. Anlar, hod senden rûgerdân oldular. Şimdi ittifakları Sultan Murad'ı cülûs ettirmektir*, yazıyordu. Sultan Mustafa da yeniçeri ve sipahilere hitaben *Beni siz tahta çıkardınız. Şimdi ne oldu da beni istemezsiniz?* diyerek haber saldı. Bunun üzerine yeniçeri ve sipahiler böyle bir mektuptan haberleri olmadığını mektubun sahte olduğunu bildirdiler.⁵¹¹

Yine başka bir sahtecilik olayı da nifak ve fesat çıkarmak amacı taşımaktadır. Nifak ve fesat çıkarmada usta olan Taberdar Mehmed Paşa bazı zorunluluklardan dolayı vezirliğe getirilmişti. Ancak huyu gereği hilelerine devam etmekteydi. Yaptığı kötülük ve hilelerinden dolayı azlini isteyen İbrahim Efendi ve Silahdar-ı Şeyriyari Ali Ağa'nın ayağını kaydırmak istedi. Hazinedarının da kışkırtmasıyla Ebu'l-kizb Mahmud'u geceleri tenhalara davet edip onun öğretmesiyle sahte bir mektup hazırladı. Mektupta Enderun-ı Hümayunda muhasip olan Dilsiz Mehmed Ağa'nın İbrahim Efendi'nin yerine yazıcı olacağını yazdı. Daha sonra Dilsiz Mehmed Ağa'yı da kendine uydurarak güya mektup Dilsiz Mehmed Ağa'nın kapısına bırakılmış ve Mehmed Ağa'nın cariyelerinden biri bulup Mehmed Ağa'ya vermiş gibi bir plan yaptılar. Dilsiz Mehmed Ağa mektubu alarak padişaha sundu. Ancak mektupta herhangi bir devlet görevlisinin mührü olmadığını, içinde yazılı olanların bir delil olarak kabul edilemeyeceğini, aslında bu mektubun görevdeki yazıcıyı kandırmak için yazıldığını dile getiren padişah, Dilsiz Mehmed Ağa'yı saraydan ihraç etti. Vezir

⁵¹⁰ Naima, *Tarih-i Naima*, C. V, s. 1498.

⁵¹¹ Hüseyin Tugı, *Musibetname*, Şevki Nezihi Aykut (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010, s. 150-153.

Taberdar Mehmed Paşa'ya bu durum sorulduğunda bilmezden geldi. Ancak padişah onun bu işin içinde olduğunu anlayarak kendisini uyardı. Ancak vezirin tembih tutmamaya niyeti yoktu. Bu nedenle azledilerek yerine Çorlulu Ali Paşa getirildi. Taberdar Mehmed Paşa'nın da Sakız Adası'na sürgünü için emir çıkarılmasına rağmen Yazıcı İbrahim'in şefaatiyle sürgün kararı bozularak kendisine Erzurum eyaleti ihsan edildi.⁵¹² Taberdar Mehmed Paşa'nın oyununa yardım eden Ebu'l-kizb Mahmud Efendi de Sinop'a sürgün edilmişti. Ancak bindiği gemi fırtınaya yakalanınca fırsat bulup kaçmayı başardı. Bir zaman sonra İstanbul sokaklarında perişan bir halde yakalandı. Tutuklanarak Tersane-yi Amire zindanına konuldu.⁵¹³

Tablo 3.12 Değişik Konularda Yaşanan Evrak Sahtecilikleri

Suçlunun Adı	Olay Tarihi	Olay Yeri	Aldığı Ceza	Sahtecilik Nedeni
İstemadya ve Enka	1604	İsmail Geçidi		Azatlık Belgesi ⁵¹⁴
	1622	İstanbul		Devletle Askerin Arasına Nifak Sokmak ⁵¹⁵
Ahmed	1630	Birgi Kazası		Ticarete Engel Olma ⁵¹⁶
Timur Ağa	1653	İrmiye	Ölüm Cezası (Hapiste Boğdurulup Denize Atma)	İhracı Yasak Buğdayı Satmak İçin Belge Düzenleme ⁵¹⁷
Şeyh Hüseyin	1690	Gerede Kazası		Kadı Vekilliği ⁵¹⁸
Kıbrıs Kadısı	1692	Kıbrıs		Haksız Yere Ölüme Sebebiyet Verme ⁵¹⁹
Serasker Mustafa Paşa	1702	İstanbul		Haksız Yere Ölüme Sebebiyet Verme ⁵²⁰
Taberdar Mehmed Paşa	1707	İstanbul		Nifak Çıkarmak ⁵²¹
Kürd Kara Süleyman	1712	Çubukabad Kazası		Evli Kadını Nikahlama ⁵²²
Rodoscuk Subaşı, Rodoscuk Hazinesi Halil ve Rodoscuk Bayraktarı Abdurrahman	1714	Rodoscuk Kazası		Miras Hakkına Engel Olma ⁵²³
Mehmed Gürcü	1791	İstanbul	Ölüm Cezası (Siyaseten)	Vatana İhanet ⁵²⁴

⁵¹² Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C. II, s. 761-763.

⁵¹³ Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C. II, s. 772.

⁵¹⁴ BOA, TS.MA.e, Nr. 1049/14, 20-29 Cemazilahir 1013 (13-22 Kasım 1604).

⁵¹⁵ Hüseyin Tugi, *Musibetname*, s. 150-153.

⁵¹⁶ 85 Numaralı Mühimme Defteri (1040-1041 (1042)/1630-1631 (1632)), s. 168.

⁵¹⁷ Naima, *Tarih-i Naima*, C. V, s. 1498.

⁵¹⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 99/538, 20-30 Recep 1101 (29 Nisan-9 Mayıs 1690).

⁵¹⁹ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, s. 425-426.

⁵²⁰ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, s. 754.

⁵²¹ Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C. II, s. 761-763.

⁵²² BOA, AE.SAMD.III, Nr. 93/9198, 10 Rebiülahir 1124 (17 Mayıs 1712).

⁵²³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 121/1325, 20-29 Zilhicce 1125 (7-16 Ocak 1714).

⁵²⁴ Mustafa Kesbî, *İbretnümâ-yı Devlet*, s. 462.

			Katl)	
--	--	--	-------	--

Belli başlı konularda evrak sahteciliği yapıldığı gibi birbirinden bağımsız konularda da sahtecilik yapıldığı gözlemlenmiştir. İncelediğimiz dönem içerisinde 11 vaka tespit edilmiştir. İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde meydana gelen bu suçları işleyenler arasında kadı, paşa, serasker, subaşı, hazinedar, bayraktar ve gayrimüslim iki kadın yer almaktadır.

Evrak sahteciliğinde karşımıza çıkan muhtelif sebepleri şöyle sıralayabiliriz; azatlık belgesi almak, devlet ile asker arasına nifak sokmaya çalışmak, ticarete engel olmak, ihracı yasak olan buğdayı yurt dışına satmak, kadı vekili olabilmek, haksız yere ölüme sebebiyet vermek, nifak çıkarmak, evli bir kadını başkasına nikahlamak, vatana ihanet ve miras hakkına engel olmaktır.

4. EVRAKTA SAHTECİLİK YAPANLARA VERİLEN CEZALAR

Ceza, sözlükte isim olarak *bir şeyin bedeli ve karşılığı*, masdar olarak da *iyi veya kötü olan bir fiil ve davranışın tam ve yeterli karşılığını vermek* olarak tarif edilebilir.⁵²⁵ Osmanlı Devleti, kurulduğunda yeni bir hukuk sistemi ortaya koymamıştır. Osmanlılar kendilerinden önce var olan Türk ve İslam devletlerinden edindikleri pek çok müessesenin yanı sıra, bu devletlerde yürürlükte olan ve büyük ölçüde birlik arz eden bir hukuki yapıyı da devralmışlardır. Fakat Osmanlıların bu hukuki birikimi, üzerinde hiçbir değişiklik yapmadan uyguladıklarını söylemek doğru değildir. Devralınan bu hukuki yapı, 600 yıllık bir süreç içerisinde, gerekli olan değişiklikler ve ilaveler yapılarak geliştirilmiştir.⁵²⁶ İslam hukukunda devlet başkanına tazir⁵²⁷ suç ve cezaları konusunda geniş bir takdir yetkisi sunulmuştur. Bahsi geçen bu yetkiler Osmanlı padişahları için de geçerlidir.⁵²⁸ Osmanlı'da ceza uygulamayı gerektirecek pek çok suç mevcuttur. Bizim ele aldığımız evrak sahteciliği suçu için verilen kürek, kalebend, cezirebend, sürgün, hapis, ölüm cezası (siyaseten katl)⁵²⁹ ve tomruk cezası tazir cezaları arasında yer almaktadır.

4. 1. Kürek Cezası

Kürek cezası, Osmanlıların Akdeniz dünyasından alıp, İslam dünyasına kazandırdıkları bir cezadır. Uygulamanın Akdeniz devletlerinde ne zaman başladığı bilinmese de 16. yüzyılın başlarında sistemli bir hale geldiği söylenebilir.⁵³⁰ Bununla birlikte 16. yüzyılda büyük bir gelişme kaydeden Osmanlı donanmasının savaş zamanında ihtiyacını karşılayabilmesi için kürekçi olarak büyük bir insan gücüne ihtiyaç duymaya başladı.⁵³¹ Gönüllü olarak çalışacak yeterli eleman bulunamadığı zamanlarda avarız vergisi, harp esirleri ve köleler bunlar da yetmediği zaman

⁵²⁵ Adil Bebek, “Ceza”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 7, İstanbul 1993, s. 469.

⁵²⁶ Yılmaz Yurtseven, “Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta’zir Suç ve Cezaları”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 3-4, Konya 2001, s. 273.

⁵²⁷ Ta’zir: Had ve kısas cezaları dışında yöneticinin veya hakimnin takdirine bırakılan cezadır. Tuncay Başoğlu, “Ta’zir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 40, İstanbul 2011, s. 198.

⁵²⁸ Mehmet Akif Aydın, “Ceza”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 7, İstanbul 1993, s. 478.

⁵²⁹ Yılmaz Yurtseven, *Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta’zir Suç ve Cezaları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2001, s. 42-52.

⁵³⁰ Neşe Erim, “18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda Kürek Cezası”, *IXth International Congress of Economic and Social History of Turkey*, Dubrovnik-Croatia 20-23 August 2002, Ankara 2005, s. 179.

⁵³¹ Mehmet İpşirli, “XVI. Asrın İkinci Yarısında Kürek Cezası ile İlgili Hükümler”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.12, İstanbul 1982, s. 205.

suçlular bu insan gücünü karşılamak için kullanılmaya başlandı.⁵³² Osmanlı mahkemelerinde pek çok değişik suçlar neticesinde kürek cezası verilmiştir. Evrak sahtekârlığı suçu da bunlardan biridir. Osmanlı’da evrak sahtekarlığı suçundan kürek cezasına çarptırılmaya ağırlıklı olarak 18. yüzyılın ilk yarısında rastlanmaktadır.

İncelediğimiz dönem içerisindeki kayıtlarda bazen cezanın verildiği, bazen de serbest bırakıldığı ile ilgili bilgiler mevcuttur. Örneğin İstefan’ın kürek cezasına çarptırıldığı serbest bırakılması için yazılan hükümden öğrenilmektedir. İstefan sahte bir mahzar ile Eflak Voyvodası olmaya kalkıştığından kürek cezasına çarptırılmıştı. Artık cezasını çektiğine kanaat getirilerek serbest bırakılması kararlaştırıldı. Kaç yılında cezaya çarptırıldığı bilinmemekle beraber 1702 yılına gelindiğinde serbest bırakıldı.⁵³³ Yine başka bir olayda sahte cizye kâğıdı düzenlemek suçundan küreğe konulan Hüseyin’in serbest bırakılması için 1703 yılında Kaptan Paşa’ya emir gönderilmiştir. Hüseyin’in da ne zaman cezaya çarptırıldığı bilinmemektedir.⁵³⁴

Bazı suçluların cezalarının affedilme sebebi ise geride bıraktığı ailenin bakıma muhtaç olmasından dolayıdır. Amasya’da yaşanan bir olay bu duruma örnektir. Amasya’da yaşayan Ömer ve Abdurrahman sahte arz yazdırmıştı. Yazdırdıkları bu arzı da Mehmed adlı bir hakkaka kazdırmış oldukları mühürle mühürletmişlerdi. Çok geçmeden ellerindeki arzın ve üzerindeki mührün sahte olduğu anlaşılıp kürek cezasına çarptırıldılar. Ancak geride bıraktıkları ailelerinin bakıma muhtaç olduğu göz önüne alınarak cezaları affedilerek memleketleri Amasya’ya gönderildiler.⁵³⁵

Suçlulara verilen kürek cezasının kaldırılması yönünde sahte fermanlar yahut adam kayırma gibi durumlar olduğundan, serbest bırakılma fermanının yanında veziriazam mektubunun olması ya da baş muhasebeden mühürlü kâğıt getirilmesi şart koşulmuştur. 1710 yılında yaşanan bir olay bu duruma örnektir. Kör Hasan adında bir kimse evrak sahteciliği suçundan kürek cezasına çarptırılmışken, yine düzenlediği sahte bir ferman ile cezasının kaldırılmasını sağladı. Serbest kalır kalmaz yine sahte fermanlar düzenlemeye devam etti. Ancak çok geçmeden suçüstü yakalanarak yeniden mahkeme huzuruna çıkarıldı. Daha evvel de kürek cezasına çarptırılıp akıllanmadığı göz önünde bulundurularak müebbet kürek cezasına

⁵³² Mustafa Avcı, “Osmanlı Uygulamasında İnfazı Özellik Gösteren Hapis Türleri: Kalebentlik, Kürek ve Prangabentlik”, *Yeni Türkiye Dergisi*, C. VIII, S. 45, Ankara 2002, s. 138.

⁵³³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 112/532, 1-10 Ramazan 1113 (18-28 Şubat 1702).

⁵³⁴ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 114/66, 20-30 Ramazan 1114 (7-17 Şubat 1703).

⁵³⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 112/477, 20-30 Ramazan 1113 (18-28 Şubat 1702); BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 112/486, 20-30 Ramazan 1113 (18-28 Şubat 1702).

çarpıtıldı. Yine sahte ferman ile cezadan sıyrılmaması adına, fermanın yanında baş muhasebeden mühürlü bir kâğıt gelmediği takdirde serbest bırakılmaması emredildi.⁵³⁶ Yine aynı yıl yaşanan başka bir olayda ise sahte ferman düzenlemek gerekçesiyle yakalanan Abdullah Ağrıboz Kalesi'nde kürek çekmek üzere kalebind olunmuştu. Abdullah'ın serbest bırakılması adına bir ferman çıkmış dahi olsa veziriazam mektubu olmadan serbest bırakılmaması emredildi.⁵³⁷ 1713 yılında yaşanan bir olay da yine baş muhasebeden mühürlü kâğıt olmadıkça suçlunun serbest bırakılmaması ile ilgilidir. Rodoscuklu olup bir müddet İstanbul'da ikamet eden Simon adlı gayrimüslim bazı Müslüman ve gayrimüslimlerle iş birliği yaparak sahte hüccet ve temessükler düzenlemiştir. Elinde bulunan bu sahte belgelerle Rodoscuk halkının hakkına tecavüz etmiştir. Daha evvelden de bu suçtan dolayı küreğe konulan Simon serbest kalır kalmaz aynı kötülüklerine devam etti. Bunun üzerine yeniden kürek cezasına mahkûm edildi. Serbest bırakılması adına ferman gelse dahi baş muhaseben mühürlü kâğıt olmadan serbest bırakılmaması bildirildi.⁵³⁸ Yine bu konularla ilgili olarak, 1715 yılında yaşanan olayda Üsküdar'da yaşayan Hacı Abdurrahman'ın evinde sahte fermanlar bulunduğu ihbarı üzerine yapılan aramada sahte menzil fermanları ele geçirildi. Bunun üzerine İstanbul kaymakamı tarafından yakalanarak hapsedildi. Mahkemeye çıkarılan Hacı Abdurrahman kürek cezasına çarptırıldı. Cezasının kaldırılması yönünde emir gelse dahi veziriazam mektubu olmadığı sürece serbest bırakılmaması emredildi.⁵³⁹

1720 yılında Manisa'da gerçekleşen sahtecilik olayında Şamlı Zaim Ali adlı kimse Kürtlerin ve Türkmenlerin iskanına memur olduğunu gösteren bir fermanı kaydettirmek için Manisa mahkemesine başvurmuştur. Manisa Kadısı Mevlâna Abdülbaki Mehmed fermanı incelediğinde sahte olduğunu anlamıştır. Bunun üzerine Zaim Ali kürek cezasına çarptırılmıştır.⁵⁴⁰

Normal şartlarda kürek cezası sürgün cezasından daha ağır bir cezadır. 1724 yılında İstanbul'da yaşanan bir olay buna örnek teşkil etmektedir. Aslen Karslı olan Ali Bey, Seyyid Osman ve Magazbirdli Osman isimli şahıslar bir sebep belirtmeksizin birkaç senedir İstanbul'da ikamet etmekteydi. Bu kişiler burada rahat durmayıp hazırladıkları sahte arzlarla bazı kişilerin timar ve zeametlerini kafalarına

⁵³⁶ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 117/88, 1-10 Cemazilevvel 1122 (28 Haziran-7 Temmuz 1710).

⁵³⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 117/55, 20-30 Rebiülevvel 1122 (19-29 Mayıs 1710).

⁵³⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 121/1364, 10-20 Zilkade 1125 (28 Kasım-8 Aralık 1713).

⁵³⁹ BOA, C.DH., Nr. 10/470, 20-30 Recep 1127 (22 Temmuz-1 Ağustos 1715).

⁵⁴⁰ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 129/1076, 1-10 Şaban 1132 (8-18 Haziran 1720).

göre başkalarına tevcih etmekteydi. Bu durumun araştırılması üzerine es-Seyyid bin Seyyid Osman, İsmail Kethüda, Kara Süleyman, Kağızmanlı Hüseyin ve İsmail Çavuş isimli beş kişinin de bunlarla suç ortaklığı yaptığı tespit edilerek bu sekiz kişi memleketleri Kars'a sürgün edilmişlerdir. Akıllanmayıp İstanbul'a gelen olursa müebbet küreğe mahkûm olacakları konusunda uyarılmışlardır.⁵⁴¹ Yine kürek cezasının sürgün cezasından daha ağır bir ceza olduğunu gösteren bir başka olay 1754 yılında gerçekleşmiştir. Bu sahtecilik olayında ise asıl suçu işleyen sürgün edilirken iş birliği yaptığı kimseler kürek cezasına çarptırılmıştır. Çünkü burada asıl suçlunun iyi hali göz önünde bulundurularak ceza verilmiştir. Kartal ve Adalar Nahiyesinin cizyesini toplama görevi yine aynı nahiyeden olan Pazaroğlu Mehmed üstlenmişti. Pazaroğlu Mehmed yine Kartal'da yaşayan Uncu Kirkor, Fornişoğlu Kostanti ve Ada-yı Kebir'den Panayot ile iş birliği yaparak iki tane mühür kazdırdı. Taşradan ucuza aldığı evraklara bu mühürleri basarak halka yüksek fiyattan dağıttı. Bu durum anlaşılmca mahkemeye çağrıldı. Mahkemede suçunu itiraf ederek elindeki sahte mühürleri de teslim etti. Suçunu itiraf etmesi hafifletici sebep sayıldı. Bundan dolayı kendisi sürgün edilirken, iş birlikçisi olan üç gayrimüslim kürek cezasına çarptırıldı.⁵⁴²

Evrak sahteciliği suçundan dolayı verilen kürek cezalarının süreleri belli değildir. Bunun yerine belgelerde *ıslah-ı nefis edinceye kadar* ibaresi yer alır. Ceza süresinin müebbet verilenler dışında bir yılı geçtiği pek nadir olmuştur. Verilen cezaların kimi bir ay, kimi dört ay, kimi yedi ay kadar sürmüştür. Bunlara örnek olarak, 1710 yılında yaşanan bir olayda sahte ferman düzenlemek gerekçesiyle yakalanan Abdullah Ağrıboz Kalesi'nde kürek çekmek üzere kalebend olunmuştu. Mayıs 1710 sonlarına doğru kürek cezasına mahkûm edilen Abdullah yaklaşık bir ay sonra temmuz ayının başlarında serbest bırakılmıştır.⁵⁴³

Sahte ferman yazan ve tuğra taklit eden suçlular da kürek cezasına çarptırılmıştır.⁵⁴⁴ Bu suçlulardan biri olan süvari mukabelesi halifelerinden Hüseyin sahte belge suçundan kalebend cezasına çarptırılmış ancak serbest kaldıktan sonra sahte berat ve tuğra taklidi suçundan kürek cezasına çarptırıldı. Ocak 1695 başlarında

⁵⁴¹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 122/351, 20-30 Recep 1126 (2-11 Ağustos 1714).

⁵⁴² Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 118-119.

⁵⁴³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 117/55, 1-10 Cemazilevvel 1122 (28 Haziran-7 Temmuz 1710).

⁵⁴⁴ İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII.Yüzyılda Tersane-i Amire*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s. 215.

verilen cezası yaklaşık dört ay kadar sonra nisan ayında sonlandı.⁵⁴⁵ Yine sahte arz yazmak ve sahte mühür bulundurmaktan Mayıs 1701 sonlarında kürek cezası alan Kâtip Ömer yaklaşık yedi ay sonra Şubat 1702 sonlarında serbest kalmıştır.⁵⁴⁶

Yine başka bir olayda ise yaklaşık bir buçuk yıllık bir ceza süresi olmuştur. Daha evvelden hazineye kendisine Ahilkelek sancağı verilmiş olmasına rağmen kanaat etmeyen Osman İstanbul'da yaşayan Seyyid Ali ve Helvacı Kara Mehmed'in yardımlarıyla üç tane sahte emir yazdırmıştır. Osman'ın yaptığı sahtecilik anlaşıncı Ahilkelek sancağı elinden alınmış ve hayatı boyunca bir daha bu tür görevlere getirilmesi yasaklanmıştır. Ona yardım eden Seyyid Ali ve Kara Mehmed ise Aralık 1701'de kürek cezasına çarptırılmıştır.⁵⁴⁷ Yaklaşık bir buçuk yıl sonra Nisan 1703 başında cezaları sonlanmıştır.⁵⁴⁸

4. 2. Kalebend Cezası

Kalebend, Arapça kal'a ve Farsça bend kelimelerinden türetilmiş bir kelime olup, "kaleye bağlanmış, kalede hapsedilmiş kimse" anlamına gelir. Terim olarak suçluların kale surları içinde ikamete tabi tutulup kaleden dışarıya çıkmalarına izin verilmemesi şeklinde uygulanan bir cezayı ifade eder.⁵⁴⁹ Suçluların surlarla çevrili kaleden dışarı çıkmamak üzere bir şehir veya kasabada yaşamaya mecbur tutulmaları sebebiyle bir çeşit hapis; kendi memleketlerinden uzak kalelerde bulunmaları yönüyle bir çeşit sürgün cezasıdır. Ancak kalebentlik sürgün cezasından daha ağır bir ceza olarak kabul edilir.⁵⁵⁰ Kalebend cezasının müstakil bir defter olarak kaydedilmeye başlanması 17. yüzyıl sonlarında gerçekleşmiştir. Ancak defterler tutulmaya başlamadan önce de uygulamada olan bir cezadır. Kalebend Osmanlı'da çeşitli suçlar için kullanılmıştır. Bu suçlardan bir tanesi de evrak sahteciliğidir. İncelediğimiz dönem içerisinde evrak sahteciliği suçundan kalebend cezası alan kişiler ve gönderildikleri yerler tarih sırasına göre aşağıda verilmiştir.

⁵⁴⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 105/494, 1-10 Ramazan 1106 (14-24 Nisan 1695).

⁵⁴⁶ Seçkin, *III Numaralı Mühimme Defterinin 508.-709. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, s. 113-114.

⁵⁴⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 112/234, 1-10 Recep 1113 (2-11 Aralık 1701).

⁵⁴⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 114/357, 10-20 Zilkade 1114 (28 Mart-7 Nisan 1703).

⁵⁴⁹ Ömer İşbilir, "Kalebend", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. Ek-2, Ankara 2019, s. 5.

⁵⁵⁰ Avcı, "Osmanlı Uygulamasında infazı Özellik Gösteren Hapis Türleri: Kalebentlik, Kürek ve Prangabentlik", s. 134-135.

Tablo 13 Evrakta Sahtecilik Suçundan Kalebend Cezası Alanlar

Suçlunun Adı	Ceza Tarihi	Kalebend Olduğu Yer
Vanlı Osman	1689	Bozcaada Kalesi ⁵⁵¹
Ebubekir, Şatiroğlu Halil	1691	Sultanhisarı Kalesi ⁵⁵²
-	1695	Silifke Kalesi ⁵⁵³
Seyyid Hasan	1696	Seddülbahir Kalesi ⁵⁵⁴
Ahmed bin Mehmed	1697	Bozcaada Kalesi ⁵⁵⁵
Ekop, Serkiz, Mestor, Gisaper, Derviş, Valdon, Piyro, Serkev	1697	Diyarbakir Kalesi ⁵⁵⁶
Hacı Osman	1698	Bozcaada Kalesi ⁵⁵⁷
Çavuşoğlu Mehmed, Sarı Serdar	1698	Kütahya Kalesi ⁵⁵⁸
Hafız Mehmed	1699	Samsun Kalesi ⁵⁵⁹
Şerefioğlu Seyyid Halil	1699	Eğirdir Kalesi ⁵⁶⁰
Abdullah Bey	1700	Seddülbahir Kalesi ⁵⁶¹
Mustafa	1700	Özi Kalesi ⁵⁶²
Edirmeli Kâtip Ahmed	1702	Varna Kalesi ⁵⁶³
Küçük İbrahim	1706	Novi Kalesi ⁵⁶⁴
Mehmed Rıza	1706	İnebahtı Kalesi ⁵⁶⁵
Derviş Mehmed	1707	Molova Kalesi ⁵⁶⁶
Sungur Emir, Lütfullah	1707	Bozcaada Kalesi ⁵⁶⁷
Mehmed	1707	Limni Kalesi ⁵⁶⁸
Seyyid Mehmed	1707	Ayntab Kalesi ⁵⁶⁹
Mehmed	1708	Sultaniyye Kalesi ⁵⁷⁰
Halil	1708	Magosa Kalesi ⁵⁷¹
Seyyid Mehmed	1708	Sivas Kalesi ⁵⁷²
Bağdatlı Hüseyin Efendi	1708	Bozcaada Kalesi ⁵⁷³
Hacı Mehmed	1709	Amasya Kalesi ⁵⁷⁴

⁵⁵¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 98/942, 20-30 Zilkade 1100 (5-15 Eylül 1689).

⁵⁵² BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 102/36, 20-29 Şevval 1102 (17-26 Temmuz 1691).

⁵⁵³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 105/490, 10-20 Cemazilahir 1106 (26 Ocak-5 Şubat 1695).

⁵⁵⁴ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 108/677, 10-20 Şaban 1107 (15-25 Mart 1696).

⁵⁵⁵ Muhammet H. Demirsoy, *109 Numaralı Mühimme Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2001, s. 78-79.

⁵⁵⁶ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 110/327, 10-20 Zilhicce 1108 (1-10 Temmuz 1697).

⁵⁵⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 110/1670, 20-29 Şevval 1109 (1-10 Mayıs 1698).

⁵⁵⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 10-20 Şevval 1109 (21 Nisan-1 Mayıs 1698).

⁵⁵⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 110/2817, 1-10 Ramazan 1110 (3-12 Mart 1699).

⁵⁶⁰ Temel, *111 Numaralı Mühimme Defterinin 168.-337. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, s. 231; BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 110/3018, 1-10 Şevval 1110 (2-12 Nisan 1699).

⁵⁶¹ Temel, *111 Numaralı Mühimme Defterinin 168.-337. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, s. 160.

⁵⁶² Temel, *111 Numaralı Mühimme Defterinin 168.-337. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, s.320.

⁵⁶³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 112/1440, 1-10 Recep 1114 (21-30 Kasım 1702).

⁵⁶⁴ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/429, 20-30 Cemazilevvel 1118 (30 Ağustos-9 Eylül 1706).

⁵⁶⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/243, 20-30 Rebiülevvel 1118 (2-12 Temmuz 1706).

⁵⁶⁶ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/1687, 20-30 Cemazilevvel 1119 (19-29 Ağustos 1707).

⁵⁶⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/806, 10-20 Şevval 1118 (15-25 Ocak 1707).

⁵⁶⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/768, 20-30 Ramazan 1118 (26 Aralık-5 Ocak 1707).

⁵⁶⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/794, 1-10 Şevval 1118 (6-16 Ocak 1707).

⁵⁷⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/2626, 20-30 Rebiülevvel 1120 (9-19 Haziran 1708).

⁵⁷¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/2931, 20-29 Cemazilahir 1120 (6-15 Eylül 1708).

⁵⁷² BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/2921, 1-10 Recep 1120 (16-26 Eylül 1708).

⁵⁷³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 115/2022, 1-10 Şevval 1119 (26 Aralık-4 Ocak 1708).

⁵⁷⁴ BOA, C.ZB, Nr. 51/2507, 20-30 Zilkade 1120 (31 Ocak-10 Şubat 1709); BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 116/331, 20-30 Zilkade 1120 (31 Ocak-10 Şubat 1709).

Seyyid Hasan	1709	Limni Kalesi ⁵⁷⁵
Abdi	1709	Amasya Kalesi ⁵⁷⁶
Bayram Doka	1710 ⁵⁷⁷	
Küçük İbrahim	1714	Bihke Kalesi ⁵⁷⁸
Müftüzâde Ahmed	1714	Kavala Kalesi ⁵⁷⁹
Naip Abdülfettah	1714	Magosa Kalesi ⁵⁸⁰
Kara Mehmed	1715	İnöz Kalesi ⁵⁸¹
İbrahim, Hacı Bektaş, Hacı Hasan, Ebubekir, Hacı Ömer, Hasan, Osman, Yusuf, Süleyman, Mehmed, diğer Süleyman, Mahmud	1720	Mardin Kalesi ⁵⁸²
Ali	1721	Limni Kalesi ⁵⁸³
Seyyid Hasan	1730	Limni Kalesi ⁵⁸⁴
Paracı Bekir	1730	Sivas Kalesi ⁵⁸⁵
Hacı Muhammed	1737	Magosa Kalesi ⁵⁸⁶
Develioğlu İsmail	1739	Niğde Kalesi ⁵⁸⁷
Mehmed Efendi, Seyyid Haşim	1753	Midilli Kalesi ⁵⁸⁸
Kalaylıoğlu Ali	1754	Bozcaada Kalesi ⁵⁸⁹
Molla Ahmed	1755	İnöz Kalesi ⁵⁹⁰
Ali Ağa, Kadri Beşe, İbrahim Beşe, Memi Beşe	1755	Kavala Kalesi ⁵⁹¹
Takyeci Halil	1755	Kilidülbahr Kalesi ⁵⁹²
Yakupoğlu Yusuf, Yunusoğlu İbrahim, Deli Kadir, Kör Ahmed,	1755	Konya Kalesi ⁵⁹³
Seyyid Mehmed	1765	Diyarbakir Kalesi ⁵⁹⁴
Deli Osman	1770	Seddülbahir Kalesi ⁵⁹⁵
Molla Osman bin Veysi	1771	Delvine Kalesi ⁵⁹⁶
Seyyid Abdülcélil, Mehmed Said, Yako	1771	Bozcaada Kalesi ⁵⁹⁷

⁵⁷⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/1092, 10-20 Ramazan 1121 (13-23 Kasım 1709).

⁵⁷⁶ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/330, 20-30 Zilhicce 1120 (2-12 Mart 1709).

⁵⁷⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/1442, 1-10 Safer 1122 (1-10 Nisan 1710).

⁵⁷⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 122/123, 1-10 Rebiülevvel 1126 (16-26 Mart 1714).

⁵⁷⁹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 121/1486, 1-10 Muharrem 1126 (17-27 Ocak 1714).

⁵⁸⁰ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 122/53, 1-10 Rebiülahir 1126 (16-26 Mart 1714).

⁵⁸¹ İbrahim Şimşek, *123 Numaralı Mühimme Defteri (1127/1715) İnceleme-Çeviri Yazı-Dizin*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s. 99-100.

⁵⁸² BOA, *İE.ŞKRT*, Nr. 4/368, 20-29 Şaban 1132 (27 Haziran-6 Temmuz 1720); BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 129/1075, 20-29 Şaban 1132 (27 Haziran-6 Temmuz 1720).

⁵⁸³ BOA, C.ZB, Nr. 65/3223, 10-20 Rebiülevvel 1133 (9-19 Ocak 1721).

⁵⁸⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/784, 20-30 Cemazilevvel 1121 (28 Temmuz-7 Ağustos 1709).

⁵⁸⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 136/368, 10-20 Zilhicce 1142 (6-16 Temmuz 1730).

⁵⁸⁶ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 144/240, 1-10 Zilkade 1149 (3-13 Mart 1737).

⁵⁸⁷ BOA, AE.SMHD.I, Nr. 57/3633, 12 Safer 1152 (21 Mayıs 1739).

⁵⁸⁸ Şahin, *11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s.1-196) H. 1166-1167/M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s. 387-388.

⁵⁸⁹ Şahin, *11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s.1-196) H. 1166-1167/M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s. 570-571.

⁵⁹⁰ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 275-276.

⁵⁹¹ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 335-336.

⁵⁹² Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 363.

⁵⁹³ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 409-410.

⁵⁹⁴ BOA, C.ADL, Nr. 4/279, 25 Zilkade 1178 (16 Mayıs 1765).

⁵⁹⁵ BOA, A. DVNSKLB.d, Nr. 17/83, 20-30 Recep 1184 (9-19 Kasım 1770).

⁵⁹⁶ BOA, A. DVNSKLB.d, Nr. 17/119, 20-30 Rebiülevvel 1185 (3-13 Temmuz 1771).

⁵⁹⁷ BOA, A. DVNSKLB.d, Nr. 17/91, 10-20 Şevval 1184 (7 Mart 1771).

Seyyid Hacı Ahmed	1777	Limni Kalesi ⁵⁹⁸
Mehmed	1777	Kavala Kalesi ⁵⁹⁹
Ali, Lütfullah	1778	Magosa Kalesi ⁶⁰⁰
Tataroğlu Ahmed	1781	Pojin Kalesi ⁶⁰¹
Çukadaroğlu Mustafa, Mehmed	1796	Kıbrıs Kalesi ⁶⁰²

Tablodan da anlaşılacağı üzere en erken tarihli ceza 1689 yılında Vanlı Osman'a verilen cezadır. Yani XVII. yüzyılın son çeyreğinde evrak sahteciliği işleyenlere bu cezanın verilmeye başlandığı görülmektedir.

Kalebend cezalarını uygulamak için belli başlı kaleler kullanılmıştır. Bu kalelerden en çok kullanılanı yedi kez olmaz olmak üzere Bozcaada Kalesi olmuştur. Onu müteakip dörder kez kullanılan Limni ve Magosa kaleleri olmuştur. Bunların ardından Seddülbahir ve Kavala kaleleri de üçer kez kullanılmıştır. İki kez kullanılan kaleler ise Amasya, Diyarbakir, İnöz ve Sivas kaleleridir. Bir kereye mahsus olmak üzere pek çok kale kullanılmıştır. Genellikle suçun işlendiği mahall göz önünde bulundurularak kullanılmışlardır. Bunlar Ayntab, Bihke, Delvine, Eğirdir, İnebahtı, Kıbrıs, Kilidülbahir, Konya, Kütahya, Mardin, Midilli, Molova, Niğde, Novi, Özi, Pojin, Samsun, Silifke, Sultanhisarı, Sultaniye ve Varna kaleleridir.

Kalebend cezası belli bir süreye tabii tutulmamıştır. Bunun yerine belgelerde *ıslah-ı nefis idinceye kadar* ibaresi yer almaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere kişinin iyi hali göz önünde bulundurularak affedildiği söylenebilir. Ceza süreleri bazen iki ay, bazen üç ay, bazen dört ay, bazen altı ay, bazen on ay, bazen bir yıl, bazen iki yıl, bazen üç yıl olmuştur. Cezanın kısa sürmesine örnek olarak, sahte belge düzenlemek suçundan Eylül 1708'de Sivas Kalesi'nde kalebend edilen Seyyid Mehmed gösterilebilir. Çünkü ceza aldıktan iki ay sonra Kasım 1708'de kaleden serbest bırakılmıştır.⁶⁰³ Başka bir örnekte ise Maraşlı Seyyid Ahmed sahte arz ve mahzar düzenleyerek Maraş'ta bulunan timarlara müdahale ettiği için 5 Haziran 1777'de Limni Kalesi'nde kalebend olundu. Ancak yaklaşık beş ay sonra aynı yılın ekim ayında serbest bırakıldı.⁶⁰⁴ Yine başka bir olayda ise Sungur Emir ve Lütfullah

⁵⁹⁸ Kara, *18 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s. 147-290) H. 1190-1191/M. 1776-1777 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s.405.

⁵⁹⁹ BOA, C.ZB, Nr. 35/1749, 10-20 Cemazilevvel 1191 (16-26 Haziran 1777).

⁶⁰⁰ BOA, C.DH, Nr. 260/12984, 11 Cemazilevvel 1192 (7 Haziran 1778).

⁶⁰¹ Alemdaroğlu, *20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, s. 460-461.

⁶⁰² BOA, C.ADL, Nr: 3/197, 08 Şevval 1210 (15 Nisan 1796).

⁶⁰³ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 115/2921, 1-10 Recep 1220 (16-26 Eylül 1708).

⁶⁰⁴ Kara, *18 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s. 147-290) H. 1190-1191/M. 1776-1777 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s. 405.

adlı iki arkadaş sahte berat yazmaktan dolayı Ocak 1707'de Bozcaada Kalesi'nde kalebend edilmişti. Lütfullah İstanbul'a gelmemek şartıyla Kasım 1707'de, yani yaklaşık on ay sonra serbest kalmıştır. Arkadaşı Sungur Emir'de aynı şartla Lütfullah'tan bir ay sonra Aralık 1707'de serbest kalmıştır.⁶⁰⁵ Başka bir örnekte ise Yalvaç Kazasından olan Şerefoğlu Halil sahte mektup yazmak suçundan dolayı Nisan 1699 başlarında Eğirdir Kalesi'nde kalebend edilmişti. Yaklaşık bir buçuk yıl sonra Ağustos 1700'de serbest kalmıştır.⁶⁰⁶ Yine başka bir örnekte sahte ferman yazmak suçundan Ağustos 1707'de Molova Kalesi'nde kalebend olunan Derviş Mehmed yaklaşık iki yıl sonra Haziran 1709 yılında serbest bırakılmıştır.⁶⁰⁷ Başka bir örnekte ise sahte ferman ve sahte defter hazırlamak suçundan dolayı Mart 1699'da Samsun Kalesi'nde kalebend olan Kastamonulu Hafız Mehmed, üç yıl sonra Mart 1702'de serbest kalmıştır.⁶⁰⁸

Bazı suçluların ise aldıkları cezadan akıllanmayıp tekrar aynı suçu işlediği ve tekrardan ceza aldığı görülmektedir. Böyle durumlarda cezaların süresinde bir artış olduğu da gözlemlenmektedir. Örneğin, sahte tezkire yapmak suçundan dolayı 1706 yılında Novi Kalesi'nde kalebend olunan Küçük İbrahim bir yolunu bularak kendisini kaleden serbest bıraktırmıştır. Ancak aldığı cezadan akıllanmayıp yine aynı suçlara tevessül etmiştir. Bunun üzerine Mart 1714 yılında Bihke Kalesi'nde kalebend edilmiştir. Kaleden ancak beş yıl sonra Nisan 1719'da serbest bırakılmıştır.⁶⁰⁹ Bunlardan biri de sahte belgeler düzenleyen Kara Mehmed'tir. Daha evvel aynı suçtan beş kez kalebend edilip cezasını çekip akıllanmadığı için tekrardan İnöz Kalesi'nde kalebend olunmuştur.⁶¹⁰

Sahtecilik suçu işleyenlerin yargılama süreci tamamlanincaya kadar geçici olarak kalebend edildikleri de olmuştur. Örneğin; Göllükesri Cizyedarı Mahmud sahte cizye kâğıdı yaptığı için tutuklanmış ve yargılama süreci tamamlanincaya kadar Göllükesri Kalesi'nde kalebend edilmiştir.⁶¹¹ Başka bir örnek ise Baban

⁶⁰⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/806, 10-20 Şevval 1118 (15-25 Ocak 1707).

⁶⁰⁶ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 110/3018, 1-10 Şevval 1110 (2-12 Nisan 1699).

⁶⁰⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/1687, 20-30 Cemazilevvel 1119 (19-29 Ağustos 1707); BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/627, 10-20 Rebiülahir 1121 (19-29 Haziran 1709).

⁶⁰⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 110/2817, 1-10 Ramazan 1110 (3-12 Mart 1699).

⁶⁰⁹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/429, 20-30 Cemazilevvel 1118 (30 Ağustos-9 Eylül 1706); BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 122/123, 1-10 Rebiülevvel 1126 (16-26 Mart 1714).

⁶¹⁰ İbrahim Şimşek, *123 Numaralı Mühimme Defteri (1127/1715) İnceleme-Çeviri-Yazı-Dizin*, s. 100.

⁶¹¹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 108/1764, 20-30 Rebiülevvel 1108 (9-19 Ağustos 11696).

sancağının mutasarrıflığı için sahte ferman düzenleyen Kürt İbrahim geçici olarak İzmir Kalesi'nde kalebend edilmişti. Yargılama sonunda ölüm cezasına çarptırıldı.⁶¹²

Suçluların belli başlı durum ve şartlarda affedildiği görülmektedir. Bu şartlardan en yaygın olarak görüleni İstanbul'a ayak basmamak şartıdır. Örneğin sahtecilik suçundan Limni Kalesi'nde kalebend olunan Zağra-yı Atik Muvakkiti Mehmed, bir daha İstanbul'a ayak basmamak şartıyla affedilmiştir.⁶¹³ Yine aynı suçtan Bozcaada Kalesi'nde kalebend olan Bağdatlı Hüseyin Efendi de aynı şartla serbest bırakılmıştır.⁶¹⁴

Başka bir durum ise suçlunun arkasında bıraktığı ailesine merhamet edilmesidir. Örneğin; Takyeci Halil sahte mektup yazdığı için Kilidü'l-bahr Kalesi'nde kalebend edilmişti. Eşi Zeynep Hanım kocasının bir buçuk yıldır ceza çekmekte olduğunu, bu zaman zarfında kendisinin ve küçük evlatlarının mağdur olduğunu dile getirerek eşinin affedilmesini rica etmiştir. Bunun üzerine Takyeci Halil İstanbul'a gelmemek şartıyla affedilmiştir.⁶¹⁵ Yine ailesine merhamet edilerek affedilenlerden biri de Kavala Kalesi'nde kalebend olan Müftüzâde Ahmed'tir. İşlediği suçtan dolayı yedi aydır kalebend olan Ahmed ailesinin mağduriyeti göz önünde bulundurularak affedilmiştir.⁶¹⁶

Başka bir örnekte ise suçlunun hasta olması göz önünde bulundurulmuştur. Şubat 1754'te sahtecilik suçundan Midilli Kalesi'nde kalebend olunan Seyyid Haşim'in kış ayına girilmesinden dolayı hastalığının ilerleyeceği göz önüne alınarak Ocak 1755 başlarında keleden serbest bırakılmıştır.⁶¹⁷ Bazen de verilen kalebend cezasının suçlunun geride kalan ailesine merhameten cezirebend cezasına çevrildiği olmuştur. Yahya adında bir kişi sahte ferman yapmaktan dolayı kürek cezasına mahkûm edilmişti. Ancak Yahya sahte bir ferman ile kendini serbest bıraktırıp firar etti. Bunun üzerine tekrardan yakalanarak Bozcaada Kalesi'nde kalebend olundu. Yahya'nın eşi Şerife merkeze bir arzuhal göndererek kocasının yokluğunda kendisinin perişan olduğunu, bu nedenle kocasının serbest bırakılmasını istedi.

⁶¹² İzzi Süleyman Efendi, *İzzi Tarihi*, s. 665-666; Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Şemdanizâde Tarihi*, C. III, s.146.

⁶¹³ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 115/768, 20-30 Ramazan 1118 (26 Aralık-5 Ocak 1707).

⁶¹⁴ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 115/2022, 1-10 Şevval 1119 (26 Aralık-4 Ocak 1708).

⁶¹⁵ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 363.

⁶¹⁶ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 121/1486, 1-10 Muharrem 1126 (17-27 Ocak 1714).

⁶¹⁷ Şahin, *11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s.1-196) H. 1166-1167/M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s.489.

Kadının zor durumda olduğu da göz önüne alınarak kalebentlik cezası cezirebedlik cezasına çevrilerek karısıyla birlikte Bozcaada'da ikamet etmesine karar verildi. Adadan hiçbir şekilde ayrılmaması bildirildi.⁶¹⁸ Bozcaada'da bir müddet cezirebend olan Yahya daha sonra İstanbul'a gelmemek şartıyla serbest bırakıldı.⁶¹⁹

Başka bir affedilme şartı da suçlunun aynı suçu işlemeyeceğine dair kendisine bir kefil bulmasıdır. Örneğin; Seyyid Hasan sahte ferman düzenlemek suçundan dolayı Limni Kalesi'nde kalebend edilmişti. Bir süre sonra eşi İsmihan Hanım merkeze bir arzuhal göndererek eşinin affedilmesini istedi. Arzuhale cevap olarak İsmihan Hanım'a kocasının tekrar aynı suçu işlemeyeceğine dair kefil olması gerektiği bildirildi. Bunun üzerine es-Seyyid Hasan bin Ali ve Mehmed Beşe bin Mustafa İstanbul Kadısı naibinin huzurunda Seyyid Hasan'a kefil olduklarını beyan etti. Böylece Seyyid Hasan bir daha İstanbul'a gelmemek şartıyla serbest bırakıldı.⁶²⁰

Başka bir affedilme yöntemi ise vali, beylerbeyi gibi yetkili kişilerin merkeze rica etmesi şeklindedir. Örneğin; Diyarbakır'de yaşayan Seyyid Mehmed sahte ferman yazmak suçundan Diyarbakır Kalesi'nde yaklaşık bir yıldır kalebend cezası çekmekteydi. Diyarbakır Valisi Abdurrahman merkeze bir mektup göndererek Seyyid Mehmed'in akıllandığını, ailesinin bir yıldır perişan olduğunu ve artık Seyyid Mehmed'in affedilmesini rica etti. Bunun üzerine Vali Abdurrahman'ın isteği kabul edilerek Seyyid Mehmed affedildi.⁶²¹

4. 3. Cezirebend Cezası

Cezire sözlükte ada anlamına gelmektedir.⁶²² Cezire ve bend sözcüklerinden türetilen cezirebend ise mahkûmun bir ada üzerinde, adadan ayrılmamak kaydıyla serbest dolaşmasına imkân tanıyan bir ceza türüdür.⁶²³ İncelediğimiz dönem içerisinde evrak sahteciliği nedeniyle bu cezaya çarptırılanların isimleri, ceza tarihleri ve cezirebend edildiği yerler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 4.2 Evrakta Sahtecilik Suçundan Cezirebend Cezası Alanlar

Suçlunun Adı	Ceza Tarihi	Cezirebend Edildiği Yer
Ali, Osman, Kasım, Hüseyin	1696	Limni Adası ⁶²⁴
Kadı Hasan ve Kâtip Ahmed	1707	Bozcaada ⁶²⁵

⁶¹⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/1631, 1-10 Cemazilevvel 1119 (31 Temmuz-9 Ağustos 1707).

⁶¹⁹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/2407, 10-20 Muharrem 1120 (1-10 Nisan 1708).

⁶²⁰ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/1092, 10-20 Ramazan 1121 (13-23 Kasım 1709).

⁶²¹ BOA. C.ADL, Nr. 4/279, 19 Zilhicce 1178 (9 Haziran 1765).

⁶²² Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 21. Baskı, Ankara 2014, s. 139.

⁶²³ İşbilir, "Kalebend", s. 5.

⁶²⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 108/412, 20-30 Recep 1107 (24 Şubat-5 Mart 1696).

Ali	1707	Bozcaada ⁶²⁶
Kara Ahmed	1709	Kıbrıs Adası ⁶²⁷
Ali ve Ali'nin Hanımı	1710	Bozcaada ⁶²⁸
Bolulu Mehmed Efendi	1712	Bozcaada ⁶²⁹

Tablodan da anlaşılacağı üzere evrak sahteciliği suçundan cezirebend edilme çok da yaygın değildir. Cezirebend adı üzerinde bir adaya hapsedilmek olduğundan cezanın uygulanması için adalar kullanılmıştır. Bozcaada 4 defa kullanılmak suretiyle en fazla kullanılan ada olmuştur. Kıbrıs ve Limni Adaları da birer kez kullanılmıştır.

Cezirebend cezasının da diğer cezalar gibi belli başlı bir süresi yoktur. Burada da belgelerde *ıslah-ı nefis edinceye kadar* ibaresi yer almaktadır. Ceza süresi belli olan birkaç örnek verilebilir. Örneğin; sahte belge suçundan 21 Haziran 1707'de Bozcaada'ya cezirebend edilen Kadı Hasan ve Kâtip Ahmed yaklaşık 3 ay sonra serbest bırakılmışlardır.⁶³⁰ Yine sahte belge suçundan 10 Nisan 1710'da Bozcaada'ya cezirebend olunan Ali ve Ali'nin hanımı da yaklaşık 3 ay sonra serbest bırakılmışlardır.⁶³¹

4. 4. Sürgün Cezası

Sürgün, bir kişinin veya bir topluluğun ceza ya da güvenlik tedbiri olarak yaşadığı yerden başka bir yere belli bir süre veya ömür boyu kalmak üzere isteği dışında gönderilmesi ve orada yaşamaya mecbur tutulmasıdır.⁶³² Sürgün cezası ilk toplumlar var olduğundan beri uygulanan evrensel bir ceza yöntemidir.⁶³³ Bahsi geçen bu cezanın Osmanlı Devleti'nde de kullanıldığı bilinmektedir. Belgelerde sürgün kelimesi yerine genellikle nefy ve iclâ kelimeleri kullanılmıştır. Örneğin ... *mezbûr ahz ve Trabzon'a nefy ve iclâ olunmak için yazılmıştır.*⁶³⁴ Aşağıdaki tabloda incelediğimiz dönem içerisinde evrak sahteciliği suçundan sürgün edilenlerin isimleri, hüküm giydikleri tarih ve nereye sürgün edildikleri belirtilmiştir. Sürgün

⁶²⁵ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/1388, 10-20 Rebiülevvel 1119 (11-21 Haziran 1707).

⁶²⁶ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/1375, 10-20 Rebiülevvel 1119 (11-21 Haziran 1707).

⁶²⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/560, 20-30 Rebiülevvel 1121 (30 Mayıs-9 Haziran 1709). Ceza tarihi bilinmediğinden ıtlak tarihi yazılmıştır.

⁶²⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 116/1423, 1-10 Safer 1122 (1-10 Nisan 1710).

⁶²⁹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 117/671, 20-30 Rebiülevvel 1124 (27 Nisan-7 Mayıs 1712).

⁶³⁰ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 115/1731, 20-29 Cemazilahir 1119 (18-27 Eylül 1707).

⁶³¹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 117/12, 1-10 Cemazilevvel 1122 (28 Haziran-7 Temmuz 1710).

⁶³² Talip Türkan, "Sürgün", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 38, İstanbul 2010, s. 164.

⁶³³ Kemal Daşcıoğlu, *Osmanlı'da Sürgün*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2007, s. 19.

⁶³⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 122/351, 20-30 Recep 1126 (2-11 Ağustos 1714).

yerleri boş olan kısımlar ise sürgünün nereye olduğu belgede belirtilmeyip bunun yerine ... *diyar-ı âhara nefy ve icla*,⁶³⁵ yani başka bir memlekete ibaresi kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Kimi zaman da asıl memleketine sürgün edildiği de görülmüştür.

Tablo 4.3 Evrakta Sahtecilik Suçundan Sürgün Edilenler

Suçlunun Adı	Ceza Tarihi	Sürgün Olduğu Yer
Mehmed, Atik, Rüfaizâde	1604	Trablusşam ⁶³⁶
Abdülkadir, Seyfettin, Selehattin	1609 ⁶³⁷	
Bekiroğlu Ahmed	1617	Kıbrıs Adası ⁶³⁸
Mehmed	1631	Rodos Adası ⁶³⁹
Rumeli Kadıaskeri	1648	Pravadi ⁶⁴⁰
Anadolu Kadıaskeri	1648	Bozcaada ⁶⁴¹
Kiteli Mehmed	1689 ⁶⁴²	
Zekeriya, Mehmed Çavuş	1692	Bozcaada ⁶⁴³
Geçvanlı İsmail, Togar Mustafa, Karahasanoğlu Mustafa	1693	Bozcaada ⁶⁴⁴
Müftü Feyzullah Efendi	1694	İbrim Adası ⁶⁴⁵
Seyyid İbrahim	1695	Circe ⁶⁴⁶
Küçük Halil	1695 ⁶⁴⁷	
Kâtip Edhem, Tiryaki Ömer	1695	Limni Adası ⁶⁴⁸
Hatip Mehmed	1697 ⁶⁴⁹	
Şeyh Ali	1697	Selanik ⁶⁵⁰
Mehmed	1697 ⁶⁵¹	
Şeyh Ali	1699	Selanik ⁶⁵²
Emir Hasanoğlu İbrahim, Lelebicioğlu Mehmed, Veli Oğlu Derviş	1700	Limni Adası ⁶⁵³
Şeyh Ali	1701	Bozcaada ⁶⁵⁴
Şeyh Abdülkerim	1701	Bozcaada ⁶⁵⁵
Rıdvan, Hüseyin	1703 ⁶⁵⁶	
Abdülfettah, Hüseyin	1703	Bozcaada ⁶⁵⁷

⁶³⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 122/334, 10-20 Recep 1126 (22 Temmuz-1 Ağustos 1714).

⁶³⁶ Karataş, 18 Numaralı Mühümme Zeyli Defteri (H. 1013-1015/M. 1604-1607) (vr. 1-130), 219.

⁶³⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 78/1539, 18 Şaban 1018 (16 Kasım 1609).

⁶³⁸ 82 Numaralı Mühümme Defteri (1026-1027/1617-1618), s. 116-117.

⁶³⁹ 85 Numaralı Mühümme Defteri (1040-1041 (1042) /1630-1631 (1632)), s. 201.

⁶⁴⁰ Abdurrahman Abdi Paşa, *Abdurrahman Abdi Paşa Vakayinamesi*, s. 63.

⁶⁴¹ Abdurrahman Abdi Paşa, *Abdurrahman Abdi Paşa Vakayinamesi*, s. 63.

⁶⁴² Türk, 13 Numaralı Atik Şikâyet Defteri (vr. 1-142) *Değerlendirme, Çeviri ve Metin* (H. 1100/M. 1689), s. 232.

⁶⁴³ Eren, 74-129 Numaralı Mühümme Defterlerine Göre Gümülcine, s. 102.

⁶⁴⁴ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 104/1201, 1-10 Şevval 1104 (5-14 Haziran 1693).

⁶⁴⁵ Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C. I, s. 476.

⁶⁴⁶ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 106/1430, 10-20 Cemazilevvel 1107 (17-27 Aralık 1695).

⁶⁴⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 106/1270, 1-10 Cemazilevvel 1107 (7-17 Aralık 1695).

⁶⁴⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 106/1399, 1-10 Cemazilevvel 1107 (7-17 Aralık 1695).

⁶⁴⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 110/992, 10-20 Cemazilahir 1109 (24 Aralık-3 Ocak 1697).

⁶⁵⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 110/320, 20-29 Zilhicce 1108 (10-20 Temmuz 1697).

⁶⁵¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 110/992, 10-20 Cemazilahir 1109 (24 Aralık 1697-3 Ocak 1698).

⁶⁵² BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 110/2599, 10-20 Recep 1110 (12-22 Ocak 1699).

⁶⁵³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 111/1332, 10-20 Rebiülahir 1112 (24 Eylül-4 Ekim 1700).

⁶⁵⁴ Seçkin, 111 Numaralı Mühümme Defterinin 508.-709. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, s. 98.

⁶⁵⁵ Seçkin, 111 Numaralı Mühümme Defterinin 508.-709. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, s. 176.

⁶⁵⁶ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 114/1064, 1-10 Rebiülevvel 1115 (15-25 Temmuz 1703).

Müftü Mehmed	1706	Limni Adası ⁶⁵⁸
Halil	1709 ⁶⁵⁹	
Kör Hüseyin	1709	Limni Adası ⁶⁶⁰
Cemşidoğlu Mehmed	1710	Trabzon ⁶⁶¹
Veliyyüddin Halife	1710	Hısn-ı Mansur ⁶⁶²
Dedeş	1711 ⁶⁶³	
Halil bin Vefa	1711	Haleb ⁶⁶⁴
Karabulaoğlu Mehmed	1712 ⁶⁶⁵	
Seyyid Taha	1713	Avrat Adası ⁶⁶⁶
Seyyid, İsmail Kethüda, Kara Süleyman, Kağızmanlı Hüseyin, İsmail Çavuş, Ali Bey, Seyyid Osman, Magazbirdli Osman	1714	Kars ⁶⁶⁷
Basmacıoğlu Muhammed	1714 ⁶⁶⁸	
Seyyid Mehmed Halife, Kisedar Kara İbrahim	1715	Limni Adası ⁶⁶⁹
Mustafa Efendi	1716 ⁶⁷⁰	
Mustafa Efendi	1716 ⁶⁷¹	
Mehmed	1723 ⁶⁷²	
Tebrizlioğlu Mehmed, Hasan, Dede Abdullah, Kara Hatipzâde Ebubekir, Kör Dayı, Hacı Veli, Hızır Efendizâde Deli, Ali Paşa	1731	Maraş ⁶⁷³
Kör Hasan	1754	Kayseri ⁶⁷⁴
Maraşlı Ahmed	1754 ⁶⁷⁵	
Zafri, Hırsoy, Saka	1755	Edirne ⁶⁷⁶
Kuşbazıoğlu Ali	1758	Bursa ⁶⁷⁷
İsmail	1763	Edremit ⁶⁷⁸
Molla Hüseyin, Cebeci Konyalı Ahmed, Hasan	1771	Bursa ⁶⁷⁹
Burdurlu Hacı Salim	1776	Kahire ⁶⁸⁰
Seyyid Abdüsselam	1777	Limni Adası ⁶⁸¹

⁶⁵⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 114/972, 1-10 Rebiülevvel 1115 (15-25 Temmuz 1703).

⁶⁵⁸ BOA, C. ZB, Nr. 5/202, 5 Cemazilevvel 1118 (15 Ağustos 1706).

⁶⁵⁹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 116/223, 10-20 Recep 1121 (15-25 Eylül 1709).

⁶⁶⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 116/1098, 10-20 Ramazan 1121 (13-23 Kasım 1709).

⁶⁶¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/168, 20-29 Şaban 1122 (14-24 Ekim 1710).

⁶⁶² BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/47, 20-30 Rebiülevvel 1122 (19-29 Mayıs 1710).

⁶⁶³ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/390, 10-20 Recep 1123 (24 Ağustos-3 Eylül 1711).

⁶⁶⁴ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/264, 20-29 Zilhicce 1122 (9-19 Şubat 1711).

⁶⁶⁵ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 117/715, 10-20 Şevval 1124 (10-20 Kasım 1712).

⁶⁶⁶ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 121/181, 20-30 Ramazan 1125 (10-20 Ekim 1713).

⁶⁶⁷ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 122/351, 20-30 Recep 1126 (2-11 Ağustos 1714).

⁶⁶⁸ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 122/334, 10-20 Recep 1126 (22 Temmuz-1 Ağustos 1714).

⁶⁶⁹ Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C. II, s. 904-905.

⁶⁷⁰ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 124/31, 10-20 Ramazan 1128 (28 Ağustos-7 Eylül 1716).

⁶⁷¹ BOA, A. DVNSMHHM.d, Nr. 124/31, 1-10 Recep 1128 (21-30 Haziran 1716).

⁶⁷² BOA, AE.SAMD.III, Nr. 88/8830, 12 Cemazilahir 1135 (20 Mart 1723).

⁶⁷³ BOA, AE.SMHD.I, Nr. 161/12180, 1-10 Zilhicce 1143 (7-17 Haziran 1731).

⁶⁷⁴ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 104.

⁶⁷⁵ Şahin, *11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s.1-196) H. 1166-1167/M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s. 473-474.

⁶⁷⁶ Algül, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, s. 486.

⁶⁷⁷ BOA, C.ZB, Nr. 77/3815, 20-30 Recep 1171 (30 Mart-9 Nisan 1758).

⁶⁷⁸ BOA, C.ZB, Nr. 85/4242, 21 Safer 1177 (31 Ağustos 1763).

⁶⁷⁹ BOA, A. DVNSKLB.d, Nr. 17/107, 1-10 Safer 1185 (16-26 Mayıs 1771).

⁶⁸⁰ Kara, *18 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s. 147-290) H. 1190-1191/M. 1776-1177 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s. 226-227.

⁶⁸¹ Kara, *18 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s. 147-290) H. 1190-1191/M. 1776-1177 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s. 405.

Seyyid Abdüllatif	1778	Midilli Adası ⁶⁸²
Seyyid Hafız İsmail	1778	Midilli Adası ⁶⁸³
Seyyid Mehmed Emin	1781	Limni Adası ⁶⁸⁴
Seyyid Mehmed, Mustafa	1782	İzmir ⁶⁸⁵
Karagözoğlu Ahmed, Seyyid Mehmed	1786	Tavşanlı ⁶⁸⁶
Ahmed Ağa	1789 ⁶⁸⁷	
Vaiz Hüseyin	1790	Anadolu ⁶⁸⁸
Hamza Efendi	1791	Limni Adası ⁶⁸⁹
Seyyid Ali	1792	Bursa ⁶⁹⁰
Seyyid Abdurrahman	1799	Bursa ⁶⁹¹

Tablodan da anlaşılabacağı üzere incelediğimiz dönem içerisinde en erken tarihli cezanın 1604 yılında verildiği görülmektedir. Sürgün cezasında suçlu ikamet ettiği yerden başka bir memlekete gönderilerek burada zorunlu ikamet ettirilirdi. Kaçması kolay olmaması için genellikle adalar tercih edilmiştir. Bu bağlamda en çok kullanılan adalardan bir tanesi 8 vaka ile Limni Adası olmuştur. Onu müteakip 6 vaka ile Bozcaada karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında Bursa da 4 vaka ile diğer bölgelere göre daha çok kullanılmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi belgede sürgünün nereye yapıldığı yazılmayıp başka memlekete yahut asıl memleketine diye verilmiş 15 sürgün cezası mevcuttur.

Sürgünde de kürek ve kalebend cezalarında olduğu gibi belli başlı bir süre mevcut değildir. Genellikle belgelerde yazıldığı üzere *ıslah-ı nefis edinceye kadar* yani akıllanana kadar ibaresi yer almaktadır. İncelediğimiz dönem içerisinde ceza süreleri belli olan vakalarda 1 aydan az olan cezalar var iken, 5,5 yıla kadar olanı da mevcuttur. Örneğin Abdülfettah ve Hüseyin Temmuz 1703 sonunda hüküm giyip 3 Ağustos'ta cezaları affedilmiştir.⁶⁹² Başka bir örnekte ise Zekeriya ve Serdar Mehmed Çavuş'un ceza süresi 2,5 ay kadardır. 9 Mart 1692'de ceza alıp, 26 Mayıs 1692'de serbest bırakılmışlardır.⁶⁹³ Yine başka bir olayda Karabulaoğlu Mehmed'e verilen ceza 7 ay kadardır. 7 Mayıs 1712'de ceza alıp, 20 Kasım 1712'de serbest

⁶⁸² BOA, AE.SABH.I, Nr. 175/11670, 24 Recep 1192 (18 Ağustos 1778).

⁶⁸³ BOA, AE.SABH.I, Nr. 175/11670, 24 Recep 1192 (18 Ağustos 1778).

⁶⁸⁴ Alemdaroğlu, 20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin, s.252-253.

⁶⁸⁵ Alemdaroğlu, 20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin, s. 740-741.

⁶⁸⁶ BOA, C. ZB, Nr. 12/585, 4 Safer 1201 (26 Kasım 1786).

⁶⁸⁷ BOA, AE. SABH. I, Nr. 19/1685, 10 Recep 1203 (6 Nisan 1789).

⁶⁸⁸ Uz, 24 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1203-1205/M. 1788-1790) Göre Osmanlı Devleti'nde Suçlar, Suçlular ve Cezalar, s. 424.

⁶⁸⁹ Güngör Yadi, "III. Selim Döneminde Evrak Sahteciliği", s. 6.

⁶⁹⁰ Güngör Yadi, "III. Selim Döneminde Evrak Sahteciliği", s. 6.

⁶⁹¹ Güngör Yadi, "III. Selim Döneminde Evrak Sahteciliği", s. 5.

⁶⁹² BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 114/972, 1-10 Rebiülevvel 1115 (15-25 Temmuz 1703).

⁶⁹³ Eren, 74-129 Numaralı Mühimme Defterlerine Göre Gümülcine, s. 102, 103, 106, 107.

kalmıştır.⁶⁹⁴ En uzun süre ceza alan Burdurlu Hacı Salim'dir. 21 Eylül 1776'da Kahire'ye sürgün edilmiştir. Ancak 5,5 yıl kadar sonra Haziran 1781'de şartlı olarak serbest bırakılmıştır. Öne sürülen şart ise kendi memleketine gidip asla İstanbul'a ayak basmamaktır. Aksi takdirde idam edileceği belirtilmiştir.⁶⁹⁵

Bazen de verilen cezadan akıllanmayıp tekrar aynı suçu işleme görülmüştür. Evrak sahteciliği suçundan 1697'de Selanik'e sürgün edilen Şeyh Ali cezasını çekip affedildikten sonra tekrar aynı suçu işleyerek tekrardan 1699'da ikinci kez Selanik'e sürgün edilmiştir.⁶⁹⁶ Yine Tokat halkından olan Mehmed Emin'in daha evvelden evrak sahteciliğinden sürgün ve kalebind olunmasına rağmen 1777'de akıllandığını beyan ederek kendisini serbest bıraktırmıştır. Ancak 4 yıl sonra yine aynı suçu işlemesi sebebiyle Limni Adası'na sürgün edilmiştir.⁶⁹⁷

Bazen de ailesine merhameten cezaların affedildiği olmuştur. Örneğin sahte evrak düzenleme suçundan 2 yıldır sürgünde olan Mehmed'in ailesinden uzak kalması, maddi açıdan zor durumda olması nedeniyle memleketine gitmek şartıyla affedilmiştir.⁶⁹⁸ Yine Molla Hüseyin adında bir yeniçeri sahtecilik suçundan Bursa'ya sürgün edilmişti. Molla Hüseyin'in eşi Ayşe Hatun 4 küçük yetimiyle ortada kaldığını dile getirerek eşinin affedilmesini rica etmiştir. Ricası kabul olunarak Molla Hüseyin serbest bırakılmıştır.⁶⁹⁹ Midilli Adası'na sürgün edilen Abdülatif'in affı için annesi ricada bulunmuştur. Abdülatif'in babasının kör olduğunu, kendisinin beş evladı ile bir başına kaldığını dile getirerek oğlunun affını talep etmiştir. Ricası kabul olunarak Abdülatif serbest bırakılmıştır.⁷⁰⁰ Bazı durumlarda ise kefil yoluyla serbest bırakılma görülmüştür. Örneğin Limni Adası'na sürgün edilen Ayntablı Kör Hüseyin, İstanbul'da yaşayan Mehmed ve Ali adında kimselerin kefil olması şartıyla affedilmiştir.⁷⁰¹

Bazı rütbeli kimselerin de inisiyatif kullanarak bir başkasının sürgün cezasının kaldırabildiği yahut daha ağır bir cezanın sürgüne çevrilebildiği görülmüştür. Teberdar Mehmed Paşa hazırlamış olduğu sahte mektuptan dolayı Sakız Adası'na

⁶⁹⁴ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 117/715, 10-20 Şevval 1124 (10-20 Kasım 1712).

⁶⁹⁵ Kara, *18 Numaralı Kalebind Defterine Göre (s. 147-290) H. 1190-1191/M. 1776-1777 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, s. 226-227.

⁶⁹⁶ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 110/320, 20-29 Zilhicce 1108 (10-20 Temmuz 1697); BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 110/2599, 10-20 Receb 1110 (12-22 Ocak 1699).

⁶⁹⁷ Alemdaroğlu, *20 Numaralı Kalebind Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, s.252-253.

⁶⁹⁸ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 116/701, 10-20 Cemazilevvel 1121 (18-28 Temmuz 1709).

⁶⁹⁹ BOA, A. DVNSKLB.d, Nr. 17/123, 1-10 Rebiülahir 1185 (14-24 Temmuz 1771).

⁷⁰⁰ BOA, AE.SABH.I, Nr. 175/11670, 24 Recep 1192 (18 Ağustos 1778).

⁷⁰¹ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 116/1098, 10-20 Ramazan 1121 (13-23 Kasım 1709).

sürgün edilmesi emri verilmiş olmasına rağmen, Yazıcı İbrahim Efendi'nin araya girmesiyle sürgün kararı bozulmuş, hatta Teberdar Mehmed Paşa'ya Erzurum Eyaleti ihsan edilmiştir.⁷⁰² Yine başka bir örnekte sahh ve imza taklidi yöntemiyle sahte ferman düzenleyen iki kişiye şiddetli bir ceza verilmesi gerektiği halde, ulema tanıdıkları olduğundan cezaları sürgün cezasına çevrilmiştir.⁷⁰³

4. 5. Hapis (Zindan) Cezası

Sözlükte *alıkoymak*, *engellemek* anlamına gelen *habs* kelimesi örfî kullanımda ise bir şahsı bir canlıyı veya eşyayı bir yere kapatmak, bir süre alıkoymak anlamına gelir. Hukuk dilinde ise sanık veya suçluyu belli bir mekânda zorla alıkoyarak şahsi hürriyetini kısıtlamak anlamını taşır. Bu cezanın uygulandığı yere habs, mahbes, hapsedilen kişiye de mahbûs denilir. Hapis cezasının tarihçesi eski medeniyetlere kadar dayanmaktadır.⁷⁰⁴ Osmanlı Devleti'nde de bir ceza uygulaması olarak karşımıza çıkan hapis cezasında modern hapisaneler kuruluncaya kadar ceza uygulama yeri olarak ülkenin değişik bölgelerinde bulunan kaleler, mahzenler, ileri gelen devlet adamlarının konakları ve saraylar kullanılmıştır.⁷⁰⁵ İncelediğimiz dönem içerisinde bu suçtan hapse girenlerin isimleri, suç tarihi ve hapsedildikleri yerler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 4.4 Evrakta Sahtecilik Suçundan Hapsedilenler

Suçlunun Adı	Ceza Tarihi	Hapsedildiği Yer
Mustafa	1610	Konya Kalesi ⁷⁰⁶
Çaker	1614	Kıbrıs Kalesi ⁷⁰⁷
Mehmed	1664	Konya Kalesi ⁷⁰⁸
Abdurrahman, Mustafa, Hüseyin, Osman	1674	Gerger Kalesi ⁷⁰⁹
Vezir İsmail Paşa'nın Eşi	1696	Bursa Kalesi ⁷¹⁰
Kara İbrahimoglu, Ördek	1696	Samsun Kalesi ⁷¹¹
Mehmed Çavuş, Salih, İsmail	1696	Niş Kalesi ⁷¹²
Şeyh Mehmed, Hüseyin, Ali, İbrahim	1696	İnöz Kalesi ⁷¹³
Seyyid Hüseyin	1698	Babacafer Zindanı ⁷¹⁴

⁷⁰² Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C. II, s. 761-763.

⁷⁰³ BOA, AE.SAMD.III, Nr. 221/21381, 18 Rebiülevvel 1143 (1 Ekim 1730).

⁷⁰⁴ Ali Bardakoğlu, "Hapis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 16, İstanbul 1997, s. 54.

⁷⁰⁵ Zübeyde Güneş Yağcı ve Esra Nalbant, "İstanbul Tersane Zindanı", Osmanlı İstanbulu IV: Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri 20-22 Mayıs 2016, s. 84-85.

⁷⁰⁶ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 79/770, 7 Rebiülevvel 1019 (9 Haziran 1610).

⁷⁰⁷ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 80/1108, 11 Zilkade 1023 (13 Aralık 1614).

⁷⁰⁸ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 94/185, 20-29 Safer 1075 (12-22 Eylül 1664).

⁷⁰⁹ BOA, AE.SMMD.IV, Nr. 42/4757, 3 Muharrem 1085 (9 Nisan 1674).

⁷¹⁰ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 108/434, 20-30 Recep 1107 (24 Şubat-5 Mart 1696).

⁷¹¹ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 108/449, 1-10 Şaban 1107 (5-15 Mart 1696).

⁷¹² BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 108/1507, 20-29 Zilhicce 1107 (21-30 Temmuz 1696).

⁷¹³ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 108/1013, 10-20 Şevval 1107 (13-23 Mayıs 1696).

⁷¹⁴ BOA, A. DVNSMHH.d, Nr. 110/2111, 20-30 Muharrem 1110 (29 Temmuz-8 Ağustos 1698). Ceza tarihi bilinmediğinden tabloda ıtlak tarihi verilmiştir.

Hacı Yusuf, Hacı İbrahim, Hüseyin	1698	Babacafer Zindanı ⁷¹⁵
Hüseyin	1701	Edirne Zindanı ⁷¹⁶
Çukadar Mehmed	1777	Selanik Kalesi ⁷¹⁷

Hapis cezası kürek, kalebend, sürgün cezalarına oranla daha az tercih edildiği açıktır. Cezanın uygulama alanı olarak kale ve zindanlar kullanılmıştır. Kullanılan kaleler Konya, Kıbrıs, Gerger, Bursa, Samsun, Niş, İnöz ve Selanik kaleleridir. Zindanlar ise Babacafer ve Edirne zindanıdır.

Hapis cezasının da diğer cezalarda olduğu gibi belli başlı bir süresi yoktur. Belgelerde *ıslah-ı nefis edinceye kadar* ibaresi yer almaktadır. Burada ceza verilmesinin amacı kişinin aldığı cezadan dolayı ıslah olmasını sağlamaktır. Örneğin sahte mektup yazmaktan Selanik Kalesi'nde mahpus olan Çukadar Mehmed'in serbest bırakılması için Selanik Kadısının gönderdiği yazıda *ıslah-ı nefis olmuştur* ibaresi yer almaktadır. Yine hapis süresi belli olanlardan örnek vermek gerekirse, sahte hüccet yapmaktan 23 Mayıs 1696 İnöz Kalesi'ne hapsedilen Şeyh Mehmed, Hüseyin ve Ali 1 Haziran 1696'da yani birkaç gün içinde serbest bırakılmışlardır. Yine sahte cizye kağıdı düzenlemekten Niş Kalesi'ne hapsedilen Mehmed Çavuş, Salih ve İsmail 30 Temmuz 1696'da hapsedilip 19 Ağustos 1696'da serbest bırakılmışlardır.

4. 6. Ölüm Cezası

İlk toplumlardan itibaren suç ve cezaların belirlenmesinde dinî-ahlâkî kabuller etkili olmuştur. Başlangıçta daha çok toplumun bütününe korunması ön plana alınmış, toplumsal tepkinin suçlunun hayatına son verilmesini gerektirecek şekilde kuvvetli olduğu durumlarda ölüm cezası suçluya uygulanan bir yaptırım türü olarak ortaya çıkmıştır.⁷¹⁸ Osmanlıda ise bazı ağır suçların ölümle cezalandırılması öngörülmüş ve buna siyaset cezası denilmiştir.⁷¹⁹ Evrak sahteciliğinde padişah tuğrasını taklit etmenin cezası da siyaseten katldır. Örneğin; Bahr-i Sefîd, İstendil ve Andıra Adalarında bulunan gayrimüslimlere düşmana yardım ettikleri, yolculuk halinde olan Müslümanları korsanlara bildirerek esir ettirdikleri ve bunun gibi pek

⁷¹⁵ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 110/1458, 10-20 Şaban 1109 (21 Şubat-3 Mart 1698).

⁷¹⁶ Seçkin, *111 Numaralı Mühimme Defterinin 508.-709. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, s. 131.

⁷¹⁷ BOA, C.ZB, Nr. 35/1749, 15 Ramazan 1191 (17 Ekim 1777). Ceza tarihi bilinmediğinden tabloda ıtlak tarihi verilmiştir.

⁷¹⁸ Münteha Maşalı, "Ölüm Cezası", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 34, İstanbul 2007, s. 40.

⁷¹⁹ Münteha Maşalı, "Ölüm Cezası", s. 42.

çok hususta bir kimse tarafından iftira atılmıştı. Hatta iftirayı atan kimse kendisinin bahsi geçen gayrimüslimlerin cezasını vermek adına mübaşir tayin edildiğini gösteren sahte bir emir düzenledi. Bu emrin üzerine padişah tuğrasını çekmeye cesaret etti. Bunun üzerine yakalanıp cezası belirlenene dek Ağrıboz Kalesi'nde kalebend edildi. Merkezden gelen cevapta Şeyhülislam Abdullah tarafından bu kimsenin siyaseten katl olunması gerektiği konusunda fetva çıktı. Fetva gereğince hareket edilmesi emredildi.⁷²⁰ Yine sahte tuğra çekmeye cesaret eden başka bir kimse de Kürd İbrahim'di. Katledilen Baban sancağı Mutasarrıfı Hânâ Paşa'nın oğlu olduğunu iddia ederek Baban sancağının kendisine verilmesini istiyordu. Bunun için sadrazamın ağzından sahte mektuplar yazıp üzerine tuğra çektirdi. İstanbul'dan ayrılarak İzmir'e doğru yola çıktı. Yol üzerinde elindeki emirlerin sahte olduğu Balıkesir naibi tarafından fark edildi. Naip mektuplardan birini almayı başarmıştı. Aldığı mektubu merkeze gönderdi. Bu sırada Kürd İbrahim de İzmir'e vardı. İzmir'de yakalanarak idam edildi ve kesik başı saire ibret için İstanbul'a gönderildi.⁷²¹

Ölüm cezası Osmanlı'da suçu sabit olan devlet adamlarına karşı da uygulanmıştır. Girit Defterdarı Osman Efendi bunlardan biridir. Kendisine mütesellimlik görevi verildikten sonra 4 adet sahte ferman düzenleyip bunları ayanların önünde okumuştur. Fermanların içeriğinde devletin aleyhinde bilgiler yer aldığı gerekçesiyle Kandiye ileri gelenleri Osman Efendi'den şikâyetçi oldular. Şikâyet üzerine incelenen fermanların sahte olduğu anlaşıldı. Böylece suçu sabit olan Osman Efendi de idam edildi.⁷²² İdam edilen başka bir devlet memuru da eski Matbaa-i Amire Emmini Filibeli Abdurrahim Bey'dir. Memurluğu zamanında Rumeli sancak ve köylerindeki zahireyi hile ve zorbalık ile halkın elinden almaktaydı. Halk bu durumdan olan rahatsızlığını dile getirince Abdurrahim Bey Filibe'ye sürgün edildi. Ancak bu ceza onu akıllandırmadı. Bu kez de satın alma görevine memur olduğu sancak ve köylerin halkının ağzından kimine zorlayarak, kimine rüşvet vererek mübâya 'acı bize zulm eylediği hılâf-ı vâki'dir' içerikli sahte kağıtlar alarak İstanbul'a gönderdi. Bu şekilde haksız kazanç elde etmeye devam etti. Ancak köylülerden bazıları bu durumu fark ederek tekrar İstanbul'a gönderdikleri bir yazı

⁷²⁰ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 130/964, 20-30 Cemazilevvel 1134 (8-18 Mart 1722).

⁷²¹ İzzi Süleyman Efendi, *İzzi Tarihi*, s. 665-666; Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Şemdanizâde Tarihi*, C.III, s.146.

⁷²² Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, C. III, s. 1501.

ile şikâyetlerini dile getirdiler. Bunun üzerine köylünün feryadı dikkate alınarak Abdurrahim Bey idam edildi ve kesik başı İstanbul'a gönderildi.⁷²³

Sahtecilik suçundan idam edilen başka bir devlet memuru da Kemankeş Ali Paşa'dır. Kemankeş Ali Paşa kaynatası Bostanizâde-i Kebir'in kışkırtmalarıyla, liyakat sahibi olan Vezir Mehmed Paşa ve Vezir Halil Paşa'yı görevlerinden azlettirmek istedi. Bunun için hileye başvurarak sahte mektuplar düzenledi. Mektupların vezirler tarafından Abaza Mehmed Paşa'ya gönderilmek üzere iken yakalandığını iddia etti. Güya mektupta Abaza Paşa'ya *Osmanlı askerini amansız bulduğun yerde katledesin* yazılıydı. Bu töhmet ile iki günahsız veziri kendi sarayında hapsetti. Hatta bu mesele için eski müftü Yahya Efendi'den fetva dahi aldığını söyleyerek vezirlerin sürgün edilmelerini istedi. Aslında gerçek emeli vezirlerin öldürülmesiydi. Ancak işler istediği gitmedi. Merkez mektupları tetkik etmek için kendisinden istedi. Ancak Kemankeş Ali Paşa mektuplar sahte olduğu için getiremedi. Bu sebepten dolayı vezirlerin sürgün cezası kaldırıldı. Kendisi de yapmış olduğu bu sahtekârlığın cezasını canıyla ödedi.⁷²⁴

Başka bir idam cezası da sahte emir ve mektuplarla kapucubaşı olmak isteyen Derviş Mehmed'e verildi. Sakız Adası'nda yaşanan olayda Derviş Mehmed yakalanıp cezası belirlenene kadar Sakız Kalesi'nde kalebend edildi. Durum merkeze arz edildi. Merkezden gelen cevapta Derviş Mehmed için idam kararı çıkarıldı.⁷²⁵

Ölüm cezasında uygulanan farklı bir yöntem olarak karşımıza zindanda boğdurulup denize atma çıkmaktadır. İhracı yasak olan buğdayın satılabilmesi için sahte belge düzenleyen Timur Ağa bu cezaya çarptırılmıştır.⁷²⁶

4. 7. Tomruk Cezası

Osmanlı devletinde kullanılan ceza türlerinden biri tomruk cezasıdır. 19. yüzyılın başlarına değin hükûmet konaklarının ana giriş kapısının arkasında, 4-5 m uzunluğunda, 40-50 cm eninde ağaç bir kütükten ibaret olan tomruk bulunmaktadır. Bu boylu boyunca ortadan ikiye ayrılan bir kütüktür. Bir başı açılır kapanır bir vida ile tutturulduğu gibi, kilitlemeye de elverişlidir. Mahkûm temel ihtiyaçlarını burada giderirdi. Zamanla bu işkence aletinin adı, işkence eyleminin adını almakla

⁷²³ Mehmed Hâkim Efendi, *Hâkim Efendi Tarihi*, Tahir Güngör (haz.), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, C. II, İstanbul 2019, s. 938-939.

⁷²⁴ Naima, *Tarih-i Naima*, C. II, s. 515; Hasanbeyzâde Ahmed Paşa, *Hasan Beyzâde Tarihi*, s.984-986.

⁷²⁵ BOA, A. DVNSMHM.d, Nr. 115/2054, 10-20 Şevval 1119 (4-14 Ocak 1708).

⁷²⁶ Naima, *Tarih-i Naima*, C. V, s. 1498.

kalmamış, tutukevlerinin de adı tomrukhane olarak geçmeye başlamıştır.⁷²⁷ Örneğin, Bağdatlı Hüseyin Efendi'nin sahte ferman yazdığı için yakalanması emredilmişti. Ancak Bağdatlı Hüseyin bir yolunu bulup firar etti. Bunun üzerine eşi tarafından ihbar edilen Bağdatlı Hüseyin yakalanarak tomruğa konuldu.⁷²⁸

⁷²⁷ Ömer Şen, *Osmanlı'da Mahkûm Olmak*, Kapı Yayınları, İstanbul 2007, s. 14.

⁷²⁸ BOA, C.DH, Nr. 230/11456, 29 Zilhicce 1168 (6 Ekim 1755).

5. SONUÇ

Evrak sahteciliği yazılı belgeler ortaya çıktığından beri devletleri ve toplumları rahatsız eden, toplum düzenine zarar veren, maddi ve manevi olarak zarara uğratan bir durum olmuştur. Geçmişten günümüze bakıldığında birçok devlet evrak sahteciliğinden muzdariptir. Orta Çağ Hristiyan dünyasında da sahteciliklere rastlanmıştır. İslam dünyasında da durum farklı değildir. Yine Osmanlı Devlet’inde de sahtecilik ile ilgili ilk kayıtlar Kanuni Sultan Süleyman dönemine rastlamaktadır. Tabii bu durum önceki padişahlar döneminde sahtecilik yapılmadığını göstermez. Sahtecilik sebebiyle ilk el kesme cezaları da yine Süleyman döneminde gerçekleşmiştir. Daha sonraki dönemlerde de bu ceza uygulanmaya devam edilmiştir.

Sahte evrak düzenlenirken kişiler bazı yöntemlere başvurmuşlardır. Bunlardan en çok karşımıza çıkanı taklit yöntemidir. Kişilerin mührünü taklit etmek suretiyle pek çok sahte belge düzenlenmiştir. Bazı sahtekâr kimseler padişah tuğrasını dahi taklit etmişlerdir. Yine resmi belgelerin veziriazam tarafından görüldüğünü kanıtlayan sahh işaretinin de taklit yöntemiyle sahtesini yapmışlardır. Taklit yönteminin dışında asıl belgenin üzerinde oynamalar yaparak yani tahrif yöntemini kullanarak da sahtecilikler gerçekleşmiştir. Bu kimseler kimi belgenin tarihiyle, kiminin üstündeki rakamlarla oynama yaparak aleyhlerinde olan belgeyi lehlerine çevirebilmişlerdir.

Evrak sahteciliğinin yapılış gayesine bakarsak birçok sebep karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan en çok karşımıza çıkanı haksız kazanç elde etmek için yapılandır. Haksız kazanç konusunda yapılan sahte belgeler en fazla timar ve zeamet sahibi olmak amacıyla yapılmıştır. Bu konu dahilinde birçok belgenin sahtesi yapılmıştır. Bunlar başta beratlar olmak üzere arz, tezkire, tahvil mektubu, temessük ve hüccetlerdir. Yapılan bu sahte belgeleri kullanarak kimi zaman savaş zamanı görevinin başında olan timarlı sipahi ve zaimleri öldü göstermişlerdir. Yine vefat eden timarlı sipahi ve zaimlerin timar ve zeametlerine sahip olabilmek için de sahte belgeler düzenlemişlerdir. Eşkıyalıkla nam salmış bazı kimselerde zor kullanarak sahte belge düzenleyip timar ve zeametlere müdahalede bulunmuştur. Yaşanan bu haksızlıkların giderilmesi adına şikâyet üzere mahkeme yolu açılmıştır. Mahkemede timar ve zeametlerin asıl sahibinin anlaşılması için defterhanede bulunan ruznamçe kayıtlarına bakılmıştır. Bu şekilde sahtekâr olan kimseler tespit edilip timar yahut zeamet asıl sahibine teslim edilmiştir. Sahteciliği yapan kimse de suçun boyutuna

göre cezalandırılmıştır. Ancak bu durumu fırsata çeviren bazı sahtekârlar da olmuştur. Timar ve zeamet sahiplerine sahte belge ile katil oldukları yönünde iftiralar atılarak timar ve zeametleri ellerinden alınmak istenmiştir. Timar ve zeametnin dışında mukataa gelirlerinin toplanılması konusunda da birkaç sahtecilik vakasına rastlanmıştır.

İslam kültür ve medeniyetinde büyük bir yere sahip olan vakıflar da sahtekâr kimselerin kazanç kapısı haline gelmiştir. Vakıflara ait olan bir malın hangi hayır işlerinde kullanılacağını, ne şekilde yönetileceğini gösteren senet niteliğindeki vakfiyelerin de sahtesi yapılarak haksız kazançlar elde edilmiştir. Bu konuda sahtekarlık yapanlar büyük oranda erkekler olsa da nadir olarak kadınların da sahte vakfiye düzenlediği görülmüştür. Vergi konusunda da pek çok sahtecilik olayı yaşanmıştır. Kimi vergi kaçırmayı amaçlamış kimi de fazladan vergi toplama peşine düşerek haksız kazanç elde etmeye çalışmıştır. Osmanlı Devleti'nde askerîlerin vergi verme yükümlülüğü olmadığından kimileri sahte belge ile kendilerini askerî sınıfına kaydetmek istemişlerdir. Bu bağlamda sahte yeniçerilik belgesi düzenleyerek vergiden muaf olmayı amaçlamışlardır. Yine peygamber efendimizin soyundan gelen kimselere seyyidlik belgesi verilerek kendilerinden vergi alınmıyordu. Sahtekârlar bu durumdan faydalanmak adına da sahte seyyidlik belgesi yaparak vergi kaçırmayı başarmışlardır. Vergi kaçırmanın yanında fazladan vergi alarak da haksız kazanç elde edenler olmuştur. Bazı vergi toplama ile görevli memurlar ellerindeki sahte belgeler ile köylüden gerekenden fazla vergi toplamıştır. Sahte defterler düzenlemeye de cüret edildiği görülmüştür. Gayrimüslimlerden alınan cizye vergisinin miktarını ve kimden alınacağını bildiren cizye kağıtlarının da sahtesi yapılmıştır. Yapılan bu sahte belgeler ile gayrimüslim halktan haksız yere vergi toplanmıştır.

Başka bir haksız kazanç kapısı da miras konusu olmuştur. Vefat eden mal sahiplerinden kalan mirasları ele geçirmek için sahte belgeler düzenlenmiştir. Vefat eden mal sahibinin varisinin küçük yaşta olmasından yararlanmak isteyen sahtekârlar, sahte belge ile varisin vekaletini ele geçirmiştir. Böylelikle mirası ele geçirmeyi başarmışlardır. Yine mal-mülk edinmek için de sahte belge düzenlendiği görülmüştür. Bunun yanında çeşitli sebeplerle haksız kazanç elde etmek için sahte belge düzenleme yoluna gidilmiştir. Bunlar bazı kadınların rüşvet ile hazırladığı sahte hüccetler ile davaların seyrini değiştirmesi, bazı kimselerin elinde bulunan sahte belge ile devlet adına asker toplamaya memur olduğunu söyleyerek halktan para ve

mal talebi, köyde bulunan faili meçhul bir cesedi bahane eden kadı ve müsellimin halka şantaj yaparak para talebi, sahte belge ile kendini alacaklı gösterme, var olan borcu ödemiş gibi gösterme, sahte ölüm belgesi alma, memurluk vaadiyle kandırma gibi konulardır.

Yapılan sahte belgeler ile toplum düzenini bozarak halkın huzurunu kaçıranlar da olmuştur. Bu bağlamda ellerindeki sahte belgelerle eşkıyalık yapma, suçsuz kimselere iftira atma suçlarını işlemişlerdir. Sahtekâr bir kimsenin sahte mektuplar ile tedarik ettiği zincir, tomruk gibi işkence aletleriyle suçsuz kimselere işkence ettiği görülmüştür. Bazı sahtekârlar ise kendisini naip yahut kadı olarak tanıtarak halka yapmış oldukları sahte hüccetlerle eziyet etmişlerdir.

Makam-mevkii sahibi olmak için sahte belgeler düzenlenmiştir. Bu bağlamda sahip olmak istenilen makamlar; çavuşluk, sancakbeyliği, alaybeyliği, miralaybeyliği, ayanlık, valilik, vakıf mütevelliliği, mutasarrıflık, imamlık, mübaşirlik, iskân memurluğu, hac ağalığı, imamlık, müezzinlik, naiplik, Mekke şerifliği, katiplik, zaviyedarlık, kapıcılık, azapler ağalığı, müfettişlik, martolos başılık, ve kale dizdarlığı olarak sıralanabilir.

Bunun yanında diplomatik evrak konusunda da evrak sahtekarlıkları yaşanmıştır. Kimileri sahte belge ile kendini elçi gibi göstermeye çalışmış, kimileri de ticaret gemisi için sahte sağlık patenti almaya çalışmıştır. Adli konularda da sahtekarlıklar yaşanmıştır. Bunlar kimi zaman mahkemeyi yanıltarak suçsuz bir kimseyi cezalandırmak için, kimi zamanda suçlu kimselerin cezalarını kaldırmak için yaşanmıştır. Hatta evrak sahtekarlığından hüküm giymiş kimseler yeniden hazırlatmayı başardığı sahte evrakla kendini serbest bıraktırmıştır.

Bir başlık altında toplayamadığımız çeşitli konularda da evrak sahteciliği yapılmıştır. Bunlar; azatlık belgesi almak, devlet ile asker arasına nifak sokmaya çalışmak, ticarete engel olmak, ihracı yasak olan buğdayı yurt dışına satmak, kadı vekili olabilmek, haksız yere ölüme sebebiyet vermek, nifak çıkarmak, evli bir kadını başkasına nikahlamak, vatana ihanet ve miras hakkına engel olmaktır.

Evrak sahteciliğinin önüne geçilebilmek adına devlet ceza uygulama yoluna gitmiştir. Bu cezalar suçun niteliğine göre çeşitlilik göstermektedir. Başlıca uygulanan cezalar; kürek, sürgün, kalebend, cezirebend, hapis (zindan), ölüm (idam) ve tomruk cezasıdır. Uygulanan cezalar arasında en hafif olanı sürgün cezasıdır.

Genellikle suçu işleyen kimse kendi memleketine sürgün edilmiştir. Suçlunun İstanbul'a ve suçu işlediği mahale ayak basması yasaklanmıştır. Bir diğer ceza olan cezirebend ise sürgün işleminin herhangi bir adaya yapılmış olanıdır. Kalebend cezası ise sürgün ve cezirebend cezasından daha ağır bir ceza olarak kabul görmektedir. En fazla kullanılan ceza türü sürgün ve kalebend olmuştur. Kürek cezası bu cezalara göre daha ağır bir cezadır. Kürek, kalebend, cezirebend ve sürgün cezalarında ceza süresi konusunda bir bilgi yoktur. *Islah-ı nefis edinceye kadar* ibaresi yer almaktadır. Belgelerden anlaşıldığı üzere ceza süreleri bir aydan başlayıp birkaç yıl sürdüğü olmuştur. En ağır ceza olan ölüm cezası padişah tuğrasını taklit edenlere verilmiştir. Diğer cezalara göre nadir olsa da tomruk cezası da kullanılmıştır.

Ancak verilen bu cezalar evrak sahtekarlığı suçunun işlenmesine engel olamamıştır. Çünkü sahtecilik suçunu işleyenlerin çıkarları her zaman ön plandadır. Yine sahteciliğin gerçekleştirilebilmesi görevini kötüye kullanan devlet görevlileri sayesinde olmuştur. Bunların başında adalet dağıtıcı olarak bilinen kadı ve onların naipleri gelmektedir. Pek çok kadı rüşvet karşılığında sahte belgeleri onaylamıştır. Yine kadının dışında vezir, mutasarrıf, mütesellim, subaşı, çavuş, kethüda, mütevellî, imam, hatip, cizyedar, alaybeyi, kale dizdarı gibi görevliler de birtakım konularda sahteciliğe başvurmuştur. Halktan kimselerin de sahtecilik yaptığı bilinmektedir. Bununla beraber bazı kadınların da sahte belge yapımına tevessül ettiği görülmüştür. Yapılan bu sahtecilik konularından kişisel bazda yapılan sahtecilikleri bir kenara ayırırsak, devleti ve toplumu ilgilendiren konularda masum halkın oldukça zarar gördüğünü söyleyebiliriz. Özellikle timar sisteminin bozulmasıyla başlayan vergi toplanması konusunda başlayan problemlerden yararlanmak isteyen kimi halktan kimi devlet görevlisi olan kişiler tarafından halk maddi manevi zarara uğratılmıştır. O kadar ki bazı kimseler artık toprağını terk edip başka memlekete göçmüştür. Kimi de yurtdışı sayılacak olan düşman topraklarına dahi kaçmıştır. İşin sonunda zararı büyük oranda halk çekmiştir. Anlaşılacağı üzere evrakta sahtecilik yazılı belgelerin ortaya çıkışıyla başlamış, Osmanlı Devleti de içinde olmakla birlikte hemen her dönemde yaşanmış ve günümüzde de devam eden bir suç olmuştur.

KAYNAKÇA

1. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Ali Emiri Sultan Abdülhamit I (AE.SABH.I), Nr. 107/7331, 19/1685, 125/8483, 175/11670, 215/14198, 240/16023, 249/16681, 366/25546.

Ali Emiri Sultan Ahmed II (AE.SAMD.II), Nr. 5/432.

Ali Emiri Sultan Ahmed III (AE.SAMD.III), Nr. 41/4075, 73/7368, 80/8001, 88/8761, 88/8830, 93/9198, 95/9377, 97/9640, 122/12013, 125/12261, 126/12353, 221/21381.

Ali Emiri Sultan Mahmud I (AE.SMHD.I), Nr. 45/2659, 57/3633, 161/12180, 247/20133.

Ali Emiri Sultan Mehmed IV (AE. SMMD. IV), Nr. 7/703, 27/3049, 41/4723, 42/4757, 42/4767.

Ali Emiri Sultan Mustafa II (AE.SMST.II), Nr. 25/2407, 43/4280, 85/9151.

Ali Emiri Sultan Mustafa III (AE.SMST.III), Nr. 38/2623, 48/3485, 355/28473.

Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümayûn Sicillatı Mühimme Defterleri (A. DVNSMHHM.d), Nr: 25/1577, 72/229, 72/230, 72/390, 75/123, 75/291, 75/644, 76/108, 76/282, 76/296, 78/37, 78/828, 78/1539, 78/1761, 78/1886, 79/132, 79/172, 79/560, 79/770, 79/1189, 80/77, 80/147, 80/180, 80/1106, 80/1108, 81/254, 81/592, 87/99, 90/177, 91/255, 94/185, 94/210, 94/216, 95/334, 95/554, 98/725, 98/942, 99/538, 102/36, 102/87, 104/1004, 104/1201, 105/140, 105/490, 105/494, 106/1270, 106/1399, 106/1430, 106/84, 108/412, 108/434, 108/449, 108/677, 108/688, 108/1013, 108/1151, 108/1212, 108/1483, 108/1507, 108/1542, 108/1764, 108/1765, 110/320, 110/327, 110/992, 110/1458, 110/1470, 110/1622, 110/1670, 110/1771, 110/2111, 110/2485, 110/2599, 110/2817, 110/3018, 111/1332, 112/234, 112/477, 112/486, 112/532, 112/1172, 112/1440, 114/66, 114/357, 114/419, 114/972, 114/1064, 115/243, 115/429, 115/521, 115/532, 115/646, 115/679, 115/768, 115/794, 115/806, 115/1280, 115/1375, 115/1388, 115/1611, 115/1631, 115/1685, 115/1687, 115/1724, 115/1731, 115/2022, 115/2031, 115/2054, 115/2145, 115/2203, 115/2354, 115/2407, 115/2626, 115/2720, 115/2886, 115/2921, 115/2931, 116/223, 116/627, 116/330, 116/331, 116/500, 116/529, 116/560, 116/701, 116/784, 116/1092, 116/1098, 116/1120, 116/1224, 116/1423, 116/1442, 117/12, 117/47, 117/55, 117/88, 117/168, 117/264, 117/390, 117/671, 117/715, 117/1051, 117/1140, 117/1161, 118/302, 118/871, 120/445, 121/181, 121/646, 121/1115, 121/1325, 121/1364, 121/1413, 121/1486, 122/53, 122/123, 122/334, 122/351, 124/31, 129/1075, 129/1076, 129/1349, 130/684, 130/964, 132/1467, 136/138, 136/139, 136/140, 136/141, 136/142, 136/143, 136/149, 136/150, 136/151, 136/152, 136/368, 137/351, 137/576, 144/240.

Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümayûn Sicilleri Kalebend Defterleri (A. DVNSKLB.d), Nr. 17/83, 17/91, 17/107, 17/115, 17/119, 17/123, 17/145.

Cevdet Adliye (C.ADL), Nr. 3/197, 4/279, 8/508.

Cevdet Askeriye (C.AS), Nr. 847/36208.

Cevdet Dahiliye (C.DH), Nr. 10/470, 230/11456, 260/12984, 348/17381.

Cevdet Evkaf (C.EV), Nr. 131/6134, 184/9159.

Cevdet Maarif (C.MF), Nr. 64/3196.

Cevdet Saray Mesalihi (C.SM), Nr. 168/8420.

Cevdet Zabtiye (C.ZB), Nr. 1/30, 5/202, 12/585, 16/764, 35/1749, 51/2507, 65/3223, 75/3706, 77/3815, 85/4242.

İbnülemin Askeriye (İE.AS), Nr. 6/565.

İbnülemin Dahiliye (İE.DH), Nr. 6/561, 16/1497, 17/1554, 21/1966.

İbnülemin Evkaf (İE.EV), Nr. 8/1000, 18/2165, 23/2729.

İbnülemin Maliye (İE.ML), Nr. 59/5550, 104/9883.

İbnülemin Müsted'iyat (İE.MT), Nr. 2/157.

İbnülemin Şükr ü Şikâyet (İE.ŞKRT), Nr. 4/368.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS.MA.d), Nr. 3528.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e), Nr. 180/44, 877/41, 888/50, 1049/14.

2. Kitap, Makale ve Tezler

82 Numaralı Mühümme Defteri (1026-1027/1617-1618), Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2000.

85 Numaralı Mühümme Defteri (1040-1041 (1042) / 1630-1631 (1632)), Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2002.

Abdurrahman Abdi Paşa, *Abdurrahman Abdi Paşa Vakayinamesi*, Fahri Ç. Derin (haz.), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008.

Afyoncu, Erhan, “Zeamet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 44, İstanbul 2013, ss. 162.164.

Ahmed Vasıf Efendi, *Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbâr (1752-1774)*, Nevzat Sağlam (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020.

Ahmed Vasıf Efendi, *Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbâr (1774-1779)*, Mücteba İlgürel (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

Akçay, Esra, *1 Numaralı Bosna Ahkâm Defterinin Transkripsiyon ve İncelenmesi (ss. 1-100)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Trabzon 2018.

Alan, Ercan, *95 Numaralı Mühümme Defteri (Tahlil, Transkripsiyon ve Özet)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.

Alemdaroğlu, Şahin, *20 Numaralı Kalebend Defteri (1780-1782) Değerlendirme ve Metin*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s. 359-360.

Algül, Faruk, *11 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1167-1169/M. 1754-1756) Göre Suç ve Suçlu Profili*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

Ateş, Murat, *88 Numaralı Mühümme Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (1046-1048/1637-1638)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2008, s. 160.

Avcı, Mustafa, “Osmanlı Uygulamasında İnfazı Özellik Gösteren Hapis Türleri: Kalebentlik, Kürek ve Prangabentlik”, *Yeni Türkiye Dergisi*, C. VIII, S. 45, Ankara 2002, ss. 128-147.

Aydın, Bilgin ve Keskin, İshak, “Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Sahteciliği, Diplomatik ve Diplomatika Eğitimi”, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, C. XXXI, İstanbul 2008, ss. 197-228.

Aydın, Mehmet Akif, “Ceza”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 7, İstanbul 1993, ss. 478-482.

- Aykaç, Mehmet, *Abbasi Devleti'nin İlk Dönemi İdari Teşkilatında Divanlar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- Bardakoğlu, Ali, "Hapis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 16, İstanbul 1997, ss. 54-64.
- Başoğlu, Tuncay, "Ta'zîr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 40, İstanbul 2011, ss. 198-202.
- Bayındır, Abdülaziz, "Bey' Bi'l-Vefâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 6, İstanbul 1992, ss. 20-22.
- Bebek, Adil, "Ceza", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 7, İstanbul 1993, ss. 469-470.
- Bloch, Marc, *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*, çev. Ali Berktaş, İstanbul 2018.
- Bloom, Jonathan M., *Kâğıda İşlenen Uygarlık*, çev. Zülal Kılıç, Kitap Yayınları, İstanbul 2003.
- Bostan, İdris, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersane-i Amire*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- Çakır, Baki, *Osmanlı Mukataa Sistemi (XVI-XVIII. Yüzyıl)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003.
- Daşcıoğlu, Kemal, "Osmanlı Döneminde Rüşvet ve Sahtekârlık Suçları ve Bunlara Verilen Cezalar Üzerine Bazı Belgeler", *Sayıştay Dergisi*, S. 59, Ankara 2005, ss. 119-124.
- Daşcıoğlu, Kemal, *Osmanlı'da Sürgün*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2007.
- Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Devlet Adamlarına Öğütler*, Hüseyin Ragıp Uğurel (haz.), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1987.
- Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, Abdülkadir Özcan (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- Demir, Aydoğan, "Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Sahtekârlığı", *Toplumsal Tarih Dergisi*, C. 17, S. 100, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, ss.20-22.
- Demirsoy, Muhammet H., *109 Numaralı Mühimme Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2001.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 21. Baskı, Ankara 2014.
- Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayınları, 11. Baskı, İstanbul 1996.
- Dursun, Kübra, *1 Numaralı Sivas Ahkâm Defterinde Yer Alan Vakıf Davalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2015.
- Elvan, Derya, *18 Numaralı Mühimme Zeyli Defteri, (H. 1013-1015/M. 1604-1607) (vr. 131-260)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.
- Eren, Halit, *74-129 Numaralı Mühimme Defterlerine Göre Gümülcine*, Balkanlar Medeniyet Merkezi Yayınları, İstanbul 2019.
- Erim, Neşe, "18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürek Cezası", *IXth International Congress of Economic and Social History of Turkey*, Dubrovnik-Croatia 20-23 August 2002, Ankara 2005, ss.179-188.

- Erman, Sahir, “Evrakta Sahtekârlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müşterek Unsurları”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 16, S. 1-2, İstanbul 1950, ss. 157-201.
- Gelir Çelebi, Azize, *93 Numaralı Mühimme Defteri (1069-1071/1658-1660)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.
- Genç, Mehmet, “Mukataa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C.31, İstanbul 2006, ss. 129-132.
- Gözübüyük, Abdullah Pulat, “Belgelerde Sahtecilik Cürümleri”, *Adalet Dergisi*, C. 61, S. 2, Ankara 1970, ss. 72-92.
- Güneş Yağcı, Zübeyde ve Nalbant, Esra, “İstanbul Tersane Zindanı”, *Osmanlı İstanbulu IV: Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri 20-22 Mayıs 2016*, ss.83-113.
- Güngör Yadi, Emine, “III. Selim Döneminde Evrak Sahteciliği”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, C. 2, S. 1, Samsun 2021, ss. 1-13.
- Gürkan, Emrah Safa, *Sultanın Casusları*, Kronik Yayınları, İstanbul 2017.
- Halaçoğlu, Yusuf, *XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- Hasanbeyzâde Ahmed Paşa, *Hasan Beyzâde Tarihi*, Şevki Nezihi Aykut (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, C. III, Ankara 2004.
- Hurç, Muhammed Murat, *13 Numaralı Atik Şikâyet Defteri (vr. 143-302) Değerlendirme, Çeviri ve Metin (H. 1100/M. 1689)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- Hüseyin Tuği, *Musibetname*, Şevki Nezihi Aykut (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010.
- İnalcık, Halil, “Cizye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 8, İstanbul 1993, ss. 45-48.
- İnalcık, Halil, “İspence”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 23, İstanbul 2001, ss. 177.
- İnan, Kenan, “Kadı Sicillerine Göre Trabzon’da Beşlü Taifesi (1648-1658), *XIV. Türk Tarih Kongresi, 9-13 Eylül 2002 Kongreye Sunulan Bildiriler*, C. II, Kısım. I, Ankara 2005, s. 397-411.
- İnalcık, Halil, “Timar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 41, İstanbul 2012, ss. 168-173.
- İnbaşı Arı, E. Yasemin, *1 Numaralı (H.1155-1168/M. 1742-1755) Bosna Ahkâm Defterinin Değerlendirme ve Transkripsiyonu*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Burdur 2019.
- İpşirli, Mehmet, “Sahh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 35, İstanbul 2008, ss. 490-491.
- İpşirli, Mehmet, “XVI. Asrın İkinci Yarisında Kürek Cezası ile İlgili Hükümler”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.12, İstanbul 1982, ss. 203-248.
- İşbilir, Ömer, “Kalebend”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. Ek-2, Ankara 2019, ss. 5-7.
- İzzi Süleyman Efendi, *İzzi Tarihi*, Ziya Yılmaz (haz.), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019.

- Kallek, Cengiz, “Sak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 35, İstanbul 2008, ss. 584-586.
- Kara, Melahat, *18 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s. 147-290) H. 1190-1191/M. 1776-1177 Yılları Arasında Osmanlı Devleti’nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- Karakoyun, Ebru, *Fransa Ahkâm Defteri (1666-1687) İnceleme ve Metin*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.
- Karataş, Yeliz, *18 Numaralı Mühümme Zeyli Defteri (H. 1013-1015/M. 1604-1607) (vr. 1-130)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.
- Kavak, Ayşe, *12 Numaralı Mühümme Zeyli (H. 1117/M. 1705)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.
- Kaytaş, Fatma, *88 No’lu Mühümme Defteri (Transkripsiyon ve Özet)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- Kermeli, Evgenia, “Forgeries and Translations of Ottoman Christian Vakf Documents”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 31, S. 2, Ankara 2014, ss. 161-172.
- Kırıkkanat, Mine G., *Bir Hristiyan Masalı*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul 2014.
- Koçi Bey, *Koçi Bey Risalesi*, Zuhuri Danışman (haz.), Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.
- Köprülü, M. Fuad, “Sultan Baybars’a İsnad Edilen Bir Vakfiye”, *Vakıflar Dergisi*, S. V, Ankara 1962, ss. 1-8.
- Kraelitz, Friedrich Von, “İlk Osmanlı Padişahlarının İsdâr Etmiş Oldukları Bazı Beratlar”, *Tarih-i Osman-i Encümeni Mecmuası*, C. 28, İstanbul 1914, ss.242-250.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri, “Seyyid”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 37, İstanbul 2009, ss. 40-43.
- Kütükoğlu, Mübahat S., “Mühür”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 31, İstanbul 2006, ss. 530-531.
- Kütükoğlu, Mübahat S., *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018.
- Kütükoğlu, Mübahat S., *Osmanlı’nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018.
- Maşalı, Münteha, “Ölüm Cezası”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 34, İstanbul 2007, ss. 40-43.
- Mehmed Hâkim Efendi, *Hâkim Efendi Tarihi*, Tahir Güngör (haz.), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, C. II, İstanbul 2019.
- Mustafa Kesbî, *İbretnümâ-yı Devlet*, Ahmet Öğreten (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2002.
- Mustafa Naima, *Tarih-i Naima*, Mehmet İpşirli (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, C. II, Ankara 2014.
- Mustafa Naima, *Tarih-i Naima*, Mehmet İpşirli (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, C. I, Ankara 2014.

- Mustafa Naima, *Tarih-i Naima*, Mehmet İpşirli (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.III, Ankara 2014.
- Mustafa Naima, *Tarih-i Naima*, Mehmet İpşirli (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.V, Ankara 2014.
- Özdal, Ahmet N., “Ortaçağ İslam Dünyasında Ticari Sahtekârlıklar”, *History Studies*, C. 10, S. 6, Samsun 2018, ss. 135-141.
- Özgüdenli, Osman Gazi, “Vakfiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 42, İstanbul 2012, ss. 465-467.
- Öztürk, Nazif, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995.
- Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, Abdülkadir Özcan ve Diğerleri (haz.), Klasik Yayınları, C. I, İstanbul 2013.
- Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, Abdülkadir Özcan ve Diğerleri (haz.), Klasik Yayınları, C. II, İstanbul 2013.
- Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, Abdülkadir Özcan ve Diğerleri (haz.), Klasik Yayınları, C. III, İstanbul 2013.
- Sahillioğlu, Halil, “Bâd-ı Hevâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 4, İstanbul 1991, ss. 416-418.
- Seçkin, Özlem, *111 Numaralı Mühimme Defterinin 508.-709. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Artvin 2020.
- Selanikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selanikî*, haz. Mehmet İpşirli, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları İstanbul 1989.
- Şahin, Fatma, *11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s.1-196) H. 1166-1167/M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.
- Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Şemdanizâde Tarihi*, Münir Aktepe (haz.), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, C. I, İstanbul 1980.
- Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Şemdanizâde Tarihi*, Münir Aktepe (haz.), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, C. II. B, İstanbul 1980.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-i Türkî*, Nadir Eserler Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2016.
- Şen, Ömer, *Osmanlı'da Mahkûm Olmak*, Kapı Yayınları, İstanbul 2007.
- Şimşek, İbrahim, *123 Numaralı Mühimme Defteri (1127/1715) İnceleme-Çeviri Yazı-Dizin*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.
- Taşkesenlioğlu, M. Yasin, “Osmanlı Diplomatiğinde Mühür ve Bir Vaka Olarak Sahte Mühür Kullanımı”, *History Studies*, C. 9, S. 4, Samsun 2017, ss. 183-202.
- Tataroğlu, Yasemin, *4 Numaralı Atık Şikâyet Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1075-1081/M. 1665-1670)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.
- Temel, Recep, *111 Numaralı Mühimme Defterinin 168.-337. Sayfalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Artvin 2019.

- Türcan, Talip, “Sürgün”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 38, İstanbul 2010, ss. 164-166.
- Türk, Hasan Basri, 13 *Numaralı Atık Şikâyet Defteri (vr. 1-142) Değerlendirme, Çeviri ve Metin (H. 1100/M. 1689)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- Uz, Ramazan, 24 *Numaralı Kalebend Defterine (H. 1203-1205/M. 1788-1790) Göre Osmanlı Devleti’nde Suçlar, Suçlular ve Cezalar*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “Şehzade Mustafa’nın Ölümünde Medhali Olan Vezir-i Azam Rüstem Paşa’nın İkinci Sadaretinde Yeniçerilerin Ağalarından Şikayeti Havi Kanuni Sultan Süleyman ile Rüstem Paşa’ya Pek Ağır Mektupları”, *Belleten*, C. 31, S. 122, Ankara 1967, ss. 191-200.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyruclulara Dair”, *Belleten*, C. 5, S. 17-18, Ankara 1941, ss. 101-157.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1984.
- Valla, Lorenzo, “Konstantin Bağışı Sahtekârlığı”, *Batıya Yön Veren Metinler*, Alev Alatl (haz.), Melisa Matbaacılık, İstanbul 2010, ss 505-507.
- Yayvan, M. Alper, 96 *Numaralı Mühimme Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (1089-1090/1678-1679) (ss.100-199)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2014.
- Yeni Yıldız, Bahaeddin, “Vakıf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 42, İstanbul 2012, ss. 479-486.
- Yınanç, M. Halil, “Feridun Bey Münşeati”, *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*, C. XI-XIII, S. 62-77, İstanbul 1336-1339, ss. 161-169.
- Yınanç, M. Halil, “Feridun Bey Münşeati”, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, C. XIV, S. 2, İstanbul 1340, ss. 217-226.
- Yınanç, M. Halil, “Feridun Bey Münşeati”, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, C. XIV, S. 1, İstanbul 1340, ss. 37-46.
- Yırşen, Reyhan, 6 *Numaralı Sicilyateyn (Düüvel-i Ecnebiye) Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2018.
- Yurtseven, Yılmaz, “Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta’zir Suç ve Cezaları”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 3-4, Konya 2001, ss. 265-292.
- Yurtseven, Yılmaz, *Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta’zir Suç ve Cezaları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2001.
- Yüksel, Hasan, “Vakfiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 42, İstanbul 2012, ss.467-469.

ÖZ GEÇMİŞ

Emine Güngör Yadi ilk ve orta öğrenimini Samsun’da tamamladı. 2015 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne başladı ve 2019 yılında mezun oldu. Aynı yıl OMÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına başladı.

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0000-0002-8120-5459

Yayınlar:

1. “III. Selim Döneminde Evrak Sahtecliliği”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2/1, Haziran 2021, ss. 1-13.